2. Basım

A.S. LOSOVSKY

SENDİKALAR ÜZERİNE II

MARX VE SENDİKALAR

inter
yayınları

SENDİKALAR ÜZERİNE II A.S.LOSOVSKY

A.S. LOSOVSKY

SENDİKALAR ÜZERİNE
II
MARX VE SENDİKALAR

Bu kitap «Verlag Kommunistische Texte/Münster»de 1972 yılında «Marx und die Gewerkschaften» özgün adıyla yapılan baskısı esas alınarak Almanca'dan dilimize çevrilmiştir.
Ağustos 1989

Dizgi-baskı: Teknografik Matbaacılık A.Ş.
Kapak baskı: Anka Ofset

İNTER YAYINCILIK TİC. LTD. ŞTİ.
Babıali Cad. No: 14/3 Cağaloğlu
ISTANBUL

A.S. LOSOVSKY

SENDİKALAR ÜZERİNE II

MARX VE SENDİKALAR

Çeviren:
İSMAİL YARKIN

A.S. LOSOVSKY
Kızıl Sendikalar Enternasyonali (KSE)
Genel Sekreteri

A.S. LOSOVSKY'nin KISA BİYOGRAFİSİ

14 Mart 1878'de Rusya'nın Yekaterinoslav vilayetinde doğdu.

Sosyal-demokrat hareketle ilk ilişkileri 1898'de başladı. 1901'den itibaren sosyal-demokrat harekette aktif olarak yer aldı.

1903'te çarlık polisi tarafından tutuklandı ve Kazan'a sürgün edildi. Kazan şehri parti organını yöneticiliğini yaptı. 1905'te Fillandiya'nın Tammersfors kentinde yapılan Bolşevik Konferansı'na bu şehrin delegesi olarak katıldı.

1908'de yurtdışına çıkan Losovsky, Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi içindeki mücadelede uzlaştırıcılar safında yeraldı ve 1912'de Bolşevik Parti ile bağını kopardı.

1912-1917 arasında Fransa'da sendikal hareket ile yakından ilgilendi, sendikal hareket içinde çalıştı. Emperyalist savaş başlayınca, emperyalist savaşa karşı enternasyonalist bir tutum aldı. Aynı dönemde Troçki'nin yönetiminde Paris'te yayınlanan «Nashe Slovo» gazetesinde çalıştı.

Haziran 1917'de Rusya'ya geri dönen Losovsky, o sırada yapılan Tüm-Rusya Sendikaları Merkez Konseyi tarafından sendikanın sekreterliğine getirildi.

Bu dönemde tekrar Bolşevik Partiye giren Losovsky, 1917 Kasım başında bir koalisyon hükümeti talep etti. Bu düşüncelerini Gorki'nin yönetimindeki «Novoya Shisn» gazetesinde yayımladı. Proletarya diktatör-

lüğü konusunda gösterdiği küçük-burjuva tutarsız düşünceleri nedeniyle Merkez Komitesi tarafından partiden atıldı.

Aralık 1919'da Bolşevik Partiye yeniden yakınlaşmaya başladı aynı tarihte tekrar partiye alındı.

1920'de Moskova Sendikaları Bölge Kurultayı başkanlığına getirildi ve aynı tarihte Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin kuruluş hazırlıkları ile uğraştı. Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin kuruluşunda genel sekreterliğe seçildi.

1927'de yapılan SBKP/B XV. Parti Kongresinde Merkez Komitesi yedek üyeliğine; 1939'da yapılan XVIII. Parti Kongresi'nde Merkez Komitesi üyeliğine seçildi.

1939-1946 arasında Merkez Komitesi ile Dışişleri Bakanlığı arasında bağlantıyı sağladı.

1949'da tutuklandı. 1952'de sürgünde iken öldü.

KSE sekreteri olarak kaleme aldığı yazılar, Komintern'in sendika siyasetini birinci elden belirleyen yazılardır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Önsöz ... 9
1. Giriş ... 13
I. Proletaryanın Genel Sınıf Mücadelesi İçinde Sendikaların Yeri ... 21
II. Proudhonculuğa ve Bakuninciliğe Karşı Marx ... 35
III. Lasselleciliğe ve Alman Oportünizminin Bütün Türlerine Karşı Mücadele ... 50
IV. Marx ve İngiltere Sendika Hareketi ... 67
V. Marx ve Fransa İşçi Hareketi ... 87
VI. Marx ve Atlantik Okyanusu'nun Öte Yakasındaki Hareket ... 120
VII. Marx ve İşçi Sınıfının Kısmi Talepleri Uğruna Mücadele ... 145
VIII. Marx ve Grev Hareketi ... 163
IX. Sahte Marksizm ve Sendikal Marx Eleştirmenleri ... 188
X. İşçi Sınıfının Örgütleyicisi Marx ... 215
XI. Sendika Hareketi İçinde Marksizm-Leninizm İçin ... 234

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın içeriği, başlığında belirtilen çerçeveyi aşmaktadır.

Birincisi; yalnızca Marx'ın sendikalar üzerine görüşlerini değil, aynı zamanda Marx'la birlikte devrimci Marksizmin teorisinin, stratejisinin ve taktiğinin yaratıcısı olan Engels'in görüşlerini de gelişmesi içinde ortaya koyduğundan dolayı.

İkincisi; ancak proletaryanın genel sınıf görevlerinden yola çıkılırsa, sendikaların görevleri doğru olarak belirlenebilir ve bundan dolayı dar sendikal sorunların sınırlarını aşmak ve Marx ve Engels'in işçi sınıfı hareketinin sorunları karşısındaki politik tavırları ile uğraşmak zorunda kaldım.

Üçüncüsü; tarih, bütün bilimler içinde en politik ve en taraflı olan bilimdir. Bugünle bağını kurmadan geçmişi araştırmayı, ancak taraflı politika sorumluluğu bilinci ya hiç olmayan ya da körelmiş kişiler başarabilir.

Bir tarihçi ile bir arşivcinin hemen hemen aynı şey olduğuna inanan kişiler var; onlara göre bunlar arasındaki ayrım, arşivcinin geçmişin belgelerini saklaması, tarihçinin ise, geçmişin sınırlarını aşmaksızın bunları yorumlamasıdır. Bu doğru değildir. Tarihçi, geçmişin belgelerini kullanır; ama arşivinin duvarlarının ötesini görmezse, geçmişin duvarlarını aşamazsa, tarihsel verilerin çitinin ötesini göremezse, bu durumda yaptığı çalışmayı

önemli ölçüde değersiz hale getirir. Geçmiş, bugünkü mücadelemizi ilerletmelidir. Aksi halde, onun incelenmesi için zaman yitirmeye değmez. Geçmişin olumlu ve olumsuz deneyimleri, daha iyi bir gelecek uğruna mücadele için donanımımız olmalıdırlar. Sözkonusu olan yalnızca dünyayı incelemek değil, aynı zamanda onu yeniden biçimlendirmektir.

Yazar, Marx ve Engels'in sendikalarla ilgili mirasını ortaya koymaya girişirken bu düşünceden yola çıktı. Marx ve Engels'in sendika hareketi ve iktisadi mücadelelerle ilgili tavırlarının ayrıntılı incelenmesinden sonra, oldukça çok geciktiğimiz ve Marx'ın ellinci ölüm yıldönümünü beklemeksizin, çok daha uzun bir zaman önce onun ve Engels'in sendika hareketi ve işçi sınıfının iktisadi mücadeleleri üzerine görüşlerini toplamak ve derlemek gerektiği daha da açık bir şekilde bilincime çıktı. Evet, bu konuda oldukça geciktik, ama hiç yapmamaktansa geç yapmak daha iyidir.

Marx ve Engels, **çağdaştır**; onların çağdaşlığı, yalnızca yazdıklarından dolayı değil, aynı zamanda onların mücadele alanını terketmelerinden bu yana öğrencilerinin başardıklarından dolayıdır. Bu, Lenin ve Stalin'in bizi ilgilendiren soruna hangi katkıda bulundukları ile özenle uğraşılması gerektiği anlamına gelir. Bu, yazarın bu yazıyı neden yalnızca başlangıç olarak değerlendirdiğinin nedenidir. İkinci bölümün başlığı «Lenin ve Sendikalar»* ve üçüncü bölümün «Stalin ve Sendikalar»* olacaktır; bütün bu üç bölüm birlikte «Devrimci Marksizm ve Sendikalar» derlemesini oluşturacaktır. Böylesi bir yazı, yalnızca savaş öncesi döneminin** Sosyalist ve Sendikalar Enternasyonali'nin deneyimlerini değil, aynı zamanda

* Planlanmış olan bu eserlerin var olup olmadığını henüz bilmiyoruz. ÇN.

** Kastedilen birinci emperyalist paylaşım savaşıdır. ÇN.

savaş sonrasının Reformist Enternasyonali'nin ve öncelikle de Komünist Enternasyonal'in ve Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin deneyimlerini de kapsamak zorundadır. Böyle bir çalışmaya girmenin zamanıdır, çoktan zamanıdır. Genç tarihçilerimizin bu işe katılacağını ve Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in sendika hareketinin teorisi, stratejisi ve taktiğini ortaya koymayı hepsinin ortaklaşa başaracağını umuyorum.

Eğer bu yazı, uluslararası devrimci sendika hareketinin teorik ve taktik temellerinin Marksist bir şekilde hazırlanması büyük ve karmaşık görevinin ortaya atılmasında ivme ve çıkış noktası oluşturmaya hizmet edecekse, yayınlanması haklılık kazanmış olacaktır.

A.L.

1 — GİRİŞ

Marx'ın bedeni geçmişe doğru ne kadar uzaklaşıyorsa, düşüncenin ve devrimci eylemin bu devinin düşünsel çehresi de o denli açık bir şekilde gözler önünde belirginleşiyor. Marx; tüm bir düşünceler ve eylemler dünyasıdır. O, sınıf mücadelesinin aşılamayan teorisyeni, politikacısı, stratejisti ve taktisyenidir. Beyni, olguların ve olayların çözümleyici ve birleştirici olarak işlendiği muazzam bir laboratuvardır: Devrimler, savaşlar, sömürge ayaklanmaları, ayaklanma çağrıları, köylü ayaklanmaları ve parlamento tartışmalarından grevlere, yürüyüşlere ve en küçük kendiliğinden ekonomik ve politik eylemlere kadar.

Marx, basit bir biçimde ansiklopedik bilgisi olan bir insan değildir. O, öncelikle büyük bir devrimci ve dahiyane bir düşünür ve diyalektikçidir. O, sözcüğün dar ve profesörce anlamında bir bilgin değildi. O, cesareti pervasızlığın sınırına dayanan ve düşüncelerini sonuna kadar götürüp, sonuçlarından korkmayan bir yenilikçiydi. O, dahiyane anlayışları ile uzak geleceği görebilen ve insanlık tarihinde sayıları çok olmayan düşünürlere mensuptu. O, devrimcinin ve söz sanatçısının («sanatsal bir bütün olmaları yazılarının üstün yanıdır...»*) cesur eli

---

* Marx'tan Engels'e, 31 Temmuz 1865, Marx/Engels, Tüm Eserleri, Bölüm III, cilt 3, s. 279.

ile emekçi insanlığın kapitalizmden komünizme giden gelişme yolunu çizdi.

Marx, falcılık yapmadı, kehanette bulunmadı ve gaipten haberler vermedi. O, olguları çözümledi, ayrıştırdı, onların iç bağlantılarını buldu ve sonuçların kendilerini kendiliğinden dayatacağı şekilde onları gruplaştırdı. Hegel diyalektiğini ayaklarının üzerine oturttu, olgular karşısında kafasını yitirmedi ve teoride, politikada ve taktikte ne istediğini biliyordu, her zaman kendisi olarak kaldı.

Marx, korkunç sayıda kitap yuttu, olguları işledi ve son gününe kadar uluslararası proletarya için sürekli olarak yeni değerler yaratan dahiyane beyni ile filtreden geçirdi.

Marx, kuru kitabi bir insan değildi, onun içinde bir savaşçının büyük tutkusu ve heybet ve heyecan yaratan ifade tarzı yanıyordu. O, gereksiz sözleri, düz ve boş lafazanlığı sevmezdi ve «yalnızca felsefi fantezinin sisli cennetine»* mensup olan herkese karşı mücadele etti. Marx'ın yazdığı her tümce, konuştuğu her sözcük bugün hala canlıdır; aralıksız olarak sahte-bilimsel otoriteleri tahtından indiren, küçük-burjuva gevezelerin yüzündeki maskeyi yırtıp atan ve sahte-bilimsel okulların, mezheplerin ve grupların amansız bir düşmanı olan bu büyük bilginin eserlerinde bu denli yaşam ve tutku yatmaktadır.

Marx, boş sözleri, eylemsiz konuşmaları sevmezdi. Sosyalizm üzerine gevezelik edenlere fiziksel olarak bile katlanamazdı. Düşüncesi, sorunların özüne girerdi.

Onbinlerce okunmuş kitap sayfasından ve yüzbinlerce olgudan en önemli olanı, temel olanı çıkarıp almasını ve az sözle çok şey söylemesini bildi o.

---

* Marx/Engels, «Komünist Manifesto», SSCB Yabancı İşçiler Yayın Kollektifi, Moskova-Leningrad 1933, s. 40.

Marx, zengin içerikli düşüncelerini az ve açık sözcüklerle anlatma yetisine sahipti. Tam da bundan dolayı insan bugün bile Marx'ın eserlerine daldıkça özel bir ürperti duyuyor. Güncel niteliğini koruyan yalnızca onun temel eserleri değildir; 19. yüzyılın oldukça gerilerine düşen ve o dönemde güncel nedenlerle yazılmış tek tek makaleleri, notları ve mektupları bile 20. yüzyılın işçi hareketine gelişmesinde yol gösteriyor.

Marx'ın zengin mirasına ne kadar dalınırsa, Marx o denli canlı olarak karşımıza dikilir, işçi sınıfının bu büyük teorisyeninin ve örgütleyicisinin özellikleri o denli aydınlatıcı olarak ortaya çıkar ve bütün bir ömrünü işçi sınıfını «başkaları için bir sınıf olmaktan çıkarıp kendisi için bir sınıf» haline dönüştürmeye adayan kişi bize daha yakın ve anlaşılır olur.

Marx, çok yönlüdür; ama konuştuğu ve yaptığı her şeyde bütünlüklü ve tutarlıdır. Karakterinin en göze çarpan özelliğini boşu boşuna «amaç doğrultusunda yolunu şaşırmadan yürümek»* (singleness of purpose) kavramı ile nitelendirmedi.

Marx'ın bize bıraktığı bütün bu şeylerden, tek bir sorun ya da sorunlar grubu ancak koşullu olarak çıkarılıp alınabilir. Çünkü Marx'ın mirasının —şimdiye kadar bir insanın ardında kalanlara bıraktığı en zengin miras— tek bir elden çıktığı ve çok zor bir şekilde parçalara ayrılabileceği sürekli olarak önceden gözönünde bulundurulmalıdır.

Marx'ın bıraktığı görüşler ve düşünceler hazinesinden, sendika hareketi ve iktisadi mücadelelerle ilgili bölümü çekip almak özellikle zordur. Marx, bu soruna adanmış özel kitaplar ve broşürler yazmadı. Bu konu üzerine tek bir araştırma, tek bir ders kitabı yazmadı. Geçmişte, bugün ve gelecekteki iktisadi mücadeleler ve

---

* «Zielstrebigkeit».

sendikaların rolü sorunları üzerine düşünceleri yazılarında dağınık olarak vardır ve bunlar özellikle onun Uluslararası İşçi Birliği'nin önderi olarak pratik faaliyetinde ifadesini bulur.

Bazı ders kitabı ve kalın cilt tiryakileri, belki de, Marx'ın sendikal hareketle ilgili açıklamalarının ve düşüncelerinin derlenmeye değip değmeyeceğini soracaklardır. Evet, o bu sorunla ilgili bütünlüklü düşüncelere sahip midir? Buna, rahatlıkla şu yanıt verilebilir: **Hem de fazlasıyla değer.** Marx'ın eserleriyle az-çok ciddi bir şekilde uğraşmış kişi, şunu bilir: Marx, sendikalar üzerine tek bir kitap yazmamış ve bu sorunlara sık sık tavır almamış olsa bile, **bu dağınık açıklamalarında, proletaryanın genel sınıf mücadelesinde sendikaların rolü ve görevlerine ilişkin belirli bir sistem, belirli bir tavır ve belirli ve kendi içinde bütünlüğü olan bir anlayış vardır.** Bütün bunlar, Marx'ın bu sorunda da yeni yollar açtığını göstermektedir. Lenin'in sözünü ettiği Marksizmin üç kaynağının «klasik Alman felsefesi, klasik İngiliz politik ekonomisi ve Fransız sosyalizmi»*nin önce işlenmesi gerekiyordu.

Marx, öncelikle kendi döneminin çağdaş bilimi ile başat gitti. O;

> «İnsan toplumunun gelişme yasalarını incelediğinden ve kapitalizmden komünizme doğru gelişmenin kaçınılmazlığını gördüğünden, ama öncelikle de bu kapitalist toplumun en özenli, en esaslı ve en derin incelenmesi ve o dönemdeki bilimlerin tüm sonuçlarına tümüyle vakıf olma temelinde bu kanıtı ortaya koyduğundan, öğretisini kapitalizm koşullarında elde edilmiş bulunan insan bilgisinin sağlam temellerine dayandırdı. İnsan toplumunun

* Lenin, Tüm Eserleri, Edebiyat ve Politika Yayınları, Viyana-Berlin 1929, cilt 18, s. 14.

yarattığı herşey Marx tarafından eleştirel olarak işlendi; o, hiçbir noktayı gözden kaçırmadı. İnsan düşüncesinin yarattığı her şey, onun tarafından işlendi, eleştiriye tabi tutuldu ve işçi hareketinde denendi ve o, bakış açıları burjuva toplumunu aşmayan ya da burjuva önyargılara bağlı olan insanların çıkaramayacağı o sonucu çıkardı.»*

Marx, olağanüstü ölçüdeki bilimsel titizliği ile [benzerlerinden — ÇN] ayrılıyordu ve diyalektik materyalizmin yöntemine ustaca vakif olduğundan, bilimsel eserleri **bilimsel öngörünün** muazzam bir örneğini oluşturuyordu.

Marx, İngiltere, Fransa ve Almanya'daki sendika hareketinin ilk adımlarını gözlemledi. Onların güçlü ve zayıf yönlerini gördü, çevresinde olup biteni iyice düşündü, sendikaların neyi temsil ettiğini, faaliyetlerinin sınırlarının ne olduğunu, ekonomi ile politika arasındaki ilişkileri ortaya koydu. Bunu, kendine özgü derinlik, berraklık ve kesinlikle yerine getirdi.

Marx'ın işçi sınıfının ekonomik mücadelesine ilişkin görüşlerinin temelinde, işçi sınıfını kendisi için bir sınıf haline getirmenin, işçi sınıfı ile burjuvazi arasında bir ayrım çizgisi çekmenin, işçi sınıfını birleştirmenin, onun güçlerini toparlamanın, onu sınıfsız sosyalist topluma geçiş aşaması olarak proletarya diktatörlüğünün kurulması için politik olarak hazırlamanın zorunluluğu düşüncesi yatmaktadır. Bu düşünce, Marx'ın yaptığı ve yazdığı her şeyin içinde kırmızı bir şerit gibi uzanmaktadır.

Bu düşünce, onun sendikalar ve onların proletaryanın genel sınıf mücadelesindeki rolleri ve görevleri ile ilgili anlayışını da belirledi.

---

* Lenin, Bütün Eserleri, cilt 25, s. 478.

Ancak kitleler sınıf mücadelesinin teorisini ve taktiğini kavradıklarında, işçi sınıfı kendisi için bir sınıfa dönüştürülebilir. Marx, sınıf mücadelesini kendisinin keşfetmediğini bizzat söylemektedir. 5 Mart 1852 tarihinde Weydemeyer'e yazdığı mektubunda şunu söylemektedir:

> «Benim yeni yaptığım, 1 — **Sınıfların varlığının** yalnızca **üretimin belirli bir tarihsel gelişme aşamasına** bağlı olduğunu; 2 — sınıf mücadelesinin zorunlu olarak **proletarya diktatörlüğüne** götürdüğünü; 3 — Bu diktatörlüğün kendisinin yalnızca **bütün sınıfların kalkmasına** ve **sınıfsız bir topluma** geçiş teşkil ettiğini kanıtlamak oldu.»*

Marx'ın kazanımı, onun sınıf mücadelesi teorisini sarsılmaz bir ekonomik temele oturtmasında, ekonomik çözümlemesinden politik ve taktik sonuçlar çıkarmasında; sınıflar arasında bir köprü çekme, burjuvazi ile proletarya arasındaki uçurumu kapatma ve işçi sınıfını ideolojik ve politik olarak burjuvazinin bir aleti haline dönüştürme çabalarına karşı amansız bir mücadele yürütmesinde yatmaktadır.

Marx, ücret teorisini ortaya koydu, artı-değer teorisini buldu. Adam Smith, Ricardo, Mill, Proudhon, Lassalle vb. lerinin emeğin ücreti, ücretin yükselmesine bağlı olarak besin maddelerinin fiatlarının yükseltilmesi, tunçtan değer yasası vs. üzerine burjuva, küçük-burjuva ve yarı-sosyalist teorilerini çürüttü ve böylelikle **sınıf sendikalarının ve bir sendikal sınıf mücadelesi politikasının inşası için ekonomik ve politik temelleri yarattı.**

Marx'ın kazanımı, onun yalnızca burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıfsal sınırları görmesi ve saptama-

---

* Marx/Engels, Seçme Mektuplar, Ring Verlag A.G., Zürih 1934, s. 48.

sında değil, ardıllarına bu sınıf sınırlarını savunma olanağı veren teorik ve politik silahları da dökmesinde yatmaktadır.

«Marx, her şeyden önce devrimci idi», diyordu Engels onun mezarı başında. O, yalnızca felsefe, tarih ve toplumsal ekonomi alanında devrimci değildi, aynı zamanda politika ve taktik alanlarında da devrimci idi. Kitaplara ve kaynak eserlere olan bütün tutkusuna karşın (kendisinin bizzat açıkladığı gibi, kitap karıştırmak en sevdiği işti), politik eylemin en ufak bir olanağı olduğunda bile, teorik çalışmalarını bir yana bıraktı. O, düşünceleri ve ilkeleri doğrultusunda en gayretli tutkulu mücadele olmaksızın bir yaşantıyı düşünemiyordu. Mutluluktan ne anladığı sorusuna verdiği yanıt: «Mücadele etmek»ti. Marx'ın tam da bu özelliğini, mezarı başında yaptığı konuşmasında Engels şöyle vurguluyordu:

> «Çünkü Marx, her şeyden önce devrimciydi. Kapitalist toplumun ve onun yarattığı devlet kurumlarının devrilmesinde payının olması, kendisine ilk defa kendi durumunun ve kendi ihtiyaçlarının bilincini, kendi kurtuluşunun bilincini **onun** verdiği modern proletaryanın kurtuluşunda payının olması; bu onun gerçek mesleği idi. O, çok az kişinin yaptığı gibi bir tutkuyla, bir inatla, bir başarıyla mücadele etti.»*

Marx, kendisinde muazzam bir teorisyenin ve büyük bir devrimci ve pratikçinin yeteneklerini birleştirdi. Onun yaşamının misyonu, ezilenleri ezenlere karşı ayağa kaldırmaktı. Bu hayati amacını kısa ve kılıç gibi keskin bir cümlede dile getirdi: **«Ben, kapitalizmin can düşmanıyım.»**

---

* Düşünür, İnsan ve Devrimci Olarak Karl Marx, Edebiyat ve Politika Yayınları, Viyana-Berlin 1928, s. 25.

Bu, Lenin'in «Marx'ın düşüncesinde esas olan, onun sosyalist toplumun yaratıcısı olarak proletaryanın tarihsel rolünü keşfetmesinde yatmaktadır» diye yazmasının nedenidir.

Marx'ın muazzam eserinde sendika sorunu büyük yer kaplamamaktadır. Ama diğer sorunlarda olduğu gibi burada da, Marx'ın ne dediğine özenle dikkat göstermek için her türlü gerekçemiz var. Onun kazanımı, yaşadığı dönem için yeni bir şey söylemesinde değil, söylediği bu yeni şeyin bugün de, ölümünün 50. yıldönümünde de, güncel kalmasında yatmaktadır.

Engels, haklı olarak Marx üzerine şunu söylüyordu:

«Adı yüzyıllar boyunca yaşayacaktır ve eseri de!»*

* Adı geçen eser, s. 26.

I

PROLETARYANIN GENEL SINIF MÜCADELESİ İÇİNDE SENDİKALARIN YERİ

Marx, politik arenaya, sendikaların oluşmaya başladığı bir dönemde girdi. Bazı ülkelerde her türden karşılıklı yardım birliklerinden sendikaların ortaya çıkmaya başladığı (Fransa), diğer ülkelerde (İngiltere) ise sendikaların iktisadi grevler ve seçim hakkı için mücadele yürüttükleri bir zamanda komünist oldu. İdeolojileri ve bileşimleri bakımından son derece ilkel ve renkli olan, doğumlarının bütün izleri ile dolu örgütlerin embriyon biçimini buldu önünde. Marx'ın büyüklüğü, bunun işçi sınıfının yalnızca agu'lama* dönemi olduğu ve varolan bu örgütlerin tarihsel rollerinin ve gelişme yollarının hareketin bu ilkel biçimine göre değerlendirilemeyeceği şeklinde bununla hesaplaşmasında yatmaktadır.

Marx, sendikaları öncelikle örgütlenmenin odak noktası, işçilerin güçlerinin toplanma noktası, sınıf mücadelesinde ilk dersin örgütü olarak gördü. Marx için en önemli olan ne idi? **Parçalanmış ve birbirleriyle rekabet eden işçilerin artık ortaklaşa hareket etmeye başlamalarıydı.** O, bunda işçi sınıfının bağımsız bir güç haline

* «Kinderlallen»: Bebeklerin ilk sözcüklerini söylemeye çabaladıkları, «bebekçe» konuştukları dönem. ÇN.

dönüşmesinin garantisini görüyordu. Sendikaların bir dayanışma okulu, bir sosyalizm okulu olduğu düşüncelerine Marx ve Engels sık sık dönmektedirler. Bu sorun üzerine, hareketin düzeyi açısından bir dizi sorunu uluslararası sosyalist basında ortaya atamadıkları için, özellikle açıkça ve keskinlikle tartıştıkları mektuplaşmalarında çok şey bulabiliriz.

Sendikalar, bir sosyalizm okuludur. Ama Marx kendisini formüllerle kısıtlamaz. Düşüncelerini daha da genişletir ve sendikalar sorununa çeşitli yönlerden yaklaşır. Birinci Enternasyonal'in 1866 yılındaki Cenevre Kongresin'de «Meslek Birliklerinin Geçmişi, Bugünü ve Geleceği» üzerine alınan karar Karl Marx'ın kaleminden çıkmıştır.*

Sendikaların geçmişi nasıldır?

> «Sermaye yoğunlaşmış toplumsal güçtür, oysa işçinin elinde işgücünden başka bir şey yoktur. Bundan dolayı sermaye ile emek arasındaki sözleşme asla adil koşullara, maddi geçim ve üretim araçlarının mülkiyetini bir tarafa, canlı, üretici güçleri de onun karşısına koyan bir toplum anlamında bile adil koşullara dayanamaz. İşçilerin tarafındaki tek toplumsal güç, onların kitlesidir. Ama kitlenin gücü, birlikteliğin olmaması ile kırılır. İşçilerin bölünmesi, bizzat kendi aralarındaki kaçınılmaz rekabetle yaratılır ve sürdürülür. **Sendikalar ilkönce, bu rekabetin ortadan kaldırılması ya da en azından sınırlandırılması, onları en azından salt köle konumunun üzerine çıkaracak sözleşme koşullarının elde edilmesi amacıyla işçilerin giriştikleri kendiliğinden çabalardan doğmuştur.**

---

* Karl Marx, «Ücret, Fiat ve Kâr», Komünizmin Temel Kitapları, Uluslararası İşçi Yayınları, Berlin 1931, s. 71-73.

Bundan dolayı sendikaların ilk hedefi, günün istemleri ile, sermayenin aralıksız saldırılarına karşı savunma araçları ile, kısaca, ücret ve işgünü sorunları ile sınırlıydı. Sendikaların bu faaliyeti yalnızca meşru değil, aynı zamanda gereklidir de. Bundan dolayı, bugünkü üretim tarzı sürdükçe onlardan vazgeçilemez. Aksine bunlar, bütün ülkelerde sendikaların kurulması ve birleştirilmesi yoluyla genelleştirilmelidirler.

Diğer yandan **sendikalar, bilincinde olmaksızın,** —nasıl ki ortaçağda belediyeler ve komünler burjuvazi için örgütlenmenin odak noktası oldu ise,— **işçi sınıfının örgütlenmesinin odak noktası olmuşlardır.** Sendikalar, nasıl sermaye ile emek arasındaki gündelik gerilla savaşı için vazgeçilemez hale geldiler ise, **bizzat ücretli emek sisteminin ortadan kaldırılmasının örgütlü teşvik araçları olarak** çok daha fazla önemlidirler.»* (a.b.ç. — A.L.)

Bu kararın okunması sırasında, öncelikle sendikaların **oluşması ve anlamı** sorunları dikkatimizi çekmektedir. Marx, sendikaların «bilincinde olmaksızın, —nasıl ki ortaçağda belediyeler ve komünler burjuvazi için örgütlenmenin odak noktası oldu ise,— işçi sınıfının örgütlenmesinin odak noktası olduklarını» vurguluyor. Bu benzetme, Marx'ın sendikaları yalnızca salt iktisadi örgütler olarak görmediğini kanıtlamaktadır; çünkü ortaçağdaki belediyeler ve komünler, burjuvaziye, ortaçağın toplumsal düzenine karşı **politik** mücadelede bir silah olarak hizmet ettiler. Marx, bu benzetmeyle yetinmemekte ve daha kararın bu bölümünde, sendikaların, «**bizzat ücretli emek sisteminin ortadan kaldırılmasının**

* Adı geçen eser, s. 73-74.

örgütlü teşvik araçları» olarak **çok daha fazla** önemli oldukları sorununu ortaya atmaktadır. Buradan, Marx'ın sendikalara çok yüksek **politik önem** biçtiğini ve onları apolitik ve tarafsız örgütler olarak görmediğini görüyoruz. Sendikaların kendilerini lonca çıkarlarının dar çerçevesine kapattıkları her seferde, Marx ortaya atıldı ve hırsla bu sendikaları kınadı.

Birinci Enternasyonal'in aynı Cenevre Kongresi, kendi döneminin sendika hareketinin bir karakteristiğini çizdi. Bu kararın ikinci bölümünde «[Sendikaların — ÇN] Bugünü» başlığı altında şunları okuyoruz:

> «Sendikalar, şimdiye kadar aşırı bir şekilde yalnızca sermayeye karşı yerel ve doğrudan mücadeleleri gözönünde bulundurdular. **Ücret köleliği sistemi ve bugünkü üretim tarzına karşı saldırıya geçmek için güçlerini henüz tümüyle kavramamışlardır.** Bundan dolayı kendilerini genel toplumsal ve politik hareketlerden çok uzak tutmuşlardır. Ama son dönemlerde, örneğin İngiltere'deki en son politik harekete katılmalarından, Birleşik Devletler'de işlevleri ile ilgili daha yüksek düzeydeki görüşlerinden ve Trade-Union'cuların son büyük delege konferansının Sheffield'de aldığı aşağıdaki karardan çıkarılabileceği gibi, belli ölçülerde **büyük tarihsel görevlerinin bilincine** varmış görünüyorlar:
>
> 'Bu konferans, Uluslararası Birliğin bütün ülkelerin işçilerini ortak bir kardeşlik birliğinde birleştirme çabalarını tümüyle takdir eder ve bunun tüm işçilerin ilerlemesi ve refahı için gerekli olduğu inancıyla, konferansta temsil edilen çeşitli derneklere bu organa üye olmalarını ısrarla öğütler.'»*

* Adı geçen eser, s. 74-75.

Kararın bu bölümünde, politikaya sırt çevirmiş bütün sendikalara yönelmiş sert bir eleştiri buluyoruz; aynı zamanda **büyük tarihsel misyonlarını** kavramaya başlayan sendikaların önemi açıklıkla öne çıkarılmakta ve özellikle vurgulanmaktadır.

60'lı yılların sendika hareketinin düzeyini gözönünde bulundurduğumuzda, kendi dönemindeki sendika hareketinin Marx tarafından yapılan değerlendirmesinin hangi düzeyde bulunduğunu kavrayabiliriz. Sendika hareketinin henüz emekleme aşamasında olduğunu bile bile, Marx, herhangi bir tavizde bulunmayı mümkün görmedi. Sendikaların önüne yalnız iktisadi değil, aynı zamanda politik sınıf görevleri de koydu.

Ama Marx sendikaların geçmişinin ve bugününün belirlenmesiyle yetinmedi. Bu kararda, [sendikaların — ÇN] **geleceği** üzerine şunları söylemektedir:

> «Sendikalar, başlangıçtaki hedeflerinden bağımsız olarak, bundan böyle **tam kurtuluşlarının büyük çıkarı doğrultusunda işçi sınıfının örgütlenmesinin odak noktası olarak** daha bilinçli davranmasını öğrenmelidirler. Bu hedefe yönelik **her toplumsal ve politik hareketi desteklemelidirler. Kendilerini bizzat tüm sınıfın öncü savaşçıları ve temsilcileri olarak görerek ve buna göre davranarak,** sendikaların dışında duranları kendilerine çekmeyi başarmalıdırlar. Örneğin son derece uygunsuz koşullar tarafından direnme güçleri ellerinden alınan tarım işçileri gibi en düşük ücret ödenen işçi tabakalarının çıkarlarına özen göstermelidirler. **Çabalarının dar görüşlü ve bencil olmaktan çok uzak, daha çok ezilen kitlelerin kurtuluşunu hedef aldığını tüm dünyaya kavratmalıdırlar.»*** (a.b.ç. — A.L.)

---

* Adı geçen eser, s. 75.

Burada, Marx'ın, **işçilerin örgütlenmesinin odak noktası** olarak sendikaların önemini yeniden vurguladığına dikkat edilmelidir. Sendikaların önüne, işçi sınıfının **tüm** kurtuluşu uğruna mücadele görevini, **her türlü toplumsal ve politik** hareketin desteklenmesi ve sendikaların dışında duran işçilerin kazanılması görevini koyması özellikle önemlidir. Marx, daha 1866 yılında, sendikalar açısından, örneğin tarım işçileri gibi en düşük ücret ödenen meslek dallarının işçilerinin savunulmalarının ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. Sendikalardan «dar görüşlü ve bencil» olmamalarını, «çabalarının ezilen kitlelerin kurtuluşunu hedef alması» gerektiğini talep etmektedir. Bu karar, bundan 60 yıldan fazla bir zaman önce yazılmıştır. Bunların eskidiği, sendikaların bu görevlerinin günümüz kapitalist ülkelerinde yeri olmadığı söylenebilir mi? Asla. Kapitalist ülkelerdeki sendikaların temel görevleri burada Marx'a özgü yoğunluk ve kesinlikle ortaya konmuştur. Ama Marx bununla yetinmemektedir.

Ekonomi ile politika arasındaki karşılıklı ilişkiler sorunu Marx'tan ve onun önderlik ettiği I. Enternasyonal'den önce ortaya çıktı. Ekonomi ile politika arasındaki ilişkiler üzerine görüşlerini Bakunin'cilere, Lassallecilere, Trade-Unionculara vs. karşı savunmak zorundaydı ve bundan dolayı sık sık bu soruna geri döndü. Bu açıdan, Uluslararası İşçi Birliği'nin 17-23 Eylül 1871 tarihleri arasında yapılan Londra Konferansı'nda kabul edilen ve onun tarafından kaleme alınan «İşçi Sınıfının Politik Görevleri Üzerine» başlıklı karar oldukça belirleyici ve oldukça öğreticidir. Orada şunu okuyoruz:

> «Devamla, Enternasyonal, işçilerin her kurtuluş çabasını utanmazca ezen ve kaba kuvvetle sınıf ayrımını ve bu temel üzerinde kurulmuş politik egemenliğini sonsuzlaştırmaya çalışan sayısız bir

gericilikle karşı karşıya olduğundan; işçi sınıfı mülk sahibi sınıfların bu topyekûn zoruna karşı, mülk sahibi sınıfların tüm eski parti oluşumlarının tersine, bizzat özel politik parti halinde yapılanarak ancak kitle olarak hareket edebileceğinden; işçi sınıflarının politik parti olarak bu yapılanmaları toplumsal devrimin ve nihai hedefinin —**sınıfların ortadan kaldırılması**— zaferi için vazgeçilmez olduğundan; işçi sınıfının belli bir noktaya kadar ekonomik mücadeleleri ile halihazırda oluşturduğu tek tek güçlerinin birleştirilmesinin, kendisini sömürenlere karşı politik mücadelesinde de bir kaldıraç olarak hizmet etmesi gerektiğinden; bütün bu nedenlerden Konferans, Enternasyonal'in bütün üyelerine şunu hatırlatır: **İşçi sınıfının mücadele konumunda, onun ekonomik hareketi ile politik faaliyeti birbiriyle kopmaz şekilde bağlıdır.»***

Açıklığı ve heybetliliği açısından bu karar, Marx'ın düşünsel ve siyasi mirasının klasik örnekleri arasındadır. Bu karar bir kez daha, işçi sınıfının elinde sendikaların sömürü sistemine karşı mücadele için güçlü bir kaldıraç olmaları gerektiği düşüncesini içermektedir. Genel sınıf mücadelesinde ekonomiyi politikadan soyutlamaya ve ayırmaya, birini diğerinin karşısına koymaya çalışan Bakunincilerin tüm çabalarına karşı I. Enternasyonal, **«işçi sınıfının mücadele konumunda onun ekonomik hareketi ile politik faaliyetinin birbiriyle kopmaz şekilde bağlı olduğunu»** hatırlatmaktadır.

Marx, bundan iki ay sonra Bolte'ye bir mektubunda, politika ile ekonomi arasındaki ilişki sorununu tek-

---

* Stegman-Hugo: Sosyalizmin Elkitabı, Zürih 1897, s. 365-366.

rar ortaya atar ve burada, proletaryanın genel sınıf mücadelesi içinde iktisadi mücadelelerin yerini belirler. Marx, şöyle yazmaktadır:

> «İşçi sınıfının **political movement** [politik hareketi]'nin nihai hedefi, elbette ki onun için **political power** [politik iktidar]'ı ele geçirmektir. Bunun için elbette, **working class** [işçi sınıfı]'nın **bizzat ekonomik güçlerinden çıkıp kendinden büyümüş** ve belli bir noktaya kadar gelişmiş **previous organisation** [önceki örgütlenmesi] gereklidir.» (a.b.ç. — A.L.)
>
> «Ama diğer yandan, işçi sınıfının egemen sınıfların karşısına **sınıf** olarak çıktığı ve onu **pressure from without** [dışardan baskı] yoluyla zorlamaya çalıştığı her hareket bir **political movement** [politik hareket]'tir. Örneğin, bir fabrikada ya da bir tek işletmede grev vb. yoluyla tek tek kapitalistleri iş zamanını sınırlamaya zorlamak salt bir ekonomik harekettir; buna karşın, sekiz saatlik işgünü vb. **yasasını** çıkarmaya zorlamak **politik** bir hareket, yani genel bir biçimde, genel toplumsal bir şekilde zorlayıcı gücü olan bir biçimde çıkarlarını gerçekleştirmek için **sınıfın** bir hareketi doğup gelişir. Eğer bu hareketler belirli bir previous organisation'u önşart olarak öngörüyorsa, kendileri de kendi açılarından keza bu örgütlenmenin gelişmesinin aracı olurlar.»*

Marx burada işçi sınıfının bir «previous» [önceki] örgütlenmesinden sözetmektedir, salt ekonomik hareketle politik hareket arasındaki ilişkileri ve bir hareke-

---

* Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx v.d. F.A. Sorge ve Diğerlerine Mektupları ve Mektuplarından Alıntılar, Dietz, Stuttgart 1921, s. 42.

tin diğerine doğru büyüyüp gelişmesinin koşullarını saptamaktadır; yani daha sonra uluslararası reformizm tarafından esaslı olarak ve bilerek unutturulan ve tahrif edilen şeyi saptamaktadır.

Sözkonusu olan, yalnızca iktisadi mücadelelerin önemi sorununa değil, aynı zamanda işçi sınıfının iktisadi ve politik örgütleri arasındaki ilişki sorununa da yanıt vermekti. Bu açıdan, Uluslararası İşçi Birliği'nin 2-7 Eylül 1872 tarihleri arasındaki Lahey Kongresi kararı çok karakteristiktir. Lahey Kongresi, Marx'ın talebi üzerine «Proletaryanın Politik Etkinliği Üzerine» bir karar aldı. Bu kararda şunları okuyoruz:

> «Proletarya, mülk sahibi sınıfların kollektif iktidarına karşı mücadelesinde, ancak mülk sahibi sınıflar tarafından şimdiye kadar oluşturulmuş tüm partilere karşı kendisini özel politik parti olarak yapılandırarak sınıf olarak hareket edebilir.
>
> Toplumsal devrimin ve onun nihai hedefinin —**sınıfların ortadan kaldırılmasının**— zaferini güvence altına almak için proletaryanın politik parti olarak bu yapılanması zorunludur.
>
> **İşçi güçlerinin ekonomik mücadele aracılığı ile halihazırda elde edilmiş birliği, bu sınıfın ellerinde kendisini sömürenlerin politik iktidarına karşı mücadelede de kaldıraç olarak hizmet görmelidir.** (a.b.ç. — A.L.)
>
> Toprak ve arazi ve sermaye beyleri, ekonomik tekellerini savunmak ve sonsuzlaştırmak için, emeği köleleştirmek için sürekli olarak politik ayrıcalıklarını kullandıklarından, politik iktidarı zaptetmek proletaryanın ivedi yükümlülüğü olmaktadır.»*

* Uluslararası İşçi Birliği Kararı, Lahey, 2-7 Eylül 1872 (Fransızca'dan Almancaya çevrilmiştir.)

Kongrenin bitiminden sonra Marx, bir toplantıda, alınan kararların temel düşüncesini vurguladığı bir konuşma yaptı. Bilindiği gibi I. Enternasyonal'in gelişmesinde doruk noktasını oluşturan Lahey Kongresi kararlarının esası Marx'a göre ne idi?

> «Lahey Kongresi önemli işler gördü. O, işçi sınıfının eski çürüyen topluma karşı gerek politik ve gerekse de ekonomik zeminde mücadelesinin zorunluluğunu ilan etti.
>
> Kıta ülkelerinin çoğunluğunda şiddetin devrimimizin kaldıracı olarak hizmet görmek zorunda olduğunu itiraf etmeliyiz; emeğin egemenliğinin nihai kuruluşu için belli bir anda şiddete başvurulmak zorunda kalınacaktır.»*

Burada yine, iktisadi mücadelelerin proletaryanın genel sınıf mücadelesi içindeki yeri tüm açıklığıyla belirlenmiştir. **Sendikalar, işçi sınıfının elinde «kendisini sömürenlerin politik iktidarına karşı kaldıraç olarak hizmet etmek zorundadırlar.»**

İktisadi ve politik mücadeleler arasındaki ilişki sorunu, Marx'ın öğretisinin çekirdek sorunudur. Bazı Sovyet tarihçilerinin bu sorun karşısındaki havai ve kayıtsızca tavrı bağışlanamaz. Bu kayıtsız sallapatiliği J. Steklov'un I. Enternasyonal üzerine yazdığı kalın ciltte bulmaktayız. Steklov yoldaş, Marx'ın Uluslararası İşçi Birliği'nin tüzüklerinin gerekçesinde şu formülasyonu verdiğini yazmaktadır: «Politik mücadele, bir araç olarak kendisini proletaryanın ekonomik mücadelesine tabi kılar.»** Steklov yoldaş, daha sonra bu formülasyonun yazarını «haklı çıkarmaya» çalışmaktadır, ama bu-

---

* Karl Marx, Lahey Kongresi Üzerine Konuşma, J. Steklov'dan alıntı (Rusça'dan tercüme).

** J. Steklov, I. Enternasyonal Üzerine, s. 122 (Rusça).

rada çok yanılmaktadır; çünkü, benzeri bir şey yazmış olsaydı, o zaman Marx'ı «haklı çıkarmak» zor olurdu. J. Steklov'un sözü edilen kitabının III. bölümünü alıp baktığımızda, orada onun tarafından tümüyle aktarılan 61. sayfadaki «gerekçe»de şunu buluruz:

> **«İşçi sınıfının ekonomik kurtuluşu, her politik hareketin araç olarak ona tabi olması gereken büyük hedeftir.»*** (a.b.ç. — A.L.)

Marx, böyle yazdı. Ama işçi sınıfının **ekonomik kurtuluşu** ile işçi sınıfının **ekonomik mücadelesi** bir ve aynı şeyler midir? Marx eğer Steklov yoldaşın kendisine malettiği şeyi yazmış olsaydı, o zaman kendisine karşı mücadele açmamız gereken kaba bir Proudhon'cu olurdu; çünkü bu, iktisadi mücadelelerin politik mücadele üzerindeki egemenliği anlamına gelirdi. Ama Marx. gördüğümüz gibi, böyle bir şey yazmamıştır. O, politik mücadelenin, proletaryanın ekonomik kurtuluşu büyük nihai hedefine tabi kılınması gerektiğini yazmıştır. Marx'ın bu formülasyonu dokunulmazdır; **çünkü politik faaliyet amaç değil, amaç doğrultusunda araçtır.** Uluslararası komünizmin büyük ustası karşısında böylesi düşüncesizce kayıtsız ve politik olarak zararlı tavır en keskin bir şekilde mahkum edilmelidir.

Karl Marx kitlelerin nabız atışını hissediyordu ve kitlelerle hangi anda hangi dille konuşulması gerektiğini biliyordu. 1847'de yazılmış Komünist Manifesto ile 17 yıl sonra kaleme alınmış I. Enternasyonal Açış Konuşmasını bu açıdan birbirleriyle karşılaştırmak son derece öğreticidir. I. Enternasyonal'in Açılış Konuşması, **komünizm için daha olgunlaşmamış işçi tabakalarının ve örgütlerinin kazanılması hesabına dayanan bir birleşik**

* Fritz Brupbacher, Marx ve Bakunin, Eylem Yayınları, Berlin-Wilmersdorf 1922, s. 119.

cephe belgesidir. **Tümüyle komünist bir belge olmasına** karşın, Açılış Konuşmasında bir tek komünizm sözcüğüne bile rastlanmamaktadır. Kuzey Amerika Birleşik Devletleri işçi hareketi tarihçisi John Commons, «Açılış Konuşması'nın sendikal bir belge olduğunu, komünist bir manifesto olmadığını»* yazmaktadır. Bu değerlendirme temelden yanlıştır; çünkü Açılış Konuşması'nın niteliğini belirleyen biçimi değil, aksine içeriğidir. Açılış Konuşması'nın işçilerin iktisadi durumunu, iş yasaları sorununu ve benzerlerini odak noktasına daha fazla aldığı gerçektir. Ama Marx bu belgede **«politik iktidarın zaptedilmesinin çalışan sınıfın büyük görevi haline geldiğini»**** vurgulamakta, ama buradan **tümüyle özel bir tarzda ve biçimde** parti sorununa geçmektedir. Marx şunu yazmaktadır:

> «Başarının bir unsuru ellerindedir — sayıları; **ama ancak bir örgüt aracılığıyla ve bilginin önderliği altında birleştirildiklerinde sayılar bir ağırlık teşkil ederler.** Geçmiş deneyim, çeşitli ülkelerin işçileri arasında varolması ve kurtuluşları için bütün mücadelelerinde sağlam bir şekilde birlikte durmaları için onları teşvik etmesi gereken kardeşçe birliğin ihmal edilmesinin, birbirinden kopuk çabalarının ortak başarısızlığında nasıl acımasızca cezasını bulduğunu öğretmiştir.»***

Bu, Marx'ın kaleminin alışık olmadığı bir formülasyondur. Her şeyden önce, «bir birlik yoluyla birleştirilmiş işçi kitlesi» Marx tarafından üç şekilde anlaşılmak-

---

* John P. Commons, History and Labour in the United States, New York 1921, s. 25.

** Karl Marx, Seçilmiş Yazılar, Ring Verlag A.G., Zürih, cilt II, s. 452.

*** Adı geçen eser, s. 452.

tadır: bir sendikada birleştirilmiş bir kitle, bir politik partide birleştirilmiş bir kitle ve Enternasyonal'de birleştirilmiş bir kitle. Ayrıca «ve bilginin önderlik ettiği» formülasyonu da alışılmış değildir. Sözkonusu olan nedir burada? Üniversite biliminin önder rolü mü? Profesörlerin ve akademisyenlerin önder rolü mü? Hiçbiri değil. Burada **bilgi, komünizmin takına adıdır.** Marx, düşüncelerini daha derin bir şekilde kitlelerin içine işleyen böylesi sözcükleri ve formülasyonları bilerek kullandı.

> «O (Uluslararası İşçi Birliği)», diye yazıyordu Engels, «Avrupa'nın ve Amerika'nın tüm mücadeleci işçilerini büyük bir ordu halinde birleştirmeyi hedefliyordu... İngiliz Trade-Unioncularına, Fransız, Belçikalı, İtalyan ve İspanyol Proudhoncularına ve Alman Lassallecilerine kapıları kapamayan bir programa sahip olmak zorundaydı.»*
>
> «Meseleyi», diye yazıyor Marx, «görüşlerimizi işçi hareketinin şimdiki konumunun kabul edebileceği bir biçimde yayınlayacak şekilde tutmak çok zor oldu... Yeniden uyanan hareketin dildeki eski cesurluğa izin vermesi, zaman gerektirmektedir...»**

Marx burada, görüşlerini ortaya koymanın **biçiminden** sözetmektedir, ama **içeriklerinden** değil. İlkenin, komünist görüşlerin esas özünün sözkonusu olduğu yerde Marx, uzlaşmazdı ve sağlam bir şekilde vuruyordu. Görüşlerinin özünü en çeşitli biçimlerde dile getirmek için muazzam bir esneklik ve yetenek gösterdi. Komünist Manifesto'dan sonra en kayda değer yapıt olan Açı-

---

* Engels'in Komünist Manifesto'ya 1890'daki Önsözü, Moskova 1933, s. 9.

** Marx'tan Engels'e, 4 Kasım 1864, Marx/Engels Tüm Eserleri III, c. 3, s. 199.

lış Konuşması'nın «sendikal dili» bununla açıklanır. **Bütünlüklü bir hedef**, yani işçi hareketini komünist bir bilinçle doldurmak hedefini izlemesine rağmen, Marx, hareketin düzeyine ve işçi örgütlerinin karakterine göre görüşlerini ortaya koyma biçimini ve kitlelere yaklaşım yöntemini değiştirdi.

Ekonomik ve politik mücadele arasındaki karşılıklı ilişkileri doğru belirlemek, sendika ile parti arasındaki karşılıklı ilişkileri doğru saptamak demektir. Proletaryanın iktisadi mücadelelerine ve sendikalara muazzam önem biçen Marx, sürekli olarak politikanın iktisadi olana [iktisada göre — ÇN] önceliğini* vurguladı; yani o, Bolşevik Partinin ve Komünist Enternasyonal'in tüm faaliyetinin temelinde yatan şeyi vurguladı.

Politikanın iktisada önceliğinden sözettiğimizde, bu, sendikaların partiye dönüştürülmesi, salt bir parti programının sendikalar tarafından kabul edilmesi ya da sendikalarla parti arasındaki ayrımın ortadan kaldırılması anlamına gelmez. Hayır, Marx'ın kastettiği bu değildi. O, geniş işçi kitlelerinin örgütünün odak noktası olarak sendikaların önemini vurguladı ve parti ve sendikaları aynı kaba atma eğilimine karşı mücadele etti. O, proletaryanın politik ve iktisadi örgütlerinin bir ve aynı hedefe (proletaryanın ekonomik kurtuluşu) sahip oldukları, ama bu hedefe ulaşmak için mücadelede bunların her birinin kendilerine özgü mücadele yöntemlerini kullanmaları gerektiği görüşüne sahipti. Politikanın iktisadi olana önceliğini, birincisi sendikaların genel politik sınıfsal görevlerini dar loncа görevlerinin üzerine çıkarma; ve ikincisi, proletaryanın politik partisinin iktisadi görevleri belirlemesi ve sendikaların bunları bizzat yöentmeleri gerektiği şeklinde anlıyordu.

---

* Primat der Politik über das Wirtschaftliche.

II

PROUDHONCULUĞA VE BAKUNİNCİLİĞE KARŞI MARX

Marx, dünya görüşünü ve taktiğini amansız bir ideolojik-politik mücadele içinde biçimlendirdi. Marx, burada öncelikle Proudhon'un oldukça yaygın olan teorileri ile çatışmak zorunda kaldı. Proudhon, cesur sözlerin gerici teorilerle birleştiği bir küçük-burjuva sosyalist tipidir. Yetenekli bir gazeteci, duygusal müphem sosyalizmin temsilcisi, baştan ayağa kadar küçük burjuvazinin bir filozofu ve iktisatçısı olan, keskin bir şekilde formüle edilmiş «mülkiyet hırsızlıktır» ithamını burjuvazinin suratına fırlatan Proudhon, «işçi sınıfı»nın teorisyeni olduğu kuruntusuna kapıldı ve pervasızca sefaletin felsefesi üzerine teorik olarak atıp-tutmaya başladı. Ama teori Proudhon'un Aşil topuğuydu*, çünkü **kendi döneminin burjuva-liberal biliminin** sınırları dışına çıkmadı. Marx, bundan dolayı Proudhon ve Proudhonculuğa karşı bu denli sert çıkıştı. Proudhon, «Sefaletin Felsefesi» üzerine, toplumun gelişme yasalarını saptamaya çalıştığı iddialı bir kitap yayınladı. Bu kitapta Proudhon tüm dünyaya, bizi ilgilendiren aşağıdaki iddiaları ilan etti:

---

* En zayıf noktası anlamında; Yunan mitolojisinden alınmadır. — ÇN.

«Her ücret artması, tahılın, şarabın vs. fiyatının artmasından başka bir etkiye sahip olamaz: Pahalılık etkisi... Çünkü, nedir ücret? O, tahılın vs. fiyatıdır; her şeyin tam fiyatıdır. Devam edelim. Ücret, zenginliği oluşturan ve her gün işçi kitlesi tarafından yeniden-üretici biçimde tüketilen unsurların oranıdır. Şimdi, ücreti iki katına çıkarmak demek... öyleyse her üreticiye kendi ürününden daha büyük bir pay vermek demektir, bu bir çelişkidir; ve eğer artırma yalnızca küçük bir sayıdaki sanayii kapsarsa, bu değişimde genel bir rahatsızlık, bir tek sözcükle **pahalılığı** doğurma anlamına gelir... Beraberinde ücret artırımını getiren iş bırakmaların, **genel bir fiyat artışını** arkalarından sürüklemeleri dışında bir şeyin mümkün olmadığını açıklıyorum; bu, iki kere ikinin dört etmesi kadar kesindir.»*

Proudhon'un bu tumturaklı ve cehaletini ortaya koyan açıklamalarına Marx alayla şunları eklemektedir:

«İki kere ikinin dört ettiği hariç, bütün bu iddiaları reddediyoruz.»**

Proudhon'un bu açıklamalarının politik anlamı nedir? Anlamı, işçilerin ücretlerin artması için mücadeleden geri tutulmalarında yatmaktadır. Eğer işçilerin ücretlerinin artması işçilere hiçbir yarar sağlamasa idi, fiyatlar ücretlerin artışı ile orantılı artsaydı, o zaman gerçekten de işçilerin mücadelelerinin hiçbir anlamı kalmazdı.

Marx bu gerici felsefenin özünü hemen gördü ve kendine özgü tutkuyla, anarşist havarinin tümüyle işve-

* Karl Marx, Felsefenin Sefaleti, Dietz, Stuttgart 1923, s. 154'-ten alıntı.

** Adı geçen eser, s. 154.

renlerin çıkarına olan açıklamalarına karşı çıktı. Ama Proudhon, çok daha ileri gitti ve tam bir kararlılıkla her türlü grev hareketine karşı tavır aldı. «Sefaletin Felsefesi»nde örneğin şunu okuyoruz:

> «İşçilerin grevi **illegaldir**, ve bunu ilan eden yalnızca ceza yasası değil, aynı zamanda ekonomik sistem, mevcut düzenin zorunluluğudur... Tek tek her işçinin kendi kişiliği ve kol gücü üzerinde özgürce tasarrufta bulunmasına tahammül edilebilir; ama işçilerin birleşerek tekele zor uygulama küstahlığında bulunmalarına, toplum izin veremez.»*

Bu bir tek cümle, Proudhon'un felsefesinin sefaletinin ne denli büyük olduğunu göstermeye yetmektedir. Proudhon herşeyi birbirine karıştırmıştır: Ücret oluşumu yasası, ürünlerin fiyatlarının belirlenmesi yasası, birliklerin olumlu önemi. O, işçilerin işverenlere karşı ortaklaşa mücadele amacıyla birleşmelerini caiz görmemektedir; yani kendi döneminde, işçileri birleştiklerinden dolayı sürekli olarak cezalandıran kapitalist ülkelerin gerici yasa koyucularının konumunda durmaktadır. Marx, ne ile uğraştığını biliyordu. Böylesi gerici düşüncelerin Fransa'da neden cirit attığını biliyordu ve bundan dolayı, yanıtında Proudhon'un ve onun politik olarak işçi sınıfına düşman sonuçlarının teorik verimsizliğinin bir çözümlemesini yaptı. Proudhon'un bu gerici gevezeliği üzerine Marx, «Felsefenin Sefaleti»nde şöyle yazıyordu:

> «Büyük sanayi, birbirini tanımayan bir yığın kişiyi bir yerde biraraya getiriyor. Rekabet, onları çıkarlarında bölüyor; ama ücretin korunması, efendilerine karşı bu ortaklaşa çıkar, onları bir ortak

* Adı geçen eser, s. 158.

direniş düşüncesinde birleştiriyor — koalisyon. Böylelikle koalisyonun ikili bir amacı, kapitalistlere karşı genel bir rekabet yapabilmek için işçiler arasındaki rekabeti ortadan kaldırma amacı vardır. Direnişin birinci amacı yalnızca ücretlerin korunması ise de, başlangıçta birbirinden soyut olan koalisyonlar [birlikler — ÇN], kapitalistlerin kendi açılarından baskı kurmak için birleşmeleri ölçüsünde gruplar halinde biçimlenirler ve sürekli olarak birleşen sermayeye karşı birliklerin yaşatılması, onlar için ücretlerin korunmasından daha zorunlu hale gelir. İngiliz iktisatçılarının, işçilerin nasıl ücretlerinin büyük bir bölümünü, iktisatçıların gözünde yalnızca ücret yararına kurulmuş olan birlikler için feda ettiklerini görmekten şaşkınlığa uğradıkları bir gerçektir. Bu mücadelede —**hakiki bir içsavaş— bütün unsurlar gelecek muharebe için birleşir ve gelişirler. Bir kez bu noktaya ulaşıldığında,** koalisyon [birlik — ÇN] politik bir karakter **kazamr.»***

Burada, Marx'a özgü bir açıklıkla, proletaryanın iktisadi mücadelelerinin önemi ve bu mücadelelerin daha yüksek bir aşamaya geçişi sorunu ortaya konmaktadır. Ama Marx burada kalmamaktadır. O, bilge araştırmacıların özlük hakları ve çıkarları uğruna mücadele sorununu, burjuvazi ya da proletaryanın sözkonusu olmasına göre, nasıl farklı bir biçimde ele aldıklarını tahlil etti. Proudhon'un grev hareketi karşısında tümüyle işverenlerin çıkarına olan tavrına yanıt olarak, Marx şunu yazmaktadır:

«Burjuvazinin belediyelerden çıkıp kendisini bir sınıf olarak yapılandırmasına kadar geçtiği çe-

* Adı geçen eser, s. 161-162.

şitli aşamaları ortaya çıkarmak için çok araştırma yapıldı. Ama, proletaryanın, kendileri aracılığıyla gözlerimizin önünde sınıf olarak örgütlenmesini yürüttüğü grevler, birlikler ve diğer biçimler üzerine hesap vermek sözkonusu olduğu zaman, bazıları gerçek bir korkuya düşüyor, diğerleri de soyut bir küçümseme tavrı takınıyor.

Ezilen bir sınıf, sınıf zıtlıkları üzerine kurulmuş her toplumun yaşam koşuludur. Ezilen sınıfın kurtuluşu öyleyse, zorunlu olarak yeni bir toplumun kurulmasını içinde barındırır. Ezilen sınıfın kendisini kurtarabilmesi için, şimdiye kadar elde edilmiş üretici güçler ile, geçerli olan toplumsal kurumların artık yanyana mevcut olamayacağı bir aşamaya erişilmiş olması gerekmektedir. **Bütün üretim araçları içinde en büyük üretici güç, devrimci sınıfın kendisidir.** (a.b.ç. — A.L.) Devrimci unsurların sınıf olarak örgütlenmesi, bir bütün olarak eski toplumun bağrında gelişebilmiş olan tüm üretici güçlerin hazır varlığını önşart koşar.»*

Marx aynı zamanda, «önyargısız» burjuva bilginlerinin iktisadi mücadeleleri ya gizlemeye ya da görmezlikten gelmeye çabaladıklarına işaret etti. O, proletaryanın iktisadi hareketinin burjuva ideologlarında doğurduğu reddedici tavrı şiddetle eleştirir. Marx, büyük bir isabetle, Proudhon türünden büyük laflar eden «devrimcilerin» işçi sınıfının canalıcı talepleri uğruna mücadelesi karşısında nasıl «soyut küçümseme» ile tavır aldıklarına işaret etti. Şu anda bizim içimizde, proletaryanın iktisadi mücadelelerine aynı soyut küçümseme ile yaklaşan «devrimciler» yok mudur? Bunların sayısı gerçi az

* Adı geçen eser, s. 161-163.

dır, ama yine de vardır ve hem de komünist saflarımızda bile.

Proudhon'un yanılgılarının ve şaşkınlıklarının asıl özü nerede yatmaktadır? Engels, 21 Ağustos 1851'de Marx'a yazdığı bir mektupta bunu şöyle karakterize ediyordu:

> «Pr[oudhon]'u yarıya kadar okudum ve senin görüşlerini tümüyle onaylanmış buluyorum. Daha eleştirici bölümde burjuvaziye çağrı yapması, Saint-Simon'a geri dönüşü ve diğer yüzlerce hikâye, **onun endüstriyel sınıfı, burjuvazi ve proletaryayı aslında özdeş olarak** ve devrimin tamamlanması ile karşı karşıya getirilmiş olarak gördüğünü kanıtlamaktadır.»* (a.b.ç. — A.L.)

Kugelmann'a 9 Ekim 1866 tarihinde yazdığı bir mektupta Marx, Proudhon üzerine şöyle yazıyordu:

> «Proudhon, korkunç bir felakete yol açtı. Onun ütopyacılara (Bir Fourier, Owen vb.nin ütopyalarında yeni bir dünyayı sezme ve onun fantastik ifadesi varken, onun kendisi yalnızca dar kafalı bir ütopisttir) karşı sahte eleştirileri ve sahte karşıtlığı önce jeunesse brillante [parlak gençlik]'i, öğrencileri, ve daha sonra da işçileri, özellikle de, eski pisliğe 'çok' mensup olduklarını bilmeksizin lüks işçiler olarak Paris'lileri kavradı ve kandırdı.»**

Engels'e yazdığı 20 Haziran 1866 tarihli bir mektubunda, «Proudhoncu Stirnerizm»den***, Proudhon'un

---

* Marx/Engels, Tüm Eserleri III, c. 1, s. 242.

** Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, Komünizmin Temel Kitapları, Berlin 1927, s. 29.

*** Stirner, Max (Johan Caspar Schmidt'in takma adı) 1805 - 1856): Filozof ve yazar, Genç-Hegelci, burjuva bireyciliğinin ve anarşizmin ideologlarından biri. — ÇN.

«insanlığı 'bireyselleştirme'»yi amaçladığından ve Proudhon'a göre «tarihin bütün ülkelerde durduğu ve bütün dünyanın Fransızların yeni bir toplumsal devrim yapacak kadar olgunlaşmasını beklediği»nden* sözetmektedir [Marx — ÇN].

Proudhon, bilindiği gibi, anarko-sendikalizmin kurucusudur. En azından anarko-sendikalistler bunu söylüyor ve yazıyorlar, onu «devlet hayranı» Marx'tan üstün tutuyorlar. Ama anarko-sendikalistler, Proudhon'un birlik kurma hakkının ve grev hareketinin amansız bir düşmanı olduğunu gizliyorlar. Grevlere karşı nefreti, **grevcilerin katledilmesini haklı çıkaracak** kadar büyüktü. «Philosophie de la Misère» («Sefaletin Felsefesi») adlı kitabında, Proudhon 1846'da şunu yazıyor:

> «Her işçinin kişisel olarak kendi şahsı ve kol gücü üzerinde özgürce tasarrufta bulunmasına tahammül edilebilir; ama işçi çetelerinin gerek büyük toplumsal çıkarları, gerekse de yasaların öngördüğü kuralları gözönüne almaksızın birlikler aracılığıyla özgürlüğe ve işverenlerin hakkına şiddet uygulama küstahlığında bulunmalarına, **toplum izin veremez.** İşverenlere zor uygulamak, işyerlerini dezorganize etmek, işi durdurmak, sermayeyi tehlikeye sokmak, **genel bir yıkım amacıyla sabotaj yapmak** demektir. Rive-de-Gier maden işçilerine ateş açtıran makamlar, bundan son derece mutsuz oldular. Ama onlar, baba sevgisi ile konsül olarak yükümlülüğü arasında çarpışan yaşlı Brütüs gibi davrandılar; O, cumhuriyeti kurtarmak için çocuklarını kurban etmek zorunda kaldı. Brütüs yalpalamadı ve ardında kalanlar onu lanetleme-

* Marx/Engels, Tüm Eserleri III, c. 3, s. 341.

ye kalkışmadılar.»*

Proudhon'un bu **işveren** görüş açısını daha sonra bırakacağı umulabilirdi, ama onun bunu ölümüne kadar sürdürdüğü ortaya çıktı. Ölüm yılında (1865) tamamlanan «De la capacité politique des classes ouvrières» [«İşçi Sınıfının Politik Kapasitesi» — ÇN] adlı kitabında Proudhon, «Sefaletin Felsefesi» kitabından bu alıntıyı aldı ve düşüncelerini bir kez daha geliştirdi. Bu çalışmasında Proudhon, III. Napoleon Hükümetine ve özellikle de birine yasaklanmayan bir şeyin diğer birçokları için de yasaklanamayacağını söyleyerek işçilerin birlik kurma hakkını gerekçelendiren o dönem liberallerinin öncüsü Marcel Olivier'e saldırdı. Proudhon, burjuvazinin kendi rızası ile değil de, sürekli işçi mücadeleleri ile zorlanarak birlik kurma hakkını kabul ettiğini de kavramadı. Proudhon, bu birlik kurma hakkı yandaşlarına saldırmakta ve şunu yazmaktadır:

> «Birlik kurma hakkına izin veren yasa, tümüyle hukuk düşmanıdır, ekonomi düşmanıdır, her türlü toplum düzeniyle ve genel olarak her türlü düzenle çelişki içindedir. Bu yasa aracılığı ile elde edilen her ödün, bir suiistimaldir ve hukuki bir davaya ve cezai bir takibata neden olabileceğinden, zaten kendinden geçersizdir... Ve ben burada, tüm kararlılıkla bu yeni yasaya karşı çıkıyorum; ücretlerin artırılması ya da düşürülmesi için bir birlik, kesinlikle, geçim araçlarının ve metaların fiyatlarının artırılması ya da düşürülmesi için bir birlikle aynı şeydir.»**

Bu açıklamalara ne denilebilir? Ancak, bir yandan

---

* Alıntı: P.J. Proudhon, «De la capacité politiques des classes ouvrières», Librairie des sciences et sociales, Marcel Rivière, Paris 1924, s. 380.

** Adı geçen eser, s. 338.

«mülkiyet hırsızlıktır» ve diğer yandan da «grevcileri kurşunlayın!» diye bağıran kudurmuş bir küçük burjuva böyle atıp tutabilir.

Yandaşları, bunları nasıl birbiriyle uyumlu hale getiriyorlar? Bunlardan biri, «De la capacitè politique des classes ouvrières» kitabına bir önsöz yazan Maxime Leroi, Proudhon'un büyüklüğünü gösterebilmek için, onun sınıf mücadelesi, emek ile sermaye arasındaki savaş üzerine eserlerinden alıntılar veriyor ve Proudhon'culuğun özünü şöyle özetliyor:

> «Sınıf mücadelesi; ama buna rağmen toplumsal devrim çağrısının olmaması; sınıf mücadelesi, ama buna rağmen orta sınıflarla ortaklaşa çalışmak için işçilere çağrı; sınıf mücadelesi, ama buna rağmen sınıfların ortaklaşa çalışması.»*

Leroi, Proudhon'daki bu açıkça göze çarpan çelişkileri nasıl çözüyor? O, bunları çözmüyor ve kesinlikle açıklamıyor. O, yalnızca, Proudhon'un öğretisinin esas özünün mutualizm (karşılıklı yardım) olduğunu bildiriyor ve devam ediyor:

> «Proudhon, ne kurtuluş felaketinin mistiğini, ne de bir savaş stratejisi programını önerdi; çünkü o, işçi sınıfını asla bir mezhep ya da bir ordu olarak görmedi. İşçi sınıfını efendisiz çalışan, dogmaların kendisine yabancı olduğu, sonsuz oluşum sürecinde doğruya doğru koşan bir sınıf olarak, Saint-Simon'un deneyini büyük ölçüde gerçekleştiren bir sınıf olarak gördü.»**

Bu sisli açıklamalardan çıkan sonuç şudur: Proudhon, «Marx'tan daha derin bir düşünürdür.»

---

* Adı geçen eser, Giriş, s. 22, 30.

** Adı geçen eser, Giriş, s. 30.

Eğer anarko-sendikalistler, grevlerin ve sınıf mücadelesinin düşmanı olan Proudhon'u kendilerine öğretmen ve usta olarak almak istiyorlarsa, bu onların bileceği bir iştir. Biz, grev ve birlik kurma hakkından **yana olan** ve yaşadığı sürece işçi sınıfına burjuvaziye karşı nasıl mücadele edilmesi gerektiğini ve güncel istemler uğruna mücadelenin nihai hedef uğruna mücadele ile nasıl bağlanabileceğini öğreten Marx'a düşünsel öğretmen olarak sahip olmayı yeğ tutuyoruz.

Marx ve Engels, Proudhon'un işçi hareketine taşıdığı bu duyulmamış keşmekeşle az da olsa hemfikir olabilirler miydi? Elbette hayır. Proudhon ve Proudhon'culuğa karşı amansızca mücadeleye başlamaları da kesinlikle doğaldır.

Sendikalara, grev hakkına vs. karşı çıkan Proudhon'cular, hayatın kendilerine vurduğu sert darbeler sonucu görüşlerini değiştirmek zorunda kaldılar. Marx'ın Engels'e gönderdiği 12 Eylül 1868 tarihli bir mektupta şunu okuyoruz:

> «Cenevre (1866) ve Lozan (1867)'da dogmatik bir şekilde Trade Union'lara vb. karşı çıkan Proudhon'cu 'braves Belges' [kahraman Belçikalılar — ÇN] ve Fransızların, şimdi en fanatik bir biçimde bunlardan yana olması büyük bir ilerlemedir.»*

Bu mektuptan, Proudhoncuların, ustalarının teorisini bir köşeye attıkları görülmektedir, ama bununla da onun teorisi zerre kadar daha iyi olmamıştır. Ve tam da bundan dolayı, Marx ve Engels, Bakunin'in teorisine ve pratiğine karşı keskin bir mücadele başlattılar.

Proudhon'un davasını sürdüren Michael Bakunin, onun izleyicileri arasında en önemlisi idi. Bakunin, Pro-

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 4, s. 89.

udhon'un dünya görüşündeki zayıflığı ve ikilemi gördü.

O, Proudhon'u çok saymasına rağmen, onun hakkında şu yargıya varmaktan kaçınmadı:

> «Proudhon, gerçek zemine varmak için gösterdiği bütün çabaya rağmen idealist ve metafizikçi olarak kaldı. Klasik idealizmin bütün geleneklerini sarsmak şeklindeki tüm çabalarına rağmen, kâh İncil'den kâh Roma hukukundan coşkuya kapılan ve sonuna kadar metafizikçi kalan Proudhon, ölümünden iki ay önce ona söylediğim gibi, iflah olmaz bir idealist olarak kalmıştır.»*

Bakunin'in kendisini sık sık adlandırdığı gibi «üstat»ın bundan daha öldürücü bir karakteristiğini vermek oldukça zordur. Marx'ın, Proudhon'un idealist-metafizikçi keşmekeşine karşı amansız bir mücadele yürütmesi, bundan dolayı şaşırtıcı değildir.

Proudhon'la karşılaştırıldığında, kuşkusuz ki, Bakunin bir kartaldı. Bakunin mükemmel bir devrimci kişilik, Herzen'in bir söylemine göre, sürekli olarak **«aşırı uçlarda»** hareket eden bir asi, muazzam bir enerjiye ve büyük bir örgütleme yeteneğine sahip olan bir adamdır. Ama o, isyankar bir Seigneur (senyör)'dü. Dünya görüşü, Hegel, Stirner ve Rus Pugaçov isyankârlığının bir karışımından oluşuyordu. O, sınıfları görmedi, sürekli olarak halktan sözetti. Bakunin, hiçbir zaman işçi sınıfından sözetmedi, daha çok basit işçiler, yoksul kişiler ve halkın yoksullaştırılmış kesimleri diye yazdı ve lumpen proletaryanın devrimci düşünce tarzını, işçilerin çoğunluğunu kendisine saydığı işçi aristokrasisinin gerici düşünce tarzının karşısına koydu. Marx'ın işçilere ko-

---

* J. Steklov, Bakunin, Devlet ve Anarşi, cilt I, s. 132 (Rusça).

nuşma yapması, sohbet toplantıları yapması Bakunin'in hoşuna gitmedi. Annenkov'a yazdığı 28 Aralık 1847 tarihli bir mektupta, «Marx'ın önceden olduğu gibi aynı abes işle uğraştığını, işçileri bozduğunu ve onları boş atıp tutan gevezeler haline getirdiğini»* yazmaktadır. Bakunincilik sistem olarak neydi? Bizzat Bakunin, kendi sistemini, «Proudhon'un bizim tarafımızdan genişletilmiş, geliştirilmiş ve her türlü metafizik, idealist ve doktriner süsten kurtarılmış anarşist sistemi»** olarak niteliyordu.

Böylelikle önümüze, Marksizme saf Proudhonculuk kadar yabancı olan düzeltilmiş bir Proudhonculuk çıkmaktadır.

Bakunin, **her türlü** devleti, proletaryanın politik mücadelesini ve politik örgütünü yadsıyordu. Marx'la Bakunin arasındaki mücadele, farklı dünya görüşlerinin, iki ayrı sistemin ve teorinin mücadelesidir; bu, iki ayrı politik ve taktik çizgi arasında, ifadesini elbette ki örgütsel sorunda da bulmak zorunda kalan bir mücadeledir. Böylelikle, örgüt sorunu I. Enternasyonal'in bölünmesinin nedeni değildir, yalnızca bunu hızlandıran bir etkendir.

Bakunin'de sendikalar ve iktisadi mücadele hangi yeri almaktadır? «Enternasyonal'in Politikası» adlı broşüründe Bakunin şöyle yazıyor:

> «'İşçilerin kurtuluşu, bizzat işçilerin kendi eseri olmak zorundadır' diye söylüyor, genel tüzüğümüzün önsözü. Bunu söylemekte bin kez hakkı var. Bu büyük birliğimizin esas temelidir. Ama işçi dünyası, genel olarak bilgisizdir, daha teoriden tümüyle yoksundur. Bundan dolayı ona bir tek yol,

* V. Polonsky, M. A. Bakunin, c. I, s. 171 (Rusça).

** Adı geçen eser, s. 138.

pratik yoluyla kurtuluş yolu kalmaktadır. Bu pratik ne olabilir ve ne olmalıdır?

Yalnızca bir tek [pratik — ÇN], işçilerin işverenlere karşı dayanışma içinde mücadelesinin [pratiği — ÇN]. Bu, **örgütlenme ve direniş kasalarının federasyon biçiminde birleştirilmesidir.**

... Bu gerçekten emin olarak soruyoruz kendimize: Enternasyonal, bizi bu korkunç toplumsal devrimden ayıran ve herkesin şimdi önceden sezinlediği az-çok uzun dönem sırasında hangi politikayı izlemelidir?

Tüzüklerinin kendisine öngördüğü tüm ulusal ve yerel politikadan bağımsız olarak, hedef olarak iş zamanının azaltılması ve ücretlerin artırılmasını koyup ve araç olarak da **işçi kitlelerinin birleştirilmesi** ve **direniş kasalarının** oluşturulmasını kullanarak, bütün ülkelerdeki işçi ajitasyonuna **esaslı bir ekonomik** karakter verecektir.* (a.b.ç. — A.L.)

Bakunin'in salt iktisadi bir mücadeleden sözettiğini; salt iktisadi mücadeleler için direniş kasalarının örgütlenmesi ve işçilerin bilgisiz olduğu ve büyük sorunlarla uğraşmamaları gerektiğinden sözettiğini görüyoruz. Bakunin, en iyi halde, direniş kasalarının federasyon biçiminde birleştirilmesine izin vermektedir. Bu, Bakunin'in Proudhon'dan daha ileri gitmesine rağmen, onun yolunu terketmediğini kanıtlamaktadır. O, sendikaların, işçilerin örgütlenmesinin odak noktası olduğunu, onların kitleleri proletarya diktatörlüğü uğruna mücadele için hazırladıklarını görmedi; Marx'ın daha sendikaların en ilk adımlarında algıladığı şeyi görmedi.

Bakunin'in işçilerin **neyi talep etmeleri** gerektiği

---

* Michael Bakunin, Tüm Eserleri, Enternasyonal'in Politikası, s. 82, 90.

üzerine düşünceleri son dereçe karakteristiktir. Uluslararası Kardeşlerin Devrimci Örgütü'nün program taslağında şöyle yazmaktadır Bakunin:

> «İşçi şunu talep eder ve etmelidir:
> 1 — Bütün sınıfların ve yeryüzünde yaşayan tüm insanların politik, iktisadi ve toplumsal olarak eşit hale getirilmesi. 2 — Miras yoluyla geçen mülkiyetin ortadan kaldırılması. 3 — Toprak ve arazinin kullanılması için tarımsal birliklere, sermayenin ve tüm üretim araçlarının ise işçilerin sanayi birliklerine verilmesi.»*

Marx, sınıfların **ortadan kaldırılması** sorununu koyarken, Bakunin sınıfların eşit konuma getirilmesinden sözetmektedir.** (Sonradan Bakunin, Marx'ın eleştirisinin baskısı sonucu bu formülasyondan vazgeçti.) İşletmelerin işçilerin işletme birliklerine verilmesi düşüncesi, Fransız, İspanyol ve İtalyan anarşistlerinin ve anarko-sendikalistlerinin daha da geliştirdikleri bütün teorilerin temelinde yatan bu düşünce, daha burada Bakunin'de ortaya çıkmaktadır. Anarşistlerin, bu devlet iktidarı düşmanlarının güçlerini önemli bir alana yaymayı başarmalarına rağmen (örneğin, Rusya'da Mahno), bu hiçbir zaman ve hiçbir yerde pratikte gerçekleştirilemeyecek olan bir teoridir.

Marx ve Engels, bu teorilere karşı nasıl tavır aldılar? Marx'ın sendikaların rolü, ekonomi ile politika ara-

---

* Derleme: M. Bakunin, Bırakıtından Materyal ve Makaleler, Politik Tutuklular Cemiyeti tarafından yayınlandı, 1926 (Rusça).

** Barış ve Özgürlük Ligası'nın Lozan Kongresi (Eylül 1868) için yazdığı program taslağında, «sınıfların eşitliği» sözcüklerini kullanmaktadır. Bkz. International Workingmans Association [Uluslararası İşçi Birliği — ÇN)'ın Gizli Tebliği — Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 72.

sındaki ilişki üzerine tüm anlayışı; onu bu küçük-burjuva teorilere karşı kararlı bir mücadele yürütmeye itti. Bakunin, iktisadi mücadelelerden ve «salt iktisadi taleplerden» çok söz etmesine rağmen, sendikalarda bilgisiz insanların birliğini görmektedir. O, kitlenin, kendisini anarşizmin kutsal ülkesine götürecek bir kahramana ihtiyaç duyduğu görüşündeydi. Bakunin, bir yandan kahramanlara, diğer yandan da ayaktakımının kendiliğinden amansız isyanına oynadı. Marx, kitleye, sınıfa, örgüte inandı. Tam da bu, I. Enternasyonal döneminde Bakuninizmle Marksizmin birbiriyle çatışmasının nedeniydi. Marksizmle Bakuninizm arasındaki mücadelenin ne denli derin ve ilkesel yürütüldüğü, daha bugüne kadar bazı Latin Avrupa ve Latin Amerika ülkelerinde Bakuninizmin kalıntılarına karşı mücadele yürütmek zorunda kalmamızdan görülebilir.

III

LASSALLECİLİĞE VE ALMAN OPORTÜNİZMİNİN BÜTÜN TÜRLERİNE KARŞI MÜCADELE

Marx, büyük bir dikkatle Almanya işçi hareketinin gelişmesini izledi. 1848 Devrimi, o zamanki Almanya'nın işçi hareketinin eylemliliğinin doruk noktasını oluşturdu. 1848'den sonra dalga geri çekilmeye başladı; işçi hareketi bölündü, devrimci unsurların önemli bir bölümü Fransa, İngiltere, Amerika'ya göçetmek zorunda kaldı. Bizzat Almanya'da ise, her türlü kardeşlik dernekleri, yardım dernekleri ve diğer sendika embriyonları oluştu.

Marx ve Engels'in bir yandan devrimci işçi göçmenlerle, diğer yandan da ülke içindeki devrimci unsurlarla sıkı bağları vardı. 1848'den sonra Almanya'da bir politik ve ideolojik gericilik dönemi başladı ve Marx'ın birçok mücadele arkadaşı devrimci harekete sırt çevirdi. Marx, gayretle felsefi dünya görüşünü geliştirme, iktisadi sistemini mükemmelleştirme çalışmasına girdi ve aynı zamanda muazzam bir yazınsal-siyasal faaliyet gösterdi. 50'li yılların sonlarında durgunluk geçmeye başlar. Almanya'da işçi hareketinin bir canlanması ortaya çıkar. Lassalle, kendi Genel İşçi Derneği'ni oluşturur (1863) ve bütün keskinliği ile işçi sınıfının politik görevleri ve hakları sorununu ortaya atar. Başlamakta olan yeni

canlanma anında ortaya çıkan Lassalle, işçi kitlelerinin ruh halindeki canlılığı kapsamına aldı ve «Genel İşçi Derneği» oldukça popülerleşti. Marx ve Engels, Lassalle'e değer verirler. «Birçok 'ama'ya karşın Lassalle oldukça dur [sert] ve enerjik», diye yazıyor Marx, 10 Mart 1853'te Engels'e*.

> «Lassalle», diye yazıyor Marx, 18 Temmuz 1853'te Engels'e, «Londra ile yazışmaya cesaret edebilen tek insandır ve davadan bıkıp vazgeçmemesi için dikkatli olunmalıdır.»**

18 Ekim 1868'de Schweitzer'e yazdığı bir mektupta şöyle yazıyor [Marx — ÇN]:

> «15 yıllık uykudan sonra, Lassalle işçi hareketini Almanya'da yeniden uyandırdı; bu onun ölümsüz kazanımı olarak kalacaktır.»***

Ama daha ilk günden itibaren Marx ve Engels, Lassalle'in teori ve pratiğinde bir dizi ciddi eksiklikler gördüler. Lassalle'in yanlış tavırları günyüzüne çıktıkça, onlar da ayrılıkları o denli keskinleştirdiler. Lasselle, işçilerin birlik kurma hakkı uğruna mücadelesine kuşkuyla yaklaşıyor ve grevin yararlarını görmüyordu. Birlik kurma hakkının işçilere hiçbir üstünlük sunamayacağını ve işçilerin durumunun gerçek düzelmesinin nedeni olamayacağını söylüyordu. «İngiliz grevlerinin üzücü deneyimlerinden» sözediyordu. Daha yüksek ücretler uğruna mücadeleyi verimsiz buluyordu; çünkü işçi sınıfı, onun sözleriyle, **«tüm iktisat bilgisinin temel taşını»** oluşturan **tunçtan ücret yasasını değiştirebilecek durumda değildi.** Tüm kötülüğe karşı herşeye iyi gelen ilaç ola-

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 1, s. 456-457.

** Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 1, s. 491.

*** Marx/Engels, Seçme Mektuplar, s. 205.

rak Lassalle, iki talep öne sürüyordu: Genel seçim hakkı ve üretici birliklerinin devletçe desteklenmesi; ve bundan dolayı da işçi sınıfının iktisadi mücadelelerini ve sendikaların yararlarını yadsıyordu.

Lassalle'in tüm bu tasarımı, Marx'a bütünüyle yabancıydı.

> «Lassalle, birlik kurma hareketine karşıydı», diye yazıyor Marx, 13 Şubat 1865'de Engels'e, «Liebknecht, bunu L[assalle]'in muhalefetine rağmen Berlin matbaacılarında uyandırdı.»*

Lassalle'in sendikalar ve üretici birlikleri karşısındaki bu tavrı, Genel İşçi Derneği'nin saf mezhepçi karaktere sahip garip bir küçük-burjuva partisi olduğunu hemen anlayan Marx ve Engels tarafından sert bir şekilde reddedilmek zorunda kaldı.

Marx'la Lassalle arasındaki mücadele, sözümona tunçtan ücret yasasından dolayı kızıştı. Bu «tunçtan ücret yasası», aslında, Proudhoncu teorilerin ve Malthus'un nüfus yasasının bir tekrarıydı. Nedir bu teorinin özü? İşçi ne yaparsa yapsın, ne kadar mücadele ederse etsin, durumunun düzelmesini sağlayamaz. Her örgütlü iktisadi mücadeleyi verimsizliğe mahkum eden bu teori, elbette ki Marx'ın sempatisini kazanamazdı. Marx, tunçtan ücret yasasını sert bir şekilde eleştirdi ve ücretin iki bölümden oluştuğunu kanıtladı. Ücret, fiziki ve toplumsal asgariyi kapsar; bunlardan sonuncusu, toplum-tarihsel ilişkilere göre değişir. Lassalle, yalnızca kendi tunçtan ücret yasasında diretmekle kalmadı, aynı zamanda tüm ümitlerini devlet yardımlarına bağlayarak, giderek yönünü daha fazla Bismarck'ın devletine çevirdi.

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 3, s. 236.

«Ben», diyor Lassalle, «bireysel, özgür birliği istediğimi birçok kereler vurguladım... ama bunlar genel olarak oluşabilmek için devletin bir kredi operasyonu yoluyla gerekli sermayeyi alabilmelidirler.»*

«Ama **sınıfınızı**, yalnızca az sayıda tek tek işçileri değil de, **bizzat emeği kurtarmak** için **gerekli** olan milyonlarca Taler'i**, **yalnızca devlet ve yasama sağlayabilir.**»***

Lassalle, işçi sorununu, işte böyle basit bir şekilde çözdü. Önce genel seçim hakkı elde edilmelidir ve ondan sonra devlet «milyonlarca Taler'i» sökülecektir. Marx için, bütün bu korkunç küçük-burjuva ve zararlı ütopyaya karşı çıkmak zorunlu değil miydi?

9 Nisan 1863'te Marx, Engels'e şöyle yazıyor:

«**İtzig**... [Lassalle], önceki gün bana, Leipzig İşçi (**düğüm** diye oku) Kongresi dolayısıyla Merkez Komitesine açık cevap yazısını gönderdi. —Biz den ödünç aldığı lafları çok önemli pozlarda savurarak— tamamen gelecekteki bir işçi diktatörü gibi hava atıyor. İş ücreti ile sermaye arasındaki sorunu, 'oyun oynarcasına kolay bir tarzda' (verbotenus) çözüyor. Yani, işçiler **genel seçim hakkı** için ajitasyon yapmalı ve onun gibi 'bilimin yalın silahı' ile donanmış kişileri parlamentoya göndermeli. Daha sonra işçi fabrikaları oluşturulacak ve devlet

---

* Ferdinand Lassalle, Tüm Konuşmaları ve Yazıları, c. III, s. 133, İşçi Sorunu Üzerine, 16 Nisan 1863'te Leipzig'de konuşma.

** O dönemde kullanılan Alman lirası. ÇN.

*** Ferdinand Lassalle, Tüm Konuşmaları ve Yazıları, c. IV. s. 51, Berlin İşçilerine, Genel Alman İşçi Derneği işçileri adına bir konuşma.

bunlara parayı sökülecek ve bu kurumlar by and by [giderek] tüm ülkeyi kapsayacak. Bu, her halükarda şaşırtacak kadar yeni!»*

Bundan dolayı Marx, birincisi Lassalle **yanlış bir program** ortaya koyduğundan; ikincisi, **yanlış bir taktik** izlediğinden ve üçüncüsü, **yanlış bir örgüt inşası** geliştirdiğinden Lassalle'e karşıydı.

Lassalle'in ölümünden sonra, birlik kurma hakkını onaylamaya ve iş ücreti uğruna mücadeleleri selamlamaya başlayan Schweitzer, Genel Alman İşçi Derneği'nin başkanı oldu. Schweitzer, öğretmeninden uzaklaşmasına rağmen, makaleler dizisinde şu sonuçlara ulaşmaktadır:

«1 — Grevler, iktisaden zorunlu olarak başarısızdır...

2 — Grevler, buna rağmen, işçi sınıfını patlamaya götürmek ve işçi sınıfının kendi sınıf anlayışının olgunlaştığı yüksekliğe kadar istemde bulunmak için fevkalade bir araçtır...

3 — İşçi hareketinin açıktan son hedefi için mücadele edebileceği yerde, (nihai hedefine [toplumsal temellerin değiştirilmesi] ulaşabilmek için işçi sınıfının gücünün tamamına ihtiyacı olacağından ve grevler yoluyla çoğunun gücü, sözümona başarı —ücretin artırılması— sağlanmadan, bu bir ortak hedeften başka yöne çekileceğinden) genelde grevlere izin verilmemelidir.»**

Schweitzer'in dünya görüşünün, Lassalle'inki kadar katı olmadığını görüyoruz. Gerekçelerinde yeni notalar ses veriyor: O, hem **yana** hem de **karşı.** Schweitzer 1868

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 3, s. 136.

** J. B. von Schweitzer, Sendika Sorunu, Weltgeist-Bücher, Berlin, s. 38-39.

yılında, iş bırakımı yoluyla genel bir hücum amacıyla bir «Genel Alman İşçi Kongresi»nin toplanması için girişimde bulunur. Bu kongrenin görevi, varolan sendikaları birleştirmek ve yenilerini yaratmaktı; ama yeni oluşan sendikalar, Lassalleciliğin genel ve örgütsel ülkeleriyle çelişkiye düştüler.

Birlik kurma hakkından dolayı Lassallecilerde en büyük kafa karışıklığının egemen olduğunu bildiğinden, Marx, Genel Alman İşçi Derneği'nin evrimini en büyük dikkatle izledi. 18 Şubat 1865 tarihinde Engels'e, Schweitzer'e yazdığı 13 Şubat 1865 tarihli mektubun şu bölümünü bildirdi:

> «Kendilerinden doğup büyüyen Trade-Union'larla birlikler, yalnızca işçi sınıfı örgütünün burjuvaziyle mücadelesi açısından araç olarak son derece önemli değildir —bu önem kendisini, diğer şeylerin yanısıra, bizzat United States [Birleşik Devletler] işçilerinin seçim hakkına ve cumhuriyete rağmen bunlardan vazgeçmemelerinde göstermektedir—, aynı zamanda Prusya ve Almanya'da bir bütün olarak birlik kurma hakkı polis egemenliğinin ve bürokratizmin bir delinmesidir, kırda serf düzenini ve soylu iktisadını parçalar, kısaca, 'kölelerin' vesayetten kurtulmaları amacıyla, İlerleme Partisi'nin, yani Prusya'daki her burjuva muhalif partinin, eğer deli değilse, Prusya hükümetinden ve şimdi hatta bir Bismarck hükümetinden yüz kez önce izin verebileceği bir önlemdir.»*

Marx, aynı mektubunda, Lassalle'in devlet sübvansiyonları ile ilgili kötü ünlü düşüncesine değinir. Bu «kooperatif topluluklarının kralcı-Prusya hükümeti tarafından desteklenmesi» üzerine şunları yazar:

---

* Marx/Engels, Tüm Eserleri III, c. 3, s. 240.

«Lassalle'in bir Prusya hükümetinin sosyalist müdahalesi uğursuz hayalini bir düş kırıklığının izleyeceğine hiçbir kuşku yoktur. Şeylerin kendi mantığı konuşacaktır. Ama işçi partisinin **onuru**, böylesi fantomları, bunlar bizzat deneyime çarpıp koflukları ortaya çıkmadan reddetmeyi gerektirmektedir. **İşçi sınıfı devrimcidir, ya da hiçbir şey değildir.**»* (a.b.ç. — A.L.)

Schweitzer'e yazılan bu önemli mektup, Marx'ın Lassalleciliğe karşı mücadelesinin nedenini aydınlığa çıkarmaktadır. **İşçi sınıfı devrimcidir, ya da hiçbir şey değildir!** Karl Marx'ın yol gösterici ilkesi bu oldu.

Marx, Genel İşçi Derneği'ni sekter bir örgüt olarak görüyordu ve sık sık bu soruna geri döndü. Genel İşçi Derneği'nin sekter karakteri ile ilgili bu görüşünü, Schweitzer'e yazdığı mektupta ortaya koydu. Burada önce sekterizmin ne olduğunun klasik bir tanımını yapmaktadır. 13 Ekim 1868'de Marx, şunları yazdı:

«O (Lassalle), devamla, mezhep kurucusu olduğundan, Almanya ve yurtdışındaki eski işçi hareketi ile tüm doğal bağları reddetti. O, Proudhon'un, ajitasyonun real zeminini sınıf hareketinin gerçek unsurlarında aramaya değil de, sonunculara belirli bir katı reçeteye göre süreci önceden yazmak isteme şeklindeki hatasına düştü.

... Siz, mezhep hareketi ile sınıf hareketi arasındaki zıtlığı bizzat kendi kişiliğinizde yaşadınız. Mezhep [Sekte — ÇN], varlık gerekçesini ve point d'honneur [onur noktası]'nı sınıf hareketi ile **ortak** olduğu şeyde değil, aksine kendisini ondan **ayıran özel şibolet**'te [nişane'de] bulur. Ama siz Hamburg'da kongreye Trade-Union vakfını önerdiğiniz-

* Adı geçen eser, s. 240.

de, mezhep direnişini ancak başkanlığı bırakma tehdidi ile kırabildiniz. Ayrıca, bir yandan mezhebin başı ve diğer yandan sınıf hareketinin organı şeklinde davrandığınızı açıklayarak kişiliğinizi ikiliyorsunuz.

Genel Alman İşçi Derneği'nin dağılması, size, büyük bir ilerleme yapmak ve eğer istenirse, şimdi yeni bir gelişme aşamasının başladığını ve mezhep hareketinin sınıf hareketi içinde kaybolmak ve her türlü '...ciliğe' bir son vermek üzere olgunlaştığını açıklamak ve kanıtlamak için **tarihsel** bir ivme sağladı. Mezhebin gerçek içeriğine gelince; o bunu bütün eski işçi mezhepleri gibi, zenginleştirici bir unsur olarak genel harekete taşıyabilirdi. Siz pratikte bunun yerine, sınıf hareketinden, kendisini özel bir mezhep hareketine tabi kılmasını talep ettiniz. Sizin dostunuz olmayan dostlarınız, buradan, sizin her koşul altında 'kendi işçi hareketinizi' korumak istediğiniz sonucunu çıkardılar.»*

Schweitzer, Hamburg Kongresinden önce Marx'a kendisinin yeni Genel İşçi Derneği'nin tüzük taslağını gösterdiğinde, Marx bunu bir vesile olarak aldı ve bu taslağı sert bir şekilde eleştirdi. Marx, politik ve sendikal örgütün birleştirilmesini yaşama şansına sahip görmüyordu ve bürokratik merkezileştirmeyi, özellikle Almanya için, son derece tehlikeli görüyordu.

Schweitzer'e yazdığı 13 Eylül 1868 tarihli mektupta şöyle diyordu:

«Tüzük taslağına gelince; onu ilkesel olarak yanlış buluyorum ve Trade-Union alanında herhangi bir çağdaşım kadar deneyimim olduğunu sanıyo-

* Marx/Engels, Seçme Mektuplar, s. 205-206.

rum. Burada ayrıntılarına girmeden, gizli topluluklar ve mezhep hareketleri açısından ne kadar işe yararsa yarasın, örgütün Trade-Union'ların özü ile geliştiğine dikkat çekerim. Eğer mümkün olsaydı —ben, tout bonnement [içten itiraf ederek] bunun mümkün olmadığını açıklıyorum—, o zaman da, en azından Almanya için, arzulanan bir şey olmazdı. İşçinin yürümeyi öğrendiği andan itibaren bürokratik olarak terbiye edildiği, otoriteye, yönetici makamlara inandığı burada, öncelikle gerekli olan, ona **bağımsız yürümeyi öğretmektir.**

Planınız ayrıca pratik de değildir. Dernekte çeşitli kökenlerden üç bağımsız güç. 1 — Meslekler tarafından seçilmiş komite; 2 — Genel oy hakkıyla seçilmiş başkan — tümüyle gereksiz bir kişi; 3 — yerel örgütler tarafından seçilmiş kongre. Yani her tarafta çatışma ve bu da hızlı eylemi ilerletecek! Lassalle, 1852 Fransız meşrutiyetinin élu du suffrage universel [genel oy hakkının seçilenleri]'ni taklit etmeye kalktığında bir gafa düştü. Ve şimdi tümüyle [aynı şey, hem de — ÇN] bir Trade-Union hareketinde! Bu büyük ölçüde para sorununun etrafında dönüyor ve her türlü diktatörlüğün burada sona erdiğini bizzat keşfedeceksiniz.»*

Bu mektupta, yalnızca Lassalleci, Schweitzerci ultra-merkeziyetçiliğin nesnel, öldürücü eleştirisi değil, aynı zamanda Alman işçilerine «bağımsız yürümeyi öğretmenin» gerekliliği sorununun ilkesel konumu da kayda değerdir. Bu sorun, Marx ve Engels'in mektuplarında tekrar tekrar ele alındı. Onlar, bürokratik olarak terbiye edilmenin ne demek olduğunu biliyorlardı ve

* August Bebel, Yaşantımdan, Dietz, Stuttgart 1914, I. Bölüm, s. 215-216.

parti ve sendika örgütleri bürokratik olarak inşa edildiklerinde, bunun Almanya işçi sınıfına sayısız zararlar verebileceğinden korkuyorlardı. Diğerlerinde de olduğu gibi, bu sorunda Marx, peygamberce bir öngörü ile haklıydı. Alman sosyal-demokrasisinin Prusya kışla eğitiminin «ulusal» geleneklerine uygun bürokratik merkeziyetçiliği, Almanya işçi hareketinin sırtında hala ağır bir yüktür.

Marx ve Engels, tekrar tekrar Lassalle'in ardılı Schweitzer'in diktatörce alışkanlıklarına karşı çıktılar. Onun tavrının mutlaka örgütü parçalamaya götürmek zorunda olduğunu ve bir sendikal kitle örgütü ile sekter bir kapalı topluluk arasında bir seçim yapılması gerektiğini kanıtladılar.

Hamburg İşçi Kongresi'nden sonra Marx, 26 Eylül 1868'de Engels'e şöyle yazıyor:

> «Schweitzer'in —ama kesinlikle ordusunun önyargılarından dolayı ve A[lman] G[enel] İ[şçi Derneği]'nin başkanı olarak girişmeye zorunlu kaldığı— gülünç harekatlarından biri, sürekli olarak verba magistri [ustanın sözü] üzerine yemin etmek ve gerçek işçi hareketine verilen her yeni ödün sırasında korkuyla, bunların uhrevi saadet ve selamet bahşeden Lassalleci iman dogmalarına ters düşmediğini gerekçelendirmek oldu. Hamburg Kongresi, tümüyle doğru olarak, içgüdü ile, Lassalleci mezhebin özel örgütü olarak G[enel] A[lman] İşçi Derneği'nin Trade-Union'lar vb. üzerinden gerçek işçi hareketi tarafından tehdit edildiğini hissetti...»*

Lassalle'ci örgütün sekter karakteri, hareketin büyümesi ile bağdaşmıyordu. Marx, tekrar tekrar geniş

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 4, s. 102.

kitleleri sekter bir örgüte girmeye zorlamamak gerektiğini vurguladı.

Bu sorun üzerine görüşlerini Marx, 23 Kasım 1871 tarihli bir mektupta Bolte'ye şöyle iletti:

> «... Lassalle'in örgütü salt bir mezhep örgütüdür ve böyle bir [örgüt olarak — ÇN] da Enternasyonal tarafından ulaşılmak istenen **gerçek** işçi hareketi örgütüne düşmandır.»*

Lassallecilerle ilişki sorununu, Marx ve Engels, Lassallecilerle Eisenachçıların 1875 yılında Gotha'daki birleşme kongresi dolayısıyla yeniden ortaya attılar.

Marx, amansız bir sertlikle program taslağını tahlil etti ve burada tüm keskinliği ve kararlılığı ile Lassallecilere karşı tavrını formüle etti. Marx şöyle yazıyordu:

> «... 'Tunçtan ücret yasası'nda, bilindiği gibi, Lassalle'e Goethe'nin, 'sonsuz, tunçtan büyük yasaları'ndan ödünç aldığı 'tunçtan' sözcüğünden başka bir şeye ait değildir...»
>
> «... Lassalle'in iş ücretinin ne olduğunu **bilmediği**, aksine burjuva iktisatçılarının izinde, görüntüyü meselenin özü olarak aldığı...»
>
> «... Bu, Lassalle'in devlet kredileri ile yeni bir demiryolu inşa edilir gibi yeni bir toplum inşa edilebilir şeklindeki kuruntusuna layıktır!»**

Bebel'e gönderdiği 18/28 Mart 1875 tarihli bir mektubunda Engels Gotha Programı dolayısıyla diğerlerinin yanısıra şunları yazmaktadır:

> «... **Sendika birlikleri aracılığıyla sınıf olarak**

---

* Marx/Engels, Seçme Mektuplar, s. 259.

** Marx/Engels, 1875-1891 arasındaki Sosyal-Demokrat Program Taslaklarının Eleştirileri, Komünizmin Temel Kitapları, Internationale Arbeiter-Verlag, Berlin 1928, s. 33, 34, 35.

işçi sınıfının örgütünden tek söz yoktur. Ve bu oldukça özsel bir noktadır, çünkü bu proletaryanın, içinde sermaye ile gündelik mücadelesini verdiği, kendisini eğittiği ve bugün (şimdi Paris'te olduğu gibi) en kötü gericilik sırasında bile tümüyle yıkılamayacak olan esas örgütüdür. Bu örgütün Almanya'da da ulaştığı önem açısından, Program'da onları düşünmek ve mümkünse ona parti örgütlendirilmesinde açık bir yer bırakmak, görüşümüzce mutlaka gerekliydi.»* (a.b.ç. — A.L.)

Gotha Programı'nın iki tayin edici noktasına getirilen eleştiri, böylesine keskindir. Gerçekte, «Alman İşçi Partisinin Programı Üzerine Kenar Notları» aslında bu iki sorunun çerçevesini oldukça çok aşmaktadır.

Liebknecht ve Bebel, Marx ve Engels'in Gotha Programı'na yönelttikleri sert eleştiriden huzursuz oldular. Bebel, anılarında Engels'in bu mektubundan alıntı yapar ve melankolik olarak şunu ekler:

> «Londra'daki iki yaşlıyla anlaşma sağlamak, kolay bir iş değildi. Bizim için akıllı hesap, ustaca taktik olan şeyi, onlar *zaaf* ve *sorumsuz* uysallık olarak görüyorlardı...»**

Bebel'in bu açıklaması, oldukça karakteristiktir. Alman sosyal-demokrasisinde kuruluşunun daha ilk günlerinden itibaren, Marksizmin ilkelerinden sapmayı, sanki taktik, ilkesel yönergelerden ayrı ve bağımsız birşeymiş gibi, «taktik» düşüncelerle gerekçelendirme alışkanlığı oluştu.

Marx ve Engels, **birleşme platformunun** yalnızca ikili anlam taşımasından dolayı değil, aynı zamanda yan-

---

* Marx/Engels, Seçme Mektuplar, s. 275.

** August Bebel, Yaşantımdan, c. 2, s. 338.

lış da olmasından ötürü, Lassallecilerle Eisenachçıların birleşmesine karşıydılar. Marx, 5 Mayıs 1875 tarihinde Bracke'ye yazdığı mektubunda görüşlerini şöyle açıklıyordu:

> «**Gerçek hareketin her adımı, bir düzine programdan daha önemlidir.** Yani, Eisenach programı aşılamıyor idiyse, — ki dönemin durumları buna izin vermiyordu— o zaman basit bir şekilde ortak düşmana karşı **eylem için bir anlaşma** yapılmalıydı. (Ama daha uzun ortak faaliyetle hazırlanmış olacağı zamana kadar ertelemek yerine) **ilke programları** yapılıyorsa, bu durumda **bütün dünyanın** gözleri önünde, parti hareketinin düzeyinin bunlara göre ölçüldüğü işaret taşları konuyor demektir.»*

Burada, Marx'ın Almanya sendika hareketine nasıl kefil olduğunu görüyoruz. O, açıktan tavırlarında ve mektuplarda politik ve taktik durum karşısında tavır alarak, işçi hareketinin her adımını izledi, hareket süreci içinde işlenen hataları bizzat düzeltti, hareketin zayıf ve güçlü yönlerini vurguladı.

O dönem Almanya'sının işçi hareketinde yalnız Lassalle ve Schweitzer'in yaptığı gibi sendikaları partiye dönüştürerek yoketme çabaları görülmedi; aynı zamanda sendikaları işçi hareketinin tek biçimi olarak görme gibi tümüyle zıt eğilimler de ortaya çıktı. Bu açıdan, Uluslararası İşçi Birliği'nin Almanya seksiyonu önderi Johann Philipp Becker hata işledi. Almanya'da proletarya partisinin daha yeni oluşmaya başladığı bir dönemde, en zor ve en karmaşık sorun, çeşitli işçi eğitim dernek-

---

* Marx'ın 1875 Program Eleştirisine Ek Mektubu, Marx-Engels, Program Eleştirileri, s. 17.

ileri ve sendikalarla parti arasındaki karşılıklı ilişkilerin şekillendirilmesiydi. Lassalle ve Schweitzer'in bu sorunu nasıl çözdüklerini ve Marx ve Engels'in böylesi bir örgüt tipine karşı nasıl itirazlar yükselttiklerini gördük. 1869 yılında politik bir işçi partisinin (Eisenach) oluşturulması dolayısıyla, J. Philipp Becker, işçi hareketinin gerçek biçiminin yalnızca sendikalar olduğunu söyleyen bir önerge taslağı sundu. J. Ph. Becker, önergesini şöyle formüle etti:

> «Yalnızca sendikaların işçi dernekleri ve bir bütün olarak gelecek toplum için doğru bir biçim sunmaları ve çevrelerinde egemen olan mesleki bilginin de sağlıklı toplum bilimi için sağlam bir temel atmaya yardım edeceği;
>
> Sendika örgütlerinin mükemmelleştiği ölçüde, karmaşık derneklerin de (örneğin, Genel Alman İşçi ve İşçi Eğitim Derneği), varlık koşullarını ve inisiyatif misyonlarını yerine getirmiş olduklarından, varlık gerekçesini yitireceği... düşüncesiyle...»*

Sorunun bu şekilde ortaya konması, yalnızca bir partinin ne olduğu ve bunun nasıl inşa edilebileceği üzerine muğlaklığa bağlı olabilirdi. Bebel, bu önergeden çok etkilendi ve Marx'a bu taslak karşısındaki tavrının ne olduğunu sordu. Marx, bu taslakla bir ilişkisinin olmadığı şeklinde yanıt verdi.

Engels de buna çok sert tepki gösterdi ve bununla ilgili olarak yalnızca kendi düşüncelerini değil, Marx'ın düşüncelerini de dile getirdi:

> «Yaşlı Becker'in tümüyle çıldırmış olması lazım. Trade-Union'ların gerçek işçi birlikleri ve tüm

* Vorbote [Öncü] 1869, Cenevre, s. 103

örgütün temeli olması **gerektiklerini,** diğer bütün derneklerin yalnızca geçici olarak yanısıra varolmaları **gerektiğini** vs. nasıl ilan edebilir. Bütün bunlar hem de Trade-Union'ların daha henüz varolmadığı bir ülkede. Ve nasıl bir karmaşık «örgüt». Bir yandan her Trade (meslek dalı) ulusal bir dorukta merkezileşecek ve diğer yandan her yörenin çeşitli Trade'leri yine yerel bir dorukta merkezileşecek. Eğer, sonsuz hırgür sürekli olarak yapılmak isteniyorsa, o zaman bu kurum yerleştirilsin. Ama bu, au fond [aslında — ÇN] her şehirdeki 'sığınağını' kurtarmaya çalışan ve bu sığınağı işçi örgütünün birliği olarak alan eski Alman düğümünden başka bir şey değildir.»*

Marx, devrimci içi boş sözlerle kazanılamazdı; sosyalist çağdaşlarından biri büyük sözler etmeye başlar başlamaz, o, kararlılıkla buna karşı çıkıyordu. Bu açıdan, Marx'ın Bernstein ve Most'a karşı çeşitli tavırları oldukça karakteristiktir. Bernstein, Most'u radikalizmle suçluyor ve bu fırsatla kendi sağcı küçük-burjuva görüşlerini sızdırmaya çalışıyordu. Marx, Bernstein'ın bu kaçakçılığına tepki gösterdi. 19 Eylül 1879 tarihli bir mektubunda Sorge'ye şöyle yazıyordu:

«Bizim Most'la tartışma noktalarımız, kesinlikle Zürih'li baylarınki ile (Dr. Höchberg, sekreteri Bernstein ve C.H. Schramm üçlüsününki ile) aynı değil. Most'a, 'Özgürlük'ünün** çok devrimci olduğu suçlamasını getirmiyoruz. Ona yaptığımız suçlama, ['Özgürlük'ünün — ÇN] **devrimci bir içe-**

---

* Engels'ten Marx'a, 30 Temmuz 1869, Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 4, s. 214.

** Most'un redaktörlüğünü yaptığı bir yayın organı. ÇN.

riği olmadığı, aksine yalnızca **devrimci gevezelikler** gerçekleştirdiğidir.»*

İste tam da budur: Devrimci Marksizmin sol gevezeliklere karşı mücadelesinin, her türden reformistin sollara karşı «mücadelesi» ile ortak bir yönü yoktur. Marx ve Engels'in parti çizgisi uğruna mücadeledeki katı, ilkesel tavırları burada dile gelmektedir. Marx ve Engels, politikada her türden oportünizme, ilkesizliğe ve «nepotizme»** karşı amansız bir mücadele yürüttüler. Teorik ve politik ayrımların gizlenmesine izin vermediler ve —Gleb Uspenski'nin dile getirdiği gibi— sürekli olarak «kavgacıların içindeydiler». Onların bu özelliğini, Lenin 1907'de Marx, Engels ve Sorge'nin mektuplarına yazdığı önsözde vurguladı. Marx ve Engels, en çok Almanya işçi hareketinin yakınında oldukları için, onların yönetici rolü, teorik açıklık, politik tutarlılık ve taktik cesaret uğruna mücadeleleri en açık bir şekilde burada kendini gösterdi.

Marx ve Engels, yabancı unsurların Alman sosyal-demokrasisine sızması dolayısıyla alarm işareti veren, daha o zamanlar Alman sosyal-demokrasisi içinde nispeten büyük bir rol oynamaya başlayan «serseri gürühunun ve kürsü sosyalizmi dökümtülerinin öğrencilerinin, doktorlarının vb.» sıkı bir şekilde kontrol edilmesini salık verenlerin ilkiydiler. Marx, bunlara karşı protesto yükseltmektedir:

> «Teorik olarak sıfır, pratik olarak işe yaramaz olan bu delikanlılar, üniversite reçetelerine göre kendilerine uydurdukları sosyalizmin, yani sosyal-demokrasinin dişlerini dökmek, işçileri aydınlat-

---

* Becker, Dietzgen, Engels, Marx'ın Sorge'ye mektupları, s. 163.

** Nepotizm: adam kayırma. ÇN.

mak ya da onlara, kendilerinin söylediği gibi 'eğitim unsurlarını' karışık yarım-yamalak bilgileriyle aktarmak istiyorlar... Bunlar zavallı karşı-devrimci lafazanlardır. Well.»*

«Bilgiç» sosyalistlerin bu karakteristiğinin eskidiği söylenebilir mi? Hayır, sosyalist ve hatta Marksist bayrağı sallayan bu «karşı-devrimci lafazanlar»dan bugün de II. Enternasyonal içinde binlercesi var.

Marx ve Engels, sekterliğin ve oportünizmin her türlüsüne karşı mücadele yürüttüler ve özellikle parti ve sendikalar arasında yanlış ilişkilerin oluşturulmasına karşı sertçe protesto yükselttiler. Marx ve Engels'in Liebknecht, Bebel, Kautsky vb. lerine yazdığı mektuplar, parti politikası açısından uyanıklığın ve ilkelere bağlılığın kayda değer örneklerini ortaya koymaktadırlar. Parti ve sendikaların bir hata yaptığı her seferde Marx ve Engels, alarm işareti verdiler ve tek tek hataların, çizginin tahrip olması tehlikesini içinde barındırdıklarını vurguladılar. Bundan dolayı, Marx ve Engels'in Lassalleci ve Eisenachçı örgütlerin tüm tartışma noktaları ve yine Almanya Sosyal-Demokrat Partisi'nin önderleri karşısındaki ilkesel tavırları, güncelliklerinden ötürü, muazzam bir öneme sahiptir.

* Marx'tan Sorge'ye, 19 Eylül 1879 (orijinal).

IV

MARX VE İNGİLTERE SENDİKA HAREKETİ

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısı, İngiltere'de sendikal hareketin fırtınalı büyümesi ve gelişmesi ile belirlenmektedir. 1824'te birlik kurma yasağının kalkmasından hemen sonra Trade-Union'lar illegaliteden çıktılar ve İngiltere'nin her tarafına yayılmaya başladılar. İngiliz Trade-Union'ları sıkı lonca birlikleriydi ve önlerine yalnızca pratik amaçları (işgününün kısaltılması, ücretlerin yükseltilmesi vb.) koyuyorlardı. Marx ve Engels, onyıllar boyu İngiliz işçi hareketinin gelişmesini gözlemlediler. Engels'in ilk büyük çalışması İngiltere'de işçi sınıfının durumuna adanmıştır; Marx'ın dahiyane eseri «Kapital», İngiliz ekonomisinin ve İngiliz işçi hareketinin incelenmesine dayanmaktadır.

«İşçi sınıfının durumu, bugünün tüm toplumsal hareketlerinin gerçek temeli ve çıkış noktasıdır» (Engels) tezinden yola çıkarak işçilerin durumlarının düzeltilmesi için amansız bir mücadele yürüttüklerinden, gerek Marx gerekse de Engels tam da bundan dolayı İngiliz Trade-Union'larına büyük bir değer biçmişlerdir.

Marx ve Engels, elbette Trade-Union'ların sıkı lonca karakterini gördüler, onun dar bakış ufkunu gördüler; buna rağmen ama Trade-Union'ları İngiliz işçi sını-

fının —ve yalnızca İngiliz işçi sınıfının değil— gelişme yolunda ileriye doğru önemli bir adım olarak gördüler. Engels, «... burjuvazinin egemenliğini yıkmak için işçi hareketlerinden ve Turnout'lardan* daha fazla şeyler gereklidir» diye yazmaktadır.

> «Ama bu birliklere ve bunlardan doğan Turnout'lara esas önemini veren, bunların **rekabeti ortadan kaldırmak için** işçilerin ilk girişimi olmasıdır. Bunlar, burjuvazinin egemenliğinin yalnızca işçiler arasındaki rekabete, yani proletaryanın bölünmüşlüğü, tek tek işçilerin birbirleriyle karşı karşıya getirilmesine dayandığı anlayışını varsayar. Ve tam da, **tekyanlı da olsa, sınırlı bir tarzda da olsa** (a.b.ç. — A.L.), rekabete karşı, şimdiki toplumsal düzenin can damarına karşı yöneldiklerinden, tam da bundan dolayı bu toplumsal düzen için öylesine tehlikelidirler. İşçi, burjuvaziye ve onunla birlikte toplumun tüm mevcut kurumlarına, bundan daha canalıcı bir noktadan saldıramaz.»**

Daha o dönemin İngiliz sendikal hareketinin temel hastalığı, o dönemin en ileri önderlerinin bile açık olmayan ve belirsiz sosyalist düşünceleridir. O dönemin İngiliz sosyalizmi oldukça daha soyut ve daha cansızdı. Engels, o dönemin sosyalistlerini şöyle karakterize etmektedir:

> «Sosyalizm, bir fabrikatör olan Owen'la başladı ve özü itibarı ile burjuvaziyle proletarya arasındaki çelişkiyi aşarken, biçimi açısından buna rağmen burjuvaziye karşı çok hoşgörülü ve proletar-

---

* Grevlerden. ÇN.

** Friedrich Engels, İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu, Edebiyat ve Politika Yayınları, Viyana-Berlin 1932, s. 208.

yaya karşı çok haksız davrandığından, çıkmaza girdi. Sosyalistler kesinlikle evcil ve yumuşak başlı, mevcut koşulları, ne kadar kötü olurlarsa olsunlar, kamuoyu onu reddetmediği sürece meşru görüyorlar; ve kamuoyunu ikna etme dışındaki tüm yolları reddediyorlar. Ama aynı zamanda ilkelerinin şu andaki biçimleri açısından, kamuoyunu ikna etmeyi hiçbir zaman başaramayacak kadar da soyutlar. Bununla birlikte, sürekli olarak daha aşağıdaki sınıfların ahlaki çöküntüsünden yakınıyorlar... Gerçi işçilerin burjuvaziye neden kızgın olduğunu kavrıyorlar, ama işçileri ileri götürmek için tek araç olan bu kızgınlığı verimsiz görüyorlar ve şu anki İngiltere için çok daha verimsiz olan insanseverliği ve genel sevgiyi vaaz ediyorlar. Yalnızca psikolojik gelişmeyi, tüm dünya ve onunla birlikte birey olarak insan bu geçmişe dayanırken, geçmişle her türlü bağlantının dışında tasarladıkları soyut insanın gelişmesini kabul ediyorlar. Bundan dolayı, çok bilmiş, çok metafizikler ve az şey yapıyorlar.»*

İngiliz sosyalizminin bu parlak karakterizasyonunu, Engels'te Çartizmin ve İngiliz Çartizminde 1839-1842 yılları arasındaki fırtınalı ve kanlı olaylardan sonra ortaya çıkan ayrılığın bir tahlili izliyor.

Engels, gerçek sosyalizmin Çartizmden doğup gelişeceğini varsaydı:

> «Çartistler, en geri ve en az gelişmiş olanlardır, ama buna karşın gerçek proleterlerin kendisi, proletaryanın temsilcileridirler.»**

Ama Engels'in bu sözleri, daha sonra kendisinin de

---

* Adı geçen eser, s. 224-225.

** Adı geçen eser, s. 226.

yazdığı gibi, gerçekleşmedi. İngiliz sosyalizmi, 19. yüzyılın tüm sürecinde, 50'li yılların sosyalizmi gibi, soyut ve verimsiz kaldı.

İngiltere'nin iktisadi ve sınıf mücadelesi ile uğraşan Marx, «Atlantik Okyanusu'nun iki yakasında içgüdüsel olarak üretim ilişkilerinden bizzat gelişen işçi hareketi» ile ayrıntılı bir şekilde meşgul oldu.*

Trade-Union'lar, kapitalistlere karşı mücadelede bir silah oluşturmaktadırlar ve bundan dolayı sendikaların yaratılması, işçi sınıfı için ileriye doğru atılmış bir adımdı — bu düşünce, Marx'ın tüm «Kapital»i boyunca sürüp gitmektedir. Marx, «Kapital»in iş zamanının kısaltılması uğruna işçilerin mücadelesinin açık bir tablosunu çizdiği yerinde şöyle yazmaktadır:

> «1865 sonundan bu yana, önce İskoçya'da tarım işçileri arasında bir Trade-Union'un kurulması, tarihsel bir olaydır.»**

Marx'ın Trade-Union'lara nasıl büyük bir önem biçtiğini, onun I. Enternasyonal'e katılması amacıyla Trade Union'ların kazanılması için girişimde bulunması ve İngiliz Trade-Union'larının yerel grupları ile doğrudan ilişkiye girebilmek için çok çaba harcamasından görülebilir. Çok sayıda Trade-Union'un I. Enternasyonal'le ilişkisi olduğunu, Genel Konsey'in tutanaklarındaki şu notlar göstermektedir:

> «21 Şubat 1865'de, Genel Konsey'in oturumunda, tuğla işçilerinin Enternasyonal'e katılmak istediklerini belirten bir mektubu okundu. 28 Mart 1865'de bir Genel Konsey delegasyonu, Uluslararası İşçi Birliği'nin ilkeleri ile hemfikir olduğunu

---

* Marx, Das Kapital, Volksausgabe, Ring-Verlag A.G., Zürih 1932, s. 315.

** Adı geçen eser, s. 262.

açıklayan ve 'onun özgürlükçü ve yetkin düşüncelerini üyelerimiz arasında yaymak için bütün çabayı göstereceğine' söz veren ayakkabı işçileri konferansına yaptığı ziyaretle ilgili rapor verdi. 1 Nisan 1865'de Chelsey marangozlar derneği, Uluslararası Birliğin ilkelerinin açıklanması amacıyla kendilerine delege gönderilmesini istemektedir. Weston, maden işçilerine bir delegasyon gönderildiğini bildirmektedir. 3 Nisan 1866 tarihinde İngiliz Terziler Birliği Yürütme Komitesi, Uluslararası İşçi Birliği'ne duyduğu sıcak duygularını bildirmekte ve oraya katılacağına söz vermektedir. Aynı tarihte, Genel Konsey, Coventry şerit işçilerinin Enternasyonal'e girmek istedikleri bildirimini aldı, 10 Nisan 1866'da, West End ayakkabıcılar derneğinin Genel Konsey'e 1 Sterling bağışladığı ve bu derneğin Odger'i kongre delegesi olarak saptamayı talep ettiği bildirisi okundu. Bu sendika, 17 Nisan 1866'da yerel grup olarak Uluslararası İşçi Birliği'ne alındı. Aynı tarihte, Weston ve Young'ın, kartonpiyerciler komitesinin oturumuna delege olarak gönderildikleri bildirildi. 1 Mayıs 1866'da, Young, kendisinin ve Lafargue'ın tuğla işçileri derneği yerel örgütüne yaptığı bir ziyaret üzerine bir bildirimde bulundu. Coşkuyla karşılandılar ve destek sözü aldılar. 15 Mayıs 1866'da, Birleşik Terziler Derneği Darlington seksiyonu, Enternasyonal'e kabul edildi. 17 Haziran 1866'da, «Elele» fıçıcılar derneğinin Enternasyonal'e girmeye hazır olduğu ve bütün üyelerini Cenevre Kongresi'nin finanse edilmesi için kişi başına 1 Shilling ödemeye yükümlü kıldığı bildirimi okundu. Aynı oturumda, marangozlar toplantısının Enternasyonal'in bir delegasyonunu kabul ettiği ve kongre masraflarının karşılanması

için 1 Sterling bağışta bulunmaya karar verdiği bildirildi. 17 Ağustos 1866'da, Londra Dizgiciler Derneği'nin Cenevre kongresi için sekreterini ve delegelerini seçtiği üzerine bir bildirim okundu. Birleşik Makinacılar Derneği, kongreye bir delege göndermekten vazgeçiyor ve bir delegasyona, Birleşik Makinacılar Derneği'nin yerel gruplarını ziyaret izni vermeyi reddediyor.»*

Bu tutanak kayıtları, Trade-Union'ların bir bölümünün I. Enternasyonal'e olan gelişen ilgisini kanıtladıklarından kayda değerdir. Johann Philipp Becker'in organı «Vorbote» (Öncü) de, Mayıs 1866'da, şimdiye kadar tek tek üyelerinin Enternasyonal'e katılmasından sonra, beş büyük sendikanın tümüyle katıldıklarını bildirmektedir: İpek şerit işçileri 1000, terziler 8000, ayakkabıcılar 9000 üyeyle ve bunun dışında bir mekanisyenler ve bir çit yapımcıları birliği. «Vorbote» Temmuz sayısında, İngiltere Birleşik Marangozlarının Manchester'deki bir delege toplantısının (başkan: Applegarth), bütün şube birliklerini Enternasyonal'e katılmaya davet etmek için oybirliğiyle karar aldığını bildirmektedir. Aynı kaynağa göre, Londra ve Stratford duvarcı birlikleri ve sayısız daha küçük dernek ve daha sonra da 33000 kişiyle İngiltere Birleşik Mekanisyenleri Enternasyonal'e katıldılar. «Vorbote» Kasım'da, bir İngiliz sepetçiler sendikasının 300 ve maden işçileri sendikasının 28 000 kişi ile katılımlarını bildirmektedir.**

Basel Kongresi'ne sunulan ve Marx tarafından kaleme alınan raporda, kısa bir süre önce yapılan İngiliz

---

* Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi Tutanakları (İngilizce'den)

** Gustav Jaeckh, Enternasyonal, Leipzig 1904, Leipzig Matbaası A.G., s. 13

Trade-Union'ları Birmingham Kongresi'nde şu kararın kabul edildiği bildirilmektedir:

> «... devamla, **Uluslararası İşçi Birliği**'nin işçi çıkarlarını ortaklaşa savunmayı amaçlamasından ve işçi sınıfının çıkarlarının her yerde özdeş olmasından ötürü, Kongre, sözü edilen Birliğin, Birleşik Krallık'ın işçilerince ve özellikle de örgütlü işçi organlarınca desteklenmesini önerir ve sözkonusu Birlik'te birleşmek için en kısa zamanda talepte bulunur. Kongre, aynı zamanda, Enternasyonal'in ilkelerinin gerçekleştirilmesinin yeryüzünün ulusları arasında sürekli barışa yol açacağından emindir.»*

Ama Trade-Union'ların büyük bir bölümünün Enternasyonal'e katılmayı reddettiği gözönünde bulundurulmalıdır. Örneğin, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi, Ekim 1866'da Enternasyonal'e katılmaları ve bunun reddi halinde, Enternasyonal temsilcilerine toplantıya katılma ve Uluslararası İşçi Birliği'nin görüşlerini ortaya koyma izni verilmesi istemiyle Trade-Union'ların Londra Konseyi'ne vaşvurduğunda, Trade-Union'ların Londra Konseyi olumsuz yanıt verdi. Oysa, Genel Konsey'de büyük bir İngilz grubu vardı: Odger, Applegarth, Weston, Lucraft vb.; bunlardan Odger, Genel Konsey'in başkanıydı. İngiliz Trade-Unionculuğunun tarihçileri Sidney ve Beatrice Webb'in «Trade-Unionculuğun Teorisi ve Pratiği» adlı iki ciltlik eserlerinde, İngiliz Trade-Union'larının I. Enternasyonal karşısındaki tavrına **tek bir satır bile** ayırmamaları ve «Trade-Unionculuğun Tarihi» eserlerinde bunu bir dipnotla geçiştirmeleri çok

---

* Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi'nin Basel IV. Genel Kongresi'ne Raporu, Basel 1869, s. 14-15.

ilginçtir.* Oysa bu sorun, herhangi bir derneğin tüzüğünden, bir burjuva iktisatçısının ya da İngiliz papazının Trade-Unionculuğun zararları ve grev hareketinin ateist niteliği üzerine görüşlerinden hiç de az önemli değildir. Tüm derneklerin tüzüklerini, birkaç yüzyıllık çıraklık kararlarını bulup çıkaran, sendika arşivlerinden ikincil önemdeki materyalleri çekip alan bu «nesnel» tarihçiler, 1864'ten 1872'ye kadar merkezi Londra'da olan I. Enternasyonal'i görmezlikten geldiler. Bu bilimsel körlük, tümüyle politik bir nitelik taşımaktadır.

İngiliz Trade-Unionculuğunun Fabiancı tarihçileri, Marx ve I. Enternasyonal'e karşı bu horlayıcı tavrın, Marx'ın ve I. Enternasyonal'in kazanımlarını değerinden düşürebileceğini düşündüler. Ama yanıldılar ve bir kez daha, Marx ve I. Enternasyonal'in daha hala aydınlar çevresinden gelen sosyalizmin yol arkadaşları için bir korku unsuru teşkil ettiğini kanıtladılar.

Uzun yıllar boyunca İngiltere'deki sosyalist ve yarı-sosyalist düşünceleri gözlemleyebilen Engels, Fabiancı sosyalizmin parlak bir karakteristiğini verdi. Sorge'ye yazdığı 18 Ocak 1893 tarihli mektubunda o şöyle diyor:

> «Fabiancılar, burada Londra'da, toplumsal devrimin kaçınılmazlığını görecek kadar kavrayışları olan, bu olanaksız dev işi kaba proletaryaya teslim edemeyecek ve bundan dolayı da hareketin başına geçmek lütfunda bulunan bir ikbal düşkünleri çetesidir. **Devrimden korkmak, temel ilkeleridir.** (a.b.ç. — A.L.) Bunlar, par excellence (doğrusu) 'mürekkep yalamış'lar. Bunların sosyalizmi, belediye sosyalizmidir; ulus değil de, komün en

---

* Sidney and Beatrice Webb, The History of Trade Unionism, New Edition Longmann Green & Co., London, New York and Bombay 1902, İngilizce baskı, s. 217-218.

azından geçici olarak üretim araçlarının sahibi olmalıdır. Bunların bu sosyalizmi, sonra da burjuva liberalizminin en aşırı, ama kaçınılmaz sonucu olarak ortaya konmaktadır ve bundan ötürü de taktikleri, liberallere karşı düşman olarak kararlı bir mücadele yürütme taktiği değil, bunun yerine onları sosyalist sonuçlara doğru itme, ergo (yani) onlarla pazarlık yapma, liberalizme sosyalizm **sızdırma** ve liberallerin karşısına sosyalist adaylar çıkarma yerine sızdırma, zorlama ya da yalanlarla sokuşturma taktiği izlemektedirler. Bu noktada ya kendi kendilerini kandırdıklarını ve kandırıldıklarını, ya da sosyalizmi kandırdıklarını doğal olarak görmek istemiyorlar.

Her türlü pisliğin yanısıra büyük bir gayretle bazı iyi propaganda yazıları ve gerçekte İngilizlerin bu alanda gerçekleştirdiklerinin en iyisini meydana getirdiler. Ama, özgül taktiklerine, yani sınıf mücadelesinin gizlenmesine gelir gelmez, iş kötüleşmektedir. **Marx'a ve bizim hepimize karşı duydukları fanatik kin de sınıf mücadelesinden dolayıdır.»*** (a.b.ç. — A.L.)

Fabiancıların bu göze batan niteliği, bize, İngiliz işçi hareketinin tarihini yazanların «bilimsel önyargısızlığı»nın nedenini de açıklamaktadır. Eğer «devrimden korku duymak temel ilkeleri» ise, Fabiancıların Marx'tan fanatik bir şekilde nefret etmelerine şaşırmamak gerekir; çünkü o proleter devriminin ateşli bir öncü savaşçısı idi. İngiliz burjuva basını, Marx'ı boşu boşuna «kızıl terör doktoru» olarak adlandırmadı.

I. Enternasyonal'in Genel Konseyi'nin bileşimi, son derece renkliydi ve bundan dolayı da işçi hareketinin te-

* Marx/Engels, Seçme Mektuplar, s. 401.

mel teorik ve politik sorunları üzerine orada sürekli olarak bir mücadele yürümekteydi. Bu açıdan, Uluslararası İşçi Birliği'nin Genel Konseyi'nde Marx'la Weston arasında ücret, fiyat ve kâr üzerine yapılan tartışma oldukça ilginçtir.

Kasım 1864'ün başında Marx, Engels'e şöyle yazmaktadır:

> «Bunun dışında eski bir Owen'ci olan Weston —şimdi bizzat manifaktür sahibi, oldukça sevimli ve efendi bir adam— aşırı derecede karışıklıklarla dolu olan ve anlatılamaz genişlikte bir program sundu.»*

Bu «sevimli ve efendi adam» büyük bir şaşkındı ve Genel Konsey, bu tartışmalı sorun üzerine bir toplantı örgütleme kararı aldı. 20 Mayıs 1865'de Marx, Engels'e şöyle yazmaktadır:

> «Bu akşam Enternasyonal'in olağanüstü oturumu. Bildiğin o eski sivri zekalı adamcağız, old Owenist [eski Owenci — ÇN] Weston (carpenter) [marangoz — ÇN], sürekli olarak 'Beehive'da** savunduğu şu iki ilkeyi ileri sürdü: 1 — A general rate in the rise of the rate of wages [ücret payının artmasındaki genel pay]'ın işçilere hiçbir yararı yoktur; 2 — Bundan dolayı Trade-Union'lar **zararlı** etki göstermektedirler.
>
> Birliğimizde sadece **onun** inandığı bu ilke kabul edilirse, gerek buradaki Trade-Unionlar ve gerekse de şu anda kıta üzerinde egemen olan Infec-

---

* Marx'tan Engels'e 4.11.1861, Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 3, s. 197.

** Beehive Newspaper: O dönemlerde yayınlanan bir işçi gazetesi — ÇN.

tion of Strikes [grev salgını — ÇN] dolayısıyla rezil oluruz. Bu işte, —bu oturuma üye olmayanlar da girebileceği için— kendisini, aynı doğrultuda bir broşür yazmış olan boer* bir İngiliz destekleyecek. Benden, buna cevap vermem bekleniyor...

Her iki ana noktanın ne olduğunu önceden biliyorum:

1. **İş ücretinin** metanın değerini belirlediği,

2. Eğer kapitalistler bugün 5 Shilling yerine 4 ödeseler, mallarını yarın (artan talep sayesinde) 5 Shilling yerine 4'e satacakları.»**

Marx ile Weston arasındaki tartışma, Genel Konsey'in tutanaklarına aşağıdaki gibi yansıdı: 30 Mayıs 1865'de Weston, ücret üzerine konuşmasını yaptı. Marx söz aldı ve Weston'unkine zıt olan görüşlerini ortaya koydu. 24 Haziran 1865'de Marx, Weston'un açıklamalarına yanıt olarak ücret üzerine konuşmasının bir bölümünü yaptı. 27 Haziran 1865'de, ücret üzerine konuşmasının son bölümünü okudu. 4 Temmuz 1865'de Weston ve Marx'ın görüşleri üzerine tartışmalar başladı.***

Bu tartışmalar üzerine, ne yazık ki bize birşey kalmadı, ama buna rağmen, Marx'ın bu oturumlarda ne söylediğini biliyoruz. Genel Konsey'in oturumunda, «Ücret, Fiat ve Kâr» üzerine yaptığı konuşması, «Kapital»in birinci cildinin buna tekabül eden bölümünün özetidir. Marx, burada Weston'un görüşlerini aşağıdaki iki noktada özetlemektedir:

«1 — Ulusal üretimin miktarı sabit olan, matematikçinin ifadesiyle değişmeyen bir miktar ya da büyüklüktür.

---

* Güney Afrika'daki beyazlar — ÇN.

** Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 3, s. 272.

*** Karl Marx, Ücret, Fiyat ve Kâr, s. 3.

2 — Gerçek ücretlerin tutarı, yani onlarla satın alınabilecek kullanım araçlarının miktarıyla ölçülen ücretler, sabit bir tutar, değişmeyen bir büyüklüktür.»*

Bu zayıf teori, dolgun politik sonuçlara yolaçtı. Eğer ücretin aşağı düşmesi ya da artması şeklindeki değişiklikler, işçilerin yaşam durumunu etkilemeyecekse, birliklerin örgütlenmesi, grevlerin geliştirilmesi vs. için harcanan güç ve para niye? Burada yine Lassalle'in tunçtan ücret yasası, İngiliz burjuva ekonomi-politiğinin daha bilgiççe kılıfı içinde karşımızda durmaktadır.

«Yurttaş Weston'un burada bize okuduğu konuşma, bir fındık kabuğuna sığdırılabilirdi,»**

diyor Marx. Gerçekte de: Weston'un teorisini tahlil ettiği ölçüde, fındık kabuğunun tümüyle boş olduğu, fındığın kof olduğu o ölçüde çok çıkmaktadır ortaya. Marx, «sevimli ve efendi» Weston'un savunduğu burjuva ekonomi-politiğinin safsatalarını inceliyor ve aşağıdaki teorik ve pratik sonuçlara varıyor:

«1 — Ücret paylarındaki genel bir artış, genel kârların düşüşüne yol açabilir, ama bir bütün olarak metalarm fiyatını etkilemezdi.

2 — Ortalama normal ücreti yükseltmemek, aksine düşürmek, kapitalist üretimin genel eğilimidir.

3 — Sendikalar, sermayenin müdahalelerine karşı direniş merkezleri olarak iyi çalışıyorlar, ama güçlerini iyi kullanamamanın sonucu olarak yer yer etkisiz kalıyorlar. Aynı anda sistemin değiştirilmesi doğrultusunda çalışacakları ve örgütlü güçlerini çalışan sınıfların nihai kurtuluşu için, ya-

* Adı geçen eser, s. 9.
** Adı geçen eser, s. 11.

ni ücret sisteminin kesin olarak ortadan kaldırılması için bir kaldıraç olarak kullanacakları yerde, kendilerini mevcut sistemin etkilerine karşı gerilla savaşı ile sınırladıklarından dolayı, genel olarak amaçlarına ulaşamamaktadırlar.»*

Marx'ın bu yanıtının, bugün, ölümünden 50 yıl sonra özel bir yoruma gereksinimi yoktur; çünkü onun düşünceleri milyonların ortak malı olmuştur. Enternasyonal'in yönetiminde, işçi sınıfı hareketinin önderleri için açık olması gereken bir sorun üzerine bir tartışma yürütmek zorunda bırakılan Marx'ın kendisini nasıl hissetmek zorunda olduğu gözönüne getirilmelidir. Eğer Marx, Weston'a böylesi bir bilimsel ve ciddi olarak gerekçelendirilmiş bir yanıt verdiyse, bunun nedeni, tam da bu sorun üzerine bütün ülkelerde yalpalamaların ve bulanıklıkların egemen olması ve açıktan yanlış teorilerin kol gezmesi idi.

İngiliz Trade-Union'larının büyük bir bölümü, böylesi sorunlara ilgi duymadı ve I. Enternasyonal'i hiçkimseyi, hiçbir şeye yükümlü kılmayan bir örgüt olarak gördü. Marx ve Engels, sendikaların ve Çartist hareketin temsilcilerinin politik olarak nasıl dönüştüklerini, burjuvazinin sendikaları ehlileştirmeyi ve burjuva partilerinin bir uzantısı haline getirmeyi nasıl başardığını gördüler. İngiliz işçi hareketinin yönetimine yapılan sert eleştiri bundan ötürüdür. Çartist hareketin önderlerinden biri, işçilerle burjuvazi arasındaki ortak çalışmayı vaaz etmeye başladığında, Marx, 24 Kasım 1857'de Engels'e şöyle yazdı:

«Jones, çok aptalca bir rol oynuyor. İstikrarsız dönemde ajitasyon için bir bahane bulmaktan

* Adı geçen eser, s. 65.

başka belirli bir niyeti olmaksızın, krizden çok önce bir Çartistler konferansı kararlaştırdığını biliyorsun... Şimdi, gerçek ajitasyonu, ajitasyon için kötü seçilmiş bir bahane ile değiştirmek amacıyla krizi kullanmak yerine, sıkı sıkıya zırvasına sarılıyor ve işçileri burjuvazi ile ortak çalışma vaazları ile şoke ediyor.»*

Jones'un «evrimi», Marx ve Engels'i çok meşgul etti. 7 Ekim 1858'de Engels, Marx'a şöyle yazıyor:

«Jones hikayesi çok iğrenç... Bu hikayeden sonra, İngiliz proletarya hareketinin, **kendisini yeni ve canlı bir biçimde geliştiremeden eski geleneksel-Çartist biçimiyle tümden batacağına** inanmak gerekir... Ayrıca, **bana öyle geliyor ki,** Jones'un New move [yeni hareketi — ÇN]'nin daha önceki az çok başarılı olmuş böylesi ittifak girişimleriyle, **pratikte İngiliz proletaryasının gerçekten giderek burjuvalaşmasıyla bağı var;** öyle ki, **bütün ulusların en burjuvacası olan bu ulusun,** burjuvazinin yanısıra bir burjuva aristokrasiye ve bir burjuva proletaryaya sahip olmayı en sonunda başarmak istediği görülüyor. Bunun bütün dünyayı sömüren bir ulusta, kuşkusuz belli ölçülerde temeli de vardır.»** (a.b.ç. — A.L.)

Engels, daha bu mektubunda, burjuvazinin proletarya üzerindeki etkilerine ve İngiliz işçilerinin burjuvalaşmasının nedenlerine değinmektedir. Hem Marx, hem de Engels, bu soruna sık sık dönmektedirler.

11 Şubat 1878'de Marx, W. Liebknecht'e şöyle yazmaktadır:

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 2, s. 247.

** Adı geçen eser, s. 340.

«İngiliz işçi sınıfı 1848'den bu yanaki rüşvet dönemi aracılığıyla yavaş yavaş daha derin bir şekilde ahlaki çöküntüye uğradı ve en sonunda kapitalistlerin büyük liberal partisinin kuyruğu, yani **uşağı** olmaya kadar vardı. Yönetimi, tümüyle satılmış Trade-Union önderlerinin ve meslekten ajitatörlerin eline geçti.»*

Böylelikle Marx, sendikalardaki ve İngiliz işçi hareketindeki devrimci ruh halinin gevşemeye başladığı kesin zamanı saptamaktadır. Bu zaman, Çartist hareketin gevşemesine denk düşmektedir. Birçok Trade-Union, I. Enternasyonal'in oluşumunu oldukça çok sempatiyle karşıladı, ama diğerleri Enternasyonal'e başından itiba ren, yalnız bir grev halinde ondan belirli yardım alabilirler mi bakış açısıyla yaklaştılar. Marx, 25 Şubat 1865'de Engels'e şöyle yazıyor:

«Londra Union'larına vs. gelince, her gün yeni Adhesion [katılım — ÇN] oluyor; öyle ki, by and by [giderek — ÇN] bir güç olacağız.

Ama bununla zorluk da başlıyor.»** (a.b.ç. — A.L.)

Zorluk, bu katılımların, sözkonusu Trade-Union'ların I. Enternasyonal'in görüşünü tümüyle ve kesin paylaştıklarını göstermemesinde yatmaktadır. Marx bunu gördü ama yine de Trade-Union'ların Uluslararası İşçi Birliği'ne katılmasına büyük önem verdi. 15 Haziran 1866'da Kugelmann'a şöyle yazıyordu:

«Daha önce yalnızca ücret sorunu ile uğraşan

---

* Marx/Engels, A. Bebel, W. Liebknecht, K. Kautsky ve diğerlerine mektuplar, Bölüm I, 1870-1886, Ring Verlag A.G., Zürih 1933, s. 498.

** Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 3, s. 245.

İngiliz 'Trade-Union'ların, gerçekten büyük tek işçi örgütünü, harekete çekmeyi başardık.»*

Ama Marx, Trade-Union'ların daha son sözlerini söylemediklerini ve önderlerle Trade-Union'lar arasındaki çatışmaların kaçınılmaz olduğunu anladı. İngiliz Trade-Unioncuları çevresinde Uluslararası İşçi Birliği'nin bir grev durumunda yardıma gelebileceği dedikodusu yayıldığından, sosyalizmle hiçbir ilgisi olmayan bazı önderler, Enternasyonal'i sık sık ziyaret etmeye başladılar. 11 Eylül 1867'de Marx, Engels'e şöyle yazıyor:

«Trade-Unioncular içindeki, kendilerine çok 'uzak' olduğumuz İngiliz domuz köpekleri koşarak geliyorlar.»**

Onların Enternasyonal'i neden ziyaret ettikleri ortadaydı. Onları ilgilendiren yalnızca olası yardımdı ve bundan başka bir şey değildi. Marx'ın İngiliz Trade-Union'larının önderlerini nasıl değerlendirdiği, Kugelmanna yazdığı aşağıdaki mektupta görülebilir:

«İngiltere'de şu anda yalnızca kırsal işçi hareketi ilerleme kaydediyor; sanayi işçileri, kendilerini herşeyden önce şimdiki önderlerinden kurtarmalıdırlar. Herifleri Lahey Kongresi'nde teşhir ettiğimde, bununla popülerliği yitirmeyi, iftirayı vb. üzerime çekebileceğimi biliyordum. Ama böylesi sonuçların benim için zaten önemi yoktu. Burada ve şurada, benim bu teşhirle yalnızca görevimi yerine getirdiğim görülmeye başlanıyor.»***

İngiliz Trade-Union'larının bu durumunun nedeni nerde yatmaktaydı, İngiltere'de önemli ölçüde burjuva-

* Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 25.
** Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 3, s. 420.
*** Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 103.

laşmış işçi kadrolarının ortaya çıkmasının kökleri nerede aranmalıydı?

Engels'te, İngiliz işçi sınıfının niteliğine ayrılmış mükemmel bölümler buluyoruz. Engels, 17 Haziran 1879'da Bernstein'a şöyle yazıyor:

> «İngiliz işçi hareketi [bugün ve] bir dizi yıldan beri ümitsizce ücret ve iş zamanının kısaltılması için strikes [grevler] dar çemberi içinde dönüp duruyor; hem de propaganda ve örgütlemenin geçici çaresi ve aracı olarak değil de, tersine son hedef olarak. Hatta Trade-Union'lar, ilkesel olarak ve tüzükle, her türlü politik eylemi, ve bununla birlikte işçi sınıfının her türlü genel eylemine katılımı da dıştalıyorlar. İşçiler, politik olarak tutuculara ve liberal radikallere, yani Disraeli (Beaconsfield)'nin bakanlığının yandaşlarına ve Gladstone'un bakanlığının yandaşlarına ayrılıyorlar. Başarılı [olsunlar] ya da olmasınlar, hareketi bir adım bile ileri götürmeyen strikes [grevlerin] olduğu ölçüde, burada [gerçek] bir işçi hareketinden ancak [bu anlamda — ÇN] sözedilebilir. Son iş yıllarında fabrikalarını kapatmak için bir bahane bulmak amacıyla yeteri kadar sıkça kapitalistler tarafından bilerek tertiplenen böylesi grevleri, işçi sınıfının [hareketin] yerinde saydığı böylesi grevleri dünya çapında tarihsel önemi olan mücadeleler olarak şişirmek... görüşümce yalnızca zarar verebilir. Şu anda kıtasal anlamda gerçek bir işçi hareketinin burada var olmadığı gizlenmemelidir.»*

Engels bu soruna yeniden dönmektedir. Kautsky'nin, İngiliz işçilerinin sömürge politikası üzerine ne düşün

---

* Marx/Engels, A. Bebel, W. Liebknecht, K. Kautsky ve diğerlerine mektuplar, s. 179/180b

dükleri sorusuna, 12 Eylül 1882 tarihli bir mektupta şöyle cevap vermektedir:

> «İngiliz işçilerinin sömürge politikası hakkında ne düşündüklerini soruyorsunuz. Şimdi, bir bütün olarak politika üzerine düşündüklerinin tam da aynısını, burjuvaların düşündüklerinin tam da aynısını: Burada bir işçi partisi yok, yalnızca tutucular ve liberal-radikaller var ve işçiler, canla-başla İngiltere'nin dünya pazarı ve sömürge tekelinden tüketiyorlar.»*

Büyük Britanya'da böylesi bir duruma yol açan nedenler sonsuza kadar süremezdi. İngiltere'nin dünya pazarında aldığı özel konum, bir son bulmak zorundaydı. Engels, İngiltere'deki işçi hareketinin politik yükselişini, İngiltere'nin dünya pazarındaki tekel konumunu kaybetmesine bağlı kılmıştı. Bebel'e yazdığı 30 Ağustos 1883 tarihli mektubunda Engels, şöyle yazmaktadır:

> «Ve gerçek bir genel işçi hareketi —beklenmedik şeyler bir yana bırakılırsa— ancak işçilerin İngiltere'nin dünya tekelinin kırıldığını hissetmeleriyle meydana gelir. **Dünya pazarı egemenliğine katılım, İng[iliz] işçilerinin politik olarak boş olmalarının ekonomik temeliydi ve temelidir.** (a.b.ç. — A.L.) Bu tekelin ekonomik sömürüsünde burjuvazinin kuyruğu olarak ve ama sürekli olarak bunun avantajlarına da katılarak, doğal olarak, diğer yandan kendilerine ufak çapta kur yapan, Trade-Union'ları ve grevleri meşru faktörler olarak kabul eden, sınırsız iş günü mücadelesinden cayan ve konumları iyi olan işçilere seçim hakkı veren 'büyük liberal partinin' politik olarak da kuyruğu oldular.

---

* Marx/Engels, Seçme Mektuplar, s. 326.

Amerika ve diğer sanayi ülkelerinin birleşik rekabeti bu tekelde önemli bir delik açarsa (demir de bu yükselme içinde, pamukta ama ne yazık ki henüz birşey yok), o zaman burada birşeyler yaşarsın.»*

Engels, İngiltere işçi hareketindeki dönüm noktasını önceden doğru olarak gördü; ama, İngiltere'nin tekelci konumunun kitlelerde nasıl derin kökler saldığını ve İngiltere işçi sınıfının İngiltere'nin onyıllar boyunca dünya pazarında kazandığı ayrıcalıklı konum için ne denli pahalı ödeyeceğini göremedi. Trade-Union'ların önderleri, önceden olduğu gibi şimdi de yalnız burjuva partilerinin kuyruğunu oluşturmuyorlar, aynı zamanda gelişmekte olan devrimci işçi hareketinin en amansız düşmanları oldular. 8 Aralık 1882** tarihli mektubunda Engels, Marx'a kayda değer bir olguyu bildiriyor:

«Yeri gelmişken Trade-Union delegasyonu: Possibilistlerin*** mitinginde, Fransızlar onların onuruna Marseillaise'i söylediklerinde, Shipton hazretleri ve kumpanyası bunun altında kalmamaları gerektiğine inandılar ve hep bir ağızdan **God Save the Queen'i** söylediler!»****

Bundan ötürü, Marx ve Engels'in, Trade-Union'ları onların tarihsel misyonlarından uzaklaştıran önderlerine karşı kin duymalarına şaşırmamak gerekir. Bugün-

---

* Marx/Engels, A. Bebel. W. Liebknecht, K. Kautsky ve diğerlerine mektuplar, s. 310.

** Marx/Engels, tüm Eserler III, c. 4, s. 580

*** Possibilizm: Yalnızca mümkün olana ulaşmayı öngören öğreti, «mümkün olan» üzerine çok kısıtlı düşüncelere sahip bir Fransız sahte-sosyalist okul. ÇN.

**** Tanrı Kraliçeyi Korusun — İngiliz ulusal marşı.

kü İngiltere sendika hareketini, onun geriliğinin nedenlerini ve bu geri kalmayı ortadan kaldırmanın yöntemlerini kavramak isteyen kimse, Marksizmin kurucularının İngiliz proletaryasının burjuvalaşması, Trade-Union'ların ilk adımları ve daha sonraki gelişmesi üzerine yazdıklarıyla büyük bir dikkatle ilgilenmelidir.

V

MARX VE FRANSA İŞÇİ HAREKETİ

Marksizmin kaynaklarından biri, bilindiği gibi, Fransız sosyalizmidir. Marx, Fransız sosyalizminden ne aldı ve ona ne verdi? Marx, büyük bir dikkatle 1789 Büyük Devriminden itibaren Fransız devrimleriyle, Fransız proletaryasının grevleri, kitle mücadeleleri ve ayaklanmaları ile en büyük dikkatle ilgilendi. Sınıf mücadelelerinin ve işçi ve köylü kitlelerinin bütün hareketlerinin sosyalist sistemlere (ütopik sosyalistler, komünistler, ütopistler, Blanquiciler, Mutualistler, Possibilistler, Marksistler vb.) ne tarzda yansıdığını büyük bir dikkatle inceledi. Köln Komünistler Duruşması'nın önsözünde Engels, kendisinin ve Marx'ın Marat'ı Komünistler Birliği'nin önderliğinde örnek aldıklarını yazmaktadır. Burjuva devrimcilerinin bu en tutarlısı, Marx ve Engels'i demirden iradesi, devrimci uzlaşmazlığı ve devrimci korkusuzluğuyla çekti. Böylelikle proleter devrimcileri, en iyi burjuva devrimcilerinin deneyimleri ile kendilerini yetiştirdiler.

Fransa burjuva devrimlerini inceleyen Marx, çalışmalarında kendine özgü heybetiyle, burjuvazinin işçi sınıfını nasıl kurbanlık olarak kullandığını ve her devrimden sonra yeni ve eski devlet iktidarının güçlerini

işçilere karşı nasıl harekete geçirdiğini gösterdi. Marx, Babeuf, Saint-Simon, Charles Fourier, Cabet'nin programlarının ütopizmini gördü, ama aynı zamanda bilimsel sosyalizmin öncülleri olarak onlara yüksek değer verdi. Dürüst ütopik sosyalizmle, Louis Blanc ve kumpanyasının küçük-burjuva sosyalisti **politika üzerine gevezeliği** arasında bir ayrım yaptı. Marx, bilimsel sosyalizmi, ütopik sosyalizmin bilimsel yadsıması ve Fransa emekçi kitlelerinin devrimci yaratımlarının deneyim dolu tarihinin canlı bir şekilde işlenmesi yoluyla oluşturdu. Kitlelerin devrimci deneyimleri, Marksizmin en önemli Fransız kaynağını da teşkil etmektedir.

Eşitler'in komploculuğu, Büyük Devrim'den düş kırıklığına uğramış kitlelerin Termidor gericiliğinin zaferine verdiği yanıttı. Babeufçüler bilindiği gibi görüşlerini dört belgede ortaya koydular: 1 — Eşitler Manifestosu, 2 — Öğretinin Açıklaması, 3 — İsyan eylemi ve 4 — Kararnameler. Babeufçüler, zenginlere karşı bir yoksullar ayaklanması örgütlemeyi önlerine görev olarak koydular; bununla birlikte, bütün kötülüklerin kökünün mülkiyette yattığını biliyorlardı ve bundan ötürü de bir iktisadi eşitlik yerleştirmeye çalışıyorlardı. Eşitler Manifestosu, «Fransız devriminin yalnızca, sonuncusu olacak olan daha büyük, daha muazzam başka bir devrimin öncülü olduğunu» ilan etmektedir. Babeufçülerin programı o dönem için ileri doğru muazzam bir sıçrama oluşturuyordu ve Babeuf ve Babeufçülerin programlarını hayata geçirecek toplumsal gücü görmemesine rağmen (onların ütopizmi tam da burada yatıyordu), bu komünist program buna rağmen, uzun yıllar süren devrimci sarsılmalardan hiçbir kazanım elde edememiş alt tabakalar içindeki o devinimlerin ifadesini oluşturuyordu.

Eşitler'in komploculuğunun yenilgiye uğratılması

ve Napoleon'un iç ve dış düşmanları üzerindeki zaferi, kitlelerde belirli bir çöküşe yolaçtı. Sosyalist düşünceler, yarı-dinsel ve yarı-sosyalist doktrinler biçimini almaya başladı. Soylu Saint-Simon ve sınıfından kopmuş Charles Fourier, insanlığı dönüştürme planlarıyla ortaya çıkarlar. Onların vaazlarının olumlu yanı, mutlu bir gelecek planlarında değil, aksine dönemin eleştirisinde ve mülk sahipleri ile mülksüzler arasındaki çelişkinin vurgulanmasında yatmaktadır. Ama Saint-Simon ve Charles Fourier'in kökenleri ne kadar farklı olursa olsun, her ikisi de «sıcak yürekli kişilere» yönelmekte ve ilerici kapitalistleri kazanmayı ve akıl yolundan çıkmış insanlığı barışçıl yoldan dönüştürmeyi ummaktadırlar.

Her iki ütopist de, bir kez bile olsun devrimi düşünmedi. Saint Simon ve Fourier, düşlerini gerçekleştirebilecek toplumsal gücü görmezlikten geldiklerinden, öteki dünyanın güçlerine, öğretilerinde önemli bir rol oynayan dine yöneldiler. Saint-Simon ve Fourier'in öğrencileri, büyük ütopistlerin öğretilerinin mistik yönünü daha da geliştirdiler. Bazard, Enfantin, Victor Considérant, Pierre Leroux vs. yeni koşullar altında büyük ütopistlerin öğretisinin mistik-ütopik bölümünü daha da geliştirmeye çalıştılar ve bu yüzden de Komünist Manifesto'da acımasız bir eleştiriye tabi tutuldular. Gerçi Marx ve Engels, Babeuf'ün eserinin «proletaryanın istemlerini dile getirdiğini» saptadılar, ama ütopistler üzerine şunu yazdılar:

> «Bu sistemlerin kurucuları, gerek bizzat egemen toplum içindeki çözülen unsurların etkisini, gerekse sınıflar arasındaki zıtlığı görürler. Ama, proletaryadaki tarihsel özdevinimi, ona özgü politik hareketi görmezler. Sınıfların zıtlığının gelişmesi, sanayiin gelişmesi ile başabaş gittiğinden, [bu gelişmede — ÇN] proletaryanın kurtuluşu için

maddi koşulları keza o denli az bulurlar ve bu koşulları yaratmak üzere yeni toplumsal bilimler, toplumsal yasalar ararlar...

Kendi toplumsal konumları gibi, sınıf mücadelesinin gelişmemiş biçimi de, bunların kendilerinin her türlü sınıf zıtlığının üstünde durduklarına inanmasını beraberinde getirir. Bütün toplum üyelerinin, durumları en iyi olanların bile, toplumsal konumunu düzeltmek isterler. Ayrım gözetmeksizin sürekli olarak tüm topluma ve hatta öncelikle de egemen sınıflara seslenirler.

Bütün politik, özellikle de bütün devrimci eylemi bundan dolayı bir yana iter, hedeflerine barışçıl yoldan ulaşmak isterler ve küçük ve elbette başarısız deneylerle; örneğin gücüyle vb. yeni toplumsal İncil'e yol açmaya çalışırlar!»*

Engels'in, ünlü yazısı «Anti-Dühring»de Fransız ütopistleri üzerine vardığı yargı çok ilginçtir. Engels, 19. yüzyılın başlangıcındaki Fransa'daki geri iktisadi ilişkileri vurgular ve şöyle yazar:

«Saint Simon daha Cenevre Mektuplarında, 'bütün insanların çalışması gerektiği' ilkesini ortaya atar. Aynı yazıda, terörün mülksüz kitlelerin egemenliği olduğunu artık bilmektedir... Fransız Devrimini ama, soylular, burjuvazi ve **mülksüzler** (a.b.ç. — A.L.) arasındaki bir sınıf mücadelesi olarak görmek, 1802 yılında çok büyük bir dahiyane buluştu...»

«Fourier'de, mevcut toplumsal koşulların ger-

* Karl Marx, Friedrich Engels, Komünist Manifesto, Moskova 1933, s. 44/45.

çek bir Fransızca-akıllı, ama en az o kadar derine inen bir eleştirisini buluyoruz.»*

Marx ve Engels'in neden ütopistlere yüksek bir değer verdiği buradan görülebilir. Ütopistlerin tüm dünyaya mülksüzlerin çıkarlarının yeni sözlerini haykırmaları, sınıf zıtlıklarını algılamaları vb. onlar için önemliydi. Ama Marx ve Engels, halihazırda geçilmiş aşamada hala ısrar ederek hareketi geriye çeken [ütopistlerin — ÇN] öğrencilerine karşı farklı davrandılar. Komünist Manifesto'da şunu okuyoruz:

> «Dolayısıyla, bu sistemlerin kurucuları birçok açıdan devrimci olmalarına rağmen, onların öğrencileri her keresinde gerici mezhepler oluşturuyorlar. Proletaryanın tarihsel ileriye doğru gelişiminin karşısında ustalarının eski görüşlerine sarılıyorlar. Bundan dolayı da ısrarla sınıf mücadelesini yeniden törpülemeye ve zıtlıkları uzlaştırmaya çalışıyorlar... Yavaş yavaş yukarıda anlatılan gerici ve tutucu sosyalistler kategorisine giriyorlar ve onlardan artık yalnızca daha fazla bir sistemli titizlikle, kendi toplumsal bilimlerinin mucizevi etkilerine olan bağnaz batıl inançlarıyla ayrılıyorlar.
>
> Bundan dolayı, işçi sınıfının, onlara göre ancak yeni İncil'e olan kör inançsızlığından doğabilen her türlü politik eylemine şiddetle karşı çıkıyorlar.»**

Ütopik komünist Etienne Cabet de keza kendi öncülü Babeuf'e çok az benziyordu. Babeuf, bir ayaklanma hazırlar ve kitleleri, devrimi kendilerini zenginleş-

---

* Friedrich Engels, Bay Eugen Dühring'in Bilimde Devrimi, Dietz, Berlin 1928, s. 277.

** Karl Marx, Friedrich Engels, Komünist Manifesto, s. 45/46.

tirmek için kullananlara karşı çıkmaya çağırırken, Etienne Cabet, mücadelesiz bir komünist toplum kurmayı düşledi. «İkarya'ya Seyahat» adlı eseri şu sözlerle bitmektedir:

> «Eğer bir devrimi elimde tutsaydım, bunu sürgündeki hayatımla ödemek zorunda olsaydım bile, elimi kapalı tutardım.»*

Devrimlerden duyulan korkuyu, hiçbiri işçi sınıfının yararına sonuçlanmayan daha önceki devrimlerle uğranılan düş kırıklığı doğurdu.

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısının bütün bu düşünürleri Marx ve Marksizme karşı nasıl tavır aldılar? Marksizmin Saint-Simon, Fourier ve onların öğrencilerinin düşüncelerinin toplamı olduğu görüşünde olan yazarlar var; bu sorun üzerine aşağıdakileri yazan Fransız sosyalisti Paul Louis, bu görüşe düşmektedir:

> «Louis Blanc ve Vidal, devlet iktidarına sığınmanın zorunluluğuna işaret ederler ve kamu iktidarının ele geçirilmesi ilkesini her türlü devrimin vazgeçilmez önkoşulu olarak gerekçelendirirler. Pecquet ve Cabet, kollektivizm ve komünizmin ayrıntılı bir şekilde ortaya konmasını bize ilk verenlerdir. En sonunda Proudhon, sınıf çıkarları arasındaki çelişkiyi tüm açıklığıyla ortaya koydu, özel mülkiyetin, ücretli işçinin kapitalist tarafından sürekli olarak sömürülmesinin eksikliklerini vurguladı, zenginlikler ürettiği ölçüde daha fazla mutsuz yaratan iktisadi düzenin iç çelişkilerini gösterdi. Bütün bunları derlediğimizde ve özetlediği-

---

* Cabet, Voyage en Icarie, Malet, Paris 1842, s. 565.

mizde, Marksizmin hemen hemen tam ifadesini bulurız.»*

Yalnızca bir eklektikçi, Fransız Komünist Partisi üyeliğini sarı basında çalışmasıyla birleştirmeye çalışan bir insan, Louis Blanc, Vidal, Pecqueur, Cabet ve Proudhon'un düşüncelerinin toplamının «hemen hemen Marksizm» olduğu düşüncesine varabilir. Paul Louis, bütün bu düşünürlerin idealizm düşüncesi ile dolu oldukları ve tarihsel materyalizme kadar yükselmedikleri kaydını düşmektedir. Ama, «tarihsel materyalizm Marksist teorinin diğer bütün yasalarıyla tek bir bağlantılı bütün oluşturmadığından», bunu özellikle özsel olarak görmemektedir. Proudhon ve Louis Blanc türünden ütopik sosyalistlerin görüşlerinin toplamının «hemen hemen» Marksizm olduğu söylenebilir mi? Asla. Bu, Marksizmin dönemin her türlü ve bütün Fransız sosyalist öğretilerinden nerede ayrıldığını görmemek anlamına gelirdi. Marx, elbette ki, Fransa'da sosyalist düşüncelerde oluşturulan herşeyi eleştirisel olarak işledi. Ama, onlarla karşılaştırıldığında geliştirdiği yeni şey neydi?

1 — Marx, sosyalizm uğruna başarıyla mücadele edebilecek tek güç olarak proletaryaya işaret etti. 2 — Marx, proletarya ile diğer sınıflar arasında keskin bir politik sınır çekti. 3 — Marx, şiddete dayanan devrimi ve proletarya diktatörlüğünün kurulmasını sosyalizm için tek olası yol olarak gördü.

Faaliyetine 19. yüzyılın ilk yarısında başlayan yalnızca bir tek sosyalisti, proleter bir devrimci olarak gördü [Marx — ÇN]. Bu, Auguste Blanqui'dir. Blanqui, ezenlere karşı ateşli bir kinle doluydu ve bilimsel sosyalizmin görüşlerine uzak durmasına ve planlarını kitle

* Paul Louis, 19. Yüzyılın Fransız Düşünürleri ve Devlet Adamları, Moskova 1905, s. 58-59 (Rusça).

eylemleri yerine küçük komplocu grupların eylemleri üzerine inşa etmesine rağmen, Blanqui'de Marx, Babeuf'den sonraki en büyük komünist devrimciyi gördü ve onu proleter partinin önderlerinden biri olarak adlandırdı.

Marx, Fransız devriminin iç sınıfsal mekanizmasını gördü:

> «Temmuz günlerinin [1830 — A.L.] işçileri», diye yazıyor Marx, «**burjuva monarşisini** elde ettikleri gibi, Şubat günlerinde [1848 — A.L.] **burjuva cumhuriyeti** elde ettiler. Nasıl ki, Temmuz monarşisi, kendisini, **cumhuriyetçi kurumlarla kuşatılmış** bir monarşi olarak ilan etmek zorunda kaldıysa, Şubat Cumhuriyeti de kendisini, **toplumsal kurumlarla kuşatılmış bir cumhuriyet** olarak ilan etmek zorunda kaldı. Paris proletaryası, bu **ödünü** de kopardı.»*

İşçiler ama yalnızca biçimsel bir doyum elde ettiler.

> «23 Şubat öğle üzeri», diye anlatıyor Daniel Stern, «tamamı 12 000 kişiden oluşan çok sayıda heyet Place de Grève'e girdi ve derin bir suskunluk içinde dizildiler. Bayraklarında şunlar yazılıydı: Özgürlüğün örgütlenmesi, Çalışma bakanlığı, insanın insan tarafından sömürülmesinin ortadan kaldırılması (abolition).»**

Louis Blanc türünden sosyalistler tarafından formü-

---

* Karl Marx, Fransa'da Sınıf Mücadeleleri, Komünizmin Temel Kitapları, Internationaler Arbeiter-Verlag, Berlin 1931, s. 44.

** Daniel Stern, 1848-1850 Fransız Devriminin Tarihi, cilt I. s. 287.

le edilen bu ilk iki talep, Marx'ın şu ironik açıklamayı yapmasına yol açar:

> «**Çalışmanın örgütlenmesi!** Ama ücretli emek, bu, çalışmanın mevcut, burjuva örgütlenmesidir. O olmaksızın sermaye, burjuvazi, burjuva toplum olmaz. **Özel bir Çalışma Bakanlığı!** Ama Maliye, Ticaret, Kamu İşleri bakanlıkları çalışmanın **burjuva** bakanlıkları değil midir?»*

Geçici Hükümet, Louis Blanc ve Albert'in gelecek üzerine uzun nutuklar atarak işçilerin dikkatlerini bugünden uzaklaştırdıkları Lüksemburg Komisyonu'nun atanmasıyla işçilerin istemlerine yanıt vererek davanın yönünü ustaca çevirdi. Marx, işçilerin taleplerinde ve bizzat Lüksemburg Komisyonu'nda sınıf mücadelesinin bir ifadesini bulmaktadır:

> «... çalışma hakkı, proletaryanın devrimci isteklerinin içinde özetlendiği ilk beceriksiz formül.»**
>
> «Paris işçilerinin yarattığı Lüksemburg Komisyonu'na, bir Avrupa kürsüsünden 19. yüzyıl devriminin gizini: proletaryanın kurtuluşunu açıklama onuru düştü.»***

Temmuz günlerinde Paris proletaryası, ne politik ne de örgütsel olarak tarihsel görevlerinin düzeyinde olmadığından, bir yenilgi aldı. 1848 devrimindeki sınıf güçlerinin dağılımının parlak bir tahlilinin yanısıra, Marx şunları yazmaktadır:

> «Ayaklanır ayaklanmaz toplumun devrimci çıkarlarını kendinde yoğunlaştıran bir sınıf, doğru-

---

* Karl Marx, Fransa'da Sınıf Mücadeleleri 1848-1850, s. 45.
** Adı geçen eser, s. 70.
*** Adı geçen eser, s. 47.

dan kendi durumunda devrimci faaliyetinin içeriğini ve malzemesini bulur: Düşmanları yenmek, mücadelenin gereksinimiyle ortaya çıkan önlemleri almak, kendi mücadelesinin sonuçları onu ileri sürükler. Kendi görevleri ile ilişkin olarak teorik incelemeler yapmaz. Fransız işçi sınıfı bu görüşte değildi, kendi devrimini yapabilecek durumda değildi daha.»*

Ama işçi sınıfının **kendisi için bir devrim** yapabilmesi için, yalnızca belirli bir bilinç ve örgütlülük düzeyine gereksinim yoktur, aynı zamanda sözkonusu ülkede sınıf güçlerinin özel bir dağılımı da gereklidir:

«Fransız işçileri», diye yazıyor Marx, «devrimin gidişatı, ulusun proletarya ile burjuvazi arasında kalan kitlelerini, köylüleri ve küçük burjuvaları bu düzene, sermayenin egemenliğine karşı hiddetlendirmedikçe, onları öncü savaşçıları olan proletaryaya katılmaya zorlamadıkça, ileri doğru tek adım bile atamazdılar, burjuvazinin kılına bile dokunamazdılar. Yalnızca Haziran'daki korkunç yenilgileri pahasına işçiler bu zaferi elde edebilirdi.»**

Sosyalist sistemlerin niteliklerini belirleyen de, sınıf güçlerinin bu özel dağılımıdır. Burjuva ve küçükburjuva sosyalizmi buradan ortaya çıktı ve

«Proletarya daha henüz kendi özgür tarihsel eylemini geliştirmeden proletaryanın teorik ifadesi olan doktriner sosyalizm»***

de buradan doğdu.

---

* Adı geçen eser, s. 46.
** Adı geçen eser, s. 47.
*** Adı geçen eser, s. 124.

Bu sosyalizm, proletaryadan küçük burjuvaziye kayarken,

> «... **proletarya** (a.b.ç. — A.L.) giderek artan bir biçimde **devrimci** (a.b.ç.) — A.L.) sosyalizmin, burjuvazinin kendisi için bizzat Blanqui'nin adını keşfettiği komünizm etrafında gruplaşmaktadır. Bu sosyalizm, devrimin sürekliliğinin ilanıdır, devrimin sınıf diktatörlüğüdür, sınıf ayrımlarının ortadan kaldırılması, bunların dayandıkları tüm üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması, bu üretim ilişkilerine denk düşen tüm toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılması, bu toplumsal ilişkilerden doğan tüm düşüncelerin devrilmesi için zorunlu geçiş noktası olarak proletaryanın sınıf diktatörlüğüdür.»*

Marx, 1848'de sosyalist akımlar ve onların Fransız proletaryasının mücadeleleri içindeki yerini ve Haziran yenilgisinin nedenlerini böyle koyar. Çok sonraları, 1890'da Engels, Komünist Manifesto'nun önsözünde, daha 1848 Şubat Devrimi'nden önce sosyalistlerle komünistler arasında keskin bir ayrılığın ortaya çıktığına işaret eder:

> «İşçilerin», diye yazıyor Engels, «salt politik alt-üst oluşların yetersizliğini kavrayan ve toplumun temelli bir şekilde dönüşümünü talep eden kesimi, kendisini o zaman **komünist** olarak adlandırıyordu. Bu, yalnızca kaba işlenmiş, yalnızca içgüdüsel, yer yer de kaba bir komünizmdi... 1847'de sosyalizm bir burjuva hareketi ve komünizm bir işçi hareketi demekti.»**

---

* Adı geçen eser, s. 125.

** Karl Marx, Friedrich Engels, Komünist Manifesto, s. 10.

Paris proletaryasının Haziran 1848'de yenilgiye uğratılması, yalnızca Fransa'da değil, tüm Avrupa kıtasında uzun süren bir gericiliğin başlangıç noktası oldu. Politik yenilgi ideolojik gericilik sonucunu doğurdu; politik mücadeleden vazgeçme düşüncesinin zaferi ve mutualizme yönelme buradan ileri gelir. Proudhon'cu mutualizmin politik anlamı nerede yatmaktadır? Bu, sınıf mücadelesinin yerine «karşılıklı hizmetlerin», karşılıklı yardım hizmetinin, yani tam da burjuvazinin birçok devrimle «çöküşe uğramış» Fransa işçi sınıfından istediği şeyin geçirilmesi demektir.

Haziran ayaklanmasının kanla bastırılmasından sonra, Fransa işçi hareketi ancak zorlukla ayağa kalkabildi. Toplumsal sorunu mutualizmle, işçi bankalarıyla, Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'nde komünist yerleşim bölgeleri örgütlenmesiyle çözme çabası, işçilerin gündelik istemleri ve gündelik çıkarları uğruna iktisadi mücadelelerin keskinleşmesiyle başbaşa gitti. 60'lı yılların başlangıcı, bir yükselişle belirlenmektedir. III. Napolyon Hükümeti, baskıların yanısıra demagojiye de sarılmaya çalışmaktadır. Hükümet, işçi temsilcilerinin uluslararası sergilere katılmasını teşvik etmekte ve ilkel politik programlarına ve örgütsel zayıflıklarına rağmen işçi sınıfının güçlerinin toplandığı merkezler olan çeşitli işçi örgütlerini (sendikalar, yardım dernekleri, işçi üretim kooperatifleri, karşılıklı kredi dernekleri, işçi direniş kasaları vs.) yemlemeye çalışmaktadır. 1862 yılında iki işçi temsilcisi seçimlerde adaylığını koyar, 1864 yılında çeşitli işçi örgütlerinden 60 temsilcinin imzaladığı bir seçim manifestosu yayınlanır. Hükümet, manevralarını sürdürmeye devam eder. 200 işçinin Londra'daki uluslararası sergiye gezisinin masraflarını üstlenir. Devlet, yardım derneklerine destek yardımı ödemeye başlar ve nihayetinde 25 Mayıs 1864 tarihli yasa, işçilere birlik

kurma hakkı tanır. Bu ödünün yalnızca biçimsel olduğu, grevcilerin takibata uğramasının devam etmesinden görülebilir. 1864 yılına kadar, yıl başına 70 grev duruşması düşmekteydi; «grev özgürlüğü» yasasının yayınlanmasından sonra ise yıl başına «çalışma özgürlüğünün zedelenmesinden» ötürü 51 duruşma düşüyordu.*

1862 yılındaki İngiltere ziyareti, delegeler üzerinde son derece derin bir izlenim yarattı ve bu delegelerin raporları, son derece büyük bir politik ve örgütsel rol oynadı. Fransız ve İngiliz işçileri arasında bu gezi dolayısıyla yapılan karşılıklı görüş alışverişi özel büyük bir öneme sahiptir; bu, uluslararası ilişkilerin kurulmasının somut başlangıcı idi. 1862 yılı, ilişkilerin yalnızca temel taşını koyduysa, 1864'te bir Fransız işçi delegasyonunun gezisi de, Marx ve Engels'in düşüncelerinin yayılmasında ve 9 yıl boyunca (1864-1872) Avrupa'nın ve Amerika'nın emekçi kitleleri için yol gösterici yıldız ve uluslararası burjuvazi için korku hayaleti olan örgütün yaratılmasında zorlu bir rol oynayan Uluslararası İşçi Birliği'nin oluşmasının çıkış noktasını oluşturdu.

Daha önce de belirttiğim gibi, I. Enternasyonal'in ruhu Marx'tı. O, herhangi birinden daha iyi şekilde, ülke seksiyonlarının, özellikle de Fransız seksiyonunun düşük teorik ve politik düzeyini gördü. Ama Enternasyonal, tam da seksiyonlarının düzeyini yükseltmek için oluşturulmuştu. Fransız işçileri, son derece zengin devrimci gelenekleriyle, I. Enternasyonal'in donanımına katkıda bulundular, ama bunun yanısıra Bakunin tarafından benimsenen ve son tahlilde Uluslararası İşçi Bir-

* Bkz. M.N. Pokrovsky, Savaş Öncesinde, Sırasında ve Sonrasında Fransa, Moskova, 1918, s. 77 (Rusça). 1789-1916 arasında Fransa'daki işçi hareketi üzerine olan bu kitabın IV. bölümü M.N. Pokrovsky ile benim tarafımdan yazıldı. — A.L.

liği'nin dağılmasına yolaçan aynı küçük-burjuva, sosyalist, yarı-sosyalist ve Proudhon'cu düşüncelerini de onun içine taşıdılar.

Enternasyonal'in oluşturulması, Fransız işçileri tarafından çok büyük bir ilgiyle selamlandı. Enternasyonal, 1864'ten 1870'e kadar Fransa'da bir güçtü. Enternasyonal seksiyonları, bütün ülkede çoğaldı ve bunların son derece renkli bir bileşimleri vardı. Fransa'nın her köşesinden ve bucağından yerel birlikler, yardım kasaları ve direniş dernekleri, karşılıklı yardım dernekleri, politik gruplar, grevci kadın ve erkek işçiler, Uluslararası İşçi Birliği'ne katıldılar. «Burada Paris'te, Belçika'da, İsviçre ve İtalya'da bu 'Birliğin' ilerlemesi, **bütün beklentilerin üstündedir.**»*, diye yazıyordu Marx, 23 Şubat 1865'te Kugelmann'a.

Öncelikle, Fransa işçi hareketinin Uluslararası İşçi Birliği'nin tutanaklarına nasıl yansıdığına bakalım. Genel Konsey'in tutanaklarında şunları okuyoruz:

> «20 Haziran 1865'te, Lille dokumacılar derneğinin büyük bir ihtimalle Uluslararası İşçi Birliği'ne katılacağı bildirimi görüşülüyor. 4 Temmuz 1865'te Lyon'dan gelen; 400 üye kimlik kartının alındığını onaylayan ve tül üretimi üzerine bilgi rica eden bir mektup okunuyor. Geçim araçları eksikliğinden ötürü geri çekilmeye zorlandıklarından, grevin işçiler için zararla sonuçlandığına işaret edilmektedir. 28 Eylül 1869'da, Lyon'dan yardım ricasıyla sepet örücüleri lokavtını bildiren bir mektup okunuyor. Sekreter, herhangi bir maddi yardım imkanının olmadığını yanıtlamakla görevlendiriliyor. Sekreter, aynı şekilde, Londra'lı sepet örücülerine yazmakla görevlendiriliyor. 12 Ekim 1869'da, Rouen-

* Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 23.

-Obery'den yardım ricasıyla Elbeuf yün iplikçileri grevini haber veren bir mektup ulaşıyor. İplikçiler, bir ücret ölçüsünün tespit edilmesinde direniyorlar, diğer şehirler bu isteme katılıyorlar ve bu kabul edilmezse, iki hafta içinde grev başlayacak. 26 Ekim 1869'da, 34 ölü ve 36 yaralının meydana geldiği kanlı Auban olayları dolayısıyla 27 Paris meslek birliğinin delegeleri dinlenecek. Aynı zamanda Fransa maden işçilerinin mücadelelerinden haber veriliyor. 2 Kasım 1869'da bir Cenevre işletmesinin marangozları fazla mesaiye karşı greve çıktılar. Fransız hükümeti, Pazar günü çalışmaya karşı greve çıkan çamaşır dükkanlarının kadın işçilerinin yerine geçsinler diye, yardım derneklerinin yetiştirmesi genç kızları gönderdi. 9 Kasım 1869'da Jung, 2000 Paris'li altın kaplamacısının hiçbir şart altında günde 10 saatin üstünde çalışmama kararı aldıklarını bildiriyor. 300 üyeye sahip Paris'li taşbasmacılar derneği ve sayıları 200'ü bulan Paris'li muslukçular üye olarak alınıyorlar. 11 Ocak 1870'te Neville-sur-Saône'dan, grevci basmacılara yardım ricasıyla bir mektup ulaşıyor. Sekreter, bu grev dolayısıyla Manchester ile ilişkiye geçmek üzere görevlendiriliyor. Cerrahi aletler yapım atelyelerinin Paris'li işçileri, grev yapıyorlar ve yardım istiyorlar. Konsey, yardım verme ve önceden Sheffield'daki benzeri mesleklerin işçilerine başvurma kararı alıyor. 6 Nisan 1870'te Marx, Creuzot'daki mahkeme duruşmaları dolayısıyla bir çağrının yayınlanmasının ertelenmesi isteğini dile getiriyor. Her taraftan para yardımları geliyor; Londra yalnızca sözlerle yetinirse, bu kötü bir izlenim yaratır. 10 Nisan 1870'te Paris'te Varlin'den, Uluslararası İşçi Birliği'nin denetimi altında bir birlik seksiyonu

kurmak amacıyla Lille'i ziyaret ettiğini bildiren bir mektup geldi. Çeşitli sendikal birliklerin başına bir federal konsey geçebilir. Dupont, dikkati Creuzot grevi bağıntısında hapse atılan madenciler hakkında verilen ağır kararlara çekiyor ve bir çağrı yayınlanması talebinde bulunuyor; bu çağrının ya da 'mesaj'ın kaleme alınmasıyla Dupont ve Marx görevlendiriliyor. 31 Mayıs 1870'te oturum, Paris'li grevci dökümcülerin bir delegesini dinliyor. Bu delegeye, sendika birlikleriyle ilişkiye geçmesi olanağını kolaylaştırmak amacıyla ona eşlik edecek bir delegasyonun Konsey tarafından seçilmesi talep ediliyor. Bu amaçla Jung ve Hales seçiliyor.» vs.*

Ama bu, Fransız işçileri ile I. Enternasyonal arasındaki ilişkilerin tam ifadesi olmaktan çok uzaktır. Marx; Engels, Kugelmann ve diğerlerine yazdığı mektuplarda, keskin sözlerini sakınmaksızın Fransız meseleleri üzerine oldukça sık haberler veriyor. Proudhoncuların faaliyeti ve çıkışı, bunlarda proletarya üzerindeki burjuva etkilerini gördüğü için, onu büyük bir endişeye düşürüyor. 9 Ekim 1866'da Marx, Kugelmann'a şöyle yazıyor:

«Paris'li bayların kafası, en boş Proudhoncu gevezeliklerle dolu. Bilim üzerine gevezelik ediyorlar ve hiçbir şey bilmiyorlar. Tüm **devrimci, id est** [yani] sınıf mücadelesinden bizzat doğan eylemleri, tüm yoğunlaşmış, yani **politik** araçlarla gerçekleştirilebilecek eylemleri (örneğin, iş gününün **yasal olarak** kısaltılması gibi) hor görüyorlar. Özgürlük ve anti-hükümetçilik ya da anti-otoriter bireycilik (devlet düşmanlığı) **babanesiyle**, 16 yıldan

* Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi Tutanaklarından (İngilizceden).

beri sessizce en sefil despotizme katlanmış olan ve katlanan bu baylar, gerçekte yalnızca Proudhoncu bir tarzda idealleştirilmiş bayağı burjuva iktisadın övgüsünü yapıyor!»*

Marx, sahne devrimcilerinden ve melodramatik kahramanlardan nefret ediyordu. Özellikle, Fransız göçmenlerinden oluşan Londra seksiyonu, bundan ucuz sıyrılamamaktadır. Kugelmann'a yazdığı 5 Aralık 1868 tarihli mektupta Marx:

«Bu Ragamuffin'lerin [lümpen heriflerin] yarısının ya da üçte ikisinin Maquerau'lardan [pezevenklerden] ve benzeri serseri gürühlarından oluştuğunu» belirtmektedir. «... bu arada biz de», diye yazıyor, «onların gözünde elbette gericileriz.»**

Burada Felix Pyat'ın da parlak bir karakteristiğini çizmektedir:

«Bu blacklegs [grev kırıcıların] kızgınlığı, Felix Pyat'ın, 48 devriminde yalnızca toastmaster (İngilizler, toplu şölenlerde birinin şerefine birkaç söz söyleyip kadeh kaldıran ya da kadeh sırasını gözetmekle görevli **ödenmiş** adamlara bu adı veriyorlar) olarak kullanılan, 'to shout in a wisper' (fısıldama tonuyla bağırma) ve tehlikeli suikastçiyi oynama şeklinde gerçek bir fikri sabite sahip kazazede bir dördüncü sınıf Fransız melodramcısının bunları ele geçirmesiyle arttı. Pyat, bu çete ile 'Uluslararası İşçi Birliği'ni kendi uzantısı haline dönüştürmek istiyordu. **French branch**'ın (Fransız seksiyonunun — ÇN] duvar afişleriyle 'Uluslararası Birliğin' mitingi olarak çağrısını yaptığı

* Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 28-29.

** Adı geçen eser, s. 58.

açık bir mitingde, Louis Napoleon, nam-ı diğer Badinguet, **biçimsel olarak ölüme mahkum edildi,** infazı da Paris'li meçhul Brütüs'lere bırakıldı...

Blanqui'nin arkadaşlarından biri aracılığıyla yine aynı 'Cigale'de P[y]at'ı ölümüne gülünç düşürmesinin ve ona yalnızca Monomaniac [çılgın] ya da polis ajanı olma seçeneğini bırakmasının memnuniyetini yaşadık.»*

Ama Marx'ı en çok ülkedeki hareketin gelişmesi ilgilendirmektedir. Dikkatle kitle hareketini izler ve düzenli olarak dostlarıyla izlenim ve görüş alışverişinde bulunur. 13 Ocak 1869'da Marx, Engels'e şöyle yazıyor:

«Rouen, Vienne vs. grevleri (Cottonspinnig) [pamuk eğirme — ÇN]: about 6-7 weeks old [6-7 haftadan fazladır sürüyorlar]. Olayda ilginç olan, kısa bir süre önce master manufacturers [manifaktür patronlarının — ÇN] (ve spinners [örgü patronlarının — ÇN]) Amien valisinin başkanlığında bir general congress [genel kongre — ÇN] yapmalarıdır. Burada... İngilizlerle İngiltere'de rekabet etme, vs... kararlaştırılmıştır. Ve bu da, yalnızca (İngilizlerinkine göre) düşük wages [ücretlerle — ÇN] bizzat Fransa'da... İngiliz rekabetine direnilebileceği itiraf edildikten sonra, **wages** [ücretlerin] **daha fazla düşürülmesiyle** sağlanabilirdi. Gerçekten de bu Amien kongresinden **sonra** Rouen, Vienne vs. de ücretler düşürülmeye başlandı. Hence [bundan dolayı — ÇN] grevler. Oradaki insanları Dupont üzerinden, buradaki işlerin (özel olarak cotton trade [pamuk ticaretindeki — ÇN] kötü durumu üzerine ve bundan ötürü **bu dönemde** para toplamanın zorluğu konusunda da haberdar et-

* Adı geçen eser, s. 59-69.

tik. Meanwhile [bu arada], ilişikteki mektuptan da (Vienne) görebileceğin gibi, Vienne'deki grev sona erdi. Çatışmanın halen devam ettiği Rouen'dekilere, bu parayı bize daha lockouts [lokavtlarından] borçlu olan Paris'li bronz işçileri üzerinden elden 20 Sterling gönderdik. Ayrıca bu Fransız işçileri, İsviçre'lilerden çok daha fazla akılcı ve taleplerinde onlardan daha mütevaziler.»*

Fransa'daki durum her geçen gün daha da karmaşıklaştı. Bir devrim yaklaştı; ve bir devrim fırtınasının önsezisi içinde liberal-demokrat martıların özellikle çığlık attıkları ve heyecana kapıldıkları bilinmektedir. 29 Kasım 1869'da Marx, Kugelmann'a şöyle yazmaktadır:

«Fransa'da işler şimdilik iyi gidiyor. Bir yandan tüm yönlerden eskimiş demagog ve demokrat yaygaracılar kendi kendilerini rezil ediyorlar. Diğer yandan ise Bonapart, üzerinde boynunun altında kalmak zorunda olduğu bir ödünler yoluna girmeye zorlandı.»**

Üç Mart 1869'da Marx, Fransa'daki durumun bir tahlilini yaptığı ayrıntılı bir mektubunda Kugelmann'a şunları yazmaktadır:

«Fransa'da çok ilginç bir hareket gelişmektedir.

Parisliler, gelmekte olan yeni devrim işine hazırlanmak için, **en yakın devrimci geçmişlerini kelimenin gerçek anlamında yeniden inceliyorlar**... Ve tüm tarihsel cadı kazanı böylece kaynıyor.

Bizde ne zaman bu duruma varılacak!»***

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 4, s. 148-149.

** Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 68.

*** Adı geçen eser, s. 64-56.

Ama Marx'ı en çok endişelendiren şey, daha önce de işaret ettiğim gibi, Enternasyonal'in seksiyonlarının bu durumla başedip edemeyecekleri sorunu idi. Fransa işçilerinin Proudhon'cu gelenekleri kırdıkları her keresinde, Marx bunu çok önemli bir kazanım olarak kaydetti. 18 Mayıs 1870'de Marx, sevinçle Engels'e şöyle yazmaktadır:

> «Fransız members [üyelerimiz — ÇN] Fransız hükümetinin gözü önünde, politik gizli toplulukla gerçek işçi birliği arasındaki ayrımı gösterdi. Hükümet, Paris, Lyon, Rouen, Marseille vb. komitelerini daha henüz içeri tıktığı anda (bunların bir bölümü İsviçre ve Belçika'ya kaçtı), **sayıları iki mislisini bulan komite** en pervasız ve en dikkafalı açıklamalarla (üstüne üstlük **özel adresleriyle)** gazetelerde kendilerini takipçiler olarak ilan ettiler. Fransız hükümeti, en sonunda uzun zamandır istediğimiz şeyi, —imparatorluk mu, cumhuriyet mi sorununu işçi sınıfı için de vie ou de mort [ölümkalım] sorunu haline dönüştürmeyi— yaptı.»*

Yaklaşmakta olan olaylar 19 Temmuz 1870'de patladı — Alman-Fransız savaşı başladı. Savaşın ilk günlerinden itibaren, yükselmekte olan işçi hareketi gerçi bastırıldı, ama boğulamadı.

Bir dizi Fransız ve Alman işçi örgütü savaşa karşı tavır aldı. 12 Temmuz tarihli «Réveil»de «bütün uluslaların işçilerine» manifestolarını yayınladılar. Savaşın başlamasından üç gün sonra, yani 22 Temmuz 1870'de Enternasyonal'in Neuilly-sur-Seine seksiyonu, 22 Temmuz tarihli «Marseillaise» de savaşa karşı sert bir bildiri yayınladı:

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 4, s. 330

«Savaş haklı mıdır? Hayır! Savaş ulusal mıdır? Hayır! Bu savaş tümüyle hanedancıdır. Adalet, demokrasi ve Fransa'nın gerçek çıkarları adına, tümüyle ve enerjik bir şekilde, Enternasyonal'in savaşa karşı protestolarına katılıyoruz.»*

Birinci Enternasyonal'in Genel Konseyi, daha 23 Temmuz'da savaşa karşı bir çağrı yayınladı. Marx tarafından kaleme alınan bu manifesto, Napoleon ve Bismarck'ı damgalamakta ve Prusya-Fransa savaşının örgütleyicilerini teşhir etmektedir. Bu manifesto, peygamberce bir cümleyi içermektedir:

«Louis Bonaparte'ın Prusyalılarla savaşının gidişatı nasıl olursa olsun, ikinci imparatorluğun ölüm çanları Paris'te artık çalmıştır.»**

Bu öngörü, çok çabuk gerçekleşti. 2 Eylül 1870'de Napoleon, Sedan'da tüm ordusuyla teslim oldu ve 4 Eylül'de devrim patlak verdi. Aynı gün, Enternasyonal'in Paris seksiyonu ve işçi birlikleri federasyonu delegasyonu, yani Paris işçi sınıfını temsil eden bir delegasyon, Marx'ın deyimiyle bir «mevki düşkünü avukatlar çetesi» olan «Ulusal Savunma Hükümeti»ni ziyaret etti. Bu delegasyon, Ulusal Savunma Hükümeti'ne bir program sundu ve yeni hükümete güveni ve desteği bu programın kabulüne bağlı kıldı. Programın en önemli talebi, Paris şehrinin yönetiminin kendi içinden bir Ulusal Muhafız Birliği örgütleyecek olan halkın eline verilmesi, daha sonra da yargıçların seçilebilirliği, tam basın özgürlüğü, af, kilise ve devletin birbirinden ayrılmasıydı.

---

* Genel Konsey'in Alman-Fransız Savaşı Üzerine ilk Mesajı. Bkz. Fransa'da İçsavaş'a Ek, s. 30, 31.

** Adı geçen eser, s. 31.

Hükümeti eline geçiren çete (Thiers, Jules Favre vb.), bu taleplere belirsiz konuşmalarla yanıt verdiler. İşçiler, buna, zaman geçirmeksizin, hükümetin davranışlarını kontrol için bir komite kurulmasıyla tepki gösterdiler. Ulusal Savunma Hükümeti ve Paris proletaryası, başlangıcından itibaren birbirlerine karşı güvensizliklerini gösterdiler. İşçilerin sınıf içgüdüsü, karşılarında bir ulusal ihanet hükümeti olduğunu ve bunun işçilerden, Prusya hükümetinden korktuğundan bin misli daha fazla korktuğunu söylüyordu. 9 Eylül'de Uluslararası İşçi Birliği, yeni bir bildiri yayınladı; bu bildiride, Prusya'nın **«güvenlik»** (nasıl da **modern bir sözcük!** — A.L.) sözcüğü altında gizlediği emperyalist hevesleri teşhir ediliyor ve Thiers, Jules Favre ve Fransa burjuvazisinin diğer işadamlarının cumhuriyetinin parlak bir karakteristiği veriliyordu.

«Bu cumhuriyet», diye yazıyor Marx, «tahtı yıkmadı, aksine, ondan boş kalan yere geçti.»

«İlk davranışlarından bazıları, onun imparatorluktan yalnızca bir yıkıntılar yığını değil, aynı zamanda işçi sınıfından korkmayı da miras aldığını kanıtlamaktadır.»

Thiers cumhuriyetinin bu parlak karakterizasyonu, sonraki aylarda tümüyle onaylandı. Ama o zamanlar, Napoleon'un devrilmesinden birkaç gün sonra, Marx, işçilerin 4 Eylül cumhuriyetinin devrilmesinden imtina etmeleri gerektiği görüşündeydi. «Hükümeti devirmek için her türlü girişim», diye yazıyor Marx, «düşmanın neredeyse Paris kapılarını çaldığı bir anda, umutsuzca bir aptallık olur.» Buna rağmen Blanquiciler, hükümeti devirmek için 8 ve 31 Ekim 1870'de ve 29 Ocak 1871'de birçok girişimde bulundular. Ama bu girişimlerin hepsi başarısızlığa uğradı. Paris halkı bu eylemleri desteklemiyordu. Ancak, Hükümetin ihaneti açığa çıktığında,

Hükümet Ulusal Muhafızları silahsızlandırmaya çalıştığında, emekçi kitleler ayağa kalktılar — «şanlı işçi devrimi Paris'te sınırsız egemen oldu» (Marx). Paris Komünü, Sovyet ülkesinin bu ilk öncülü, kahramanlık mucizesine ve fedakarlığa rağmen, ancak iki ay dayanabildi. Komün, birleşik gericiliğin, daha düne kadar birbirlerine karşı savaş yürüten «ezeli düşmanların» birleşik cephesinin darbeleri altında düştü; Komün'ün başında bulunan Blanquistler ve Proudhoncular yalnızca el yordamıyla ilerlediğinden ve bu durumun gerektirdiği sağlamlığı ve kararlılığı göstermediklerinden düştü. Komün Thiers'e, birkaç kez boşu boşuna, Kardinal Dorbois'in Blanc'a karşı değiştirilmesini önerdi. Thiers bunu, bunun tüm bir kolordunun Paris'li ayaklanmacılara teslim edilmesi anlamına geleceğini söyleyerek reddetti. «Thiers», diye yazıyordu Marx, «Blanc'ın şahsında Komün'e bir kafa vereceğini bildiğinden, bu düşünceleri reddetti.» Komün ilan edildiğinde, Marx bu işçi hükümetinin korunması için hemen plana girişti. Daha önce iktidarın ele geçirilmesine karşı olan Marx, vecizeler sarfetmedi. Karşısında, sadece ayaklanmakla yetinmeyen, aynı zamanda iktidarı da ele geçiren bir işçi sınıfı vardı ve atıp tutma yerine yardım etmeyi bir devrimcinin yükümlülüğü olarak görüyordu. Kugelmann'a yazdığı 12 nisan 1871 tarihli bir mektupta, Komüncülerin, «Paris'in bu göğü zaptetmeye çalışan kahramanlarının» «fedakarlık kudreti» üzerine sevincini dile getiriyor, «merhametliliklerinden» dolayı onları eleştiriyor ve «eğer kaybederlerse, suçun onların 'iyi yüreklilikleri'nden' başka bir şey olmadığını»* iddia ediyordu. Marx, Komün'ün zayıflıklarını, yalnızca önerilerle kolaylıkla giderilemeyecek zayıflıklarını gördü. Enternasyonal, Ko-

* Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 96, 97.

mün'e onda eksik olan şeyi verebilecek durumda değildi.

Komün harabeye çevrildi, huzur ve nizam binlerce proleterin iskeletleri üzerinde zafer kazandı. I. Enternasyonal, Fransa'daki içsavaş üzerine bir çağrıyla ortaya çıktı. Bu belgeden, Marx'ın sömürücülere ve onların kanlı terörüne karşı kininin ve devrimcinin heybet ve heyecan veren ifade tarzının sesi gelmektedir. Bu, sıradan bir çağrı değildir; bu, işçi sınıfının diktatörlüğü uğruna mücadelesi yoluna aydınlık bir ışık veren politik bir belgedir. Marx, Komün'ü, doğumu eski devletin parçalanmasıyla bağıntılı olan yeni bir devlet tipi olarak görmektedir. «Komün, parlamenter değil, çalışan bir organ olmalıydı.» Bilindiği gibi, eski devletin parçalanması ve yeni bir devlet tipinin oluşturulması şeklinde sorunun ortaya konması, yalnızca Lenin'in teorik çalışmalarının («Devlet ve Devrim») değil, aynı zamanda Sovyet devletinin inşası sırasındaki pratik faaliyetinin de temelinde yatmaktadır.

Marx, yalnızca iki ay dayanabilen bu iktidara büyük istemler yöneltilemeyeceğini kavradı ve Komün'ün önemini düşürmeye çalışan ya da (olup bitenlerden sonra) kaçınılmaz yenilgi üzerine karga gibi ötenlere karşı sert bir polemik yürüttü.

Marx'ın belirttiği gibi, **Komün'ün büyük toplumsal başarısı onun varlığı,** onun faaliyetiydi. Onun tarafından alınan tek tek önlemler, yalnızca, **halk hükümetinin bizzat halk aracılığıyla gelişeceği yönü** gösterebildiler.

Kugelmann'ın, Komün'ün başarı şansı olmadığı ve bu koşullar altında başlanılmaması gerektiği (Plehanov'un Moskova'daki 1905 Aralık ayaklanması karşısındaki tavrını hatırlıyoruz: «Silahlara sarılınmamalıydı») yollu mektubuna verdiği yanıtta, Marx 17 Nisan 1871'de şöyle yazıyordu:

«Eğer mücadeleye yalnızca eksiksiz müsait şanslar koşulu altında başlanacak olsaydı, o zaman kuşkusuz ki dünya tarihi çok rahat yapılırdı.

... Meselenin gidişatı nasıl olursa olsun, dünya tarihi ölçüsünde önemli bir başlangıç kazanıldı.»*

Kendi işçi devletini kurma girişimi, Paris proletaryasına pahalıya patladı. Komün'ün katledilmesi, işçi sınıfının **korkunç** bir şekilde kan kaybına yolaçtı ve bu, işçilerin belli bir süre politikadan yüz çevirmelerinde etkili oldu. Enternasyonal'in Fransız seksiyonları önce katliamdan geçirildi ve Hükümet 1872'de resmi olarak yasaklanmalarıyla ilgili bir **yönerge** yayınladı. Devrimden duydukları korkuyla Enternasyonal'e yüz çeviren ve Komün döneminde olayları bekleyen her türden ılımlı, o dönemde işçiler arasında faaliyet yürütmeye başladılar. Barberet, bir «Sendikal Birlik Kulübü» kurdu. Bu kulübün amacı, «aydınlatmanın yardımıyla uyumu ve adaleti gerçekleştirme ve kamuoyunu, işçilerin haklarını savunmada kendilerine egemen olan 'ılımlılığına' inandırmaktı.»**

Hatta bu zararsız kulüplerin bile takibata uğramasına rağmen, sayıları çoğalıyordu. İşçiler, yeniden uluslararası sergilere katılmaya başladılar. 1875'te, Fransa'da bir işçi kongresini düşünmeye başlayan 135 yerel birlik sayılıyordu. 1876'da Paris'te, çok kısıtlı bir programla bir işçi kongresi yapıldı. Komün'ün devrimci düşüncelerinin ve sloganlarının panzehiri olarak bu kongrede, karşılıklı yardım, üretim birlikleri vs. sorunları gündemde duruyordu. Kongre delegeleri, bir kez olsun bile, burjuva toplum düzeninin yokedilmesini düşünmüyorlardı.

---

* Adı geçen eser, s. 98.

** Fernand Pelloutier, Histoires des bourses du travail, Costes, Paris 1921.

Onlar, emek ile sermaye arasında gerek üretimde gerek se de tüketimde bir denge sağlamak istiyorlardı. İçsavaş gibi, «güçlülere zarar veren ve zayıfları yokeden grevleri» de mahkum ediyorlardı.

Bundan sonraki işçi kongresi, 1879'da Lyon'da toplandı. Bu kongrede, yeni bir ruh hali kendini göstermeye başladı. Burada anarşist ve kollektivist konuşmalar duyulabiliyordu, ama delegelerin çoğunluğu ılımlılık görüşündeydi. 1879 Marsilya Kongresi'nde ise tümüyle başka bir ruh hali hakimdi. İşçi sınıfının, Paris Komünü'nün yenilgisinden sonra tekrar ayağa kalktığı görülüyordu. Jules Guesde tarafından 1877'de kurulan Marksist organ «Egalité»nin etkisi görülmeye başlıyordu. Marsilya Kongresi'nin toplanması için örgütlenme komitesinin sekreteri Lombard, toplanan kongrenin «Fransız Sosyalist İşçi Kongresi» olarak adlandırılması yolunda ve oybirliği ile kabul edilen önerisini getiriyordu. Konuşmacılar, tümüyle açık bir şekilde Louis Blanc ve teorilerine karşı tavır alıyorlardı. Paris İşçi Kongresi'nin Komüncülerden bir şey duymak istememesine karşı, Marsilya Kongresi, Londra sürgünlerinin mesajına şu yanıtı veriyordu:

> «Marsilya Sosyalist İşçi Kongresi, gönderme dostluğunda bulunduğunuz yüreklendirmeyi selamlar. Burada toplanan delegeler, sizin uğruna mücadele edip acılara katlandığınız ilkelere inandıklarını bir kez daha açıklarlar.»*

Kongre, politik hareketin yeniden doğuşunun başlangıcını oluşturur; çünkü bu kongrede en çeşitli unsurları içinde barındıran bir işçi partisi kuruldu. İşçi partisinin programının hazırlanmasında Marx, aktif bir rol

---

* Leon Blum, Les congres ouvriers et socialistes français, Paris 1901, s. 40.

oynadı. Bernstein'e gönderdiği 25 Ekim 1881 tarihli bir mektubunda Engels, Marx'ın Lafargue ve Engels'in huzurunda programın en önemli noktalarını Guesde'ye nasıl dikte ettirdiğini ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Marx tarafından onaylanan bu programda esas olan şey neydi ve Benoit Malon ve yandaşları neye karşı enerjik bir şekilde mücadele ediyorlardı? Programın en önemli bölümünü aktarıyoruz:

«İşçi sınıfının kurtuluşunun, yalnızca çalışmasının aletinin ve nesnesinin mülkiyeti ile mümkün olabileceği gerekçesiyle;

üretim araçlarının bu mülkiyetinin iki nedenden dolayı bireysel olamayacağı gerekçesiyle:

1 — İlerleme ve hatta sınai ve tarımsal tekniğin (işbölümü, makinelerin kullanılması, buhar vs.) bugünkü durumu ile bağdaşmaz olduğundan,

2 — Anti-ekonomik niteliği bir yana bırakılsa bile, nüfustaki her harekette yeniden paylaşım olmaksızın —ki bu olanaksızdır— kaçınılmaz olarak yeniden bugünün tüm eşitsizliğine götüreceğinden dolayı;

bu mülkiyet, bugünkü kapitalist düzenin tüm zararlı sonuçlarına, yani işçiler arasındaki eylem araçlarının eşitsizliği, üretimde anarşi, üretici gruplarının birbirleri arasındaki rekabet vs. yolaçmaksızın, korporatif ve komünal olamayacağı gerekçesiyle;

ve son olarak da, üretim araçlarının kollektif ve toplumsal mülkiyetinin hem toplumsal gerekliliklere hem de yeni toplumun sağlaması gereken adalet ve eşitlik koşullarına uygun olduğu gerekçesiyle,

Kongre şunu açıklar:

Bütün iş aletleri ve hammaddeler toplumun

eline geri verilmeli ve onun bölünmez ve satılamaz mülkiyeti olarak kalmalıdır.

Bu geriye verme, düşünülebilen tüm araçlarla sağlanmaya çalışılmalıdır.»

Seçimler sorunu, o dönemin Fransa işçi hareketi için ciddi bir sorundu. İşçiler arasında, bir yandan antiparlamenter, apolitik ruh hali çok güçlüydü, diğer yandan ise seçim pusulasının her şeye kadir olduğu, işçi sınıfının kurtuluşuna barışçıl bir yoldan ulaşma olanağı üzerine abartılmış düşünceler hakimdi. Bundan dolayı, İşçi Partisi'nin programı, seçim kampanyasının proletaryanın genel sınıf mücadelesinde oynadığı role ilişkin özel bir paragrafı içermekteydi. Bu programda şunu okuyoruz:

«Politik özgürlüklerin eksikliğinin halkın toplumsal kurtuluşu ve proletaryanın ekonomik kurtuluşu için bir engel olması gerekçesiyle;

proletaryanın, kurtuluşu elde etme uğruna bütün araçları kullanmaya kararlı olması ve son üç devrimin kanıyla halihazırda elde edilmiş özgürlüklerden yararlanması gerektiği gerekçesiyle;

politik eylemin bir ajitasyon aracı olarak, seçim arenasının da vazgeçilmemesi gereken bir mücadele zemini olarak yararlı olması gerekçesiyle;

Kongre şunu açıklar:

1 — İşçilerin toplumsal kurtuluşu, onların siyasal kurtuluşundan ayrılamaz.

2 — Politik çekimserlik, sonuçları itibariyle çökertici olur.

3 — Politik müdahale, **bütün seçim işlevlerinde** mevcut eski partilerin fraksiyonları ile hiçbir ittifak yapılmaksızın, sınıf adayları aracılığıyla olmalıdır.»

Bunu, iş zamanı, iş ücretleri, doğrudan vergilerin kaldırılmasına ilişkin, işçi hareketinin gelişmesini önleyen politik engellerin ortadan kaldırılması amacıyla talepleri içeren bir politik ve ekonomik programın izleyeceği, kendinden çıkar ortaya. Bu programın, Alman sosyal-demokrasisinin 1875 Gotha programına göre daha üst bir düzeyde olduğu söylenmelidir. Bernstein'a gönderdiği 25 Ekim 1881 tarihli bir mektupta Engels, şunu yazmaktadır:

> «[Guesde], minimum du salaire [asgari ücret] aptallığını geçirmekte ısrar etti, biz değil de Fransızlar bunun sorumlusu olduğundan, en sonunda bunun teorik saçmalığını itiraf etmesine rağmen, bunu yapmasına izin verdik.»*

Marx ve Engels'in doğrudan politik ve örgütsel desteğiyle kurulan İşçi Partisi, Marksistlerle possibilistler ve bunların önderleri Benoit ve Malon arasındaki son derece şiddetli bir mücadeleye sahne oldu. Mücadele, çok önemli ve ilkesel sorunlar etrafında dönüyordu: Parlamenter sosyalizm mi, devrimci sosyalizm mi; sınıf mücadelesi mi, sınıfların ortak çalışması mı? Diğer taraftan, Blanquistler, Vaillant'ın başında bulunduğu kendi partilerini kurdular ve Proudhon ve Bakunin'in düşüncelerinin oldukça güçlü bir şekilde yaygın olduğu birliklerde, anti-Marksist görüşler derin kökler saldılar.

Marx; Guesde, Lafargue ve İşçi Partisi'nin faaliyetini günü gününe izledi. 1882 başında Paris'e yaptığı geziyi, Fransa sosyalist ve sendika hareketi üzerine bir izlenim kazanmak için kullandı. Marx, Engels'e gönder-

---

* Friedrich Engels'in Eduard Bernstein'a Mektupları, Dietz, Berlin 1925, s. 34.

diği birçok mektupta, İşçi Partisi'nin önderleri Guesde ve Lafargue'ın politikası ve taktiği üzerine görüşlerini ortaya koyar. Lafargue ve Guesde'ye çok değer veren Marx, anarşistlerin sesini onlardan daha fazla bağırarak boğmaya çalıştığı; [bir — ÇN] makalesinde Fourier'i komünist olarak nitelediği ve işin içinden nasıl sıyrılacağını bilmediği, «gelecek devrimin zalimlikleri üzerine çocukça böbürlenmelerle»* uğraştığı ve ayrıca kehanetlerinde çok ileri gittiği gerekçesiyle damadı Lafargue'ı sert bir şekilde eleştirmiştir. Marx, özellikle Lafargue'ın, Bakunin'in görüşlerini benimseyerek ona karşı nasıl mücadele edeceği konusunda huzursuzdur.

> «Longuet, son Proudhoncu ve Lafargue son Bakuninist! que le diable les emporte! [Hepsini şeytan götürsün]»**

diye sesleniyor Marx, Engels'e gönderdiği 11 Kasım 1882 tarihli mektubunda. Fransız sosyalist ve sendika örgütlerinin durumu, Marx'ı sürekli olarak rahatsız etti. 27 Kasım 1882'de Engels'e şöyle yazıyor:

> «Paris 'sendikalarına' gelince, Paris'te tarafsızların (Argenteuil'deki ikametim sırasında) raporlarından, sözkonusu sendikaların Londra'daki Trade-Union'lardan çok daha kötü olduklarını biliyorum.»***

İşçi Partisi içinde, Marksistlerle anti-Marksistler arasındaki mücadele giderek sertleşti. Malon ve Brousse, bütün oportünist unsurların başına geçtiler ve İşçi Partisi'nin 1882'deki kongresinde tüm Marksist kanadı dıştaladılar. Bu bölünme, Marx ve Engels için bir sürpriz değildi. 28 Ekim 1882'de Engels, Bebel'e şöyle yazıyor:

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 4, s. 569.
** Adı geçen eser, s. 569.
*** Adı geçen eser, s. 576.

«Fransa'da uzun zamandır beklenen bölünme gerçekleşti. Guesde ve Lafargue'ın Malon ve Brousse ile ilk başta planlanan birlikte yürümesi, Partinin kuruluşu sırasında kaçınılmazdı, ama Marx ve ben, bunun gidemeyeceği üzerine asla hayallere kapılmadık. Tartışma sorunu tümüyle ilkeseldi: Mücadele, proletaryanın burjuvaziye karşı **sınıf mücadelesi** olarak mı sürdürülmeliydi, yoksa tam oportünistçe (ya da sosyalist çevirideki ismiyle possibilistçe) hareketin sınıf karakteri ve programı, daha fazla oy kazanılabilecek, daha fazla taraftar toplanabilecek her yerde bir tarafa mı bırakılmalıydı? Malon ve Brousse, sonuncusundan yana olduklarını ilan ettiler ve böylelikle hareketin sınıf niteliğini kurban ettiler ve ayrılığı kaçınılmaz kıldılar. Bu da iyi. Proletaryanın gelişimi her yerde iç mücadele koşulları altında gerçekleşiyor ve şimdi ilk kez bir işçi partisi kuran Fransa bir kural-dışı oluşturmuyor.»*

Benoit Malon, Marksistlere karşı bir blok gerçekleştirmek için sendikalarla cilveleşti. 23 Kasım 1882'de Engels, Marx'a şöyle yazıyor:

«Malon ve kumpanyasının onlar uğruna programı ve hareketin Marsilya Kongresi'nden bu yanaki tüm geçmişini kurban ettiklerinin tam da chambres syndicales [sendika odaları] olduğu açıktır. Onun görünürdeki güçlülüğü, aslında gerçek zayıflığıdır. Eğer birisi programını en sıradan Trade Union'un düzeyine indirgerse, o zaman kuşkusuz kolaylıkla 'büyük bir publikum'a sahip olur.»**

---

* Marx/Engels, A. Bebel, W. Liebknecht, K. Kautsky ve Diğerlerine Mektuplar, s. 276-277

** Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 4, s. 574, 575.

Böylelikle 1882 yılında Fransa'da bir Marksist parti ortaya çıktı. Fransız Marksizminin 1882-1914 yılları arasındaki faaliyeti yakından tanındığında, karşımıza hiç de iç açıcı bir tablo çıkmaz. Guesde, bir zaman boyunca kuşkusuz ki bir devrimciydi, ama onun Marksizmi sürekli olarak rasyonalist bir karakter taşıyordu. Marx ve Engels'ten sık sık alıntılar yapıyordu, ama İşçi Partisi'nin parlamentoda sayısız milletvekiline sahip olmasına ve kitleler üzerinde etkisi olmasına rağmen, Marksizm Fransa'da bir güç olarak büyümedi. Fransız Marksizmi bir aşırılıktan diğerine düştü. Guesde, hiçbir kuşkuya yer olmaksızın, Fransa'nın en iyi Marksisti idi, ama onun Marksizmi her zaman Marx'tan kaynaklanmıyordu. Guesde'nin Marksizmi sürekli olarak kendisinin bulduğu çeşnilerden muzdaripti. Dünya savaşı, Fransız Marksizminin Guesde, Bracke vb.lerinin şahsında yağmacı savaşı son savaş olarak, demokrasinin militarizme karşı mücadelesi olarak kutsadığı anda, bu [gerçeği — ÇN] parlak bir şekilde kanıtladı. Son olarak, tarihsel sınavı başaramadığından Fransız Marksizminde bir şeyler çürüktü. Elbette ki, tüm sosyalist, anarşist ve anarko-sendikalist gruplar 1914 yılında iflasa uğradılar, ama bu, Fransa'nın tek Marksist örgütünün [de — ÇN] kendisini işçi sınıfının en acımasız düşmanları ile Fransız emperyalizminin çıkarlarını korumak üzere bir cephede buluşması olgusunun anlamını hiçbir şekilde zayıflatmaz. Bu neyle açıklanabilir? Fransız Marksizminin de, Fransa'nın diğer tüm sosyalist ve anarşist akımları gibi **kendine özgü teklik*** hastalığından muzdarip olmasıdır. Fransız sosyalistleri, kendilerini «Büyük devrimin» mirasçıları, ve Fransa'yı sürekli olarak dünyanın merkezi olarak görüyorlardı. Fran-

* Exklusivität.

sız emperyalizminin güçlenmesiyle birlikte, Fransız Marksizmi de giderek ulusallaştı, yani Marksizm olmaya son verdi. Devrimci ruhun bu şekilde iğdiş edilmesi, Almanya'da da aynı nedenlerin etkisinin sonucudur. Marx ve Engels, Dünya Savaşından çok yıllar önce bu konuda uyarıda bulunmuşlardı. Fransız ve Alman Marksistleri aynı gün iflas ettiler, ikisi de aynı gün yurtseverliğe kaydılar, Fransız Marksizmi ulusal oldu ve **ulusun sınıfın yerine geçtiği yerde artık Marksizm yoktur.**

O halde savaş, Marksizmin iflasına mı yolaçtı? Hayır, savaş yalnızca, Marksist partilerde yuvalanan çürükleri gün yüzüne çıkardı. Hayır, iflas eden Marksizm olmadı; her ülkede emperyalist burjuvazinin bir uşağı rolünü oynayan sahte Marksizm iflas etti. Sahte Marksizm ve tüm anti-Marksist gruplar gemilerini tümüyle karaya oturturlarken, Marksçı gelenekleri koruyan parti, kadrolarını devrimci Marksizm ruhuyla eğiten parti, Lenin'in Partisi, devrimci Marksizmin ne olduğunu pratikte gösterdi. Tarih, düz bir çizgi üzerinde ilerlemiyor, inişleri ve çıkışları var, eğriler çizerek yürüyor, tutukluklar ve fırtınalı, güçlü atılımlar ortaya çıkıyor. Resmi Marksizmin ve anarko-sendikalizmin çatırdaması sonucunda, Fransız proletaryası, devrimci Marksizmin gerçek partisinin oluşturulmasına vardı. Bu parti, döneklerinin Marksizme ihanetlerine karşı mücadele içinde olgunlaştı ve savaş öncesi dönemin Marksizminde var olan tüm çürümüşlüklerin devrimci bir şekilde yadsınmasından doğdu, büyüdü. Proudhon'un izleyicileri olan Malon, Brousse, Jaurès ve Guesde'ye karşı mücadeleler içinde, emperyalist heveslerini devrimci bir tarihsel mistik içinde ustaca gizleyen sahte bir Fransız demokrasisine karşı mücadeleler içinde güçlendi. Fransa Komünist Partisi, Marx'ın devrimci öğretilerinin tek taşıyıcıdır, çünkü Komünist Partisi dışında devrimci bir Marksizm yoktur ve olamaz.

VI

MARX VE ATLANTİK OKYANUSUNUN ÖTE YAKASINDAKİ HAREKET

«Amerika Birleşik Devletleri, kapitalizm için Kenan ülkesi, 'Adanmış Ülke'dir. Çünkü burada, varlığını tüm ve saf bir şekilde geliştirmek için ihtiyaç duyduğu bütün koşullar yerine getirilmiştir. Gelişmesini en yüksek biçimine ulaştırmak için başka hiçbir yerde toprak ve insanlar bu denli uygun değildir.»*

Werner Sombart, tekelci sermayenin bu adanmış ülkesini bu şekilde karakterize ediyor. Marx'ın politik arenaya ayak bastığı dönemde, Kuzey Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa'dan muazzam miktarda göçmen kitlesi alıyordu. Geniş göç akını, bu dev ülkede hemen emildi; ama akım durmadı, aksine giderek kabardı ve giderek yeni ulusları ve yeni toplumsal tabakaları birlikte götürdü: Makinelerin yerleştirilmesiyle yıkıma uğramış zanaatkârlar, genç sanayinin işsizleri, yolundan savrulmuş ve proleterleştirilmiş köylüler ve şehir küçük burjuvazisinin sayısız unsurları.

Almanya, Fransa ve Avusturya'da 1848 yılında devrimlerin yenilgisinden sonra, göçmen akını muazzam

---

* Werner Sombart, Birleşik Devletler'de Neden Sosyalizm Yok?, J. C. Mohr, Tübingen 1906, s. 7.

bir kapsama ulaştı. 1770'den 1845'e kadar Birleşik Devletler'e 1 000 000 insan göç etti, buna karşı, 1845'ten 1855'e kadar, büyük bir çoğunluğu 1848'den sonra olmak üzere 3 000 000 insan göç etti.* Bu kesintisiz göçmen akını, Amerikan ekonomisinin kendine özgü yapısı koşullarında —ücretli işe dapanan Kuzey'deki kapitalizm ve Güney'deki kölecilik— Birleşik Devletler işçi hareketine özel damgasını vurdu.

Marx, «18. Brumaire»de 19. yüzyılın ilk yarısındaki garip durumu ve gelişmemiş sınıf ilişkilerini şöyle karakterize ediyor:

> «... sınıfların halihazırda varolduğu, ama henüz yerleşmemiş olduğu, aksine sürekli bir akıntı halinde bileşimlerini değiştirdikleri ve birbirlerine geçtikleri; modern üretim araçlarının, durgun bir nüfus fazlası ile aynı zamana rastlamak yerine, göreli eksik olan kafa ve kolların yerine geçtiği, ve nihayet, maddi üretimin yeni bir dünya kazanacak olan ateşli genç hareketinin eski ruhlar dünyasını ortadan kaldırmak için ne zaman ne de fırsat bıraktığı Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'nde...»**

Bu sınıf farklılaşmasının henüz kesinleşmemiş olduğu sınıf ilişkileri, **«toplumun sırtından, özel yollarla sınırlı varlık koşulları** içinde **kurtuluşlarını arayanlara»** uygun bir zemin oluşturdu.

Muazzam alanlar, boş bırakılmış araziler, adanmış ülkede komünlerini kurmak isteyen tüm Avrupalı ütopyacıların dikkatini üzerlerine çekiyordu. 1824 yılında bizzat Robert Owen Birleşik Devletler'e hareket etti, orada büyük bir toprak parçası satın aldı ve üzerinde günahlarından arınmış ve kâr hırsından sıyrılmış işçi-

---

* A. Bimba, Amerikan İşçi Hareketi Tarihi.

** Karl Marx, Louis Bonaparte'ın Onsekizinci Brumaire'i, Edebiyat ve Politika Yayınları, Viyana-Berlin 1927, s. 30.

lerin ve kapitalistlerin barışçıl bir şekilde birarada yaşaması ve birbirlerine yardım etmesi gereken ideal birliklerinde örgütlenmesine girişti. Hayırseverlerin de katılımı ile, 1825 yılında Yellow Springs komününü, daha sonra da «Yeni Uyum»u, Nashebo, Kendal vs. komünlerini örgütledi.

Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında, Massachusets, New York, New Jersey, Pennsylvania, Ohio, Illinois, Indiana, Wisconsin ve Minnesota eyaletlerinde Fourier'ci komünler oluştu. Bu komünlerin örgütleyicileri olan Albert Brisbane, Horace Greeley vb.leri, Fourier'in planları ile uyum içinde falanjlar [Phalange = Fourier'in komünleri — ÇN] kurdular, ama Robert Owen'in yandaşlarında olduğu gibi, bunlardan da hiçbir şey çıkmadı. Örneğin Kuzey Amerika falanjları, Brock Farm, Wisconsin falanjları, Pennsylvania grubu, New York grubu vb. gibi en iyi komünler sefil bir yaşantı sürdürdüler ve daha sonra da çöktüler. Aynı alınyazısı, komünist ütopyacı Etienne Cabet'in yandaşlarınca oluşturulan İkarya'cı komünleri de buldu.* ABD, kendisini kapitalizm için adanmış ülke ve ütopik sosyalizmin soylu toplumsal deneyimleri için bir talihsizlik ülkesi olarak gösterdi.

Özgür ve feodalizmden arınmış Amerikan toprağında sosyalist komünlerin inşasının öncü savaşçıları ve yürütücüleri kimlerdi? Bunlar, devrimlerden düş kırıklığına uğramış ve toplumsal sorunun çözüm yöntemini ve yollarını sınıf mücadelesinin dışında arayan ütopik sosyalistlerin Avrupalı taraftarlarıydı. Marx, ütopik sosyalistlere büyük değer verdi; ama ütopyacılıklarından dolayı değil, sosyalizmlerinden dolayı. Onları, materyalist-

* Morris Hillquit, Birleşik Devletlerde Sosyalizmin Tarihi, Dietz, Stuttgart 1906, s. 82-113.

eleştirel sosyalizmin öncüleri olarak gördü; ama onyıllarca bir gecikmeyle ütopik sosyalizmi canlandırmaya çalışan Weitling türünden ütopik komünistlere karşı amansızdı. Başlangıçta Marx'ın izinde olan Weitling, bir peygamber ve özel bir okulun kurucusu olduğu kuruntusuna kapıldı. Weitling'in ana eseri olan «Uyum ve Özgürlüğün Güvenceleri», artık eski tarzda yaşamama, yeni bir yaşama başlama şeklinde melodramatik komünist bir çağrıyı oluşturmaktadır. 40'lı yıllarda Birleşik Devletler'e geldiğinde, o esas olarak Almanya'dan gelen göçmenleri örgütlemeye ve kendi öğretisini Marx ve Marksizmin karşısına koymaya başladı. Weitling'in faaliyetinin doruk noktası, Alman işçilerinin önemli bir bölümünü örgütlemeyi başardığı 1850-1860 yılları arasına denk düşer. Ama, kendi okulunu kurma çabaları ve karmakarışık düşünceleri, yalnızca Marx'tan kopuşuna değil, aynı zamanda kendi peşinde onyıllardır giden işçilerle kopuşa da yolaçtı. Sorge'ye gönderdiği 19 Ekim 1877 tarihli bir mektubunda Marx, Weitling'in ütopik sosyalizmini ve ütopik komünizmini şu şekilde nitelemektedir:

> «Onyıllar boyunca büyük bir çaba ile Alman işçilerinin kafasından süpürdüğümüz ve onlara Fransızlar ve İngilizler önünde teorik (bundan dolayı pratik de) üstünlük sağlayan şey —**ütopik sosyalizm, gelecek toplum üzerine fantezi oyunu**— [şimdi — ÇN] yeniden yalnızca büyük Fransız ve İngiliz ütopistlerine değil, aynı zamanda Weitling'e de bakıldığında [görüleceği gibi — ÇN], **çok daha boş bir biçimde ortalığı kasıp kavuruyor.** (a.b.ç. — A.L.) Materyalist eleştirel sosyalizm öncesindeki ütopyacılık, birinciyi kendi içinde nuce [çekirdek] olarak barındırırken, şimdi **post festum** [gecikerek] gelenin yalnızca budalaca olacağı, budala-

ca, can sıkıcı ve temelden gerici olacağı doğaldır.»*

Burada, Marx'ın bilimsel ve ütopik sosyalizm arasındaki akrabalığı nasıl saptadığını ve ütopik sosyalizmin çocukluk elbiseleri içinde hala eski günlerindeki gibi, hindi gibi kabararak yürüyen, Birleşik Devletler işçi hareketini geri götürmeye çalışanları nasıl sert bir şekilde mahkum ettiğini görüyoruz.

Göçün ana akını Almanya'dan geldiğinden, oradan da ilk zamanlarda Amerikan toprağı üzerinde sağlam kök salamayan bir sosyalizm ithal edildi. Bu, Alman sosyalizminin Marx'tan önceki dönemde Almanya'da da kendisini verimsiz toprak olarak ortaya koymasından ve Amerikan toprağı üzerinde yeniden ekilmesinin onu daha da güçsüz yapmasından gelmektedir. Göçmenler, Avrupa'dan yalnızca ütopik düşünceleri getirmediler, aynı zamanda o dönemin Avrupa örgütlenme biçimlerini de getirdiler. İşçi sınıfının yapısı o zamanlar çok garip ve renkliydi, Birleşik Devletler'de şimdiye kadar da öyle kaldı. Buradan, sosyalist düşüncelerin kitlelere taşınması önünde engel olarak duran zorluklar da doğdu. O dönemin işçi sınıfının ideolojisinin kristalleşmesinde iki özellik rol oynadı: Kölelik ve göçmenlik. «Kapital»in birinci cildinde Marx şöyle yazmaktadır:

> «Kuzey Amerika **Birleşik Devletleri**'nde, kölelik cumhuriyetin bir bölümünün biçimini bozduğu sürece, her türlü bağımsız işçi hareketi kötürüm kaldı. **Beyaz deri içindeki emek, siyah deri içindeki emeğin dağlandığı yerde kendisini kurtaramaz.**»**

Bu kölelik melanetine, günlük ekmeklerini kazan-

* Becker, Dietzgen, Engels ve Marx'ın Sorge'ye Mektupları, s. 159.

** Karl Marx, Kapital, s. 315.

mak için çok düşük ücret karşılığında çalışmaya hazır olan göçmenler yığınını eklediğimizde, Birleşik Devletler işçi hareketinin içinde bulunduğu özel konumun en önemli nedeninin nerede yattığını görürüz. Göç, Birleşik Devletler işçi sınıfına özel bir damga bastı, işçi sınıfı içinde milliyetine, İngilizce dilini bilme derecesine, vs. göre birçok tabakalar ve ara tabakalar üretti. 1893 yılında Engels, Sorge'ye şöyle yazıyor:

> «Sonra ve özellikle işçileri iki gruba, yerlilere ve yabancılara ve bu sonuncuları da yine 1 — İrlandalılar, 2 — Almanlar ve 3 — Her biri sadece kendi içinde anlaşabilen Çekler, Polonyalılar, İtalyanlar, İskandinavyalılar vs. gibi birçok küçük gruba ayırmaktadır. Bunlara bir de zenciler eklenmektedir. Buradan bir parti oluşturmak için son derece güçlü bir itki gerekir. Bazen ansızın zorlu bir élan [coşku], ama burjuvaların buna yalnızca edilgen dayanmaları yeter ve işçilerin birbirine benzemeyen unsurları yine dağılır.»*

Engels, 1895 yılında, proletaryanın politik hareketinin son derece zikzaklı yürüdüğü ve asla özel bir keskinliğe ve yoğunluğa ulaşmadığı, buna karşın 19. yüzyıl süresince muazzam yoğunlukta iktisadi mücadelelerin meydana geldiği Birleşik Devletler'deki işçi hareketinin özelliklerine yeniden dönmektedir. Birleşik Devletler'deki işçi hareketinin ideolojik ve politik geriliği buradan görülmektedir. Engels bu geriliği nasıl açıklamaktadır? Sorge'ye gönderdiği bir mektubunda Engels şöyle yazmaktadır:

> «Amerika, dünyanın **en genç**, ama aynı zamanda **en eski** ülkesi. Tıpkı, sizin kendi bulduklarını-

* Becker, Dietzgen, Engels ve Marx'ın Sorge'ye Mektupları, s. 403

zın yanısıra eski Frank mobilya şekillerine, pulman vagonların yanısıra, Boston'da, en son 1838'de Londra'da gördüğüm faytonlar, dağlarda onyedinci yüzyıldan kalma posta arabalarına sahip olduğunuz gibi; tıpkı aynı şekilde **Avrupa'da artık taşınmayan tüm eski manevi elbiseleri** de alıyorsunuz. **Burada modası geçen her şey, Amerika'da daha iki kuşak yaşamını devam ettirebilir.** (a.b.ç. — A.L.)... Sizde daha henüz eski Lassalleciler yaşamaya devam ediyor. Bugün Fransa'da olsaydı antikaya dönüşecek olan Sanial gibi kişiler, orada hala bir rol oynayabiliyor. Bu, bir yandan Amerika'nın maddi üretim ve zenginleşme kaygısını aşarak özgür beyinsel çalışma ve bunun için gerekli olan ön eğitim için zaman ayırmaya başlamasından, diğer yandan da, bir yandan henüz **birinci** görevle, muazzam ölçüde büyük kullanılmayan alanı ekilebilir hale getirme göreviyle meşgul olan, diğer yandan da ama öncelikle sanayi üretiminde rekabet etmeye artık zorlanan Amerikan gelişmesinin uyumsuzluğundan doğmaktadır. Bundan dolayı, sanayi işçisinin ya da toprağı ekime açan köylünün anlayışının ortalama kafalarda üstünlüğü sağlamasına göre, hareketin ups and downs [iniş-çıkışları — ÇN] [olacaktır — ÇN].»*

Engels'in bu mektubu, bize Birleşik Devletler'deki işçi hareketinin, özellikle Marx dönemindeki, kendine özgü özelliklerini açıklamaktadır.

Amerikalı işçilerle, komünizm ve onun en önde gelen taşıyıcısı Marx arasındaki ilişki, Alman işçi göçünden doğmaktadır.

«Marksizmin ilk Alman fideliği», diye yazıyor

---

* Adı geçen eser, s. 420/421.

Birleşik Devletler işçi hareketinin tarihçisi John R. Commons, «New York'daki Komünist Kulüp'tü, bu, Komünist Manifesto temelinde Marksist bir örgüttü ve 25 Ekim 1857'de kurulmuştu. Bunun başında, Marx'la doğrudan ilişkileri olan F.A. Sorge, Kongrad Kerl, Siegfried Mayer, Johann Philipp Becker vd. vardı»*

Birleşik Devletler'de Marksist kulüplerin örgütlenmesiyle birlikte, içlerinde en büyüğü Ekim 1865'de 14 Lassalleci tarafından kurulan Alman İşçileri Genel Birliği de bulunan Lassalleci örgütler oluştu. Lassalleciler, tüzüklerinin aşağıdaki noktasından da görülebileceği gibi, karmaşık düşüncelerini Okyanus üzerinden de birlikte taşıdılar:

«Yalnızca Avrupa'daki bir genel devrim, Amerika'nın çalışan halkına ayaklanmanın silahlarını (means of uplifting) [verebilir — ÇN], kitlelerin eğitimini ilerletebilir; oy hakkının etkili ve akıllıca kullanımına ayrılmaz bir şekilde bağlı olan kendine güvenin derecesini arttırarak, ancak bu şekilde işçi sınıfının sermayenin boyunduruğundan kurtulmasına yol açar.»**

Birleşik Devletler'in en önemli şehirlerinde, o dönemin düşünsel ve politik merkezi olan ve Marx ve Engels'in oturdukları Londra ile ilişkiye geçmeye çalışan işçi kulüpleri, birlikler ve her türden dernekler oluşmaktadır. Göçmen örgütleri, büyük bir titizlikle Marksist yazını ve öncelikle de Marx'ın eserlerini incelemek-

---

* John R. Commons, History of Labourin the United States,

** F.A. Sorge, «1866-1876 arasında Birleşik Devletler'de İşçi Hareketi» Neue Zeit (Yeni Zaman) 10. yıl, I, Cilt, Dietz Yayınevi, Stuttgard 1891-1892 s, 391-392

tedirler. Sorge, Alman işçilerin Marksist yazını nasıl izlediklerini ve onunla nasıl uğraştıklarını canlı renklerle tasvir etmektedir:

> «Mümkün olan her meslek dalından hemen hemen istisnasız gerçek, dürüst ücretli işçiler ve kol işçileri, bu proleterler, ekonomik bilgileri öğrenmek, en ağır ekonomik ve politik sorunların üstesinden gelebilmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Derneğe 1869 ile 1874 arası mensup olan yüzlerce üye arasında, Marx'ı ('Kapital'i) okumayan hemen hemen yoktu ve bunların içinden kesinlikle bir düzineden fazlası, en zor cümleleri ve tanımları kavramış ve işlemişti, büyük ve küçük-burjuva, radikal ya da reformist yönden gelen her türlü saldırıya karşı donanmıştı. Derneğin oturumlarına katılmak, gerçek bir zevkti...»*

Göçmen derneklerinin, öncelikle de Alman kulüplerinin ve gruplarının yayılması ve gelişmesiyle birlikte, 19. yüzyılın 50'li ve 60'lı yılları, Trade-Union'ların büyümesi, iş gününün kısaltılması, iş yasasının çıkarılması, kadın ve çocukların korunması vs. uğruna keskinleşen mücadelelerle belirlenmektedir. Sayısız yerel ve uluslararası (metal işçileri, maden işçileri, dökümcüler, liman işçileri vs. birlikleri) Trade-Union'lar oluşmaktadır. O dönemin Trade-Union önderleri arasında, bir ulusal işçi birliği kurma düşüncesi doğar. Bu birliğin yaratıcısı ve örgütleyicisi, önceleri Uluslararası Kalıpçılar Birliği'nin sekreteri, daha sonra da başkanı olan bir kalıpçı, William G. Sylvis oldu. Uluslararası Makine İşçileri ve Demirciler Birliği, daha henüz 1863'te bir ulusal

---

* F.A. Sorge, 1866-1876 Arasında Birleşik Devletlerde İşçi Hareketi, Neue Zeit, 10. yıllık, 1. cilt, Dietz, Stuttgart 1891/92, s. 391, 392.

sendikal örgütler birliği kurulmasını önermişti. Uluslararası Kalıpçılar Birliği vs. de, 1864'te bundan yana tavır takındı. Birçok birliğin ve birçok şehrin fonksiyonerleri, 26 Mart 1866'da New York'ta buluştu ve 16 Eylül 1866'da Baltimore'da genel bir işçi kongresi toparlanması için çağrı yaptı. Bu kongrenin amacı, örgütleyicileri tarafından şöyle belirlendi:

> «Bu ülkenin emeğini kapitalist kölelikten kurtarabilmek için anın ilk ve büyük talebi, Amerikan Birliği'nin **bütün** devletlerinde **8 saatin** normal iş gününü oluşturması şeklinde bir **yasanın** çıkartılmasıdır. Bu şanlı sonuca ulaşana dek, bütün gücümüzü ortaya koymaya kararlıyız.»*

Baltimore'daki işçi kongresi tarafından alınan kararlar, Marx'ta sevindirici bir yankı buldu. Kugelmann'a gönderdiği 9 Ekim 1866 tarihli mektupta Marx, şöyle yazıyor:

> «(Uluslararası İşçi Birliği'nin Cenevre Kongresi ile — A.L.) aynı andaki, Baltimore'daki Amerikan işçi kongresi bana büyük sevinç verdi. Sermayeye karşı mücadele için örgüt, buradaki parolaydı; işin garip tarafı, benim tarafımdan Cenevre için hazırlanmış taleplerin çoğunluğu, orada da işçilerin doğru içgüdüsü tarafından ortaya atıldı.»**

Marx tarafından Cenevre Kongresi için hazırlanmış kısmi taleplerin (bununla ilgili olarak Kısmi Talepler bölümüne bakınız), Birleşik Devletler'in ileri işçilerininki ile çakışmasına şaşırılmamalıdır. Marx, kendisinden önce hiçbir kimsenin bilmediği ölçüde, uluslararası işçi hareketini tanıyordu. Onun tarafından ortaya atılan ta-

---

* Karl Marx, Kapital, s. 315.

** Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 29.

lepler programı, bütün kapitalist ülkelerin işçilerinin taleplerinin genelleştirilmesini teşkil ediyordu ve onlar sınıf mücadelesinin deneyimlerinin ve «işçilerin güvenilir içgüdüleri» karşısındaki komünist tavırların sonucu olarak doğdular.

İki yıl sonra, Marx, geçerken bu kongreye bir kez daha değinmektedir. 12 Aralık 1868'de Kugelmann'a şöyle yazmaktadır:

> «Şaka bir yana, Amerikan '**Labour Union**' [Emek Birliği — ÇN]'nin son kongresindeki çok büyük ilerleme, kendisini, diğerlerinin yanısıra, kadın işçilere tam bir eşitlik içinde davranmasında göstermektedir; oysa buna ilişkin olarak dar yürekli bir ruh İngilizlerin, ama bundan çok daha fazla da kadınlara karşı aşırı derecede nazik Fransızların başına beladır. Tarihi biraz bilen biri, büyük toplumsal dönüşümlerin kadın mayası olmaksızın olanaksız olduğunu da bilir. Toplumsal ilerleme, en sağlıklı bir şekilde güzel cinsin (çirkinler de dahil) toplumsal konumu ile ölçülür.»*

Bu mektup, işçi örgütleri içinde kadın haklarının kısıtlanmasının işçi sınıfının politik olarak kendi kendini kısıtlaması anlamına geldiğini mükemmel bir şekilde kavradığından, Marx'ın toplumsal hareketin tüm sorunlarında ne istediğini bildiğinin yeni bir kanıtıdır.

Sekiz saatlik iş günü uğruna mücadeleye ilişkin kararlar alan bu kongre, «yeniden gençleştirilmiş yaşamın, köleliğin ölümünden fışkırdığı»nın vurgulandığı «Kapital»in birinci cildinde anılmaktadır.

> «İçsavaşın ilk meyvesi», diye yazıyor Karl Marx, «lokomotifin bir adımda yedi mil yol alan

* Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 61.

çizmeleriyle Atlantik Okyanusundan Pasifik Okyanusuna, New England'dan Kaliforniya'ya kadar yürüyen, **sekiz saatlik iş günü ajitasyonu** oldu.»*

Ruhu ve örgütleyicisi William Sylvis olan bu Ulusal İşçi Birliği, daha birçok kongre topladı (1867, 1868, 1869, 1870 ve 1871), Uluslararası İşçi Birliği ile ilişkiye geçti ve örneğin Sylvis gibi o dönemin en iyi önderlerinin sosyalizmin program ve taktik sorunlarında onca çok şeyler bilmemesine rağmen, Marx bu hareketi büyük bir dikkatle izledi ve iş gününün kısaltılması, ücretlerin yükseltilmesi vs. amacıyla giriştikleri fırtınalı eylemlere yüksek değer verdi.

1869'da İngiltere ile Birleşik Devletler arasındaki ilişkilerin gerginleşmesi dolayısıyla, Genel Konsey, Birleşik Devletler işçi sınıfından, Avrupa ve Amerika'nın işçi sınıfına yoksulluk ve sefaletten başka bir şey getirmeyecek olan savaşa kararlılıkla karşı çıkmalarını talep eden bir çağrıyla Ulusal İşçi Birliği'ne yöneldi. Marx tarafından kaleme alınan bu çağrı, I. Enternasyonal ve Marx'ın tüm tavrı açısından öylesine karakteristiktir ki, bu nedenle önemli bir bölümünü buraya almak istiyoruz:

Çalışma arkadaşlarımız!

«Birliğimizin açılış programında şunu söylemiştik: 'Atlantik Okyanusu'nun öte yakasındaki köleliği sonsuzlaştırmak ve yaymak için Batı Avrupa'nın palas pandıras alçakça bir haçlı seferine girişmesini önleyen, egemen sınıfların bilgeliği değil, tam tersine onların caniyane aptallığına karşı İngiliz işçi sınıfının kahramanca direnişidir! En belirgin sonucu Atlantik Okyanusu'nun iki yakasındaki yükselmekte olan işçi hareketini belirsiz

* Karl Marx, Kapital I, s. 315.

bir dönem boyunca geri fırlatmak olacak bir savaşı önleme sırası şimdi sizde.

... Ama şu veya bu hükümetin özel çıkarlarından bağımsız olarak, bizim hızla yayılmakta olan uluslararası ortak çalışmamızı bozucu bir savaşa dönüştürmek, bizi ezenlerin genel çıkarı değil midir?

Başkan olarak yeniden seçilmesinden dolayı Bay Lincoln'e gönderdiğimiz kutlama mesajımızda, tıpkı bağımsızlık savaşının burjuva sınıfının kalkışması açısından taşıdığı önem gibi, içsavaşın işçi sınıfının ilerlemesi açısından önemli olduğuna olan inancımızı dile getirmiştik. Ve gerçekten de köleciliğe karşı savaşın zaferle bitmesi, işçi sınıfının tarih sayfalarında yeni bir çağ açtı. Birleşik Devletler'de o tarihten bu yana, eski partiler ve onların profesyonel politikacıları tarafından kötü gözlerle bakılan bağımsız bir işçi hareketi doğdu. Bunun verimli olabilmesi için, barış yıllarına ihtiyacı var. Bunu ezebilmek için, Birleşik Devletler'le İngiltere arasında bir savaş gereklidir.

Ama içsavaşın elle tutulur diğer ilk etkisi, Amerikan işçilerinin konumunun kötüleşmesiydi. Hem Birleşik Devletler'de hem de Avrupa'da dev bir ulusal borç yığını, işçi sınıfının omuzlarında bırakılmak üzere elden ele itildi... Buna ek olarak, işçi sınıfının acıları, finans aristokratlarının (Soddy aristokratları), ve savaşın ürettiği benzeri haşaratın süs olarak görülen çiçeği burnundaki lüksü ile çelişmektedir. Buna rağmen içsavaş, kölelerin kurtulması ve bunun hareketinize sağladığı ileriye sıçrama, bunu giderdi. Ama yüce bir amaç ya da toplumsal bir zorunlulukla kutsanmayıp da eski dünyanın örneği üzerine sürdürülecek ikinci

bir savaş, kölelerin zincirlerini koparmak yerine, özgür işçiler için zincirleri hazırlar. Böylesi bir savaşın geride bıraktığı yığılmış sefalet, sürekli bir ordunun ruhsuz kılıcı ile sınıfı cesur ve haklı çabalarından koparmak için kapitalistlerinize ansızın motivleri ve araçları sağlayacaktır.

İşçi sınıfının, artık yaltakçı bir maiyet olarak değil de, aksine bağımsız bir güç olarak, kendi sorumluluğunun bilincinde ve efendileri olmak isteyenlerin savaş diye bağırdıkları yerde barışı emredebilecek durumda olan bir güç olarak tarih sahnesine çıkma şanlı görevi size düşmektedir.

Uluslararası İşçi Birliği adına.

Büyük Britanya için: **N. Applegarth,** Marangoz, **M. J. Boon,** Mekanisyen, **J. Vuckley,** Boyacı, **J. Hales,** Lastik dokumacısı, **Harriet Law, B. Lucraft,** Sandalye yapımcısı, **J. Milner,** Terzi, **G. Odger,** Ayakkabıcı, **J. Ross,** Çizme yapımcısı, **R. Shaw,** Boyacı, **Cowell Stevney, J. Warren,** Çanta yapımcısı, **J. Weiton,** Merdiven korkuluğu yapımcısı. — Fransa için: **E. Dupont,** Alet yapımcısı, **Jules Johannard, Paul Lafargue.** — Almanya için: **J. G. Eccarius,** Terzi, **J. Leßner,** Terzi, **W. Limburg,** Ayakkabıcı, **Karl Marx.** — İsviçre için: **H. Jung,** Saatçi, **A. Müller,** Saatçi. — Belçika için: **P. Bernard,** Boyacı. — Danimarka için: **J. Cohn,** Puro yapımcısı. — Polonya için: **A. Zabicki,** Dizgici.

Benjamin Lucraft: Başkan
Cowell Stepney: Muhasebeci
J. George Eccarius: Genel Sekreter»*

Bu çağrı bir dizi son derece önemli sorunu, önce-

* Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi'nin Tutanakları (İngilizceden).

likle de, genel olarak işçi örgütlerinin ve **özel olarak da sendikaların** savaş karşısındaki tavrı sorununu ortaya atmaktadır. Marx, «genel olarak» savaşa karşı yazmamakta, tersine sorunu somut koymaktadır. O, içsavaşın işçiler açısından olumlu yanlarının ve yaklaşmakta olan İngiliz-Amerikan savaşının salt olumsuz yanlarının varlığının altını çizmektedir. Genel Konsey'in bu çağrısı, Ulusal Birliğin başkanı Sylvis tarafından yanıtsız bırakılmadı. Basel Kongresi'ne sunduğu raporunda Marx, şöyle yazmaktadır:

«Bay Sylvis'in, davamızın bu yiğit öncü savaşçısının ansız ölümü, raporumuzu onun anısına onun cevap yazısıyla bitirmemizi haklı kılmaktadır.

'12 Mayıs tarihli mesajınızı dün aldım. Okyanus'un öte yakasındaki işçi yoldaşlarımızdan böylesi yürekten sözler duymaktan çok mutluyum. Davamız ortaktır: Bu, yoksullukla zenginlik arasında savaştır. Dünyanın her tarafında emek aynı düşük konumu almaktadır ve sermaye de aynı zalimdir. Bundan dolayı diyorum ki: Davamız ortaktır. Birleşik Devletler işçi sınıfları adına size dostluk elini uzatıyorum. Bunu, sizin aracılığınızla, sizin temsil ettiğiniz herkese ve zahmetin Avrupa'daki ayaklar altına alınan ve ezilen tüm oğullarına ve kızlarına uzatıyorum. Şanlı başarı sizin çabalarınızı taçlandırıncaya dek, giriştiğiniz iyi işle ilerleyin. Bu, bizim de kararımızdır. Son savaşımız, yeryüzünün çehresinde en rezil para aristokrasisinin inşası ile sonuçlandı. Bu para iktidarı halkın ilikleri-ni emiyor. Biz, buna savaş ilan ettik ve kendimizi zaferimizden emin hissediyoruz. Eğer mümkünse oy pusulaları ile zafer kazanmak istiyoruz, eğer ol-

mazsa, daha ciddi araçlara başvurmak zorundayız. Küçük bir kan akıtma, umutsuz durumlarda bazen zorunludur.'»*

Bu mektup, genç Amerikan sendika hareketi için oldukça karakteristiktir ve Marx'ın raporunda Sylvis'i boşu boşuna «yiğit öncü savaşçı» olarak nitelendirmediğinin kanıtıdır.

Uluslararası İşçi Birliği'nin tutanaklarından, Amerikan işçi hareketinin sorunlarının çeşitli kereler yeniden gündemde durduğu görülebilir. Örneğin, Genel Konsey'in 8 Nisan 1869 tarihli tutanağında şunları okuyoruz:

«New York'lu gazete dizgicileri konseyine, grevde olan işçilere bir yenilgi hazırlamayı amaçlayan iş güçlerinin girişini engellemek için bütün etkisini kullanması ricasıyla mektup. Sekreter'e, Uluslararası İşçi Birliği'nin tüm yabancı gazetelerinde bunun üzerine yazması için görev verilecektir.»**

Genel Konsey'in aynı oturumunda Komite'nin Göçmen Bürosu ile ilgili raporu dinlenir ve şu karar alınır:

« 1 — Göçmen Bürosu, Ulusal İşçi Birliği ile anlaşma içinde kuruldu.

2 — Amerikan işverenlerinin bir grev durumunda Avrupa'dan işçi getirmeye çalışmasını önlemek için Konsey, tüm araçları kullanmalıdır.»***

Marx'ın önderliği altındaki Genel Konsey, tıpkı İngiliz Trade-Union'ları ile ilişkilerinde olduğu gibi, Bir-

---

* Der Vorbote [Öncü — ÇN], 1869, s. 143.

** Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi'nin Tutanakları (İngilizceden).

*** Adı geçen eser.

leşik Devletler sendikaları ile mümkün olduğunca geniş bir bağ kurmay amacıyla iktisadi mücadeleler (grev kırıcılığına karşı mücadele vs.) sorunlarını önplana alır. 19 Nisan 1870 tarihli tutanak da bunu kanıtlamaktadır. Orada şunu okuyoruz:

> «New York muhabiri Hume'dan, Birleşik Devletler sendika hareketinin gizli topluluklar biçimini alma eğilimleri gösterdiğini bildiren mektup. Hume ve Jessup'a böylesi topluluklara katılmamaları yönünde öğüt verilmeye çalışılması için müdahale isteğiyle Konsey'e başvuran New York'taki Alman muhabirin mektubu da bunu onaylamaktadır. Konsey'in varolan koşullarda bu yönlü bir karar alabilecek durumda olmadığı kararlaştırılır. Sekreter'e, hangi nedenlerin Amerika'da gizli toplulukların kurulmasına ittiğini sorma görevi verilir.»*

New York'tan gelen haber ve Genel Konsey'in raporu, Marx ve Uluslararası İşçi Birliği'nin hareketin tüm ayrıntılarına vakıf olduklarını ve acele bir karar almasalar da, gerekli bilgileri toparladıklarını ve hareketin seksiyonları ve taraftarları ile sürekli bir bağ içinde bulunduklarını kanıtlamaktadır. Sürekli ilişkilerin varolduğu ve hareketin politik olarak desteklendiği, Marx, Engels, Sorge vs. arasında, New York ve diğer birçok şehirde Uluslararası İşçi Birliği'nin seksiyonlarının oluşmaya başladığı ve bu seksiyonlarda politik ve örgütsel ayrılıkların ortaya çıkmaya başladıkları dönemdeki mektup alışverişinden de görülebilir.

Sorge'ye gönderdiği 1 Eylül 1870 tarihli bir mektupta Marx, Genel Konsey'deki fonksiyonların dağılımı üzerine yakından bilgi verir ve Eccarius'un Birleşik Dev-

---

* Adı geçen eser.

letler için sekreter olduğunu bildirir; 21 Ocak 1871'de Marx, Sorge'ye, seçilen yönetici organın merkez konsey (central council) olarak değil merkez komitesi (central committee) olarak adlandırılmasını öğütler ve Amerika-ya hangi literatürün gönderildiğini bildirir; 12 Eylül 1871' de Marx, Sorge'ye, gönderilen Uluslararası İşçi Birliği tüzükleri üzerine yazar. 6 Kasım 1871'de Marx, tekrar literatür ve gazeteci ve aydınlardan oluşan ve hareketin önderliği üzerinde hak talep eden New York'taki meşhur 12. seksiyon üzerine yazar. Marx, 9 Kasım'da Sorge'-ye, politik ve örgütsel önhazırlıklardan sonra bir kongre toparlanması ve federal bir komitenin (federal council or committee) oluşturulması öğüdünü verir ve komiteden istifa etmemesi için Sorge'yi ikna etmeye çalışır.* Marx, 10 Kasım'da merkez komite üyesi Alman Speyer'e şöyle yazar:

> «1 — Tüzüğe göre Yankee ülkesindeki genel konsey, öncelikle Yankee'leri gözönünde bulundurmak zorundaydı...
>
> 4 — Trade-Union'ları at all costs [ne pahasına olursa olsun] kazanmaya çalışmak zorundasınız.»**

Marx bu mektubunda, Genel Konsey'in üyelerine özel mektup alışverişini yasaklayamayacağını muhabirine kanıtlayarak, Genel Konsey'e yönelen çeşitli suçlamaları ve kuşkuları ayrıntılı bir şekilde yanıtladı. 23 Kasım 1871'de Marx, Bolte'ye gönderdiği bir mektupta, Uluslararası İşçi Birliği'nin neden Birleşik Devletler'de ilk dönemlerde özel kişilere vekaletname verdiğini ve bunların muhabir yapıldıklarını açıklamaktadır. Bolte'-

---

* Becker, Dietzgen, Engels ve Marx'ın Sorge'ye Mektupları, s. 16-43.

** Adı geçen eser, s. 35.

ye gönderdiği bu mektubunda Marx, şunları yazmaktadır:

«**Enternasyonal,** işçi sınıfının gerçek mücadele örgütünü yarı-sosyalist ya da sosyalist mezheplerin yerine geçirmek için kuruldu. İlk tüzükler ve Açılış Konuşması, bunu ilk bakışta göstermektedirler. Diğer taraftan, eğer tarihin gidişatı halihazırda mezhepçiliği parçalamamış olsaydı, Enternasyonal kendisini koruyamazdı. Sosyalist mezhepçiliğin ve gerçek işçi hareketinin gelişmeleri sürekli olarak birbiriyle ters ilişki içindedir. Mezhepler (tarihsel olarak) meşru oldukları sürece, işçi sınıfı, bağımsız bir tarihsel hareket için henüz olgun değildir. Ama bu olgunluğa eriştiğinde, bütün mezhepler önemli ölçüde gericidir. Bununla birlikte, tarihin her yerde gösterdiği şey, Enternasyonal tarihinde de yinelendi. Eskiyen, yeni kazanılan biçimler içinde yeniden ortaya çıkmaya ve kendini korumaya çalışmaktadır.

Ve Enternasyonal'in tarihi, **Genel Konsey**'in mezheplere ve işçi sınıfının gerçek hareketine karşı kendini korumaya çalışan amatör **girişimlerine karşı sürekli bir mücadelesiydi.** Bu mücadele **kongrelerde,** ama bundan daha çok Genel Konsey'in tek tek seksiyonlarla yaptığı özel görüşmelerde sürdürüldü.»*

Marx'ın mektubundaki bu kayda değer pasaj, onun Trade-Union'lara, her türden sosyalist ve yarı-sosyalist örgütlere karşı taktiğine, mezhepçiliğe karşı ilkesel tavrına ve doğru bir komünist politika için mücadele yöntemlerine aydınlık getirmektedir.

Bu arada Birleşik Devletler'de Uluslararası İşçi

* Adı geçen eser, s. 38.

Birliği taraftarları arasındaki mücadele kızıştı. Bu mücadele, birkaç düzine seksiyonu ve 12. New York seksiyonunu birleştiren Federal Konsey'in çatışmalarını bitirme ricasıyla Londra'daki Genel Konsey'e çağrı yapmasında ifadesini bulmaktadır. Marx'ın başkanlığı altındaki Genel Konsey, küçük-burjuva politikacılarının içinde cirit attığı 12 No'lu seksiyona karşı tavır aldı ve işçileri etrafından toplayan Federal Konsey'den yana taraf çıktı. 8 Mart 1872'de Marx, Sorge'ye şunu yazıyor:

> «Genel Konsey tarafından Amerika'daki split [bölünme] üzerine bir rapor hazırlamakla (Avrupa'da Enternasyonal'in kargaşası yüzünden mesele oturumdan oturuma ertelenmek zorunda kalınmıştı) görevlendirildiğimden, New York'la haberleşmeyi ve gazetelerde yayınlananların tümünü olduğu gibi gözden geçirdim ve **kopuşa yolaçan unsurlar üzerine hiçbir zaman anında tam olarak bilgilendirilmediğimiz** sonucuna ulaştım. (a.b.ç. — A. L.) Tarafımdan sunulan kararın bir bölümü kabul edildi. Diğeri, Salı günü alınacak ve kesin karar daha sonra New York'a postalanacaktır.»*

15 Mart 1872'de Marx, Sorge'ye, kendisi tarafından kaleme alınan ve Genel Konsey tarafından kabul edilen kararı gönderir. Bu karar Marx ve Uluslararası İşçi Birliği açısından karakteristik olduğundan, kısaltmadan buraya alıyoruz:

> «I, 1, her iki konseyin bir tek geçici federal konsey halinde birleşmeleri; I 2, yeni ve küçük seksiyonların delege göndermeye kendilerini yükümlü kılmaları; II 1, 1 Temmuz'da Amerikan Enternasyonali'nin bir genel kongresinin yapılması; II 2, bu

* Adı geçen eser, s. 50.

kongrenin tamamlama yetkisi vererek bir federal konsey seçmesi; II 3, ve federal konseyin kurallarını ve tüzüklerini saptaması; III 1, 12. seksiyonun haksız iddiaları ve şarlatanlığı dolayısıyla bir dahaki genel kongreye kadar uzaklaştırılması; III 2, bir seksiyonun en azından üçte ikisinin ücretli işçilerden oluşması; ve III 3, Amerikan seksiyonlarına, mezhep adlarına karşı konferans kararlarının hatırlatılması.»*

Birinci Enternasyonal'in Lahey Kongresi, Uluslararası İşçi Birliği'nin merkezini Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'ne taşıma kararı aldı. Bakunincilerin saldırısı böylelikle geri püskürtüldü, ama bu uluslararası işçi örgütü olarak I. Enternasyonal'in sonunun başlangıcı oldu. Her ne kadar bu, Avrupa için geriye doğru bir adım anlamına geliyorduysa da, diğer yandan Birleşik Devletler için bütün marksist unsurların Genel Konsey etrafında toparlanmasına bir ivme vererek hizmet etti. Fakat diğer yandan Marksizmin düşmanları da örgütlenmişlerdi. Marx ve Engels, Uluslararası İşçi Birliği'nin New York Genel Konseyi ile Londra Genel Konseyi'nin birbiriyle aynı şey olmadıklarını biliyorlardı. Genel Konsey'i politik ve örgütsel olarak desteklemek için ellerinden gelen her şeyi yaptılar, ama Konsey etrafındaki mücadele keskinleşti. Genel Konsey, Sorge ve diğerleri sayesinde Marx ve Engels'in ruhunda davranmak için çaba göstermesine rağmen, bölünmeler ve parçalanmalar başladı. Örneğin, zayıf noktalardan birisi, Enternasyonal'in seksiyonlarının birliklere karşı tavrıydı. Genel Konsey, 3 Haziran 1874'te aşağıdaki mektupla Chicago 3. seksiyonuna yöneldi:

«Enternasyonal'in seksiyonlarından birinin

* Adı geçen eser, s. 53.

dikkatini, sendikal hareketin yararlarına ve son derece büyük önemine çekmemiz gariptir. Buna rağmen, Uluslararası İşçi Birliği'nin birincisinden sonuncusuna kadar her kongresinin sendikal hareket sorunu ile ayrıntılı bir şekilde uğraştığına ve bunun geliştirilmesinin araçları ve yolları üzerine görüşmeler sürdürdüğüne dair 3. seksiyonun dikkatini çekmek zorundayız. İşçiler doğal olarak günlük hayatta kendilerini ilgilendiren sorunlara ilgi duyduklarından ve nihayetinde onları öncelikle de meslektaşlarıyla birleştirdiklerinden dolayı, sendikalar, işçi hareketinin beşiğidir. Bundan dolayı, yalnızca mevcut olan sendikalara yardım etmek değil, aynı zamanda onlara doğru bir yön vermek, yani onları enternasyonalleştirmek ve aynı zamanda mümkün olan her yerde yeni birlikler kurmak, Enternasyonal üyelerinin yükümlülüğü ve borcudur. Ekonomik koşullar, önüne geçilmez bir güçle sendikaları, iktisadi mücadeleden mülk sahibi sınıflara karşı politik mücadeleye geçmeye zorlamaktadırlar; bu, herkesin bildiği ve işçi hareketinin dikkatle izlediği bir gerçektir.»*

Ama Marx'ın düşüncesi doğrultusundaki bu ilkesel doğru konum, çeşitli etkiler tarafından baltalandı ve Amerikan Genel Konseyi giderek artan bir şekilde Marksist konumlardan uzaklaştı.

1876 yılında, Genel Konsey'i destekleyen son Mohikanlar, Uluslararası İşçi Birliği'ni dağıtmak zorunda kaldılar. Böylelikle Uluslararası İşçi Birliği, Marx'ın bu politik ve örgütsel yaratımı, varlığına son verdi. Uluslararası işçi hareketi, yeni keskin bir zikzak dönemeci yapmıştı.

---

* John R. Commons, History of Labour in the USA, c. 1, s. 229.

Karl Marx, Birleşik Devletler'deki işçi hareketinin tüm tayin edici dönemeçlerini diğer herkesten daha iyi şekilde izledi, onun özelliklerini, özgüllüklerini ve zorluklarını gördü. Marx'ın Birleşik Devletler'deki yandaşlarına verdiği talimat neydi? Marx, Trade-Union'lara önem verilmesini, işçi sınıfı ile kaynaşılmasını ve örgütten dar yürekli sekter ruhun sökülüp atılmasını talep etti. Marx, kitle hareketinde sekterizme ve oportünizme karşı en iyi ilacı gördüğünden, onunla kaynaşmayı talep etti; fakat bu talepler yerine getirilmedi. Birleşik Devletler'deki işçi ve sendika hareketi, ayrı yollar seçti: Amerikan kapitalizminin gelişmesi, uzun yıllar ideolog ve önderliğini sosyalizm düşmanı bir politikacı ve işadamı olan Samuel Gompers'in yaptığı Amerikan Trade -Union'culuğunun burjuvalaşması anlamına geliyordu. Marksizm, Gomperizm tarafından, emperyalist yiyicilik ve yıkımın politikası ve pratiği tarafından geri plana itildi. Trade-Union'ların başında, sloganları işçi politikası değil de, tam tersine kapitalistlerle ticari işbirliği olan gerçek Businessmen [işadamları — ÇN] bulunuyordu.

Trade-Union'culuğun gerici doğasının karakteristiğine ilişkin olarak, sekreterinin Gompers olduğu Uluslararası Puro İşçileri Birliği başkanı Strasser'in 1883 yılında, Marx'ın ölüm yılında, bir Senato Komisyonu önünde verdiği ifadeyi aktarıyoruz:

> «**Soru:** Siz, her şeyden önce mesleğinizdeki iş koşullarını düzeltmek istiyorsunuz, öyle mi?
>
> **Yanıt:** Evet, Sir, öncelikle puro sanayii işçilerini, beni çıkarlarını savunayım diye görevlendiren kişilerin çıkarlarını düşünüyorum ben.
>
> **Soru:** Nihai hedefleriniz nelerdir?
>
> **Yanıt:** Bizim nihai hedeflerimiz yoktur. Biz

yalnızca günden güne ilerliyoruz. Biz, yalnızca birkaç yıl süreci içinde gerçekleştirilebilecek doğrudan görevlerin yerine getirilebilmesi için mücadele ediyoruz.

Soru: Siz, daha iyi yiyecek, giyeceğe, daha iyi konutlara sahip olmak istiyorsunuz, öyle mi?

Yanıt: Evet efendim, daha iyi giyinmek, daha iyi yaşamak ve genel olarak daha iyi vatandaşlar olmak istiyoruz.

Komisyon Başkanı: Görüyorum ki, sizin basit bir teorisyen (mere theoriser) olduğunuza inanılmasından korkuyorsunuz. Ben, size bu gözle bakmıyorum.

Tanık: Tüzüklerimizde teorisyenlere karşı olduğumuzu vurguluyoruz ve burada örgütü temsil ediyorum. Biz hepimiz pratik kişileriz.»*

Strasser'in sonuna kadar ifade etmediği şeyi [ihaneti — ÇN], Gompers, «Örgütlenmiş Emek» kitabının yazarı John Mitchel ve işçi sınıfının çıkarlarına ihanetin diğer bütün teorisyenleri ve pratikçileri; sendikaların tröstlere ideolojik, politik ve örgütsel olarak tabi kılınması politikasına, yani mantıki sonuçlarına kadar götürerek, tamamladılar.

Marksizmin tarihsel olarak geçici bir şekilde Gomperizm tarafından geri plana itilmesinin nedenleri nerede aranmalıdır? En önemli neden, Amerikan kapitalizminin zaferle ileriye doğru gelişmesi ve bileşimi açısından çok renkli olan işçi sınıfının çoğunluğunun yaşam düzeyi asgari geçim düzeyinin altındayken, daha iyi ücret ödenen işçilerin bir bölümünü satın alma ve onları ahlaki olarak çökertme olanaklarının burjuvazi açısın-

---

* S. Perlmann, History of Trade-Unionism in the USA, 1923, s. 79

dan var olmasıdır.

Uşak ruhlu, ödüncü ve gerici Gomperizm, gözlerimizin önünde kapitalizmle birlikte tepetaklak aşağı gidiyor. Gösterilerde, kanlı grevlerde ve Kuzey Amerika Birleşik Devletleri işsizlerinin açlık yürüyüşlerinde Marksist ruh hüküm sürüyor. Devrimci Marksizm, birbirinin peşi sıra yeni konumlar elde ediyor.

Amerikan burjuvazisinin ekonominin çöküşünü durdurmaya gücü yoktur; nerde kaldı ki, tröstlerin paralı askerleri, Gompers'in sendikalardaki izleyicileri bunu başarabilsinler. Şimdi tarihsel olarak kim haklı çıktı? Tarih kimden yana çalışıyor? Açıktır ki Gomperizmden yana değil, devrimci Marksizmden yana.

VII

MARX VE İŞÇİ SINIFININ KISMİ TALEPLERİ UĞRUNA MÜCADELE

İş gününün kısaltılması için, ücretlerin yükseltilmesi için vs. mücadele etmenin bir anlamı var mıdır? Bu, onyıllar boyunca Marx'ın bilimsel ve politik mücadelesinin odak noktasında duran teorik ve politik bir sorundur. Sorunun bu şekilde ortaya konması, bugün bize çok garip ve çok önemsiz görünmektedir, ama yalnızca Marx'ın bu yönde muazzam bir bilimsel ve politik çalışma yürütmesinden dolayı. Marx'ın, Proudhon, Lassalle ve Weston'a, yani Fransız, Alman ve İngiliz küçükburjuva sosyalizminin önde gelen temsilcilerine karşı, sendikaların ve grevlerin yararlı olup olmadığı sorununda, ücret, fiyat ve kârın ne olduğu sorununda mücadele yürüttüğünü gördük. Gerek Proudhon ve gerek Lassalle ve Weston, teorilerini, bilim adına ve Allah'a dayanarak, bütün tanrısal ve insansal yasaları zedelediğinden bağımsız olarak, sendikaların işçilerin durumunun iyileştirilmesi için mücadelesinin en iyi halde verimsiz olduğunu kanıtlamaya çalışan İngiliz burjuva iktisat bilimcilerine dayandırdılar.

Marx, «Kapital»in birinci cildinde, Adam Smith, John Stuart Mill, MacCulloch, Ure, Bastiat, Say, James Stirling, Cairnes, Walker vb. lerinin bilimsellikle yaldız-

lanmış işçi düşmanı açıklamalarının zengin bir demetini sunmaktadır. Bu «bilimsel» açıklamaların, işverenlerin düşüncesiyle ne denli dolu olduğunu, aşağıdaki alıntılar göstermektedir:

«Bütün sermaye, pazar ilişkileri aracılığıyla, tüm işçiler arasında adil bir şekilde dağıtılmaktadır. Bundan dolayı, kapitalistlerin ücretlerin ucuzlatılmasına yönelik çabalarının, emeğin ortalama fiyatı üzerinde en küçük bir etki bile yapabileceğine inanmak saçmalıktır.» (MacCulloch) «Belirli her anda, kesinlikle emeğin ücretinin ödenmesine ayrılmış belli bir zenginlikler toplamının varolduğu varsayılmaktadır. Tasarruflara göre arttığından ve toplumun ilerlemesiyle büyüdüğünden, bu toplamın düzeyi değişmez değildir; ama her belirli anda bu toplam, belirli bir büyüklüktür. Ücretli işçiler sınıfının bu toplamdan daha fazlasını kendi aralarında kesinlikle dağıtamayacakları varsayılmaktadır; aynı şekilde, bu miktardan daha azını da alamazlar. Eğer böylelikle çalışanlar arasında dağıtım için öngörülen miktar sabitse, bu durumda onların her birinin ücreti, bölene göre, dağılıma katılan kişilerin sayısına göre belirlenir.» (John Stuart Mill)

«Her ülkede emek için ödenen şey, o andaki birikmiş sermayenin belli bir bölümünü oluşturmaktadır, ki bu bölüm ne hükümetin bilinçli müdahalesi, ne kamuoyunun etkisi ve ne de bir işçi birliği tarafından çoğaltılabilir. Bunun yanısıra her ülkede belirli bir sayıda işçi vardır ve bunların sayısı da ne hükümetin bilinçli müdahalesi, ne kamuoyunun baskısı ve ne de işçi birlikleri tarafından azaltılabilir. Ve sözkonusu anda sermayenin nakdi olan bölümü tam da bu işçiler arasında da-

ğıtılmalıdır.» (Parry)

«Herhangi bir işçi birliğinin rekabetin yokedilmesini sağlaması ve bu şekilde herhangi bir üretim dalındaki ücretleri anormal bir şekilde yükseltmesi ve kârı düşürmesi halinde, ikili bir tepki, doğal dengeyi yeniden sağlamaya çalışacaktır. Azaltılmış ücret fonları emek talebini azaltırken, nüfus artışı emek arzını artıracaktır. Bu her iki etkenin ortaklaşa çabası, er ya da geç, her birliğin keyfi çabaları üzerinde üstünlük kazanacak ve kâr ve ücreti doğal durumlarına geri döndürecektir. **Ve Trade-Union'lar, bu engellere boşu boşuna hücum edeceklerdir, bunlar bizzat doğa tarafından kurulan engeller olduğu için,** [saldıran — ÇN] **birlikler ne kadar genel olursa olsunlar, ne aşılabilir ne de dolambaç çizilerek geçilebilirler.»** (Cairnes)

«Trade-Union'culuk, bir başarısızlığa da uğrasa ya da en yakın hedefinde bir başarı da kazansa, nihai sonucun işçiler açısından müsait olmayan sonuçlar olacağı çıkmazı önünde durmaktadır. İşverenlerden daha yüksek ücret talebiyle başarısızlığa uğrarsa, bu durumda örgüt için bütün masraflar, para ve enerji sarfı boşu boşuna olacaktır... ama geçici olarak sahte bir başarı kazanırsa, bu durumda nihai sonuç daha kötü olur...

Zedelenmiş doğa yasaları, otoritelerini önlenemez bir tepki ile yeniden sağlayacaklardır. Kendi kişisel iradesini takdir-i ilahinin karşısına geçirmeye cüret eden küstah bir fani, önüne geçilemez cezayı üzerine çeker; geçici gelişmesi durmura uğrar ve kısa süreli başarısını uzun acılarla ödemek zorunda kalır.» (James Stirling)*

---

* Sidney ve Beatrice Webb, İngiliz Trade-Union'culuğunun Teori ve Pratiği.

Bu profesörce araştırmaların anlamı kısaca şudur: «Trade-Union'lar ve grevlerin ücretli işçiler sınıfı için bir yararı yoktur» (Walker). «Bilim, işveren kârı tanımıyor» (Schulze-Delitzsch).

Bütün bu bilgiççe açıklamalar, şimdi bize oldukça gülünç geliyor, ama bunlar o zamanın ekonomi biliminin otoriteleri idi ve bunların etkisi, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi'nin bir tartışmasında yankısını bulacak kadar büyüktü. Bu bilgiççe düşüncelerin politik anlamını Marx, Weston'a karşı yaptığı konuşmada kısaca vermektedir:

> «Eğer işçiler geçici bir ücret artırımı sağlarlarsa, bu durumda tıpkı geçici bir ücret indirimini zorlayarak kabul ettiren kapitalistler kadar aptalca davranmış olurlar.»*

Marx, bu teorilerin işçi hareketi için tehlikesini gördü ve bundan dolayı kavrayışının tüm heybeti ve tüm tutkusuyla burjuva iktisat bilimcilerine ve onların sosyalist yardakçılarına karşı çıktı. «Kapital»in birinci cildi, burjuva otoritelerine indirilen ölümcül bir darbeydi. Marx, ücret fonu teorisinde yanlış olanı gösterdi, artı-değer ve ilkel kapitalist birikimin gizini ortaya çıkardı ve iş ücretinin neyle belirlendiğini, değerin ve artı-değerin nasıl yaratıldığını, emek ile işgücü arasında hangi ayrımın olduğunu muazzam ölçüde çürütülemez materyal temelinde kanıtladı. Teorik çatışma, işçinin aslında neyi sattığı, emeğini mi yoksa işgücünü mü sattığı ve emek ile işgücü arasındaki ayrımın ne olduğu sorunu etrafında dönüyordu.

> «Emek, tözdür ve değerlerin içsel ölçüsüdür, ama bizzat kendisinin **bir değeri yoktur**»**

---

* Karl Marx, Ücret, Fiyat ve Kâr, s. 12.

** Karl Marx, Kapital I, s. 562.

diye yazmaktadır Marx. Bu tanımdan yola çıkarak, iş ücreti ve artı-değerin, Karl Marx'ın tüm ekonomik sisteminin iktisadi teorisinin bu temel taşının gizini ortaya çıkarmaktadır.*

> «Dünya tarihinin», diye yazıyor Marx, «iş ücretinin gizini ortaya çıkarabilmesi için çok zamana ihtiyacı vardır.»**

Buna, bu gizin üzerindeki örtünün kaldırılmasından sonra da bu sorun etrafındaki mücadelenin bir an bile durmadığını eklemek gerekir; çünkü artı-değerin «kapitalist üretim sürecinin itici motivi ve belirleyici amacı» olduğu şeklindeki Marx'ın teorisi, sınıf çıkarlarına dokunmaktadır ve

> «Eğer geometrik aksiyomlar insanların çıkarlarına dokunsaydı, mutlaka çürütülürlerdi» (Lenin)

deyişi eski bir deyiştir.

Artı-değer sorununun ihtirasları ne derecede tutuşturduğu, en pısırığı da olsa, Marx'ı çürütmeye çalışmaya kalkmayan hiçbir profesörün kalmadığından görülebilir; bunların bir kesimi bilinçli, bir kesimi de bilinçsiz olarak kargaşalık yarattılar. Bu sorunda bilinçsiz karışık kafalılar, Marx ve Lassallein emek ürününün tümü üzerinde hak talep ettiklerini iddia eden Sidney ve Beatrice Webb gibi bilgiçlerdir.*** Marx'ın görüşlerinin bu şekilde tersyüz edilmesi, aşağıdaki dipnotu düşen Rus tercümanı kızdırmıştır:

---

* V. I. Lenin, Marksizmin Üç Kaynağı ve Üç Bileşeni, Karl Marx, Seçme Eserler, cilt I, s. 58.

** Karl Marx, Kapital I, s. 566.

*** Sidney ve Beatrice Webb, İngiliz Trade-Union'culuğunun Teori ve Pratiği.

«Yazarlar, kararlı bir şekilde işçinin emeğinin tüm ürünü üzerindeki hakkı doktrinine karşı çıkan Marx hakkında yanlış bir anlayışa sahiptir. Gotha Program'ının Eleştirisi'ne bakınız.»*

1898 yılında yazılmış bu alçakgönüllü dipnot, Minussinsk ilçesinin (Sibirya) Şuşinskoye köyünde N. Krupskaya ile birlikte Webb'lerin iki ciltlik eserini Rusça'ya aktaran Lenin'in kaleminden çıkmaktadır.

Marx, burjuva ekonomi bilimine karşı isyan bayrağını kaldırdığında, sözkonusu olanın büyük ve ciddi şeyler olduğunu, yani işçi sınıfının teorik olarak ve bunun sonucunda pratik olarak da burjuva ekonomisi ve politikasının peşinden mi gideceği, yoksa onun kapitalistler sınıfının ideoloji ve politikasına karşı mücadele için kendi teorik silahlarını mı yaratacağı sorusu olduğunu biliyordu.

Soyut teori sorunu, gördüğümüz gibi son derece önemli politik bir sorun haline dönüştü: Sendikalar kurulmalı mı, iş gününün kısaltılması için mücadele etmeye değer mi, fabrika yasalarının çıkarılmasının işçi sınıfı açısından değeri nedir? Tek bir sözcükle: sözkonusu olan, kısmi taleplerin proletaryanın genel sınıf mücadelesi açısından önemidir. Bu sorunda tayin edici olan, teorinin yanısıra kitlelerin mücadele deneyimidir. Bundan dolayı Marx, «Kapital»de sürekli olarak yeniden canlı mücadele deneyimlerine dayanır ve şunu yazar:

«İngiliz fabrika işçileri, tıpkı onların teorisyenleri, sermayenin teorilerine ilk kez meydan okuyanlar olduğu gibi, yalnızca İngiliz değil, aynı zamanda bir bütün olarak modern işçi sınıfının da örnek ilk savaşçılarıydı.»**

---

* N. Krupskaya, Anılar, Bölüm I, s. 30 (Rusça).

** Karl Marx, Kapital I, s. 313.

O dönemin en ileri kapitalist ülkesinin işçileri, inatçı mücadeleleriyle burjuva bilginlerinin bütün tasarımlarını çöplüğe attılar. Deneyimden yola çıkan ve devrimci teoriyi kullanan Marx, kapitalizmin havarilerini iktisat biliminin kumanda mevkilerinden kovdu.

Sendikaların sınıf politikası, çıkış noktası olarak kısa iş günü, yüksek ücretler, kadın ve çocuk emeğinin korunması, kapsamlı bir fabrika yasası çıkartılması vs. için mücadeleyi almalıdır. Ama bu kısmi talepler uğruna mücadelenin geliştirilebilmesi için, bunların proletaryanın genel sınıf mücadelesi içindeki önemi kavranmalı, toplumsal yasaların çıkarılmasının nedenleri araştırılmalıdır. Bu açıdan Marx, şaşılacak bir şeyi yerine getirmiştir. O, İngiliz fabrika müfettişlerinin muazzam sayıda raporunu ve İngiltere, Fransa ve Almanya'nın işçi düşmanı yasalarının tümünü gözden geçirmiş; sekiz saatlik iş günü problemini tüm kapsamıyla ortaya koymuş, fabrika yasalarına ilişkin ilkesel tavrı hazırlamıştır vs.. İş gücünün alımı ve satımı, iş gücünün değeri, iş gücünün sömürülmesinin derecesi ve biçimleri sorunlarının orada odak noktasında durduğunu görebilmek için, Marx'ın bu dev eserini, «Kapital»in birinci cildini ele almak yeterlidir. Marx, kendisini, «Kapital»in 1. cildinin önemli bir bölümünü burjuva iktisat bilimcilerine karşı teorik mücadeleye adamakla sınırlamadı, «Kapital»in bu cildinde, işçilerin kısmi talepler uğruna mücadele konusunda nasıl tavır almaları gerektiği sorusuna da politik bir yanıt verdi. Marx, fabrika yasaları çıkarılmasının nedenlerinin ve kaynaklarının nerede aranması gerektiğini şöyle yanıtlamaktadır:

> «Bizzat kendisi, beş yüzyıl boyunca **kapitalistlerin** işçilere karşı **sürekli bir Trade-Union'u olma** konumunu utanmaz bir bencillikle koruduktan

sonra, yalnızca gönülsüz olarak ve kitlelerin baskısı altında, İngiliz parlamentosu grevlere ve Trade -Union'lara karşı yasalardan vazgeçti.»*

Marx, yalnızca işçilerin sömürülmesi, birlik kurma yasağı, grev yasağı vb. ne ilişkin kapitalist hevesleri saptamakla kalmadı. Politik arenaya girdiği ilk günden itibaren, birlik kurma özgürlüğü, grev özgürlüğü, iş yasalarının çıkarılması vs. için bir mücadele yürüttü.

Daha Uluslararası İşçi Birliği kurulmadan önceki, ve daha «Kapital»in birinci cildinin yayınlanmasından önceki tüm yazınsal ve politik faaliyeti, tüm broşürleri, yazıları ve konuşmaları bunu kanıtlamaktadır. Marx tarafından kaleme alınan Uluslararası İşçi Birliği'nin Açılış Konuşması şöyle başlamaktadır:

> «İşçi sınıfının sefaletinin 1848'den 1864'e kadar azalmadığı itiraz götürmez bir olgudur.»**

Bundan sonra da Marx, bir iş yasası çıkarılmasının elde edilmesinin koşulları ve bunların önemi üzerine şöyle yazmaktadır:

> «İngiliz işçi sınıfı, otuz yıllık ve hayranlık verici bir dayanıklılıkla sürdürdüğü bir mücadeleyle, toprak ve para lordları arasındaki geçici çatışmadan da yararlanarak 10 saat yasasını gerçekleştirmeyi başardı.
>
> Fabrika işçileri için bundan doğan ve fabrika müfettişlerinin raporlarında yarım yılda bir yazıya dökülen ölçülemez fiziksel, moral ve entellektüel mutluluk, şimdi herkes tarafından kabul edilmektedir. Kıta üzerindeki hükümetlerin çoğu, İn-

---

* Adı geçen eser, s. 781.

** Karl Marx, Seçme Yazılar, c. II, s. 443.

giliz fabrika yasasını çok ya da az değiştirilmiş bir biçimde üstlenmek zorundaydılar ve bizzat İngiliz parlamentosu bu yasasının geçerlilik alanını her yıl genişletmek zorundadır...

Bundan dolayı 10 saat yasası yalnızca politik bir başarı değildi; o, bir ilkenin zaferiydi; bu, burjuvazinin politik ekonomisinin ilk kez herkesin gözü önünde işçi sınıfının politik ekonomisine yenik düşmesiydi.»*

Marx'ın iş gününün kısaltılması için çetin mücadele ve bu alandaki kazanımlara ne denli yüksek bir değer verdiğini görüyoruz. Bunun nedeni, onun iş yasalarını **abartması** değil, işçi kitlelerinin kendilerinin doğrudan talepleri uğruna mücadelesinin **küçümsenmesine** karşı kararlı bir şekilde mücadele yürütmeyi gerekli görmesidir.

Örneğin, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi, 21 Temmuz 1865'te, Marx'ın önerisi üzerine Cenevre Kongresi için şu gündemi saptadı:

1 — Birliğin yardımıyla, tek tek ülkelerde emekle sermaye arasında meydana gelen mücadelelerin birleştirilmesi, 2 — Sendikalar, geçmişleri, bugünü ve geleceği, 3 — Kooperatifsel çalışma, 4 — Doğrudan ve dolaylı vergiler, 5 — İş zamanının kısaltılması, 6 — Kadın ve çocuk emeği, 7 — Moskova'nın Avrupa'daki etkisinin artması ve bağımsız, bölünmemiş bir Polonya'nın yeniden oluşturulması, 8 — Sürekli ordular, işçi sınıfının çıkarları üzerindeki etkileri.

Buradan, gündem maddelerinin büyük bir bölümünün işçi sınıfının ekonomik durumuna ayrıldığını görüyoruz. İşçi sınıfının durumu karşısındaki böyle bir tavrın nedeni nerede yatmaktadır? Bunun nedeni,

---

* Adı geçen eser, s. 450-451.

«Çalışan sınıfların durumunun», diye Engels'in yazdığı gibi, «bugünün toplumsal hareketlerinin gerçek zemini ve çıkış noktası olmasıdır.»*

Genel Konsey'in bundan sonraki ilk oturumunda Marx, özel bir komisyon adına Cenevre Kongresi'ne, aşağıdaki şemaya göre işçi sınıfının durumu üzerine anketler yürütülmesi önerisinin getirilmesini tavsiye eder:

«1) İşyerinin adı; 2) Çalışanların yaşı ve cinsiyeti; 3) Çalışanların sayısı; 4) Gündelikler ve ücretler; a — çıkarlar; b — iş ücreti; parça başına ya da gündelik iş ya da aracı tarafından mı ödeme; haftalık ve yıllık ortalama; 5) İş saatlerinin sayısı; a — Fabrikalarda; b — Küçük ustalarda ve ev işlerinde; iş çeşitli tarzlarda mı yürütülüyor? Gece çalışması, gündüz çalışması; 6) Yemekler ve muamele; 7) Yerin ve işin durumu; dolup taşma, yetersiz havalandırma, gün ışığının olmaması, gaz vs. kullanımı, temizlik vs.; 8) İşin cinsi; 9) İşin vücut üzerindeki etkileri; 10) Moral durumu, eğitim; işyerinin durumu; mevsime bağlı mı olduğu, yoksa yıl boyunca az çok eşit bir şekilde mi dağıldığı, dış rekabete maruz kalıp kalmadığı, esas olarak yerli mi yoksa yabancı kullanım için mi yapıldığı.»**

Bu «genel araştırma tablosu» oldukça kapsamlıdır ve Marx'ın, Proudhoncular ve Bakunincilerin tersine genel nutuklarla yetinmeyip olgularla ilgilenerek ısrarlı bir şekilde işçi sınıfının durumunu incelediğini kanıtlamaktadır. Marx tarafından Uluslararası İşçi Birliği'nin Cenevre Kongresi'ne taslak olarak kaleme alınan kıs-

* Friedrich Engels, İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu, s. 3.
** Der Vorbote, sayı 10, Ekim 1866, s. 146.

mi talepler programı büyük öneme sahiptir. «Meslek Birliklerinin Geçmişi, Bugünü ve Geleceği» üzerine bölümle sona eren bu talepler programı (bunun için bkz. Sendikaların Proletaryanın Genel Sınıf Mücadelesi İçindeki Yeri bölümü), Uluslararası İşçi Birliği'nin örgüt yapısından bağımsız olarak şu sorunları içermektedir:

> «Yardım derneklerinin kurulması, bütün ülkelerin işçi sınıflarının durumu üzerine bizzat işçiler tarafından yapılması gereken istatistiki araştırmalar»,

istatistiki malzemenin toparlanması için soruların detaylı bir şekilde sıralanması,

> «İş zamanının sınırlanması ve sekiz saatlik iş gününe geçiş», «kadın ve çocuk çalışması»

sorunları; bu çalışma çocuklar ve gençler için 2 saat, 4 saat ve 6 saat sürmelidir;

> «Düşünsel, cimnastik ve politeknik eğitim»den oluşmak üzere çocukların «politeknik eğitimi», «ücretli üretici işle düşünsel eğitim, cimnastik ve politeknik eğitimin birleştirilmesi».*

Aynı rapor, kooperatiflerin oluşturulmasına da özel bir bölüm ayırmaktadır. Uluslararası İşçi Birliği'nin hedefinin, bir grev ya da lokavt sırasında yerli işçilerin haklı taleplerini boğmak amacıyla sürekli olarak yabancı işçileri alet olarak kullanan kapitalistlerin entrikalarına karşı çaba göstermek, çeşitli ülkelerde işçi sınıfının kurtuluşu uğruna girişilen bölük pörçük çabaları

> «birleştirmek, bütünleştirmek ve bir biçimde birlik sağlamak; çeşitli ülkelerin işçilerinde yalnızca kardeşlik **duygularını** uyandırmak değil, aynı **zamanda** bunu **eyleme** geçirmek ve bir kurtuluş ordusu oluşturulması şeklinde birleştirmektir.»

---

* Der Vorbote, sayı 10, Ekim 1866, s. 144-172.

Bu raporun, «doğrudan ve dolaylı vergilendirme» üzerine bir bölümü,

> «Rusya'nın Avrupa'daki tüm emperyalist etkisinin halkların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesinin ayakta tutulması ve sosyal-demokrat bir Polonya oluşturulması yoluyla yok edilmesinin zorunluluğu» üzerine bir bölüm, «büyük sürekli orduların üretim üzerindeki çökertici etkisi» üzerine, «dinsel düşünceler ve politik, toplumsal ve entellektüel gelişme üzerindeki etkileri» üzerine ve «Uluslararası İşçi Birliği'nin karşılıklı yardımlaşma kurumları üzerine»

bir bölümü de içerdiğini ve bu raporda ünlü «Çalışmayan yememelidir de» sloganının bulunduğu gözönünde bulundurduğumuzda, bütün kapitalist ülkelerde bir somut talepler programının hazırlanması için çıkış noktası olarak hizmet eden bu belgenin niteliği hakkında bir düşünceye sahip oluruz.*

Marx, Cenevre Konferansı için böylesine ayrıntılı bir sendika programı hazırlamayı neden gerekli gördü? Neden proletaryanın ekonomik taleplerini önplana çıkardı? Marx'ın kendisi, Kugelmann'a yazdığı 9 Ekim 1866 tarihli mektubunda bunu şöyle açıklamaktadır:

> «Onu [Programı — A.L.] bilerek, **işçilerin doğrudan anlaşmasına ve ortak çalışmasına izin veren** ve sınıf mücadelesinin ve **işçilerin sınıf halinde örgütlenmesinin** gereksinimlerine doğrudan besin ve ivme sağlayan noktalarla sınırladım.»** (a.b.ç. — A.L.)

---

* Bkz. Uluslararası İşçi Birliği Merkez Konseyi'nin 9-16 Mart ve 13 Nisan 1867 tarihli Courrier International ve Ekim 1866 tarihli Vorbote'nin 10. sayısının 144-172. sayfalarındaki Raporu.

** Karl Marx, Kugelmann'a Mektuplar, s. 28.

Marx, kendisini yeniden bize politikacı ve taktisyen olarak gösteriyor. Haklı olarak onda «işçilerin sınıf olarak örgütlenmesinin» önkoşullarını gördüğünden, işçilerin **ortak eylem** için **anlaşmalarını** hedefliyor. Burada önümüzde özellikle, kitleleri birleştirmek ve mücadeleye sürmek için içinde bulunulan anda ve somut durumda hangi kaldıraca basılması gerektiğini tam olarak bilen bir taktisyen olarak durmaktadır. Komünist Partilerimiz ve devrimci birliklerimiz, bu hayranlığa değer taktik sanatını her zaman yeniden Karl Marx'tan öğrenmelidirler.

Uluslararası İşçi Birliği'nin Cenevre Kongresi şu kararı aldı:

> «**İş gününün sınırlandırılmasını**, onsuz diğer bütün kurtuluş çabalarının başarısızlığa uğramak zorunda kaldıkları geçici bir koşul olarak ilan ediyoruz... **Biz, 8 iş saatini, iş gününün yasal sınırı olarak öneriyoruz.**»*

Sonuçta tüm enternasyonal proletaryanın sloganı haline gelen 8 saatlik iş günü sloganı, İngiltere dışında tüm kapitalist ülkelerde iş zamanının 14 saati bulduğu bir dönemde atıldı. Bununla, I. Enternasyonal'in, yalnızca günlük sorunlardan değil, aynı zamanda genel gelişme eğiliminden hareket ederek sloganları tespit ettiğini görüyoruz. Burada, Komünist Enternasyonal ve Kızıl Sendikalar Enternasyonali kongrelerinde, bazı kapitalist ülkelerde ve bazı sanayi dallarında iş zamanının gerçekten 9-10 saati bulduğunu öne sürerek 7 saatlik iş gününe karşı çıkan komünistlerin var olduğu nasıl anımsanmaz?

Marx, iş gününün yasal olarak kısaltılmasına ve

---

* Karl Marx, Kapital I, s. 315.

fabrika yasalarının çıkarılmasına son derece büyük bir önem verdi ve Jura Federasyonu'nun bülteninde bunların yararsızlığı üzerine yazan Bakunincilere karşı mücadele etti:

> «Normal iş gününün yaratılması», diye yazıyor Marx, «bundan dolayı kapitalistler sınıfı ile işçi sınıfı arasındaki çetin, az çok gizli içsavaşın bir ürünüdür... İşçiler kendilerine yönelen eziyetler dizinine karşı 'korunma' amacıyla kafalarını toparlamalı ve sınıf olarak bir devlet yasasını; **sermaye ile gönüllü anlaşmalar yoluyla** hem kendilerini hem de cinslerini ölümüne ve köleliğine satmaktan bizzat kendilerini alıkoyan **karşı konulmaz toplumsal engel** olan yasayı zorla elde etmelidirler.»*

Marx'ın iş yasalarının çıkarılması sorunundaki görüşü, Bakunincilerin iş yasalarının çıkarılmasının yararsızlığı üzerine tumturaklı (Marx buna «deneyimüstü» derdi) nutuklarından yerden göğe kadar uzaktır.

Komünistlerin kısmi talepler uğruna mücadelesini ve iktidarı ele geçirdikten sonraki programını anarşistler, sürekli olarak bile bile Marx eleştirmenlerini Marx'la aynı kaba koyarak ve revizyonizmi Marksizm diye yutturarak, Marx ve Marksistleri, devrimden caymanın «burjuva kısıtlılığı» ile suçlamak için kullandılar. Anarşistler doğal olarak devlet sorununu odak noktasına aldılar ve bu görüş açısından Marx ve Marksizmi yargıladılar ve mahkum ettiler. Bu açıdan anarşist Çerkezov'un, Marx ve Engels'e göre proletaryanın bir işçi devriminden sonra, egemen sınıf olur olmaz gerçekleştirmesi gereken Komünist Manifesto'nun on noktasına olan «eleştirisi» karakteristiktir:

---

* Karl Marx, Kapital I, s. 313, 316.

Marx ve Engels	Çerkezov
1 — Toprak mülkiyetinin kaldırılması ve toprak rantının devlet giderleri için kullanılması	1 — Bütün arazi ve toprak devlete! Türkiye'de toprak ve arazi, bunların bir kısmını tımar sahiplerinin tasarrufuna bırakan devletin, sultan'ın mülküdür.
3 — Göçmenlerin ve asilerin mal varlıklarına el konulması	3 — Bütün despotlar ve ezenler tarafından uygulanan eski bir melanet.
8 — Herkes için zorunlu çalışma.	8 — Paraguay cizvitlerinden alınmış kızgınlık verici bir şey.*

«Komünist Manifesto»nun bir yazınsal aşırmadan başka bir şey olmadığını kanıtlamaya kalkan Çerkezov'un diğer derin anlamlı «eleştirel» değinmelerini buraya aktarmıyorum. Göçmenlerin ve asillerin mal varlıklarına el konmasını bir «melanet» olarak gören Rus anarşizminin bu seçkinlerinin «devrimci anlayış» derecesini görmek için tek başına bu yetmez. Tam bir kanıya varmak için, aynı Çerkezov'un kısmi taleplere karşı ortalığı velveleye verdiğini ve sekiz saatlik iş günü, ücretin mal olarak ödenmesinin yasaklanması, çalışma yetisinin tümden ya da kısmen yitirilmesinden işverenin sorumlu tutulması vs. gibi taleplerin, burjuva devletinin tüm bu «iş yasaları çıkarmasının gerçek sosyalizmle bir ilgisi bulunmadığını» kanıtlamaya çalıştığını vurgulamak gerekir.

Doğrudan talepler uğruna mücadele karşısındaki

---

* V. Çerkezov, Marksizmin Uluslararası Doktrininin Öncüleri, Moskova 1912, s. 56-87 (Rusça).

bu farklı konumları, Marx'ın ve onun Proudhoncu ve Bakuninci karşıtlarının bilimsel ve pratik faaliyetlerine damgasını bastı. Marx, büyük bir inatla malzeme topladı ve çıkardığı sonuçları olguların sağlam temeli üzerinde inşa etti. Marx, öncelikle ilişkileri ve olguları inceledi ve ancak bundan sonra sonuçlar çıkardı; bu görüntü, anarko-sendikalist teorisyenlere tümden yabancıdır.

Marx'ın işçi sınıfının durumunun açıklığa kavuşmasına hangi büyük önemi verdiğini, onun tarafından 1880 yılında hazırlanmış ve onun bir önsözüyle birlikte 20 Nisan 1880 tarihli «La Revue Socialiste» gazetesinde yayınlanan işçiler için ayrıntılı bir soruşturma göstermektedir. Marx, bu soruşturmayı şöyle gerekçelendirmektedir:

> «(İster monarşist, ister burjuva-cumhuriyetçi olsun) hiçbir hükümet, şimdiye kadar Fransız işçilerinin durumu üzerine ciddi anketler yaptırmaya cesaret edemedi. Buna karşı, tarımsal, mali, sınai, ticari ve politik krizler üzerine ne kadar soruşturmalar yürütüldü!
>
> İngiliz hükümeti tarafından sürdürülen resmi soruşturmaların ortaya çıkardığı kapitalist sömürü alçaklığı, ve bunların açıkça ortaya çıkması sonucu çıkarılmak zorunda kalınan yasalar (iş zamanı süresinin yasal olarak 10 saatle sınırlandırılması, kadın ve çocuk çalışmasına ilişkin yasa vs.), Fransız burjuvazisinin, tarafsız ve sistemli soruşturmaların ortaya çıkarabileceği tehlikelerden korkması için fazladan bir nedendi.
>
> Cumhuriyetçi hükümeti belki de İngiltere'nin monarşist hükümetini izlemeye ve kapitalist sömürünün edimleri ve cürümleri üzerine kapsamlı bir araştırma yürütmeye zorlayabileceğimiz umuduyla,

elimizin altında bulunan zayıf araçlarla böylesine bir soruşturmaya girişmeye çalışıyoruz. Burada, çektikleri tüm acıların nedenlerini tümüyle kavrayarak yalnızca kendilerinin tasvir edebileceğini ve kaza ve kader tarafından gönderilmiş bir kurtarıcının değil de, yalnızca kendilerinin toplumsal illete enerjik bir şekilde çare bulacaklarını kavrayan tüm kent ve kır işçilerinden yardım göreceğimizi umuyoruz. Burada, sosyal bir reform yapmaya çalıştıklarından ötürü, geleceğin kendisine ait olduğu işçi sınıfının; içinde çalıştığı ve harekete geçtiği koşulları **tam ve olumlu** olarak tanımak zorunda olan tüm okullardan sosyalistlerin yardımını hesaba katıyoruz.

Toplumsal yenileştirmeyi gerçekleştirmek için sosyalist demokrasinin gerçekleştirmek zorunda olduğu ilk iş bu **çalışma direktifleridir.**»*

Bu soruşturmanın bizzat kendisi, en ciddi öneme değer özenle ve kapsamlı hazırlanmış bir belge teşkil eder. Bunun temelinde Marx'ın 1865 ve 1866'da ortaya attığı sorular yatmaktadır: İşçilere ve Fransız sosyalistlerine ekonomi ile politika arasındaki organik ilişkiyi açıkça göstermeyi kendine görev edindiğinden —ve bu, Fransa devrimci işçi hareketinin en zayıf noktalarından biriydi ve öyle de kalmaktadır—, Marx soruşturmayı önemli ölçüde genişletti ve bir dizi belirleyici ve tamamlayıcı soru ekledi. Soruşturmanın yüz sorusu, ücret biçimlerini, iş zamanı süresini, iş korunması, geçim masrafları, çatışmaların giderilme yöntemi, işverenlerin işçiler üzerinde etki kurma yöntemleri, karşılıklı yardım, devlet makamlarının emekle sermaye arasındaki mücadeleye müdahale biçimi, gönüllü ve zorunlu yar-

* La Revue Socialiste, sayı 4, 20 Nisan 1880, s. 193-194.

dım derneklerinin türü ve biçimleri, savunma birliklerinin sayısı ve niteliği, grevin türü ve süresi, vs.yi kapsamaktadır. Fransız işçi hareketinin Proudhoncu-Blanquist gelenekleri için bu soruşturma, ekonomi ile politika arasındaki sıkı ilişki ve yasal işçi korunması sorununu ortaya koyduğundan, iki kat önemliydi. Yalnızca birkaç düzine işletmeyle de ilgili olsa bu soru kağıdı temelinde yürütülecek ciddi soruşturmalar, o dönemki devrimci işçi hareketinin taktiğinin somutlaştırılmasına malzeme sağlayabilirdi. Ama bu soru kağıdı 25 000 basan bir dergide yayınlandı ve sonra da unutuldu.* Bu, o dönemdeki Fransız sosyalist hareketinin politik düzeyini ve geniş kitlelerden soyutlanmışlığını göstermektedir. Marx'ın soru kağıdının önsözünde ortaya koyduğu hedef gerçekleştirilemedi. Ama buna rağmen bu soru kağıdı, teori ile pratiğin ve ekonomi ile politikanın ilişkilerinin bir örneğini teşkil eder.

Marx'ın, işçi kitleleri içinde ne olup bittiğine dair hassas bir kulağı vardı ve bunlar temelinde taktiğini gözden geçirdi. Fr. Lebner, anılarında şöyle yazıyor:

> «Marx, işçilerle bir araya gelmeye ve onlarla sohbet etmeye sürekli olarak çok büyük bir önem verdi... İşçilerin en önemli politik ve ekonomik sorunlar üzerine görüşlerini onlarla tartışmak onun için çok önemliydi.»**

Marx, işçilerin söylediklerine kulak verdi, ne düşündüklerine ve çevrelerine nasıl tepki gösterdiklerine nüfuz etmeye çalıştı.

---

* Revue Socialiste'te şöyle denmektedir: «Bu çağrı 25 000 adet basıldı, bütün işçi topluluklarına ve tüm sosyalist ve demokratik gruplara ve çevrelere, bütün Fransız gazetelerine ve isteyen tüm kişilere çok sayıda gönderildi.»

** Düşünür, İnsan ve Devrimci Olarak Karl Marx, s. 117.

VIII

MARX VE GREV HAREKETİ

İktisadi mücadelelerin ve sendikaların hem abartılmasına hem de azımsanmasına karşı mücadele eden Marx ve Engels, proletaryanın revlerine ve iktisadi mücadelelerine geniş yer ayırdılar. Hem Marx hem de Engels, grevi, işçi sınıfının doğrudan hedefleri ve nihai hedefleri uğruna mücadelede çok büyük bir silah olarak gördüler. Bölük pörçük işçilerin sert mücadeleler içinde gerçekleşen sınıfa dönüşmesi, klasik olarak «Komünist Manifesto»da, dünya komünizminin bu canlı ve kalıcı belgesinde ortaya konmuştur. «Komünist Manifesto», burjuvazinin ve onun mezar kazıcılarının, «iş buldukları sürece yaşayan ve emekleri sermayeyi çoğalttığı sürece iş bulan modern işçi sınıfının»* doğuşunu canlı renklerle çizer.

Proleterlerin sınıf olarak örgütlenmesinin yolları üzerine «Komünist Manifesto»da şunları okuyoruz:

> «Proletarya çeşitli gelişme aşamalarından geçer. Burjuvaziye karşı mücadelesi, varlığı ile başlar.
>
> Başlangıçta tek tek işçiler, daha sonra bir fabrikanın işçileri, sonra da bir yöredeki bir iş kolu-

* Karl Marx, Friedrich Engels, Komünist Manifesto, s. 10.

nun işçileri, kendilerini doğrudan sömüren bir tek burjuvaya karşı mücadele ederler. Saldırılarını yalnızca burjuva üretim ilişkilerine değil, aynı zamanda bizzat üretim araçlarına karşı da yöneltirler; rekabet eden yabancı metaları yok ederler, makineleri parçalarlar, fabrikaları ateşe verirler, ortaçağ işçisinin kaybolmuş konumunu yeniden kazanmaya çalışırlar.

Bu aşamada işçiler, tüm ülkeye serpilmiş ve rekabetin böldüğü [düzensiz]* bir kitle oluştururlar...

Fakat sanayiin gelişmesiyle proletarya yalnızca çoğalmaz; büyük kitleler halinde yoğunlaştırılır, gücü büyür ve bunu daha fazla hisseder... Tek tek işçi ile tek tek burjuva arasındaki çatışmalar giderek artan bir şekilde iki sınıf arasındaki çatışma niteliğini alır. İşçiler, burjuvaziye karşı birlikler [sendikalar]** oluşturmaya başlarlar; iş ücretlerini korumak üzere biraraya gelirler. Bu arada sırada ortaya çıkan başkaldırmalara hazırlıklı olabilmek için sürekliliği olan birlikler kurarlar. **Mücadele yer yer ayaklanma biçimlerine bürünür.** (a.b.ç. — A.L.) Zaman zaman işçiler zafer kazanır, ama yalnızca geçici olarak. Mücadelelerinin esas sonucu, dolaysız [anlık — ÇN] başarı değil, aksine işçilerin durmadan genişleyen birleşmesidir. Bu, büyük sanayi tarafından üretilen ve çeşitli yerlerin işçilerini birbirleriyle ilişkiye geçiren gelişen haberleşme araçları tarafından geliştirilir. Her yerde aynı niteliğe sahip olan yerel mücadeleleri ulusal düzeyde, bir sınıf mücadelesi halinde merkezileştirmek için yalnızca bağ kurmaya ihtiyaç vardır. Ama

* 1888 tarihli İngilizce baskıya eklenmiştir. ÇN.
** 1888 tarihli İngilizce baskıya eklenmiştir. ÇN.

her sınıf mücadelesi politik bir mücadeledir...

Proleterlerin sınıf olarak ve bununla birlikte politik parti olarak örgütlenmesi, her an bizzat işçilerin kendi arasındaki rekabet tarafından yeniden tahrip edilir. Ama her seferinde yeniden, daha güçlü, daha sağlam ve daha etkili olarak yeniden oluşur.»*

Engels, «İngiltere'de Çalışan Sınıfın Durumu» adlı kitabında, İngiliz işçilerinin kendi durumlarını düzeltmek için yürüttükleri sürekli mücadelelere son derece önemli bir yer ayırır. Grevleri, bir savaş okulu, işçi sınıfının kurtuluşu için mücadelede zorunlu ve vazgeçilmez bir silah olarak değerlendirir. Engels, işçilerin mücadelesinin henüz önemli ölçüde kendiliğinden bir nitelik taşıdığı 19. yüzyılın ilk onyıllarındaki İngiliz proletaryasının durumu ve mücadeleleriyle uğraştı. Meydana gelen olaylar içinde yönünü bulmak ve işçilerin «tarafsız» burjuva bilimi tarafından azgınca kışkırtılması koşullarında, grev hareketinin gerçek karakterini doğru bir şekilde değerlendirebilmek için, insanın güçlü bir devrimci önseziye sahip olması gerekirdi. Örneğin Engels'te şunu okuyoruz:

«Bir savaşta bir tarafın zararı, diğer tarafın yararıdır ve işçiler fabrika sahipleriyle kanlı bıçaklı düşman olduklarından, burada yüksek egemenlerin de kapışmaları sırasında yaptıklarının aynısı geçerlidir...

Bu iş bırakımların inanılmaz sıklığı, İngiltere'de toplumsal savaşın patlamasının ne denli yaygın olduğunu en iyi şekilde kanıtlamaktadır... Bu grevler kuşkusuz şimdilik ileri karakol çatışmalarıdır ve arasıra önemli çatışmalar olsa bile; bunlar hiç-

* Adı geçen eser, s. 21-22.

bir şeyi tayin etmiyorlar, ama bunlar, proletarya ile burjuvazi arasındaki tayin edici muharebenin yaklaştığının en güvenilir kanıtlarıdır. **Bunlar, işçileri artık kaçınılmaz olan büyük mücadeleye hazırlayan savaş okullarıdır:** Bunlar, tek tek iş kollarının büyük işçi hareketine katılımlarına ilişkin ayaklanma çağrılarıdır... **Ve savaş okulu olarak bunlar eşsiz bir etkiye sahiptirler. İngilizlerin kendine özgü kahramanlıkları bunlar içinde gelişmektedir...** (a.b.ç. — A.L.)

Sefaleti kendi deneyiminden tanıyan bir işçi için, karısı ve çocuğuyla buna karşı durmak, açlığı ve yoksulluğu aylar boyunca çekmek ve bu arada sağlam ve sarsılmadan kalmak, gerçekten ufak-tefek bir iş değildir. Bir Fransız devrimcisini bekleyen ölüm, kürek cezası, İngiliz işçisinin mülk sahibi sınıfın boyunduruğuna girmeyi tercih ettiği yavaştan açlıktan ölmek karşısında, açlık çeken aile gündelik manzarası karşısında nedir ki?... Bir burjuvayı dize getirmek için bu kadarına katlanan kişiler, tüm burjuvazinin iktidarını devirmeye de muktedir olacaklardır.»*

Gördüğümüz gibi, Engels, grevin, toplumsal savaşın yalnızca bir türü olduğunu, grevlerin savaş okulu olarak eşi bulunmaz olduğunu vurgulamaktadır. O, grevin küçümsenmesine karşı, içi boş laf devrimciliğine karşı, işçilerin iktisadi mücadeleleri karşısındaki burnu büyük küçümseyici tavra karşı mücadele etmekte ve grev yapmanın çok cesaret ve fedakarlık, sadakat ve kararlılık gerektirdiğini ve proletarya ordusunun tam da bu ileri karakol çatışmalarında oluşturulacağını ve çe-

* Friedrich Engels, İngiltere'de Çalışan Sınıfın Durumu, s. 212, 213, 214.

likleşeceğini vurgulamaktadır. Engels'in bu bakış açısı, Marx'ın da bakış açısıdır.

Marx'ın grev hareketine, grevciler arasındaki dayanışmanın örgütlenmesine, diğer ülkelerden grev kırıcılarının getirilmesine karşı mücadeleye nasıl büyük bir önem verdiği, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi'nin tutanaklarından ortaya çıkmaktadır. Bütün kısalıklarına ve darlıklarına rağmen bu tutanaklar, Marx ve onun tarafından kurulan I. Enternasyonal'in grevlere ve grevcilerin desteklenmesine nasıl muazzam bir önem verdiklerine ışık tutmaktadır. Bu tutanaklardan bazı alıntıları aktarıyoruz:

> «25 Nisan 1865'te Leipzig'li dizgicilerin, grevlerini bildiren ve Londralı dizgicilerin kendilerine yardım edecekleri umudunu dile getiren bir mektubu okunur. Genel Konsey, Fox, Marx ve Kramer'den oluşan bir delegasyonu, Leipzig'den gelen mektup üzerine bilgi vermek amacıyla Londralı dizgiciler toplantısına gönderir. 9 Mayıs 1865'te Fox, delegasyonun dizgiciler toplantısını ziyaret ettiğini, ancak Londralı dizgicilerin parayı üç aylık bir sürede vermelerinin kendileri açısından mümkün olmadığını açıkladıklarını ve böylelikle delegasyonun çabalarının sonuçsuz kaldığını bildirir. 23 Mayıs 1865'te, Lyon'daki bir tül fabrikası işçilerinin, ücretlerine karşı bir saldırıyı bildiren bir mektupları okunur. 20 Haziran 1865'te Lille Dokumacılar Derneği'nin Uluslararası İşçi Birliği'ne katılmak istediği bildirimi alınır. Aynı anda, Lyon'dan, işçilerin geçim maddeleri darlığından geri çekilmek zorunda kaldıklarını bildiren bir mektup okunur. 30 Ocak 1866'da, Londra derneğinin arabulucular odası sorunu üzerine görüş alışverişinde bulunması üzerine görüşme yapılır. 27 Mayıs 1866'-

da, Londra terziler grevi üzerine bir bildirim gelir ve kıta'dan grev kırıcı getirmeye kalkılacağına dikkat çekilir. Genel Konsey, kıta işçilerinin grev mücadelesi sırasında buraya gelmelerinin önlenmesi için komşu ülkelerin bu durumdan haberdar edilmesine karar verir. 4 Nisan 1866'da, bir tel işçileri delegesi, işverenlerin kıta'dan yedek işçi getirmelerine karşı gösterdiği çabalardan dolayı Genel Konsey'e teşekkür eder. 22 Mayıs'ta, Cenevre'den gelen, ayakkabıcılar grevinin başladığını bildiren ve işçileri bu durumdan haberdar etme ricasını içeren bir mektup okunur. Cenevre grev komitesi, bunun diğer ülkelere bildirilmesini rica ediyor. Aynı gün, Birliğe yalnızca sözde değil, aynı zamanda pratikte de girmeye söz veren Stratford tuğla işçileri ve maun marangozları yerel komitesi ile ilişkiye geçmek üzere bir delegasyon seçilir. 28 Eylül 1869'da New York'taki bir gazete basımevinin basımcılarının, işgücünün girişini engelleme ricasını içeren bir mektubu okunur. Aynı gün, bir grev dolayısıyla yardım ricasını içeren Hildonlu dizgicilerin ve ksilografçıların bir mektubu ve sepet yapımcılarının lokavtını bildiren bir mektup okunur. Sekreter, maddi yardım olanağının olmadığını bildirmekle görevlendirildi. 12 Ekim 1869'da Elbeuf koyun yünü işçileri ve örgücülerinin grevi üzerine yardım ricasıyla bir mektubu okundu. Örgücüler, ücret miktarlarının artırılmasında ısrar ediyorlar. 26 Kasım 1869'da Marx, mekanisyenlerin altı haftadan beri iş zamanlarının uzatılmasına ve ücretlerin düşürülmesine karşı grevde bulunduğu Hannover'den bir mektup aldığını bildirir. 4 Ocak 1870'te, Sosyal-Demokrat Parti Yönetim Kurulu'nun grevci Waldenburg kömür işçilerine ödünç pa-

ra verilmesi isteğine yanıt olarak, sekreter, 'Londra'dan hiçbir yardım olanağının bulunmadığını' bildirmekle görevlendirildi. 11 Ocak 1870'te, Neuville-sur-Saône'dan gelen ve grevdeki basma işçileri için yardım isteyen bir mektup okundu. Sekreter, bu grevden dolayı Manchester'le ilişki kurmakla görevlendirildi. 18 Nisan 1870'te Varlin, Uluslararası İşçi Birliği'nin denetimi altında bir sendika örgütü kurmak amacıyla Lille'de olduğunu bildirir. Aynı gün Dupont da, maden işçileri hakkında bir grev dolayısıyla verilen gaddarca kararları bildirir. Genel Konsey'in 31 Mayıs 1870'teki oturumunda Paris'ten gelen bir grevci dökümcüler delegasyonu kabul edildi. 14 Haziran 1870'te Sekreter, Birleşik Makine Yapımcıları Derneği'nin, Birlik üyeleri arasında Paris'li grevci dökümcüler yararına kişi başına 2 Pence* ödenti toplanmasını talep ettiğini bildirir. 1 Temmuz 1870'te Genel Konsey, Cenevre lokavtı ile uğraşır. Bu grev dolayısıyla Marx, Avrupa kıtasındaki ve Birleşik Devletler'deki tüm işçi örgütlerine ve Birliğin şubelerine grevcilerin desteklenmesi için çağrı yapmakla görevlendirilir. 20 Haziran 1870'te, Makine Yapımcıları Derneği'nin Paris'li demir dökümcülerine para vermeyi kararlaştırdığını içeren bir bildirim okunur. Genel Konsey, yalnızca paranın teslim edilmesinin güvence altına alınması için değil, aynı zamanda 'iyi bir moral etki' elde edilmesi amacıyla Makine İşçileri Derneği sekreterinin parayı Paris'e götürmesine karar verir.»**

Genel Konsey'in tutanaklarından yapılan bu kısa

* Pence: 1 Sterling'in yüzde biri. ÇN.

** Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi'nin Tutanakları (İngilizceden).

alıntılar, grevin, grev kırıcılarına karşı mücadelenin vs. I. Enternasyonal'in faaliyeti içinde nasıl büyük bir yer aldığını kanıtlamaktadır. Ama bu, Genel Konsey'in, yalnızca ve tek başına bu sorunla uğraştığı anlamına gelmez. I. Enternasyonal Genel Konseyi, büyük politik sorunlarla uğraştı. I. Enternasyonal'in özelliği —bu kuşkusuz Marx'ın bir kazanımıdır—, Genel Konsey'in oturumlarında grev mücadelesi sorunlarına çok geniş bir yer ayrılmasında, politika ile ekonomi arasında suni bir ayrım olmamasında, herşeyin tartışmaya tabi tutulması ve anında ve yerinde kararlar alınmasında ve «Doktor Marx»a sık sık, herhangi bir derneğin toplantısını ziyaret etme, herhangi bir grev dolayısıyla bir bildiri kaleme alma, orada grev kırıcıları gönderilmesine karşı kampanya yürütülmesi amacıyla herhangi bir ülkeye yazma vs. gibi mütevazi görevler verilmesinde yatmaktadır. Marx bunu —tümüyle haklı olarak— genel politik faaliyetinin bir parçası olarak gördü.

Marx'ın bu sorunlara hangi önemi biçtiği, örneğin aşağıdaki mektuptan görülebilir. 23 Nisan 1866'da Marx, Engels'e şöyle yazıyor:

> «'**Enternasyonal**'de durum şudur: Benim geri dönüşümden itibaren disiplin tümüyle yeniden sağlandı. 'Enternasyonal'in terziler grevine (Fransa, Belçika vs. için sekreterlerinin mektupları yoluyla) başarılı müdahalesi, buradaki Trade-Union'lar arasında sansasyon yarattı.»*

Enternasyonal'in grevlere bu müdahalesi, ona muazzam bir popülerlik kazandırdı. Bütün ülkelerden işçiler, zor bir duruma düştükleri her seferinde, Enternasyonal'e başvurmaya başladılar. 27 Mart 1867'de Marx, sevinçle Engels'e şöyle yazıyor:

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 3, s. 327.

«'Enternasyonal'imiz büyük bir zaferi kutladı. Grevde bulunan Paris'li bronz işçilerine Londra'lı Trade-Union'lardan para temin ettik. Patronlar bunu görür görmez, boyun eğdiler. Konu Fransız gazetelerinde büyük gürültü yarattı ve şimdi Fransa'da yerleşik bir güç olduk.»*

O dönemlerde işverenlerin belirli bir bölümü arasında, Enternasyonal'in kuvveti ve gücü üzerine efsanevi söylentiler yaygınlaşmaya başladı. Marx, işçilerin sermayeye karşı mücadelelerinin pratik olarak desteklenmesine muazzam bir önem verdi. Enternasyonal'in Cenevre Kongresi'ne (1866) aşağıdaki karar tasarısını getirdi:

«Birliğin [Enternasyonal'in — ÇN] şimdiye kadar çeşitli fırsatlarda başarıyla yerine getirdiği önemli işlevlerinden biri, iş bırakımları ve boykotlar sırasında kendi ülkelerinin işçilerinin hak taleplerini başarısızlığa uğratmak için yabancı ülkelerin işçilerini alet olarak kullanmaya sürekli hazır olan kapitalistlerin entrikalarına karşı çıkmaktır. Çeşitli ülkelerin işçilerinin birbirlerini yalnızca kardeş olarak hissetmeleri değil, aynı zamanda kurtuluş ordusunun birleşik parçaları olarak davranmayı bilmeleri de Birliğin en önemli amaçlarından biridir.»**

Marx'ın grevlere ve grevler sırasında dayanışma eylemlerine nasıl büyük bir önem verdiği, örneğin Engels'e gönderdiği 18 Ağustos 1869 tarihli mektubundan ortaya çıkmaktadır. Bu mektubunda, Paris'li bronz işçilerinin kendilerine ödünç verilen 45 Sterling'i geri

* Adı geçen eser, s. 378.

** Stegmann-Hugo, Sosyalizmin Elkitabı, s. 344.

ödemeleri üzerine sevincini dile getirmektedir. Devamında şöyle yazmaktadır:

> «Posan'da —Zabicki'nin bildirdiğine göre— **Polonyalı** işçiler (marangozlar vs.) Berlin'li arkadaşlarının yardımıyla bir grevi başarıyla sona erdirdiler. Monsieur le Capital [sermaye efendileri]'ne karşı bu mücadele —grevin tali biçimlerinde bile— burjuva bayların barış nutuklarından başka bir şekilde ulusal önyargıların üstesinden gelecektir.»*

O dönemin daha büyük grevleri dolayısıyla, Genel Konsey adına Marx tarafından yazılmış birçok çağrı var elimizde. Örneğin, Seraing ve Frameries (Belçika)'nın grevci pudel demircilerine ve taşkömürü işçilerine yönelik 1869'daki kitle katliamı dolayısıyla Avrupa ve Birleşik Devletler işçilerine yapılan çağrı Marx'ın kaleminden çıkmıştır. Marx, Belçika süvarilerinin Seraing'deki «kahramanca atılganlıklarını» ve Frameries'deki Belçika jandarmasının «bükülmez çarpma kudretini» şiddetle teşhir etmektedir; «çeşitli politikacıların bu inanılmaz gerçeklere yüksek bir yurtseverlik özelliği verdiklerini», «Belçika kapitalistinin kendisinin emeğin özgürlüğü diye adlandırdığı bu şeye olan çılgınca tutkusuyla dünya çapında bir ün kazandığı»nı yazmaktadır.** Marx, Enternasyonal üyelerinin, özel kişilerin hayatına ve mülkiyetine sabotajlar yapma vs. amacıyla kurulmuş olduğu iddia edlien bir birliğe üye olmakla suçlanmalarıyla alay etmektedir. Aynı yerde Belçika meşrutiyetçilerinin niteliğini şöyle çizmektedir:

> «Uygar dünyada, savaş gücünün grevci işçile-

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 4, s. 224.

** Avrupa ve Birleşik Devletler İşçilerine, Der Vorbote, 1869, s. 87-92.

rin kasabı olarak kullanıldığı, her grevin işçileri doğramak için hırsla ve başkalarının zararından duyulan sevinçle bahane olarak kullanıldığı yalnızca bir tek küçük ülkecik var. Bu tek mutlu ülkecik, kıta meşrutiyetinin örnek devleti, toprak sahiplerinin, kapitalistlerin ve papazların rahat ve etrafı çitlerle güzelce örülü cenneti **Belçika**'dır. Belçika hükümetinin yıllık işçi katliamı; dünyanın yıllık kendi etrafında dönüşü kadar garantidir. Bu yılki katliam kendisini önceki yıllardakinden, muharebe kurbanlarının daha da tüyler ürperten sayısı, başka durumlarda gülünçleşen başıbozuk asker gürühunun daha da iğrenç vahşetleri, papazlar ve sermayedarlar basınının daha da gürültücü sevinç çığlıkları ve devlet zoruna sahip kasapların öne sürdüğü bahanelerin daha da utanmazca yersizliğiyle ayırmaktadır.»*

Bu parlak bildiri, «dulların, kadınların ve çocukların acısını azaltmak, sanıklara savunmalarını kolaylaştırmak ve yapılması düşünülen araştırmayı desteklemek amacıyla para toplanmasını düzenleme»** çağrısıyla bitmektedir.

Bu, Marx tarafından yazılan tek bildiri değildir. Marx, Cenevre inşaat işçilerinin lokavta uğramasıyla ilgili (1870) bir bildiri yazdı:

«Bütün ülkelerin işçilerine:

Genel Konsey, bundan dolayı, uygar dünyanın bütün kadın ve erkek işçilerini, Cenevre'li inşaat işçilerine kapitalist despotizme karşı mücadelelerinde hem maddi hem de manevi araçlarla destek vermeye çağırır.»

---

* Adı geçen eser, s. 87-91.

** Adı geçen eser, s. 112.

Çağrı, bütün işçileri grev kırıcılığına izin vermemeye çağırır: çünkü;

> «İşçi sorunu, geçici ve yerel değil, tüm dünyanın işçileri tarafından çözülmesi gereken bir dünya sorunudur. Bundan dolayı karşılıklı desteğe çağırıyoruz.»*

Genel Konsey'in verdiği görevle Marx, Londra'daki grevci Alman terziler adına, Almanya'daki meslektaşları için bir bildiri yazar. Marx, bu bildiride geçerken toplu sözleşmenin bir tanımını yapar. [Bu tanım aynı zamanda Marx'ın — ÇN] iktisadi mücadele karşısında konumunu karakterize etmektedir: «İşçilerin, Patronlar Birliği tarafından bizzat önerilen ücretleri kabul etmesine rağmen,» diye yazıyor Marx, **«6 Nisan tarihli geçici anlaşma, yalnızca bir ateşkes olarak görülebilir.»**

Onun tarafından yazılıp Uluslararası İşçi Birliği'nin Basel'de yapılan IV. Kongresi'ne (1869) sunulan rapor, son derece büyük bir öneme sahiptir:

> «Genel Konsey'inizin raporu», diye yazıyor Marx, «esas olarak **emekle sermaye arasındaki gerilla çatışmalarına** ilişkindir; bununla, **geçen yıl Avrupa kıtasını rahatsız eden** ve ne işçilerin sefaletinden ve ne de kapitalistlerin despotizminden değil de, Birliğimizin gizli entrikalarından doğduğu iddia edilen **grevleri** kastediyoruz.»**

Devamında Marx, Basel'li işçilerin «ekonomik isyanından» ve «herhangi bir örgütlenmeleri olmamasına rağmen sermayenin tecavüzlerine karşı ilk kez ayakla-

---

* Orijinal.

** Karl Marx, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi'nin Basel'deki IV. Genel Kongre'ye Raporu, Der Vorbote 1869, s. 133.

nan **Normandiyalı** dokumacılardan» sözetmektedir. Londra'lı işçiler, bu greve Uluslararası İşçi Birliği'nin de çabaları ile yanıt verdiler:

> «Bu ekonomik isyanın maddi başarısızlığını», diye yazıyor Marx, «büyük manevi sonuçlar giderdi. Normandiyalı pamuk işçilerini işçilerin devrimci ordusuna kazandırdı, Rouen, Elbeuf, Darnetal vb. de Trade-Union'ların kurulmasına ivme kazandırdı ve İngiliz ve Fransız işçi sınıfları arasındaki kardeşlik bağlarını yeniden pekiştirdi.»*

Marx devamla şöyle yazıyor:

> «Ricamarie katliamından kısa bir süre sonra Lyon'da çoğunluğu kadınlardan oluşan ipek **tuğracıları** tarafından ekonomik isyan dansı başlatıldı. İşçiler, düştükleri zorluk içinde Enternasyonal'e başvurdular... Gerek Lyon'da ve gerekse de bundan daha önce Rouen'de kadın işçiler büyük ve seçkin bir rol, oynadılar... Böylelikle topluluğumuz, birkaç hafta içinde, 30 yılı aşkın bir süre önce bayraklarına modern proletaryanın 'vivre en travaillant ou mourir en combattant' ['çalışarak yaşamak ya da çarpışarak ölmek'] sloganını yazan bu kahraman halk içinde 10 000'den fazla yeni taraftar kazandı.»**

Bunun dışında Marx, işçilerin Avusturya, Prusya ve Macaristan'daki mücadelelerinin ve takibata uğramalarının bir tablosunu çizmekte ve Macaristan içişleri bakanı von Wenkheim'ın, bir hastalık kasasının kuruluş fonu yararına yapılacak bir şölenin yasaklanmasından dolayı kendisiyle konuşan bir Presburg işçi delegasyo-

---

* Der Vorbote 1869, s. 137. Marx'ın Basel Kongresine Raporu.
** Adı geçen eser, s. 139-140.

nuna, tüten purosunu ağzında çevirerek aşağıdaki açıklamayı nasıl yaptığı şeklinde ilginç bir örnek vermektedir:

> «İşçi misiniz? Çalışkan mısınız? — diye sordu bakan — öyleyse başka bir şeyle ilgilenmenize gerek yok, derneklere gereksiniminiz yok ve politika yaparsanız eğer, o zaman buna karşı aracı da biliriz. Sizin için hiçbir şey yapmayacağım. İşçiler istedikleri kadar homurdansınlar!»*

Marx, buradan İngiltere'ye geçer ve şöyle yazar:

> «Bu yıl İngiltere'nin de kendisinin Kelt'li kömürcülere karşı giriştiği işçi katliamıyla övünmesinde şaşılacak bir şey yok ki.» Askerlerin hangi koşullar altında işçilere ateş ettiğini araştırmakla görevli bir mahkeme jürisi, daryürekli ve «önyargılarla dolu sınıf jürisi», «cinayeti, meşru bir ölüm olayı» ilan etti.**

Marx, buraya yalnızca o dönemdeki grevler üzerine değil, aynı zamanda Uluslararası İşçi Birliği üyelerinin takibata uğraması üzerine de bir dizi olguyu aktardığından, Basel Kongresi'ne sunulan bu rapor muazzam bir öneme sahiptir.

Birinci Enternasyonal'in grev hareketine müdahalesi, bütün ülkelerde burjuvaziyi büyük bir huzursuzluğa düşürdü. Cenevre'li kapitalistler şunun üzerine sızlanıyorlardı.

> «Kendilerine Londra'dan gelen yönergelere uydukları için, Enternasyonal üyeleri Cenevre kantonunu yıkıma uğratıyorlar. Basel'deki patronlar, işçilerle olan özel çatışmalarını hemen **Uluslararası**

* Adı geçen eser, s. 141.

** Adı geçen eser, s. 141-142.

İşçi Birliği'ne karşı devlet zorunun bir haçlı seferine dönüştürdüler.

'Enternasyonal'in genel hazinesinin' boyutunu saptamak gibi fantastik bir görevle özel bir kurye gönderdiler... Belçikalı resmi araştırıcı, hazine hayaletinin karanlık bir köşede demirden bir sandığın içinde bulunduğunu vehmediyor. Yardakçıları hemen sandığa saldırıyorlar, zorla kırıyorlar ve... birkaç parça kömür buluyorlar. «Belki de,» diye belirtiyor alay ederek Marx, «polis elinin değmesiyle saf enternasyonal altın hemen kömüre dönüştü.»*

Yalan yorumları için ve «olguları çarpıtması için satın alınmış» Fransa hükümet basını, grevlerin Genel Konsey'in ve gözlemcilerin gizli emirleriyle meydana geldiğini, Enternasyonal'in yabancı bir devletin hizmetinde olduğunu ve

«Grevlerin, bu olağanüstü güçlü topluluğun [I. Enternasyonal'in — ÇN] teveccühünü kazanmış bir yabancı Makyavelli'nin isteği üzerine meydana geldiğini»** bildirmekteydi.

Komün'den ve Uluslararası İşçi Birliği'nin meşhur mesajından sonra kışkırtma daha da yoğunlaştı. 1872'deki Lahey Kongresi'ne sunulan raporda Marx, Uluslararası İşçi Birliği'ne karşı yapılan azgınlıklar ve kötülükler üzerine bir dizi olguyu sıralar. Jules Favre, Komün'ün yenilgiye uğratılmasından sonra, Enternasyonal'e karşı ortak önlem alınması önerisi içeren bir notayla bütün hükümetlere başvurdu. Bismarck ve Roma'daki Papa buna hemen tepki gösterdiler ve bundan hemen sonra Uluslararası İşçi Birliği'ne karşı önlemler hazır-

* Adı geçen eser, s. 136.

** Adı geçen eser, s. 138.

lanması amacıyla Salzburg'da Avusturya imparatou ile Alman impaatoru arasında bir görüşme yapıldı:

«Ama», diye yazıyor Marx Lahey Kongresi'ne sunulan raporda, «Avrupa hükümetlerinin birleşik akıllarının kılı kırk yararak icat edebildikleri bütün baskı önlemleri, dünyanın yalan gücünün giriştiği iftira savaşı önünde sönük kalmaktadır. Sahte öyküler ve Enternasyonal'in gizleri, resmi belgelerin ve özel mektupların utanmazca çarpıtılması, sansasyonal telgraflar vs. hızla birbirini izledi; burjuva basınının elinde bulunan tüm iftira kapakları bir kerede açıldı ve kin duyulan düşmanı boğması düşünülen alçaklık seli akmaya başladı. Bu iftira savaşının tarihte benzeri yoktur; üzerinde cereyan ettiği alan gerçekten ne kadar enternasyonalse, egemen sınıfların çeşitli parti organlarının onu sürdürme onayı da o denli tamdır. Chicago'daki büyük yangından sonra, 'Telgraf'*, tüm yerküreye, bunun Enternasyonal'in şeytanca bir eseri olduğu haberini yaydı. Aslında yalnızca, Batı Hindistan'ı tahrip eden orkan fırtınasının, onun şeytani yeteneği üzerine atılmadığına hayret etmek gerekir.»**

Londra'dan «emirler», gizli gözlemciler, altın dağları, belge çarpıtmaları ve iftira selleri: Bütün bunlar kulağa ne denli çağdaş geliyor ve aynı mücadele daha da geliştirilmiş temellerde uluslararası burjuvazi tarafından Komünist Enternasyonal'e karşı nasıl yeniden üretiliyor! Uluslararası sermayenin ve onun siyasi polis ve ispiyonlar çevresinden gelen yazarlarının ulumasına

* Telgrafı, Amerika'da ünlü bir gazete.

** Londra Genel Konseyi'nin 6.IX.1872 tarihinde, Lahey'deki Uluslararası Kongre'nin Resmi Oturumunda okunan Resmi Rapor (İngilizceden).

Marx şöyle yanıt verdi: «İşçileri greve iten Enternasyonal değildi, tam tersine, işçileri Enternasyonal'in kollarına iten grevlerdi.»***

Proudhoncular ve Bakuninciler, bilindiği gibi, sendikalara ve grevlere karşıydılar. Ama daha sonra 180 derecelik bir dönüş yaptılar ve işçi örgütünün tek biçimi olarak sendikaların ve tek mücadele biçimi olarak grevlerin ateşli taraftarları oldular. Bakunin grev sorununda, «ekonomik taleplerin Enternasyonal'in özünü ve hedefini oluşturdukları» ve «direniş kasaları ve Trade Union'ların burjuvaziye karşı mücadelede şu anda işçilerin elinde bulunan tek etkin mücadele araçları olduğu» varsayımından hareket etmektedir. Bakunin bu mutlak temele sağlam bir şekilde ayak bastıktan sonra —Bakunin yalnızca mutlaklar içinde düşündü ve diyalektiği kavramadı— şimdi de grev hareketinin anlamını ve gelişmesini formüle etti. Bakuninde şunu okuyoruz:

> «Grev, proletaryanın burjuvaziye karşı toplumsal savaşının başlangıcıdır, şimdilik henüz yasal çerçevede. Grevler, iki açıdan değerli bir mücadele yöntemi oluştururlar; kitleleri elektrize ederler, manevi enerjilerini çelikleştirirler ve her geçen günle bundan böyle geri dönülmez bir şekilde onu burjuva sınıfından ayıran uçurumu gözle görülebilir şekilde göstererek, onların ruhunda onların çıkarlarıyla burjuvazinin çıkarları arasında derin zıtlıklar olduğu bilincini uyandırırlar; devamla, bütün mesleklerden, bütün yerleşim bölgelerinden ve bütün ülkelerden işçiler arasında bilinç ve dayanışmanın uyanmasına ve tespit edilmesine güçlü ölçüde katkıda bulunurlar. Böylelikle ikili bir etki: bir yandan olumsuz bir etki ve diğer yandan bu dün-

*** Der Vorbote 1869, s. 138.

yayı adeta mutlak bir şekilde burjuvazinin dünyasının karşısına koyarak doğrudan proletaryanın yeni dünyasını yaratmayı hedefleyen olumlu etki.»*

Her grevin işçilere hangi kurbanlara ve hangi acılara malolduğunu kim bilmez? Ama grevler gereklidir; öylesine gereklidir ki, onlarsız halk kitlelerini toplumsal mücadeleye yükseltmek ya da onları örgütlemek mümkün değildir. Grev bir savaştır ve halk kitleleri yalnızca bu savaş sırasında ve her işçiyi onun günübirlik, anlamsız, sevinçsiz ve umutsuz yalıtılmışlığından koparıp alan savaş tarafından örgütlenir. Savaş onu bir hamlede diğer bütün işçilerle bir tutku adına ve bir hedefte birleştirir ve onları en gözle görülür ve hissedilebilir tarzda, zaferi elde etmek için katı bir örgütün gerekliliğine ikna eder. Coşkun halk kitleleri, soğuk durumdaki metalden daha kolay şekilde katı bir kütle halinde birleşebilen, kaynaşabilen ve biçimlendirilebilen eriyik metal gibidir. Gerekli olan yalnızca, **onu** sözkonusu metale özgü, yani halkın gereksinimlerine ve önsezilerine uygun **özelliklerine ve iş yasalarına göre biçimlendirebilecek bir usta bulmaktır.** (a.b.ç. — A.L.)

Grevler, kitleler içinde her işçinin yüreğinde uyuyan ve, denebilir ki, onun tarihsel sosyo-psikolojik özünü oluşturan, ama normal koşullarda, kölece alışkanlık ve genel bağımlılığın baskısı altında az kişinin bilincine varabildiği tüm toplumsal ve devrimci önsezileri uyandırır. Ama buna karşı, bu ekonomik mücadele tarafından uyandırılan önseziler, kafaları kaldıran işçi kitleleri içinde uyandığın-

* Michael Bakounine, Fragment formant une suite de l'empire Knouto-Germanique, Oeuvres, IV, s. 338-339.

da, bunlar arasında devrimci görüşlerin propagandasını yapmak son derece kolaylaşır. Bu görüşler, halkın önsezgisinin en saf ve en gerçeğe uygun ifadesinden başka bir anlama gelmez...

Her grev, henüz bugün her tarafta burjuva sınıfını halk kitlelerinden ayıran uçurumu sürekli genişletme ve derinleştirme yoluyla, onların çıkarlarıyla kapitalistlerin ve mülk sahiplerinin çıkarlarının mutlak uyuşmazlığını en hissedilebilir tarzda işçilerin gözlerinin önüne serme yoluyla değerlidir... Evet, işçileri burjuvazinin politik etkisinden kurtarmak için grevden daha iyi bir araç yoktur.

Evet, grevler büyük bir olaydır; onlar, işçi ordularını, burjuva devletinin iktidarını devirmek ve tepelemek ve yeni bir dünya için geniş ve özgür bir zemin hazırlamak zorunda olan bir orduyu yaratır, çoğaltır ve örgütlerler.»*

İçinde biraz gerçek de barındıran bu lirik, Marx'ın «Kapital»in birinci cildinde yazdıklarıyla karşılaştırıldığında, bir diyalektikçi ile bir metafizikçi arasındaki ayrım hemen görülür. Marx, somut grevler üzerine yazar, işçi eylemleri için düzinelerle örnek verir, bunların iş gününe, ücrete, işçi yasalarına vb. nasıl yansıdığını anlatır. Kısmi taleplerle nihai hedef arasındaki ilişkiyi görmediğinden, Bakunin fabrika yasalarıyla ilgilenmez. Her grevden bir devrimin parlayacağına inanır. Marx'ı sendikaların etki sınırı ilgilendirir. Bakunin'i bu sorun hiç uğraştırmaz. Grev sorununa, anarşistlerin, Lenin'in «Devlet ve Devrim»de yazdığı gibi, devlet sorununa yaklaştıkları gibi yaklaşır. Anarşistler de devlet sorununda doğru olan şeyi —sınıfsız, devletsiz toplum nihai hedefini— öylesine bir metafizik şurup kütlesine batırdılar ki, in-

* Michael Bakunin, Dünya Birliği, s. 55, 57, 61 (Rusça).

olanakları bunun içinde boğdular. Tıpkı aynı şeyi grevle sanlığın gelişmesinin bu aşamasına ulaşmak için tüm yaptılar; onlar ona öylesine mucizevi özellikler yüklediler ki —anarşistler, grevden, doğrudan **kurtarıcı** olarak sözediyorlar—, onun karakterini, sınırlarını, etkilerini ve diğer mücadele biçimleriyle ilişkisini saptamak zorlaşmaktadır. Nedir öyleyse sendikalarla grevlerin etki sınırları? Karl Marx, Weston'la yaptığı tartışmada buna ayrıntılı bir yanıt verdi:

> «Aynı zamanda işçiler, ücret sistemine bağlı olan genel boyunduruktan bağımsız olarak, bu günübirlik mücadelenin sonuçsal etkilerini abartmamalıdırlar. Kendilerinin **belli sonuçlara karşı mücadele ettiklerini, ama bu sonuçları ortaya çıkaran sebeplere karşı mücadele etmediklerini**; düşmekte olan hareketi yalnızca durdurduklarını, ama yönünü değiştirmediklerini; **yalnızca acı dindirici ilaç kullandıklarını, ama hastalığı iyileştirmediklerini unutmamalıdırlar.** İşçiler, bundan dolayı, yalnızca, kesintisiz olarak kapitalistlerin sürekli müdahalelerinden ya da pazardaki değişimlerden doğan **bu kaçınılmaz gerilla mücadelesi içinde kaybolmamalıdırlar.** (a.b.ç. — A.L.) Bugünkü sistemin, kendilerine getirdiği sefaletin yanısıra, aynı zamanda toplumun ekonomik yeniden inşası için gerekli olan **maddi koşulları ve toplumsal biçimleri** de ürettiğini kavramalıdırlar. 'Adil bir iş gününe adil bir günlük ücret' tutucu sloganı yerine, bayraklarının üzerine «ücret sisteminin ortadan kaldırılması' devrimci sloganını yazmalıdırlar.»*

Burada Marx'ın grev teorisinin bir düğüm noktasına geliyoruz. Daha önce Marx ve Engels'in, grevi «top-

* Karl Marx, Ücret, Fiyat ve Kâr, s. 66-67.

lumsal savaş», «ekonomik ayaklanma», «gerçek içsavaş», «gerilla mücadelesi», «savaş okulu», «ileri karakol çatışması» olarak değerlendirdiklerini, grevler üzerine «onların kapitalist düzen için tehlikeli olduğunu» yazdıklarını görmüştük; ama Marx şimdi ekonomik grevin «sonuçlara, ama bu sonuçların nedenlerine karşı olmayan» bir mücadele, «ama hastalığın iyileştirilmesi değil de bir acı dindirme ilacı» olduğunu söylüyor. Burada, bir çelişki ya da Marx'ın ilk düşüncelerinden vazgeçmesi sözkonusu değil mi? Olay, Marx'ın grev sorununda **sağa** ve **sola** karşı mücadele etmek zorunda kalmasıdır. O dönemde İngiliz Trade-Union'larında, grevlerin işçiler için bir yararı olmadığı düşüncesi ortaya çıkmıştı.

> Trade-Union'ların önderlerinden biri olan Allan, 1867 yılında Kraliyet Komisyonu önünde şöyle diyordu: «Grevlerin, yalnızca işçiler açısından değil, aynı zamanda işverenler açısından da mutlak bir para israfı anlamına geldiklerine inanıyoruz.»*

Marx, tüm kararlılığıyla, grevlerin güçlerin ve araçların anlamsızca israfı olduğunu öne süren burjuva teorilere karşı mücadele etti ve proletaryanın bir sınıfa dönüşmesi açısından grevlerin muazzam önemine dikkat çekti. Diğer yandan, I. Enternasyonal'in koynunda, iktisadi grevler tek mücadele aracını oluşturuyormuş gibi anarko-sendikalist görüşler yaygınlaşmaya başladı. Bundan dolayı Marx, sömürünün sonuçlarına karşı mücadelenin tüm önemine rağmen, görevin kitlelerin enerjisini sömürünün nedenlerine karşı yöneltmek olduğunu tüm keskinliğiyle vurguladı.

Bolte'ye yazdığı ve yukarıda aktardığımız mektubunda Marx, işçilerin tek tek iktisadi taleplerinden bir

---

* Gustav Jaekh, Enternasyonal, Leipzig 1904, s. 150.

politik hareketin, yani «sınıf hareketinin» nasıl doğduğuna işaret etmektedir. Burada nicelik, herhangi başka bir yerde olduğundan daha fazla niteliğe dönüşüyor. Marx ve Engels'in tüm öğretisinden ekonomik grevlerin büyük bir politik öneme sahip oldukları sonucu çıkmaktadır; sözkonusu olan yalnızca bu önemin derecesi ve büyüklüğüdür. Bir iktisadi grev, kendiliğinden bir patlama niteliği taşıyorsa, bu durumda kendisi politik öneminden hiçbir şey kaybetmez: «Kendiliğindenlik, bilincin ilk biçimidir» (Lenin). Böylesi bir grevin politik önemi, hareketin boyutuna ve heybetine bağlıdır. Bir grev büyük boyutlu da olsa, önderleri onu başlangıcından beri lonca çıkarlarının dar çerçevesine sıkıştırdıklarında, politik ucu yontulur; özsel içeriği boşaltılır ve ortaya çıkarabileceği politik sonuçları doğuramaz; ama grevin çıkış noktası salt ekonomik taleplerse ve başlangıcından itibaren tam bir bilinçle politik mücadeleye doğru yöneltiliyorsa, o zaman en büyük etkiye ulaşır. Marx, ekonomik grevin proletaryanın elinde burjuvaziye karşı son derece güçlü bir silah olduğunu biliyordu; çünkü kapitalistlere zarar veren her şey, kapitalizmin mezarını da kazar. O, dar sınırlı bir iktisadi mücadelenin kapitalist gelişmenin yönünü değiştiremeyeceğini vurgulamayı gerekli ve önemli gördü.

Marx'ın salt iktisadi mücadelenin yalnızca sonuçlara karşı bir mücadele olduğu, ama sebeplere karşı mücadele olmadığı şeklindeki görüşünden, savaş öncesinde tüm iktisadi grevlerin bir savunma karakteri taşıdığı, ancak kapitalizmin genel bunalımının başlamasından bu yana tüm grevlerin bir saldırı karakteri taşıdıkları şeklinde bir teori yaratılmaya çalışıldı. Bu düşünceler, Fritz David'in olgu malzemesi açısından zengin, ama içinde bir dizi yanlış formülasyonu içeren «Reformizmin İflası» adlı kitabında bulunmaktadır. Grevleri bu şekilde

savunma ve saldırı grevleri diye ayırma, gerçek yaşamı hesaba katmadığından yanlıştır ve politik olarak zararlıdır. Gerçek hayat, savaş öncesinde de saldırı grevlerinin olduğunu (ücretlerin yükseltilmesi, işgününün kısaltılması için mücadeleler), ve şimdi de savunma grevlerinin meydana geldiğini kanıtlamaktadır. Saldırı ve savunma grevlerini, grevdeki sendikaların ve işçilerin her somut grevinin ve eylemlerinin bir tahlili temelinde yapılmaksızın tarihsel olarak birbirinden ayırmak yanlıştır. Kapitalizmin etkilerine karşı, hem savunma hem de saldırı yöntemleriyle mücadele edilebilir.

Marx'ın bu konudaki görüşleri, «Felsefenin Sefaleti»ndeki açıklamaları ile bağıntı içindedir:

> «Bu mücadelede —gerçek bir içsavaş—, gelecek bir muharebe için tüm unsurlar birleşir ve gelişirler. Bir kez bu noktaya vardığında, birlik politik bir karakter kazanır.»*

«Felsefenin Sefaleti»nden bu alıntıyı yapan Lenin, buna şunu ekler:

> **«Burada ekonomik mücadelenin ve sendikal hareketin, birkaç onyılı aşan, proletaryanın güçlerini 'gelecek bir muharebeye' hazırlamanın uzun aşaması için programına ve taktiğine sahibiz.»**** (a.b.ç. — A.L.)

İktisadi mücadelenin, işçi sınıfının politik mücadelesine tabi olduğu görüşünden hareket ederek Marx, grevin en önemli ve en keskin mücadele biçimlerinden biri olduğu sonucunu çıkardı. Bakunin ise politikayı yadsıdığından, grevin **tek** mücadele biçimi olduğu sonucunu çıkardı. Bakuninin değindiği bu şeyi, izleyicileri,

---

* Karl Marx, Felsefenin Sefaleti, s. 162.

** Lenin, Tüm Eserler, c. XVIII, s. 41.

felaketli sonuçları en çarpıcı bir biçimde özellikle Latin ülkelerinin işçi hareketinde ortaya çıkan ve hala da çıkmakta olan karmaşık bir teori ve taktik biçiminde geliştirdiler. Marx'ta teori ile pratik arasında tam bir birlik egemendi. Bakunin ve Bakunincilerde ise teori ve pratik bütün alanlarda ve böylelikle grev hareketi alanında da birbirinden ayrıdır. Bu açıdan Engels'in «Bakuninciler İşbaşında» adlı broşürü büyük öneme sahiptir ve hala güncelliğini korumaktadır.

Engels'in bu kitabı, Bakunincilerin 1873 İspanyol devrimi sırasındaki taktiklerine adanmıştır. Bakunincilerin genel grev sloganına ilişkin olarak Engels, Çartistlerin daha «1839'da 'kutsal ay'ı», yani «ülke çapında iş bırakmayı» vaaz ettiklerine dikkat çekmektedir.*

Engels, Bakunincilerin 1873 İspanyol Devrimi sırasındaki taktiklerini adım adım tahlil eder ve şunu saptar:

1 — Bakuninciler, bu bahaneyle bir **ayaklanmadan yan çizmek** için Barcelona'da genel greve sarıldılar.

2 — Devleti yerle bir etme yerine, sayısız küçük devletler kurmaya çalıştılar.

3 — İşçilerin, işçi sınıfının derhal ve tam kurtuluşa götürmeyen hiçbir devrime katılmamaları gerektiği şeklindeki ilkelerini bir yana attılar.

4 — Tek tek şehirlerin hükümet komitelerine katılarak devrimci bir hükümetin de yeni bir ihanet olduğu şeklindeki dogmalarını ayaklar altına aldılar.

5 — Sözde politikanın düşmanı olan Bakuninciler, eylemleriyle, işçi sınıfını politik olarak sömüren ve üstüne üstlük onları tekmeyle ödüllendiren burjuva partileri desteklediler.

Engels'in çıkardığı sonuçlar şöyleydi:

---

* Friedrich Engels, Bakuninciler İşbaşında, Komünizm ve Bakuninizm, Berlin 1920, s. 16.

«Tek sözcükle, Bakuninciler İspanya'da, bize bir devrimin nasıl yapılmaması gerektiğinin eşi bulunmaz bir örneğini verdiler.»*

Engels'in 1874 yılında yazdığı, 1931/1932 İspanyol devriminde genişletilmiş ölçüde yinelendi. Bakuncilik, İspanya'daki devrimin gelişmesini önlüyor ve sabote ediyor.

Marx ve Bakuninin teori, politika ve taktikleri örneğinde, grev taktiğinin genel ilkesel tavırlardan soyutlanmış bir şey olmadığını görüyoruz. Bu, devrimci Marksistlerin, anarşistlerin ve reformistlerinkinden çarpıcı bir şekilde ayrılan kendi grev taktiklerine sahip oldukları anlamına gelir. Kapitalist ülkelerde meydana gelen ekonomik ve politik mücadeleler, geçmişin ana ayrımlarını yeni durumda yeni bir ışık altında yeniden üretiyorlar. Hayat ve mücadele, işçi sınıfının ekonomik ve politik mücadelesinin organik ilişkisi ve sıkı kaynaşması üzerine Marksist görüşlerin doğruluğunu kanıtladı.

Hayat kısmi taleplerle nihai hedef uğruna mücadeleleri birbirine bağlamayan bir kişinin, ister istesin ister istemesin, işçi sınıfının kurtuluş mücadelesini sabote ettiğini ve burjuvazi yararına çalıştığını göstermektedir.

---

* Adı geçen eser, Volksstaat'ın ayrı baskısı, s. 16.

IX

SAHTE MARKSİZM VE SENDİKAL MARX ELEŞTİRMENLERİ

Marksizm ile, tüm Marksizm-öncesi ve sahte-Marksist öğretiler arasındaki temel ayrım nedir? Marksizm ile sahte Marksizm arasındaki ayrım çizgisini ne oluşturur? Bu ayrım çizgisi, bu ayrım karakteristiği, Lenin tarafından «Devlet ve Devrim» adlı ünlü yazısında saptanmıştır. Lenin orada şöyle yazmaktadır:

> «Yalnızca sınıf mücadelesinin kabulünü **proletarya diktatörlüğünün kabulüne** kadar genişleten kişi Marksisttir. Marksistle sıradan küçük (ve de büyük) burjuva arasındaki en derin ayrım burada yatmaktadır. Bu, Marksizmi **gerçekten** kavramanın ve kabul etmenin denek taşıdır.»*

Sendika kampından olan Marx eleştirmenleri bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, tam da proletarya diktatörlüğünün devrimci Marksizmin tüm açık ve gizli düşmanları için onları esas rahatsız eden şey olduğunu görürüz. Bu, bunların olgular temelinde Marksizmin bu temel direğini devirmeye çalıştıkları anlamına gelmez.

---

* V. I. Lenin, Devlet ve Devrim, Komünizmin Temel Kitapları, Uluslararası İşçi Yayınları, Berlin 1932, s. 28.

Hayır, Marx'ın sendikal eleştirmenleri, bu işi «safkan politikacılara» bırakarak, ilk dönemde bu sorundan yan çizdiler.

Birçok sendikacının kafasını patlatan şeyi, Eduard Bernstein, sosyal-faşizmin bu gerçek düşünsel babası, biçimlendirdi ve formüle etti. Bernstein daha 1899'da, haklı olarak bugünkü sosyal-demokrasinin İncil'i olarak nitelendirilebilecek «Sosyalizmin Önkoşulları» adlı eseriyle ortaya çıktı. Bernstein'ın bu çalışmasında, hem «iktisadi demokrasiyi» hem de «toplumsal reformlar yoluyla sosyalizme varma», «sendikalar aracılığıyla sanayiin demokratikleştirilmesi»ni buluruz. Bernstein, kitabıyla kamuoyu önüne çıktığında, sendikalarda bir dayanak sezdi ve giderek daha fazla Marx'tan uzaklaşan sendikacılar cesaret buldular ve Bernstein'ı açıkça önderleri ve ideologları olarak kabul ettiler. Bernstein'ın çıkışından önce sendikal sahte-Marksistler Marx'la olan görüş ayrılıklarını gizlediler, çıkışından sonra ise, «Marx eleştirisi» Alman sendikacılar arasında görgü kurallarının bir parçası oldu. Sendikacılar çoğunlukla teori yapmadılar, Marx'ı gündelik çalışmalarında revize ettiler, pratikte tahrif ettiler ve Marx'ın kapitalist devlette sendikaların rolüne ilişkin temel görüşlerini altüst ettiler. Sendikacıların anti-Marksist görüşlerinin gelişmesine tarihsel olarak bakıldığında, bunun aşağıdaki çizgi üzerinde gerçekleştiği ve aşağıdaki sorunlarla ilgili olduğu görülebilir:

1 — Sınıf mücadelesi teorisi «aslında» doğrudur, ama sendikaların büyümesi ve demokrasinin kurulması ile anlamını yitirmektedir.

2 — Devrim, toplumsal gelişmenin daha alt aşamalarına denk düşen artık zamanı geçmiş bir kavramdır. Demokratik devlet, devrimi ve devrimci mücadeleyi dıştalar.

3 — Demokrasi, işçiler arasında kapitalizmden sos-

yalizme barıçı geçişi güvence altına alır ve bundan dolayı proletarya diktatörlüğü gündemde durmamaktadır ve gündemde duramaz da.

4 — Yoksullaşma teorisi kendi dönemi için doğruydu, ama şimdi eskimiştir.

5 — Marx'ın çağında partinin sendikalar içindeki önder rolü belki doğruydu, ama bugün yalnızca parti politikası açısından tarafsızlık, sendikal hareketin doğru gelişmesini güvence altına alabilir.

6 — Marx'ın çağında, grevler belki de en önemli mücadele araçlarından biri olarak değerlendirilebilirdi, ama bugün sendikalar artık büyümüştür, vs.

Böylelikle her şey, Marksizmin eskidiği, onun revize edilmesi, düzeltilmesi ve tamamlanması gerektiğine yönelikti. Düzeltme bizzat sosyal-demokrasi ile sendikalar arasında bir işbölümü yoluyla yürütüldü ve savaştan önce bu, «Marx'ın teorisi temelinde zenginleştirmek ve geliştirmek» sloganı altında gerçekleşti.

Marksist olarak en iyi eğitilmiş sendika hareketi olarak, Alman ve Avusturya sendika hareketi sayılıyordu. Yıllar boyunca, Marx'ın adını kullandılar. Ama Marx'a, Alman sosyal-demokrasisinin yaptığını yaptılar. Lenin bu konuda ustalıkla şöyle yazıyor:

> «Tarihte birçok kez, boyunduruk altındaki sınıfların kurtuluş mücadelesi içindeki devrimci düşünürlerin ve önderlerin öğretisinin başına gelen şey, şimdi Marx'ın öğretisinin başına geliyor. Ezen sınıfların, büyük devrimcilere karşı onlar yaşadığı sürece tavrı yalnızca sürekli takibattı; onların öğretisini en vahşi garez, en kızgın kin, en dizginsiz yalan ve karalama saldırılarıyla karşıladılar. Ölümlerinden sonra ise devrimci öğretinin **içeriğini** iğdiş ederek, devrimci ucunu törpüleyerek, onu bayağı-

laştırarak, onları zararsız aziz tabloları haline getirmeye, deyim yerindeyse onları azizleştirmeye, ezilen sınıfların 'tesellisi' ve oyalanması için isimlerine belirli bir ün vermeye çalışırlar. Marksizmin böylesi bir 'uyarlama' [iğdiş edilmesi — ÇN] çalışmasında şimdi burjuvazi ve işçi hareketi içindeki oportünistler biraraya geldiler. Öğretinin devrimci yanı, onun devrimci ruhu unutuluyor, siliniyor, tahrif ediliyor. Burjuvazi için kabul edilebilir olan ya da onun kabul edeceği sanılan şey önplana itiliyor, övülüyor. Bütün sosyal-şövenler bugüne bugün 'Marksist' — şaka değil bu! Daha düne kadar esas alanları Marksizmin kökünün kurutulması olan Alman burjuva bilginleri, bugün giderek daha fazla, öylesine parlak bir şekilde örgütlenmiş işçi derneklerini yağmacı savaşın sürdürülmesi doğrultusunda eğittiği söylenilen 'ulusal-Alman' Marx'tan sözediyorlar.»*

Alman sendikacılar, Marx'a tüm biçimsel saygıyı gösterdiler; öte yandan ise Alman sendika hareketinin tüm teori ve pratiği Marx'ın teori ve pratiğiyle tam bir zıtlık içinde bulunuyordu. Alman kapitalizmi güçlendiği ve yeni pazarlar üzerinde etkisini hızla geliştirdiği ölçüde, Alman kapitalizmiyle Alman sendika hareketinin önderliği arasındaki yakınlaşma da o ölçüde hızla gerçekleşti. Alman sendikalarının 1905 yılında 1 Mayıs'taki grevlere, politik kitle grevlerine karşı çıktıklarını sendikaların tarafsızlığından yana çıktıklarını, genel olarak Alman sendikalarının yıllar boyunca savaşa karşı mücadele sorununu somut olarak ortaya atma girişimleri karşısındaki tavrını hatırlatmak yeterlidir. Marksizmin Almanya'daki özgür Sendikalar için yalnızca bir etiket

* V. I. Lenin, Devlet ve Devrim, s. 7.

olduğu sonucuna varmak için, henüz savaştan önce hem sosyal-demokraside hem de sendikalarda açıkça ortaya çıkan emperyalist eğilimleri anımsatmak yeterlidir.

Savaş, sahte marksistlerin gizlediği şeyi ortaya döktü. Marx, daha 1847 yılında,

> «İşçilerin anavatanı yoktur. Sahip olmadıkları bir şey, onlardan alınamaz»*

derken, Alman «Marksistleri», emperyalist Almanya'da anavatanlarını buldular, emperyalist anavatanın zaferi için işçi kitlelerinin ajitatörleri ve örgütleyicileri oldular, cephe için top güllelerinin ideolojik müteahhitleri oldular.

Marx, sınıf mücadelesi üzerine konuştu ve yazdı. Bütün yaşamı boyunca, işçi sınıfını burjuvaziden koparmak amacıyla işçi sınıfını kendisi için bir sınıf haline getirmeye çalıştı. Alman «Marksistleri», sınıf mücadelesinin yerine burjuvaziyle işbirliğini geçirdiler, «kapitalist ekonominin yönetimine katılma» konusunda tamamlanmış bir teori yarattılar.

> Alman reformist sendika hareketinin havarilerinden biri olan Nestriepke şöyle yazıyor: «İlkesel olarak, işletmede çalışan işçilerin ve memurların, işe alınmalarda ve işten çıkarılmalarda ortak karar yetkisini savunmak, ama aynı zamanda —yerinde kararlar ve tek tek işçilerin ve işletme çalışanlarının eğitimi ve etki altına alınması yoluyla— ortak karar verme hakkının kötüye kullanılması yoluyla işletmelerin verimsiz hale gelmesinin önlenmesine ve işletmelerin esas görevlerinin zarar gör-

---

* Karl Marx, Friedrich Engels, Komünist Manifesto, s. 32.

memesinde de özen göstermek, sendikaların görevi olacaktır...»*

Sendikalar böylelikle «işçilerin işletmenin ekonomik ve teknik yönetimine katılması» örtüsü altında kapitalist artı-değerin koruyucusu haline getirilmektedir.

Sendikaların sermayeye karşı mücadele organları olduğunu söyleyen tüm Marksist sınıf mücadelesi öğretisinin yerine, kapitalistlerin üretim araçlarındaki özel mülkiyetinin sürdürülmesi koşullarında işletme demokrasisi ve iktisadi demokrasi, emekle sermaye arasındaki eşit haklara sahip olma teorisi geçirildi. Eğer işçi sınıfı, ekonominin örgütlenmesini «ortaklaşa kararlaştırıyorsa», bu durumda kapitalist ekonominin sürdürülmesinde ve tahrip edici güçlere karşı onu korumakta çıkarı vardır. Reformist sendikalar bu şekilde, devrimci işçi hareketinin yenilgiye uğratılmasında, sermayenin egemenliğine karşı başkaldıran tüm herkesin yenilgiye uğratılmasında burjuvazinin yardakçıları haline geldiler.

Marx, proletarya diktatörlüğü sorununu koyarken, Alman «Marksistleri», uzun yıllardır proletarya diktatörlüğünün Moskova tarafından ortaya atıldığını, sendikalar için kabul edilebilir tek devlet biçiminin burjuva demokrasisi olduğunu kanıtlamaya çalıştılar ve çalışıyorlar. Marx, devletin bir sınıfın diğer bir sınıfı baskı altında tutmasının aracı olduğunu kanıtlarken, kendi ülkelerinin sendika hareketinin başında bulunan Alman ve Avusturyalı «Marksistler», demokratik devletin sınıflarüstü olduğunu, hem bugün ve hem de gelecekte emek ile sermaye arasındaki çatışmalarda hakem olması gerektiğini kanıtlamaya çalıştılar.

Marx, proletaryanın yalnızca amansız bir mücadele

---

* Siegfried Nestriepke. Sendika Hareketi, Stuttgart 1922, c. I, s. 44.

içinde, bütün mücadele biçimlerinin ve özellikle de grevlerin geliştirilmesi yoluyla burjuvaziyi birtakım şeylerden vazgeçirebileceğini kanıtladı. Alman «Marksistleri», bu teorinin eskidiğini, «grevin her zaman bir riziko, bir tehlike anlamına geldiğini», «bir ülkede büyük işletmeleriyle, işveren örgütleriyle vb. modern bir sanayi geliştiğinde, bir greve başlamanın oldukça sakıncalı [kimin için? — A.L.] olduğunu»* «gelişmiş modern bir ekonomide faaliyet yürüten modern sendikalarda [siz bunu sendika patronları diye anlayın — A.L.] mücadele sevincinin oldukça az olması gerektiğini», «daha gelişmiş bir ekonomide iktisadi mücadelenin öncelikle görüşmeler yürütmek, nabız yoklamak, beklemek anlamına geldiğini»** kanıtlamaya çalışıyorlar. Ve en sonunda Legien'in taktik cephanesinden özel bir inci:

> «Bir örgüt, taleplerin öne sürülmesinde ve onların inatla yerine getirilmesinde ne kadar dikkatli olursa, son araç olan grevi ne denli seyrek kullanırsa o denli erken, zaman içinde **mücadelesiz de başarılar kazanabilme durumuna ulaşacaktır.»*****

Bu anlayışa göre, işçi sınıfının mücadelesiz hiçbir şeye ulaşamayacağına inanan Marx haksızdır. Nestriepke ve kafadarı Alman sendikacılar, Marx'ın öğretilerini inkar ediyorlar. Düşünün, mücadelesiz başarı elde ediyorlar! Ünlü askeri yazar Clausewitz, bir muharebenin yerine eşdeğerinin konamayacağını yazıyordu. Ama Alman sendikacıları, mücadelesiz **başarı** [kimin için — A.L.] kazanmanın araçlarını buldular. Bu taktiğin (mücadelesiz başarı!) mucizevi etkisinden kuşkulanan olursa, lütfen Almanya tarihine baksın, o zaman böylesi 14

* Adı geçen eser, s. 68-69.
** Adı geçen eser, s. 96.
*** Adı geçen eser, s. 77.

«başarı» yılının Hitler'e götürdüğünü görecektir.

Bu «Marksistlerin» nereye vardığı üzerine açıklığa kavuşmak için, bazı örnekler göstermek istiyoruz. Alman sendikalarının Hamburg Kongresi'nde (1928), resmi raportör Naphtali, törenle şunu açıklıyordu:

> «Sendika hareketi, tayin edici bir kapitalist eğilime, yoksullaşma eğilimine karşı çıkmayı ve onu aşmayı başardı... İşçi sınıfının yükselişi sözkonusudur.»*

ADGB [Genel Alman Sendikalar Birliği] teorisyeni Tarnow, orada şöyle diyordu:

> «... Biz sendikacılar olarak reel politikacılarız... kapitalizmin eğilimi üzerine önceleri bir zamanlar doğru olan bir görüş **kemikleşmiş** [! — A.L.] bir **ideoloji** haline geldiğinden, işçi hareketinde egemen olan ve olabilen eski görüşten bizi ayıran budur... eski görüş [bunu siz Marx'ın görüşü olarak anlayın — A.L.] gerçekte yılgınlığın görüşüydü... Eğer bugün nihai olarak ideolojiyi açıklığa kavuşturmaya çalışıyorsak, bu, işçi kitlelerine işçi sınıfının durumunun biçimlendirilmesi üzerine eskisinden daha iyimser bir görüşü taşımak anlamına gelir.»**

Gerçekten de, Tarnow, Nestriepke'den daha «iyi» dir. Marx'ın eski görüşü şöyleydi: Mücadele et ve böylelikle bir şeyler elde edeceksin. Yeni görüş ise şöyle: Mücadele etme, bekle, daha fazla şey elde edeceksin. Sonunda hepsinin taçlandırması olarak, Tarnow'un «Ne-

---

* Almanya Sendikaları 13. Konferansının Tutanakları, 1928, s. 11.

** Adı geçen eser, s. 210.

den Yoksul Olmak?» adlı kitabından bir özdeyiş aktaralım:

> «Yoksulluk ekonomik bir zorunluluk değil, artık kapitalist ekonominin çerçevesi içinde de iyileşebilirliği kuşku götürmeyen toplumsal bir hastalıktır.»*

Evet, gerçekten de, burjuvazinin safına geçip kendine rahat bir yaşantı kurmak varken, neden yoksul olmak ki! Tarnow'un kitabı, «Neden nasırı olmak?» şeklindeki Amerikan reklamını anımsatıyor. Burada değerli okuyucuya, nasırın kapitalist düzen çerçevesinde 50 cent karşılığında iyileştirilebilecek bir hastalık olduğu bilgisi verilir. Tarnow gibi nasır teorisyenleri ADGB içinde yığınla var ve bunlar bizzat kendileri için kişisel olarak yoksulluk sorununu çözmüşlerdir.

Reformist sendika ağaları arasında, Profesör Dr. Eric Nölting'in Alman Odun İşçileri Birliği'nin kongresinde ortaklaşa kahkahalar arasında anlattığı bir fıkra dolaşmaktadır:

> «İsveçli ulusal ekonomi bilgini Sven Hollander, bir keresinde Karl Marx'ın Trier'de doğduğu evi ziyaret etmek üzere Almanya'ya gelir. Tüm Trier'de yolda gördüklerinden hiç birisi Marx'ın doğduğu bu şehirde bu evin nerede olduğunu söyleyemez. O buna çok şaşırır. Sokaklarda böylesine dolaşırken kızıl bayraklı bir ev görür, binadaki 'Trier Sendika Evi' yazısını gördükten sonra da, iyice buranın Karl Marx'ın doğduğu ev olması gerektiğini düşünür. Ama içeri girdikten sonra, görevlilerden biri ona şu bilgiyi verir: Burası Marx'ın doğduğu ev değil, Sendika Evi'dir. **Marx'ın doğduğu**

* Fritz Tarnow, Neden Yoksul Olmak?, Berlin 1929, s. 71.

ev sendikalar için dar gelmeye başlamıştır, ama hemen yan tarafa düşmektedir.»*

Prof. Nölting, bu «ilginç» fıkrayı şöyle yorumladı:

«Bu fıkra, bugün bile hala sendikalarla Marx'ın öğretileri arasında varolan sıkı **komşuluğu** (a.b.ç. — A.L.) son derece güzel bir şekilde göstermektedir; diğer taraftan ama **sendikalar için ortaya çıkan Marx'ı aşma zorunluluğunu göstermektedir**... Kapitalizmle Marksizm arasında, bana göre üç açıdan karakteristik olan bir geçiş ülkesi bulunmaktadır: tipik olarak **koalisyon hükümetleri,** hukuki olarak **işçi hakkı,** ekonomik olarak **işletme demokrasisi ve iktisadi demokrasi** aracılığıyla... Sendikalar, bütün faaliyetlerinde, kapitalizmin **elastiki duvarlara** sahip olduğunu ve halihazırda onda esaslı bir düzelmenin ve yükselme olanağının gerçekleştirilebileceğini varsayarlar.»**

Şimdi tablo tamamlandı! Marx'ı «aştılar»! Marx'ın evi, Alman sendika patronları için çok dardı. Hem de nasıl! Stinnes'in, savaş ve spekülasyon yoluyla şişmiş bu büyük vurguncunun evi çok daha geniş. Stinnes, gemilerinden birine, boşu boşuna Alman sendika hareketinin uzun yıllar önderi olan Karl Legien'in adını vermedi. Hindenburg, Brüning ve Hitler'in evi çok daha geniş. ADGB'nin önderi Leipart, boşu boşuna «bu zengin evle» uşak olarak laubalileşmedi. Alman İşverenler Sendikası başkanı Borsig'in evi çok daha fazla geniş. Bay Leipart, Alman Sanayiciler İmparatorluk Birliği'ne, Borsig'in, bu «soylu insanın» ölümü dolayısıyla boşu boşu-

---

* Prof. Eric Nölting, Yeni İktisadi Gelişmenin Işığında Ücret Sorunu, Alman Odun İşçileri Birliği 15. Kongresine Rapor 1927, s. 31 vd.

** Alıntı: Fritz David, Reformizmin İflası.

na başsağlığı telgrafı göndermedi. Eğer bütün bunlar «Marksizm»se, o zaman utanmazca lümpenliğin ve ihanetin adı ne olacaktır?

İşçi hareketinin temel ilkelerinden bu tümüyle vazgeçişi neye dayandırmak gerekir? Bu, kitlelerden duyulan korkudur, devrimden duyulan korkudur! Alman sendika bürokratlarının kitlelerden duyduğu bu korku, Hitler'in hükümeti ele geçirmesinden sonra daha da çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Üye kitlesi ayağa kalkmıştır ve komünistlerle birleşik cephe talep etmektedir. Daha hala milyonlarca işçiyi birleştiren ADGB ne yapıyor şimdi? ADGB, 20 Şubat 1933'te bir mektupla Hindenburg'a başvuruyor ve bu «işçi önderleri» işçilere sahip çıkması için mareşale yalvarıyorlar. Bu şikayet mektubunda, diğer şeylerin yanısıra şöyle deniyor:

> «Alman İmparatorluğu'nun anayasayı korumakla görevli ve istekli olan devlet başkanı olarak size başvuruyoruz. **Saflarında en büyük sayıda cephe savaşçısını barındıran bir Alman örgütü olarak size başvuruyoruz. İçinde çeşitli politik partilerin taraftarları bulunan bu milyonlar, dünya savaşında Almanya için savaştı; 15 yıl sonra kendilerine, sorumlu imparatorluk makamları tarafından 'devlet inşa edici güçlere', 'ulusal nüfusa' dahil olmadıklarını söyletmek için savaşmadılar, ve kanlarını bunun için akıtmadılar. Almanya'da hiç kimse, dünya savaşı savaşçılarını... ve onların örgütlerini Alman olarak daha düşük haklara sahip olarak nitelendirecek ve onlara böyle davranmaya cüret edebilecek kadar yüksek düzeyde olamaz.**

Bay İmparatorluk Devlet Başkanı, Dünya Savaşının askeri önderi olarak, milyonlarca cephe sa-

vaşçısının bu şekilde onursuz kılınmasına bütün araçlarla karşı çıkacağınızı umuyor ve bunu bekliyoruz.»*

Bu ağlamaklı söz tufanı, bizzat Alman reformist sendikalarının bile ortaya döktüğü en rezil belgedir. Birincisi, Hitler'i Hindenburg'a şikayet etmek, şeytanı büyükannesine şikayet etmek demektir ve savaş yurtseveri kazanımlarının faşist saldırılara karşı gerekçe olarak bu şekilde öne sürülmesi, sefil bir izlenim bırakmaktadır. Alman sendikalarının «Marksist» önderleri, general Hindenburg'un ayağına bu şekilde kapanana kadar, teslimiyetten teslimiyete koştular.

Lassalle, kendi dönemindeki İlerleme Partisi için şöyle diyordu:

> «Ana ve temel kuralları: **tabandan devrim yerine, İlerleme Partisi despotizmi daha memnuniyetle istiyor.**»**

Bu «ana ve temel kural», II. ve Amsterdam Enternasyonal'lerinin tavrı için de yön belirleyicidir.

Alman ve Avusturyalı Marksistler, sessiz lağım kazma çalışmasından açık ve utanmazca saldırıya geçerek ve ama yine de geleneğe bağlı kalarak Marksist giysileri içinde hindi gibi kabarıp poz vererek Marx'ın öğretisini sabote ederken, anarşizm ve ondan doğan anarko-sendikalizm, Marx'a ve onun öğretisine karşı açık bir savaş yürüttü. Anarşistler ve anarko-sendikalistler, sorunu Alman, Fransız ve diğer sosyalistlerin oportünist ey-

---

* 22.2.1933 tarihli Vossische Zeitung, akşam baskısı.

** Bkz. Franz Mehring, Alman Sosyal-Demokrasisinin Tarihi, Dietz, Stuttgart 1903, II. cilt. Mehring şöyle yazmaktadır: «[İlerleme Partisi — ÇN], işçilere zafer ganimetinden pay vermek yerine, 'Majesteleri Kral'la birleşmeyi tercih ediyordu.» (s. 370.)

lemleri sanki onların Marksist görüşlerinin bir sonucuymuş gibi ortaya koydular. Oportünizm ve revizyonizm, kitlelere Marksizm olarak gösterildi. «Sol»dan gelen bu eleştiri ve Latin ülkelerinde (Fransa, İspanya) sosyalist partilerin oportünist politikalarıyla yapılan acı deneyim, işçilerin bir bölümünde bizzat Marksizme karşı bir güvensizlik doğurdu. Fransa'da Marx eleştirmenleri arasında, Marx'ı «ıslah etme» ve onu anarko-sendikalist sendika hareketinin bir teorisyenine dönüştürmeye çalışan bir grup vardı. Marx'ı anarko-sendikalizmle kombine etme çabalarına Lagardelle, Sorel, Berthe, Arturo, Labriola, Leone vb. girişti. «Marksizmin Çözülüşü» adlı kitabında, bunların en yeteneklileri olan George Sorel, «Marx'ın Marksizmini» kabul etmeye hazır olduğunu, ama Bernstein vb. cinsinden yorumcularınınkini reddettiğini açıklamaktadır. Eğer Bernstein'a yönelik doğru ama yetersiz eleştiriyle birlikte Marx, kırpılmış bir Proudhon'a dönüştürülmeseydi, böylesi bir hedef koyma selamlanacak bir şey olurdu. Sorel şöyle yazıyor:

> «Dikkatini yalnızca ve yalnızca işçi sınıfına, onun geleceğinin sınıf mücadelesine bağlı olduğu anlayışını vermeye diktiğinden, Marksizmin bir 'kafa felsefesi' değil de 'kol felsefesi' olduğu söylenebilir; Marksizm işçi sınıfını mücadeleye hazırlayarak; onu, üzerinde efendilere ihtiyaç duymayacak duruma getirecek araçları bulduğu yola götürmek istiyor; onu, burjuvazide örnek aramaya gereksinimi olmadığına ikna etmeye çalışıyor. Diğer yandan Marksizm, dönülmez olarak mutlak bir devrim hesabıyla dolu olduğundan, ne kadar devrimci olurlarsa olsunlar, burjuva partileri gibi davranmaya, konumlarını seçim hesaplarına göre değiştirmeye ve gereksinime göre benzeri seçmen gruplarıyla uzlaşmaya girmeye zorunlu olan poli-

tik partilerle kaynaşmaz.

Bundan birkaç yıl önce, Marksizmin zamanının geçtiği, onun şimdi ölü ilahlar nekropolünde rahata terkedilebileceği söylenebilirdi. Yalnızca tarihsel bir darbe ona tekrar hayat verebilirdi ve bunun için de proletaryanın kendisini son derece devrimci niyetlerle örgütlemesi, yani kendisini burjuvaziden tümüyle ayırması gerekirdi... şimdi ise, Marksizmin doktorlarının sözcüğün en dar anlamıyla sınıf mücadelesi ilkesi ile dolu olan bir örgütle [kastedilen sendikalardır — A.L.] hiçbir şey yapamadıkları ortaya çıktı. Kendilerini kötü durumdan kurtarmak için bu doktorlar, **Pelloutier'**in öğüdü üzerine birçok anarşist, sendikalara ve işçi borsalarına girdiğinden, öfkeyle anarşistlerin yeni bir saldırısından sözettiler...

'Yeni okul'... yeni bir parti kurmayı ve diğerlerinin işçiler arasındaki taraftarlarını kapma iddiası ile çıkmadı; onun çabası daha çok, yeni hareketin herkese anlaşılmaz görünen doğasını kavramak oldu. **Bernstein'dan** tümüyle farklı hareket etti; yavaş yavaş hem ütopizmin hem de Blanquiciliğin bütün formüllerini bir yana attı. Böylelikle Marksist geleneği, esasında Marksist olmayanlardan temizledi ve görüşüne göre öğretinin çekirdeği olana, **Marx'ın** ününü oluşturana tutunmaya çalıştı...

Felaket — Marksizmi demokrasinin politikacılarının pratiği ile uyuşturmaya çalışan sosyalistler için en rahatsız edici şey — devrimci sendikalistlerin görüşüne göre onunla geleceğin dünyasının başladığı genel grevle tümüyle uyum halindedir.»*

---

* George Sorel, Marksizmin Çözülmesi, Gustav Fischer Yayınevi, Jena 1930, s. 64-67.

«Soldan» eleştirinin ortaya koyduğunun tamamı budur. Marksizmin parlamentarizmle karıştırılmaması gerektiği doğrudur; Marksizmin geleceği sınıf mücadelesine bağladığı doğrudur, ama «anarşistlerin sendikalara girmesinin» ve anarko-sendikalist bir teorinin ve pratiğin yaratılmasının «Marx'ın ününü oluşturduğu» üç kez yanlıştır. Marx'ın çöküş teorisiyle anarşist genel grevin bir ve aynı şey olduğu yanlıştır. Tüm anarşistler ve anarko-sendikalistler kısmen bilinçli ve kısmen de bilinçsiz olarak bu gerçekten devrimci Marksist teoriyi tümüyle geçiştirip, Marx yerine onu çarpıtanlardan alıntı yaparlarken, Marx, iktidar için mücadeleden, proletarya diktatörlüğünün kurulmasından sözeder. Sorel'in Marksizmin çözülmesi diye adlandırdığı şey, gerçekte Marx eleştirmenlerinin çöküşüdür. Sorel'in Marksizme anarko-sendikalist kan verme çabaları, hiçbir şeye götürmedi. Neo-Marksizm'in eklektik bir karışım olduğu çıktı ortaya. İşin püf noktası, Sorel ve öğrencilerinin Marx tarafından ortaya atılan Marx'ın öğretisinin temeli olan proletarya diktatörlüğü sorununu kavramamalarıdır. Devrimci sendikalizmi, devrimci Marksizme yaklaştıran ne idi? Parlamenter ahmaklığı protesto, burjuvaziyle işbirliğini protesto. Devrimci sendikalizm buradan hangi sonucu çıkarıyor? Tüm kötülüğün devlette ve parlamento seçimlerinde olduğunu ve parlamento seçimlerine ve her türlü diktatörlüğe katılımı reddetmeyle sorunun hallolduğunu. Devrimci Marksizm hangi sonuçları çıkarıyor? O, parlamento ve parlamento seçimlerinden yararlanmak, burjuva devleti devrimci, bolşevik tarzda parçalamak ve tüm geçiş dönemi için proletarya diktatörlüğünü kurmak gerektiğini savundu. Sorel, politikayı reddederek, proletaryanın bir politik partisinin zorunluluğunu reddetti ve anarko-sendikalizmin temel tezi olan sendikaların herşey için yeterli olduğu şeklin-

deki temel teze vardı. Sorel, devleti ve proletarya diktatörlüğünün zorunluluğunu reddettiğinden, silahlı ayaklanmayı reddetmeye ve onun yerine «kavuşturulmuş kolların» ayaklanmasını geçirmeye vardı. Sorel, kapitalizmin çıkışını ve gelişme eğilimlerini kavramadığından, şiddetin zorunluluğunu yadsıdı ve dünya görüşündeki boşluğu bununla doldurdu. Mücadele arkadaşları ve öğrencileri, sol palavraları örtü edinerek reformist düşüncecikleri vaaz ettiler. «Devrim», diye yazıyor Arturo Labriola, «ekonomik sürecin kucağından, **tutarlı reformlardan** doğar.» Lagardelle'e göre «kapitalist hukukun» yerine kapitalist sistem çerçevesinde «yeni bir hukuk» geçirmek mümkündür. Ve Eduard Berthe, Proudhonda da Marx gibi, «devrimci sendikalizmin teorik öncüsünü» görür. Marx'ın kendi görüşlerini, Proudhonunkilerle nasıl «kombine ettiğini» görmüştük. Marx'ın proleter dünya görüşü ile Proudhon'un küçük-burjuva teorisinin sentezi teorik bir şaşkınlığa ve politik olarak yanlış bir çizgiye götürmek zorundaydı. Savaş öncesi dönemdeki Fransız anarko-sendikalizminde de bunu görüyoruz. «Korkunç bir radikalizmin» alacalı elbiseleri içinde hindi gibi kabararak gezen anarko-sendikalizm, emperyalist savaş sırasında Sosyalist Enternasyonal'i ve Sendikalar Enternasyonali'ni izledi ve emperyalizmin savaş arabasının peşine takıldı. Böylelikle, Marx'ın sağındaki ve «sol»undaki revizyonistlerin ortak bir ideolojik-politik zemine sahip oldukları kanıtlandı. Marksizmin ve uluslararası işçi hareketinin onurunu, devrimciliğiyle övünen anarko-sendikalistler değil, «Marksizmin granitten zemini üzerinde oluşan» (Lenin) Bolşevizm kurtardı.

Devrim bize, devrimci Marksizmi (SSCB), reformizmi (Almanya) ve anarko-sendikalizmi (İspanya) devrim ateşinde deneme olanağı verdi. Bunlar, her bi-

rinde herkesin teorisinin ve politikasının doğruluğunu pratik olarak kanıtlayabileceği üç devrimdi. Sovyetler Birliği'nin devrimci Marksist bolşevik çizginin tutarlı bir şekilde yürütülmesi sayesinde ilk beş yıllık planı zaferle sona erdirdiğini biliyoruz. 14 yıllık sosyal-demokrat politikanın Alman proletaryasını duyulmamış sefalete, faşist sopaların kanlı egemenliğine ve işçi sınıfına karşı azgın saldırıya götürdüğünü biliyoruz. Ve son olarak, İspanyol proletaryasının önemli sayıda kitlelerini ardından sürükleyen İspanya anarko-sendikalistlerinin, bu ülkenin işçi sınıfını yenilgiden yenilgiye sürüklediklerini, anarko-sendikalistlerin bir bölümü açıktan burjuva cumhuriyeti desteklerken, diğer bölümünün izlediği politikayla işçilerin güçlerini böldüğünü ve kitleleri Sovyetler aracılığıyla iktidar için mücadele doğrultusunda hazırlamaktan vazgeçerek İspanyol burjuvazisine işçi ve köylü hareketini kanla bastırma görevini kolaylaştırdığını biliyoruz. Bunlar olgulardır, çetin ve yadsınamaz olgulardır. Bu koşullar altında, anarko-sendikalist İspanya Ulusal İşçi Konfederasyonu merkez yayın organı «Solidaridad Obrera»nın* sızlanmalarının değeri nedir? Bu yayın organı şunu yazıyor:

> «Şimdi komünist oğulları tarafından sosyal-faşizm olarak çağrılan sosyal-demokrasi, Marksizmin kendine özgü bir ürünüdür. Komünizm, ister istesin ister istemesin, sosyal-faşizmin meşru oğludur. Onlar öylesine ikiz kardeşlerdir ki, Avusturya gibi sosyal-demokrasinin devrimci bir ifade tarzı kullandığı bir yerde komünizm, elinden temeli, boş lafları alındığından, var olamaz.»

---

* 2 Mart 1932 tarihli Solidaridad Obrera (İşçi Dayanışması). Makalenin yazarı Orabon, İberya yarımadası anarşist federasyonunun önderlerinden biridir.

Atak anarşist işte böyle çeviriyor. Sosyal-demokratlar Marksisttir, komünistler Marksisttir, öyleyse komünistler ve sosyal-demokratlar bir ve aynı şeydir. Bu bakış açışı ünlü «matematiksel» fomüle göre inşa edilmiştir: «Bir yarı-ölü, bir yarı-yaşayana eşittir, öyleyse bir ölü bir yaşayana eşittir.» Hayır, vatandaş Orabon, barikatın farklı yanlarında duranları bir kaba koymayı, birbirlerine karşı elde silah mücadele edenleri biraraya getirmeyi başaramayacaksınız, bizzat İspanya'da bile başaramayacaksınız. Gevezelikle değil, eylemle burjuvaziyi **yenebileceğinizi** gösterin. «Proletarya diktatörlüğünün bir oligarşi daha demek olduğunu» iddia ediyorsunuz; dostunuz Chelso, aynı gazetede «kardeşlerimizin kurtuluş mücadelesinde dogmatik ve halihazırda tarihe aykırı Marksizm gibi düşük ve yapay bir ideolojiye dayanmaları» üzerine şaşkınlığını dile getiriyor; Max Libert, yine aynı gazetede İspanyol işçilerine «yapmacık bolşevik devrimciliğin ateşi altında oluşmuş kızıl emperyalizmin etkisi» üzerine, ve «Kral (14. Ludwig)'in Sezar'cı görüşleri ile Sovyet diktatörünün (Lenin) hükümet Jakobenciliği arasında hiçbir esaslı ayrımın olmadığı» üzerine görüş bildiriyor.

Bolşeviklere karşı bu kurusıkı nutuklara ne demeli? Yalnızca bir şey: Anarşistler için toprak sahipleri ve kapitalistleri kurşuna dizen bir diktatörlükle, işçileri kurşunlayan bir diktatörlük arasında bir ayrım yoktur. Anarko-sendikalistler proletarya diktatörlüğü sorununu, ya da Libert'in bunu ifade ettiği haliyle «kışla diktatörlüğü»nü Komünist Enternasyonal ve Kızıl Sendikalar Enternasyonali'ne karşı saldırının odak noktası yaptıklarından, yeniden şu soruyu soruyoruz: Devrimci adlandırması üzerinde hak talep eden anarko-sendikalistler, İspanyol proletaryasının kahramanlığına, eşi görülmemiş fedakârlığına, feragatine ve örnek alınacak mü-

çadele yeteneğine rağmen neden İspanyol burjuvazisine bir tek yenilgi bile tattıramadılar? Marksizme karşı sabahtan akşama kadar kurusıkı nutuk atılabilir, ama bu hiç inandırıcı olmaz. Bunun neden böyle olduğunu biliyoruz ve her İspanyol işçisinin bilmesi için de çaba göstereceğiz. İspanyol işçilerine, yalnız reformizmin değil, anarko-sendikalizmin de yenilgilerinden sorumlu olduğunu açıklayacağız. Ulusal İşçi Konfederasyonu'nun merkez yayın organı, örneğin aşağıdaki «derin anlamlı» düşünceyi açıklarsa burjuvaziyi yenmek nasıl mümkün olabilir?

> «Hükümet sosyalizminin fraksiyonları, şimdi Rusya'daki gibi, politik iktidarı, kendi iddialarına göre, daha sonra parçalamak için, pekiştirmek istiyorlar. Buna karşın anarşizm, Moskova üniversitelerinde felsefe eğitimi görmüş acemi çaylak devrimcilerin tersine onu parçalar ve dağıtır. Böylesi bir ön çalışma olmaksızın, gerçek bir toplumsal devrim olanaksızdır. Partilerce (yani Komünist Partisi'nce) savunulan devrimle, Ulusal İşçi Konfederasyonu'nun izlediği devrim arasında aşılmaz bir uçurum vardır. Bizim devrimimiz bugüne aittir, devlet sosyalizminin devrimi ise geçmişe aittir. Rus devrimiyle birlikte parti devrimleri dönemi kapanmıştır.»*

Eğer, Ekim Devrimi tipi devrim sonuncusu idiyse, o zaman İspanyol anarko-sendikalistleri uluslararası proletaryaya ne tür bir devrim vaadediyorlar? Alman proletaryasının Hitler'e karşı mücadelede, burjuvaziyi parçalayan Bolşevikler'den değil de, proletaryayı bir yenilgiden diğerine sürükleyen anarşistlerden mi öğrenme-

* Solidaridad Obrera, 16.XI.1932.

si gerektiğine inanıyorlar? Proletarya, Paris Komünü'nün vasiyetine uyarak yeni bir devlet tipi yaratmalı ve Bolşeviklerin davrandığı gibi mi davranmalı, yoksa 1873 yılındaki Bakuninciler ve 1931-1932'deki anarko-sendikalistler örneğine mi uymalı? Böylesi görüşlerle komünizm arasında gerçekten aşılmaz bir uçurum var, ama anarşist işçilerle komünizm arasında bir uçurum yoktur. Kendilerini şimdiye kadar izleyen geniş tabakalar üzerindeki etkilerini gün geçtikçe yitiren anarşist önderler, pratikte bundan emin olabilir.

Geriye bir de, her cinsten reformistin ve anarko-sendikalistin partinin sendika hareketi içindeki önder rolüne karşı birleşik saldırılarının ve bu amaçla Karl Marx'ın adını kötüye kullanma çabalarının üzerine gitmek kalıyor. Nerdeyse 60 yıldan beri anarko-sendikalistler ve reformistler, Marx'ın bir tarafsızlık yanlısı olduğunu iddia ediyorlar. Marx'ın Hamann'la yaptığı sözümona röportaj bunun gerekçesi yapılıyor. Hannover'li bir metal işçisi olan Hamann, 1869 yılında Marx'la yaptığı aşağıdaki «röportajı» yayınladı:

> «Görevlerini yerine getirmek istiyorlarsa, sendikalar asla bir politik birlikle ilişkiye getirilmemeli ya da böyle birşeye bağımlı kılınmamalıdırlar; eğer bu gerçekleşirse, bu onlara o zaman ölümcül darbeyi vurma anlamına gelir. Sendikalar, sosyalizm okullarıdır. Orada kendilerine her gün sermayeyle mücadele gözler önüne serildiğinden, işçiler sendikalarda sosyalistler olarak yetiştirilir. Hangisi olursa olsun, istisnasız bütün politik partiler, işçi kitlelerini yalnızca bir zaman süresi için geçici olarak coşkuya kaptırır, buna karşın sendikalar işçileri sürekli olarak bağlar, yalnız onlar gerçek bir işçi partisini temsil edecek ve sermaye iktidarına karşı bir üs noktası oluşturabilecek du-

rumdadır. Hangi partiye mensup olursa olsunlar, işçilerin daha büyük kitlesi, maddi durumlarının düzeltilmesi gerektiğini kavramıştır. Eğer işçinin mali durumu iyileşirse, o zaman çocuklarının eğitimiyle daha fazla uğraşabilir, kadının ve çocukların fabrikaya gitmelerine gerek yoktur, düşüncesini daha fazla eğitebilir, vücuduna daha fazla bakabilir ve farkında olmaksızın sosyalist olur...»*

Bu röportaj açıkça Hamann tarafından «düzeltilmiştir»; çünkü Marx'ın yaşadığı dönemde konuştuğu ve yazdıklarıyla çelişki içinde olan bir dizi formülasyon içermektedir ve Marx, konuştuğu ile yazdığı ayrı olmayan insanlardandı. Marx, **«hangisi olursa olsun,** istisnasız bütün partilerin işçi kitlelerini yalnızca bir zaman süresi için, geçici olarak coşkuya kaptıracaklarını» söyleyemezdi. Hünerbazlık, burda neredediir? Açıkça, sendikaların «bağımsızlığından» çıkarı olan Hamann, metni «düzeltti», Marx'ın değinmesinin açıkça burjuva partilere ilişkin olduğunu bir yana bıraktı ve böylelikle bütüne tümüyle başka bir politik anlam verdi. Marx, böylelikle bir «bağımsıza» çevrildi.

Sorunun böyle olduğu, Hamann'ın soruyu nasıl formüle ettiğinden de görülebilir: «Dr. Marx, sendikalar, eğer yaşama yeteneğine sahip olmak istiyorlarsa, tercihan politik bir birliğe bağlı olmalı mıdırlar? diye sordum», yazıyor Hamann. Sorunun bu şekilde sorulmasından, Hamann'ın **hangi** yanıtı almak **istediği** ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı, Hamann'ın istediği içeriği alabilmesi için röportajı istediği gibi «redakte ettiğini» iddia etmek için tüm nedenler mevcuttur. Garip olan yalnızca, KPD gibi bolşevik bir partinin, bu röportajı,

* Adı geçen eser, s. 78.

Marx'ın en önemli yazılarının kitle basımlarının ekinde **ayrıntılı yorumu olmaksızın** nasıl yayınladığıdır.

Marx, bu şekilde bir «bağımsıza» dönüştürüldü.

> «Bundan dolayı», diye yazıyor Stalin yoldaş, «sonucu **bağımsız** parlamenterler, partiden **kopuk** redaktörler, **kemikleşmiş** sendikacılar ve **darkafalı** kooperatifçiler olan partisiz örgütlerin 'bağımsızlığı' ve 'tarafsızlığı' oportünist teorisi, Leninizmin teori ve pratiği ile uyuşmaz.»*

Bu, devrimci Marksizmin sendika hareketinin «bağımsızlığı» konusundaki görüşüdür. Bütün ülkelerdeki reformistler ve sendika hareketinin bağımsızlığı yanlıları, Bolşevizmin örgütlü ve örgütsüz işçi kitlelerinin içine girmesini önlemek için bu çarpıtılmış metne yapıştılar. Reformist ve anarko-sendikalist sendika hareketinin tüm pratikçileri ve teorisyenleri, onun «Marx'a göre» sosyalizmden bağımsız olduğunu, yani kapitalizme bağımlılık içinde bulunması gerektiğini kanıtlamaya çalıştılar. Bu röportajı aktaran Hermann Müller, zaferle şunu açıklıyor: «Marx, öyleyse sendikaların en katı bağımsızlığından yana tavır takındı.»** Bütün anarko-reformistlerin, devrimci Marksizmin bütün düşmanlarının bu ağız birliği bile, dikkatli olmamıza ve bu röportajda neyin «yerleştirilerek düzeltildiğini» dikkatle gözden geçirmemize neden olmalıdır. Ama Marksizm, Marx'ı böylesine çarpıtmayla onu havaya uçurmaya çalışanların sandığından çok daha fazla sağlamdır. Bu çaba da, diğerleri gibi, rezilce bir yenilgiye uğradı.

Bu çarpıtılmış alıntının ne derece ciddiye alındığı,

---

* J. Stalin, Leninizmin Sorunları, SSCB'ndeki Yabancı İşçiler Yayın Kollektifi, Moskova 1932, s. 103.

** Daniel de Leone, Marx as Tex [Marx Alıntısı], Industrial Unionism, New York 1920, s. 39.

Daniel de Leone gibi mükemmel bir insanın bu alıntıya dayanarak ekonomik örgütün politik örgüte göre önceliği teorisini geliştirmesinden görülebilir. Marx'ın bu açıklamalarından, diyor de Leone, şu sonuçlar çıkarılabilir:

> «1 — Proletaryanın gerçek politik partisi, devrimci ekonomik örgütün **kendisinin bir yansıması olduğu** sağlıklı ilkelerini politik alana aktarmalıdır. 2 — Kapitalizmin kesin olarak yıkılması ve sosyalizmin kurulması devrimci eylemi, **ekonomik örgüte özgü bir işlevdir.** 3 — Devrimci eylem için gerekli olan fiziki şiddet, **ekonomik örgüte** özgüdür (inherent). (a.b.ç. — A.L.) 4 — Zor unsuru, askeri ya da zor kullanımını varsayan başka herhangi bir örgüt değil, **ekonomik örgütün yapısıdır.** 5 — **Ekonomik örgüt** 'geçici' değildir, tersine **işçi cumhuriyetinin geçici hükümetinin çekirdeğini teşkil eder.»***

Daniel de Leone, bütün bu tezlerin Marx'ın Hamann'la yaptığı röportajdan çıktığını iddia etmektedir. Marx, gerçekten de Hamann'ın kendisine yüklediği şeyi söylemiş ve yazmış olsaydı bile, bu durumda da Leone'un çıkardığı sonuç çıkarılamazdı. Daniel de Leone, savaş öncesi Amerikan sosyalizminin bu en devrimci ve en önemli önderi, bütün mükemmel söylevsel, yazınsal ve siyasal yeteneklerine rağmen bir parti kuramadı ve bir kitle hareketi gerçekleştiremedi. Neden? Çünkü, gerçek bir Marksist olduğuna inanmasına rağmen, parti, sendikalar ve kitle temel sorununda Marksist bir tavır takınmadı. Daniel de Leone, Amerikan Emek Federasyonu'nun tüm satılmışlığını ve çürümüşlüğünü açıkça gördü. «Kapitalistler sınıfının işçi teğmenleri» deyimini

* Adı geçen eser.

bulan o oldu. Daha 1896 yılında, Amerikan Emek Federasyonu'nun «hiçbir zaman denize açılamayacak durumda olan, şimdi karaya oturmuş ve bir avuç korsanın eline geçmiş bir gemi» olduğunu söyleyen oydu. Daha 19. yüzyılın sonunda, Amerikan Emek Federasyonu önderlerinin işçi hareketinin sağ kanadı değil de, burjuvazinin sol kanadı olduğunu açıklayan o oldu. Bununla birlikte o, bir devrimcinin tüm yüksek niteliklerine rağmen, bir mezhebin önderi olarak kaldı. Bunun nedenini, sübjektif olarak Marksizmi kullanmak istemesine rağmen, Marksizm karşısındaki tavrında aramak gerekir. Parti, sendikalar ve sınıf arasındaki ilişki temel sorunundaki yanlış tavır, intikamını böyle alıyor.

Marksizmle sendikalist mezhepçiliğin birleştirilmesinin ilginç türlerinden birini, İngiltere'dek **Marksist Unionizm** (Marxion Industrial Unionism) oluşturmaktaydı. Marksist unionistler, Trade-Union'ların kaybolması gerektiği ve kurtuluşun tek yolunun Birleşik Devletler'deki Industrial Workers of the World (IWW = Dünya Sanayi İşçileri) tipinde bütünlüklü bir büyük birlik biçiminde yeni bir sendika hareketi oluşturulmasında yattığı görüşünü savunuyorlardı. Savaş sırasında ve Ekim Devrimi'nden sonra, Bolşeviklere olan sempatisini dile getiren, ama kendileri bizzat «en önemli olanın ekonomik örgüt ve ekonomik mücadele olduğu» görüşünde olan Trade-Unioncular arasında da yarı-Marksist, yarı-sendikalist ruh halleri gelişmeye başladı. Marksist unionizm, o zaman iki okuldan oluşan sanayi unionizmine dönüştü. Okullardan biri, «kapitalist devlet düzenini yavaş yavaş (!) sarsmak için politik mücadelenin zorunlu olduğu» görüşünü savunuyordu. Diğer grup ise, «işçi sınıfının politik mücadeleyi tümüyle cephaneliğinden atması ve bütün güçlerini ekonomik mücadele silahlarının kullanılmasında yoğunlaştırması gerektiği» görü-

şündeydi. Bu her iki okul da, **«doktrinlerini Marx'ın ekonomik öğretisi ve öncelikle de materyalist tarih anlayışı üzerinde inşa etmektedirler.»** Peki, iğdiş edilmiş Marksizmle anarko-sendikalizmin bu birleştirilmesinin sonucu ne oldu? Bütün bu ayrıntıları bildiren G. Cole, şunu saptamaktadır: «Bu iki yönün (Marksist unionizm ve lonca sosyalizminin) bilinçli taraftarlarının sayısı, Trade-Unioncu işçilerin tüm kitlesinin **sonsuz derecede küçük bir kesimini** oluşturmaktadır.»* Sonsuz derecede küçük büyüklükler matematiğin alanına girdiklerinden ve tarihin alanına dahil olmadıklarından, «Marksistlerin» bu türü üzerinde daha fazla durmak istemiyoruz.

Her biçimden ve her türden sızlanma teorisyenleri, Marx'ı Komünist Enternasyonal ve Kızıl Sendikalar Enternasyonali'ne karşı kullanmak istedi. Marksizm «revize edildi», «ıslah edildi», reformist su ve anarşist metafizikle sulandırıldı, ama hiçbir şey olmadı. Marksizmin yabancı karışımlara ve alaşımlara tahammülü yoktur. Daha Marx'ın yaşadığı dönemde onlarca ve yüzlerce kişi onu çürüttü, yoketti, ama bütün bu profesörce alıştırmalar, ömrü bir günlük sineklerden başka birşey değildi. Böylesi her «çürütme»den sonra Marx ve Marksizm, daha fazla ayağa kalktı. Marx'ın ölümünden bu yana 50 yıl geçti, ve yıl geçmedi ki, Marx «çürütülmesin»; ama karşıtları çoktan unutulduğu halde, Marx sarsılmaz bir kaya gibi dimdik duruyor.

Burjuvazi, Marksizme cepheden bir hücumla saldıramadı. Bundan dolayı Marx ve Marksizme karşı saldırıya içten, işçi hareketinin içinden başladılar. Bu saldırı gerçi uluslararası işçi hareketinde birçok yara açtı, ama devrimci Marksizm, sahtekarlara karşı mücadele içinde

---

* G.D.H. Cole, An Introduction into Trade-Unionism.

daha da güçlendi ve büyüdü, bütünlüklü bir devrimci öğreti haline geldi.

Marx'ın büyük eserinin sürdürücüsünün ve mirasçısının kim olduğu sorusunda tayin edici olan, sözler değil eylemlerdir. Eğer sözlere inansaydık, o zaman sınıf mücadelesinin, Marksist öğretinin bu temelinin yerine burjuvaziyle işbirliğini geçiren herkesi Marksist olarak kabul etmemiz gerekirdi. Örneğin, Marx'ın 50. yıldönümü dolayısıyla «Düşünür ve Savaşçı Marx»* adlı bir derleme yayınladıklarından, Kautsky, Stein, Renner, Speyer, Dan, Crispien, Kampfmeyer ve benzeri türden bayları Marksist olarak kabul etmemiz gerekirdi. Başlığından başka hiçbir şeyi Marksist olmayan bu derleme, canlı, savaşçı ve **sürekli olarak çağdaş** olan Marksizmin nasıl ölü skolastiğe çevrildiğinin kaydadeğer bir örneğini vermektedir.

Marksizm bir dogma değil, bir eylem kılavuzudur. Sendikaların görevleri ve taktiği, sermayeye karşı devrimci eylemler tarafından belirlenir. Eğer sınıf mücadelesinin yerine sınıf işbirliği geçiriliyorsa, eğer burjuva demokrasisi proletarya diktatörlüğünün karşısına konuyorsa, eğer faşizm komünizme karşı «ehveni şer» ise, bu durumda sendikaların görevi de özel bir türdendir. Ama eğer sınıf mücadelesi, proletarya diktatörlüğünün kurulması eylem kılavuzu ise, bu durumda sendikaların görevi tümüyle değişiktir. Peki, Marx kiminle beraberdir? Öğretisini çarpıtanlarla mı, yoksa mücadeleyi onun öğretisi temelinde geliştirenlerle mi? Neredeydir Marksizm? Önderleri Milletler Cemiyeti'nde oturumlar düzenleyen Amsterdam Enternasyonali'nde mi, yoksa binlerce üyesi kapitalist zindanlarda çürüyen Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nde mi? Marx'ın eserini kim sürdürmektedir?

---

* Düşünür ve Savaşçı Marx, 50. ölüm yıldönümü dolayısıyla anma yazısı, Berlin 1933.

Kapitalizmin doktoru haline gelen, zıvanasından çıkmış kapitalist düzeni kurtarmak için çare arayan uluslararası reformizm mi, yoksa peşinde sürek avı yapılan, takibata uğrayan ve her şeyi yenebilecek komünizm mi? Bundan dolayı, burjuvazinin tüm çanak yalayıcılarına ve tekelci sermayenin tüm uşaklarına şunu haykırmak hakkımızdır: «Kirli ellerinizi Marx ve Marksizmden çekin!»

X

İŞÇİ SINIFININ ÖRGÜTLEYİCİSİ MARX

Klasik bir bilgin kavramı, yaşamın dışında duran bir insanı anlatır. O, kitapları, tarihsel belgeleri karıştırır, kendi düşüncesi etrafında fırtına koparır. Düz hayattan bağımsız olarak düşüncelerini garip bir şekilde sıralar ve doğanın hatalarını düzelten sistemler yaratır. Yaşamdan böyle bir kopukluk, bilimin ve onun havarilerinin önyargısızlığını ve sınıflar karşısındaki tarafsızlığını kanıtlayıcıdır. Marx, bilimsel ve politik çalışmalarıyla bilimin ve onun taşıyıcılarının sınıflar karşısında tarafsızlığı düşüncesini parçaladı. Her şeyden önce, tumturaklı bilimsel sözlerin arkasına gizlenen dehaların yalnızca belirli toplumsal ilişkileri değil, aynı zamanda belirli bir sınıfın çıkarlarını yansıttıklarını ve diğer taraftan mücadeleden uzak durmanın bir politika, ama ezenler yararına ve ezilenlerin zararına bir politika olduğunu gösterdi.

Marx, bu sözcüğün en yüksek anlamında başka türden bir bilgindi. Önceden derinlemesine düşünmeden tek satır yazmadı, yazdıklarını özenle gözden geçirdi. Ama o, bilimin, kitlelerin dikkatlerinin mücadeleden saptırılması yerine, mücadeleye hizmet etmesi gerektiği görüşündeydi. O, bilimin, kurtuluşu yolunda işçi sınıfının karşısına çıkan politik ve ideolojik çitleri yoketme-

si gerektiği görüşündeydi. Marx, elbette ki, bilimsel çalışmalarının tarihsel önemini biliyordu, ama «O, her şeyden önce bir devrimciydi» (Engels). O, devrim olmaksızın bilimin ölü bir şey olduğunu kavradı. İşçi sınıfının tarihsel misyonunu keşfeden, işçi sınıfının bilincini ve kendine güvenini uyandıran Marx, işçi sınıfına somut olarak destek olmayı, ona teorisini açıklamayı, kendisini örgütlemede ona yardımcı olmayı zorunlu gördü ve bundan ötürü işçi sınıfının güçlerinin birleştirilmesinin ve sosyalizmin çıkarlarının sözkonusu olduğu yerde en küçük,en basit küçük çalışmayı yapmaktan utanmadı.

Marx, 1846 yılında «Komünist Haberleşme Komitesi»ni kurdu ve bu şekilde kapsamlı bir merkez yaratma umuduyla, bu komitede çalışmaları için bir dizi mektupla. dönemin en önemli sosyalistlerine başvurdu.

> «Haberleşmemizin ana amacı», diye yazıyor Marx, 5 Mayıs 1846'da Proudhona, «bu arada, Alman sosyalistlerini Fransız ve İngiliz sosyalistleriyle ilişkiye geçirmektir... Böylece sosyalist hareket, kendisini ulusal sınırlılıktan kurtarmak için, yazınsal görüntüsünde ileriye doğru bir adım atacaktır.»*

Bu komitenin görevinin biçimsel olarak karşılıklı haberleşme olduğunu görüyoruz. Ama esasında sözkonu olan çok daha fazlasıydı. Karşılıklı haberleşme, 19. yüzyılın ilk yarısındaki sosyalist hareketin düzeyi koşullarında, ileri sosyalizmin henüz geri olan mücadele üzerinde, ulusal kısıtlılığa karşı belli bir etki yapması anlamına geliyordu; Marx'ın hedefi buydu, Komünist Haberleşme Komitesi'nin politik önemi de burada yatı-

* Marx'tan Proudhonaa, Die Gesellschaft (Toplum), Dietz, Berlin, 4. yıllık 1927, c. II, s. 259.

yordu. 1845/1848 yıllarında Marx, Belçika'daki işçiler için konuşmalar yaptı. 1847 yılında Komünistler Birliği'nin başındadır, Engels ile birlikte Birliğin emrinde bugüne kadar uluslararası komünizmin kuruluş belgesini oluşturan ünlü Komünist Manifesto'yu hazırlar. Komünistler Birliği hızla büyüdü ve etki kazandı. 1848 devriminin yenilgisi, Komünistler Birliği'nin önemli ölçüde zayıflamasına yol açtı. Marx, örgütü ayakta tutmak ve güçlendirmek için muazzam girişimlerde bulundu ve örgütsel ve politik nitelikte bir dizi belgeyle alt örgütlere yönergeler verdi. Bu açıdan «Merkez Kurul'un Komünistler Birliği»ne «Söylevler»i olağanüstü derecede önemlidir. Bu söylevlerde yalnızca bir durum değerlendirmesi değil, aynı zamanda bir dizi örgütsel öğüt ve taktik yönergeler bulmaktayız. Merkez Kurul'un Komünistler Birliği'ne Mart 1850 tarihli ilk söylevi, «Birliğin eski sağlam örgütünün önemli ölçüde gevşetildiğini»* saptamaktadır. İşçi partisinin durumu ile küçük burjuvazinin demokratik partisinin durumları arasında bir karşılaştırma yapan söylev aşağıdaki sonuca varmaktadır: «Küçük burjuvazi kendisini sürekli olarak daha fazla örgütlerken işçi partisi tek sağlam dayanağını yitirdi...»** Bu ilk söylevde, devrimci işçi partisi ile küçük-burjuva demokrasisi arasındaki ilişki de saptanmaktadır:

> «... devirmeyi amaçladığı fraksiyona karşı onunla birlikte yürür; bizzat kendisini yerleşik hale getirmeye çalıştığı her yerde ona karşı çıkar.»***

Bu taktik kural, 19. yüzyılın ilk yarısının sınırlarını geniş ölçüde aşmaktadır; bu, onyıllar boyunca devrimci Marksizmin küçük-burjuva partileri karşısındaki tavrı-

---

* Köln Komünistler Duruşması Üzerine Açıklamalar, Vorwärts Yayınevi, Berlin 1914, s. 126.

** Adı geçen eser, s. 126.

*** Adı geçen eser, s. 129.

nı belirledi. Bu taktik şöyle açıklanmaktadır:

«Demokratik küçük burjuvalar, devrimi mümkün olduğunca hızlı bir şekilde... sona erdirmek isterlerken, devrimi sürekli kılmak bizim çıkarımızadır ve bizim görevimizdir... Bizim için sözkonusu olan, özel mülkiyetin [biçiminin — ÇN] değiştirilmesi değil, aksine yok edilmesidir; sınıf zıtlıklarının örtbas edilmesi değil, sınıfların ortadan kaldırılmasıdır; mevcut toplumun düzeltilmesi değil, yeni bir toplumun kurulmasıdır.»*

Devrim patladığında işçiler ne yapmalıdır? Olayları emekçilerin yararına çevirmek için hangi talepleri ortaya sürmeli ve hangi örgütsel önlemleri almalıdırlar? Devrimciler için geçerli olan öncelikle şudur:

«Sözgelimi taşkınlıklara, halk intikamının örneklerine... karşı çıkmaktan çok uzağız, bu örneklere yalnızca göz yumulmamalı, aynı zamanda bunların yönetimi bizzat ele alınmalıdır.»**

Burjuva demokratlarının taleplerinin yanısıra, işçiler kendi taleplerini öne sürmelidirler:

«İşçiler için güvenceler talep etmelidirler... Gerektiğinde bu güvenceleri zorla elde etmeli ve bir bütün olarak, yeni yöneticilerin kendilerini mümkün olabilecek bütün ödünlere ve vaatlere yükümlü kılmalarını sağlamalıdırlar — onların yüzlerini ortaya sermek için bu, en güvenilir araçtır.»***

«Yeni resmi hükümetlerin yanısıra aynı zamanda, ister komün yönetim kurulları, komün meclisleri biçiminde olsun, isterse işçi kulüpleri ya

* Adı geçen eser, s. 130.
** Adı geçen eser, s. 132.
*** Adı geçen eser, s. 132.

da işçi komiteleri aracılığıyla olsun, kendi devrimci hükümetlerini kursunlar ki, böylelikle burjuva demokratik hükümetler yalnızca işçilerin desteğini kaybetmekle kalmasınlar, aynı zamanda başından beri ardında tüm işçi kitlelerinin bulunduğu kurumlar tarafından kendilerini gözetlenir ve tehdit edilir görsünler. Tek sözcükle: Zaferin ilk anından itibaren, güvensizlik yenilgiye uğratılmış gerici partiye değil, tersine bu ana kadarki yol arkadaşına, ortak zaferi yalnız kullanmak isteyen partiye yöneltilmelidir.»*

İşçi partisinin devrimdeki taktiğinin bu parlak tanımı, ikili hükümetin kitleleri örgütlemek ve burjuva ve küçük-burjuva partilerin iktidarını yıkmak için hizmet ettiği Rus devriminde pratik olarak gerçekleştirildi ve deneyimle kanıtlandı.

«Söylev»de devamla, devrimci olayların gelişmesi sırasında bir proleter milisin oluşturulmasına gidilmesi öğüdü verilmektedir. Bu milislerin ise **işçiler tarafından seçilen devrimci komün meclislerinin** hizmetinde olması ve kır proletaryasının örgütlenmesine özel dikkat sarfedilmesi istenmektedir. Asıl sorun, «bağımsız parti konumu», «proletarya partisinin bağımsız örgütlenmesi»dir.**

Seksen yıl önce yazılan bu öğütler, güncellikleriyle şaşkınlık yaratmaktadır. Bolşevizmin daha sonra üç devrim sırasındaki tüm taktiğinin tohumu, bu örgütsel-taktiksel öğütlerde yatmaktadır.

Merkez Kurul'un Haziran 1850'de Komünistler Birliği'ne verdiği ikinci söylev, Komünistler Birliği'nin Belçika, Almanya, İsviçre, Fransa ve İngiltere'deki durumu

---

* Adı geçen eser, s. 133.

** Adı geçen eser, s. 137.

üzerine bir bilgi vermekte ve zayıflamış yerel örgütlere yeniden, aralarında en önemlisinin, devrimci sınıf mücadelesi için üye kitlesini kazanmak amacıyla karşıt unsurlar tarafından yönetilen «Köylü ve Gündelikçiler Dernekleri» içinde çalışma yürütmek olduğu bir dizi örgütsel-taktiksel görevler yüklemektedir. Marx, ikinci söylevde partisiz yardımlaşma örgütleri yaratma sorununu ortaya atmaktadır.

> «Bu diğer ilişkilerin yardımıyla, köylü dernekleri ve spor dernekleri üzerindeki etki çok sağlam bir şekilde örgütlenebilir.»*

Bütün bu yönergeler, mümkün olduğunca hızlı ve derin bir şekilde kitleler arasına girme görevlerini yüklüyorlardı.

Sürekli takibat şartları altında bu çalışma nasıl yürütülmelidir? Olanaklar varsa yasal, ve bunun olası olmadığı yerde yasadışı; bunlar, Marx'ın yandaşlarına verdiği sürekli öğütlerdi.

Yasadışı parti yanlısı olan Marx, aynı zamanda bir komploculuk karşıtı idi ve bu ikisini birbirinden ayrı tuttu. Bu açıdan Marx'ın, A Chenu'nun «Les Conspirateurs» («Komplocular») kitabı ve Lucien de la Hodde'un «La naissance de la République en Février 1848» («Cumhuriyetin Şubat 1848'de Doğuşu»)** adlı kitapları üzerine eleştirisi çok ilginçtir. Bu her iki kitap da 1850 yılında Paris'te yayınlandı.

Marx, «irticalen bir devrim, koşulları olmaksızın bir devrim yapan» «devrim alşimistlerine»*** keskin bir şekilde karşı çıktı. «Devrim alşimistleri», «işçilerin sınıf

* Adı geçen eser, s. 142.

** Marx-Engels'in Yazınsal Mirasından, c. III, Dietz, Berlin-Stuttgart 1923, s. 426.

*** Adı geçen eser, s. 430.

çıkarları üzerine daha fazla teorik olarak aydınlanmalarını en derin şekilde hor görmektedirler.» Kitlelerden aşırı şekilde soyutlanma, «usta komplocunun satılmış polis ispiyonuna dönüşmesi noktasındaki küçük sıçrayışın sıklaşmasına» yolaçmaktadır.*

Devrim alşimistlerinin bu niteliği, doğrulanmasını en parlak bir şekilde, kitlelerin eyleminin yerine bir avuç komplocunun eylemini geçirmeye çalışan Rus anarşistlerinde, Maksimalistlerde, Sosyal-Devrimcilerde ve diğer parti ve gruplarda buldu.

1848 Devriminin yenilgiye uğratılmasından sonra gericilik bütün ülkelerde devrimci harekete saldırdığında, Marx çetin «Kapital» çalışmasına ara vermeden, aynı düşünceyi paylaştığı tüm yoldaşlarıyla ilişkiyi koruyarak ve onlara söz ve eylemle yardımcı olmaya çalışarak, İngiliz, Amerikan ve Alman basınında günlük politikanın sorunları üzerine bir dizi politik makaleyle ortaya çıktı.

İşçi hareketi bunalımdan sonra canlanmaya başlar başlamaz ve çeşitli ülkelerin işçilerinde yeniden karşılıklı ilişki kurma yönünde arzu ortaya çıkar çıkmaz, Marx müdahale etti ve Fransız işçilerinin İngiltere'ye gezileri ve Fransız ve İngiliz işçilerinin kardeşleşmesi dolayısıyla, 1864 yılında, III. Komünist Enternasyonal'in kendisine örnek aldığı Uluslararası İşçi Birliği'ni kurdu.

Peter Krapotkin, anarşizmin bu havarisi ve dünya savaşı sırasında kendi anavatanının bu yurtseveri, Enternasyonal'in «Marx'ın katkısı olmaksızın»** kurulduğunu yazmaktadır. Krapotkin, Marx'ın Engels'e yazdığı ve 28 Eylül 1864'te St. Martin Hall'daki toplantıda oldu-

---

* Adı geçen eser, s. 430-431.

** Peter Krapotkin, Modern Bilim ve Anarşi, Moskova 1921, s. 56 (Rusça).

ğunu ve orada «figüran olarak asistanlık yaptığını»* bildirdiği bir mektuba dayanmaktadır. Krapotkin buradan, Marx'ın Enternasyonal'in kurulmasıyla bir ilişkisi olmadığı sonucunu çıkarıyor. Peter Krapotkin açıkça tarihi tahrif etmektedir; çünkü Marx'ın **daha önceki ön** ve daha sonra uzun yıllar süren faaliyeti sayesinde Enternasyonal'in oluşabildiğini ve ciddi bir etken olabildiğini okuyucudan gizlemektedir. Aynı mektubunda Marx, I. Enternasyonal'in temel belgesinin, Açılış Konuşmasının ve tüzüklerin hazırlanmasına nasıl katkıda bulunduğunu, Manifesto'ya ve tüzüklere teorik ve politik olarak bütünlüklü bir karakter kazandırmayı nasıl başardığını ayrıntılı olarak anlatmaktadır.

Engels'e yazdığı 4 Kasım 1864 tarihli mektubunda Marx, Uluslararası İşçi Birliği'nin oluşma koşullarını ayrıntılı olarak tasvir etmekte ve neden St. Martin Hall'daki toplantıya gittiğini açıklamaktadır:

> «Hem Londra ve hem de Paris yönünden bu kez gerçek 'güçlerin' boy göstereceklerini biliyordum ve bundan dolayı, sürekli ilkem olan to decline any such invitations [böylesi tüm davetleri reddetmek]'ten vazgeçmeye karar verdim.»**

Bu toplantıda, bir ilke açıklaması hazırlanması amacıyla bir alt komisyon seçen bir komite oluşturuldu.

> «Binbaşı **Wolff, İtalyan işçi birliklerinin** nizamnamesini [tüzüklerini] yeni birlik için kullanılmak amacıyla sundu... Bu evindently [apaçık görüldüğü üzere] **Mazzini**'nin bir eseri idi...» «Bunun dışında, eski bir Owen'ci olan Weston... son derece karmaşık ve eşi görülmemiş derecede geniş bir program sürdü ortaya.»***

---

* Marx/Engels, Tüm Eserler III, c. 3, s. 196.

** Adı geçen eser, s. 196.

*** Adı geçen eser, s. 197.

Bu taslaklar Le Lubez'e verildi ve komite oturuma çağrıldı.

> «Eccarius bana periculum in mora [tehlikenin kapıda olduğunu] yazdığından, gittim ve Allah selamet versin Le Lubez'i korkunç tumturaklı sözlerle dolu, kötü yazılmış, hiç mi hiç olgunlaşmamış, Mazzini'nin her tarafına burnunu karıştırdığı, Fransız sosyalizminin en karışık paçavralarıyla kabuk bağlamış ve pretending to be a declaration of principles [bir ilke açıklaması olma iddiasında olan] Préambel [giriş]'i okurken duyduğumda, gerçekten tüylerim ürperdi. Ayrıca, diğer hatalarından bağımsız olarak, **Avrupa** işçi sınıflarının (ardında elbette Mazzini'nin bulunduğu) bir tür merkezi hükümeti gibi gerçekte tümüyle olanaksız bir şeyi amaçlayan İtalyan nizamnamesi esas itibariyle kabul edilmişti. Ben ılımlı muhalefet yürüttüm ve uzun gel-git konuşmalardan sonra Eccarius, alt komitenin sorunu yeniden 'yazı kurulu'nun kontrolüne vermesini önerdi.»*

Marx, bu taslaklardan tek kelime bile bırakmamaya kararlıydı ve belgeler kendisine gözden geçirilmek için verildiğinde, eski metnin üzerini olduğu gibi çizdi ve işçi sınıfına a sort of review of the adventures of the Working Classes since 1845 [1845'ten bu yana işçi sınıflarının serüvenine geri bakış türünden] bir Manifesto (an Adress)** yazdı, Giriş'i değiştirdi, ilke açıklamalarını attı ve 40 paragraflık tüzüğün yerine 10 paragraflık bir tüzük geçirdi:

> «Benim önerilerimin tümü», diye yazıyor Marx, «alt komite tarafından kabul edildi. Yalnız-

* Adı geçen eser, s. 197-198.

** Adı geçen eser, 198.

ca tüzüklerin girişine iki 'duty' [yükümlülük] ve 'right' [hak] boş lafını, yani 'truth, morality and justice' [hakikat, ahlak ve adalet]'i almakla yükümlü kılındım, ama bunlar hiçbir zarar vermeyecek şekilde yerleştirildi... Fortirer in re, suaviter in modo [özde güçlü, biçimde ılımlı olmak] gerek.»*

Enternasyonal'in ilk temel belgelerinin kökeni üzerine bu olguları, anarşistler bile inkar edemedi. Bu olgular, Marx'ın müdahale etmemesi halinde, Tolain, Weston ve diğerlerinin içi boş bir deklarasyonu kabul ve Uluslararası İşçi Birliği'ni başka bir yöne kanalize edeceklerini kanıtlamaktadır.

Burada Marx'ın, karmaşık programları ve tezlerinden caymaları için tüm kafası karışıkları zorlayarak çok büyük örgütsel ve taktiksel yetenek gösterdiğini görüyoruz. Enternasyonal'in kurulmasında en önemli olan neydi? Şölensel nutuklar mı, yoksa uluslararası örgütün doğum belgesini oluşturan temel belgesinin hazırlanması mı? Şimdiye kadar, biçimsel olarak dışarda duran ve tüm meseleyi elinde tutan Marx'ın Enternasyonal'in kurucusu olduğunu sanıyorduk; ama anarşistleri içerik değil de biçim ilgilendirdiğinden, bunun böyle olmadığı ortaya çıktı.

Krapotkin'e inanmak gerekirse, Marx'ın I. Enternasyonal'le bir ilişkisinin olmadığı sonucuna varmak gerekir; çünkü Marx, Enternasyonal'in ne başkanı ne de sekreteri idi. Ana eserini hazırladığından, bazı kongrelere katılmadı. 1866 Nisan'ında Bolte'ye, «Kapital»i bitirmek istediğinden Cenevre Kongresi'ne gitmeyeceğini yazmaktadır. Marx, diğer birkaç kongrede de bulunmadı; ama bazı durumlarda Marksist olmayan formülas-

* Adı geçen eser, s. 198-199.

yonların da bu belgelere girmesine rağmen, temele ilişkin tüm belgeler, tüm ana yönergeler Marx tarafından verildi. Marx, Kongrenin onun yazdığı bir belgeyi kabul etmesinin, bir düzine tören konuşmasından sonsuz ölçüde daha önemli olduğu görüşündeydi.

Krapotkin ve onun öğrencilerinin söylediğine kulak asılırsa ve buna göre tavır alınırsa, bu durumda Marx ve Engels hiçbir şey yapmadılar. Marx ve Engels'in Komünist Manifesto'yu Considérant'tan kopya ettiklerini Çerkezov iddia ediyor, Krapotkin de bunu tekrarlıyor. Aynı Çerkezov, Engels'in eseri «İngiltere'de Çalışan Sınıfın Durumu»nun bir aşırma olduğunu, onun bunu bir Fransız gazetecisi olan Bureau'dan kopya ettiğini iddia edecek kadar ileri gidiyor — ve Krapotkin kendisine alkış tutuyor. Kurusıkı devrimci laf kalabalığına ve anarşist gevezeliğe karşı keskin ve amansızca mücadele yürüttüğünden ötürü Marx'a utanmazca iftira atan anarşist tarih yazıcılarının «nesnelliği» işte bu kadardır.

Ana eserini hazırlarken Marx, tüm dünyada ne olup bittiğini gündegün izledi. Marx'la Engels arasındaki mektuplaşmada, Marx'ın ne denli kapsamlı ve önemli bir çalışma yürüttüğünü kanıtlayan sayısız malzeme bulmaktayız. Bildiriler, çağrılar yazar. Arkadaşlarının hatalarını düzeltir. Mücadele arkadaşlarını eleştirir. Hiddetle düşmanlarına saldırır. Şu veya bu durumda nasıl davranılması gerektiğine dair öğütler verir ve duruma göre bazen açıkça, bazen dostça bir mektupla ve bazen de üçüncü bir kişi üzerinden etkide bulunarak ortaya çıkar. Marx kendisine sürekli olarak, proletarya partisini devrimci bir program temelinde toparlama, en azından öncülerin kafasından kökleri tarihsel geçmişte olan ve işçi hareketinin gelişmesine ket vuran ideolojik kargaşalığı atma düşüncesini kılavuz olarak aldı. Marx'ın birine yazma olanağı olmadığı zaman, sık sık onun

isteği üzerine, ona danışarak ya da kendi girişimiyle Engels yazdı. Her yeni gün, Marx ve Engels'in önüne yeni sorunlar koydu: Bugün bu, Belçika, İngiltere ya da Fransa'daki bir grevdi, yarın Enternasyonal üyelerinin Fransa'da takibata uğraması, ertesi gün I. Enternasyonal'e karşı karalama kampanyası idi; bazen, Birleşik Devletler'de yasadışı sendikalar kurma girişimiydi, bazen de Trade Unioncuların politik mücadeleyi reddetmesiydi; burada, Enternasyonal'in politik ve örgütsel birliğini parçalamakla tehdit eden Proudhoncu ve Bakuninci entrikalardı, orada yabancı unsurların işçi örgütlerine sızması idi; burada sağ oportünizm, öbür tarafta sol sekterlik vs. İşçi hareketi, I. Enternasyonal'in kurulmasından beri tüm dünyada hızla gelişmeye başladı. Yalnızca doğru teorik tavırlara değil, aynı zamanda politik yönergelere ve örgütsel öğütlere de gereksinimi vardı. Marx ve Engels, büyüyen işçi hareketinde öyle bir yer aldılar ki, isteselerdi bile, gündemdeki örgütsel ve taktik sorunlardan kaçamazlardı. Ama Marx asla bunlardan kaçmayı düşünmediğinden ve tersine uluslararası işçi hareketinin bütün programatik, taktik ve örgütsel sorunlarına bizzat müdahale ettiğinden, Marx'ın yürüttüğü çalışma, devrimci teorinin pratik kullanımının parlak bir örneğini oluşturur.

Marx, mekan itibariyle uzak olmasına rağmen, sosyalist hareketle çürük ve yanlış olan her şeyi hissetti ve belirli sonuçlar alasıya kadar da dinlenmeye çekilmedi.

19 Ekim 1877'de Sorge'ye şöyle yazıyordu:

«Almanya'da partimiz içinde, kitlelerden çok (daha üst sınıflara mensup ve 'işçi') önderler arasında bozuk bir ruh hali baş göstermektedir.»*

* Becker, Dietzgen, Engels ve Marx'ın Sorge'ye Mektupları, s. 159.

Teori, politika ve taktik alanındaki bu bozuk ruh halini Marx, amansız bir şekilde izledi. Marx ve Engels, 1879 Nisan'ının ortasında Bebel, Liebknecht, Bracke vb. lerine bir genelge gönderdiler. Zürih'li «üç yıldıza» (Höchberg, Bernstein ve Schramm) karşı yönelen bu genelge, oportünizmin tüm türlerine karşı şiddetli bir suçlamaydı. Zürih'li «üç yıldız», dikkatin ve burjuvaziye karşı temkinli bir tavrın propagandasını yapıyor ve sosyal-demokrasinin toplumun daha üst tabakalarında propaganda yürütmesi gerektiğini vs. öneriyordu. Marx ve Engels, bu söz dökümtüleri üzerine şöyle yazmaktadırlar:

> «Proletaryanın, devrimci durumunun zorlaması sonucu 'çok ileri gideceği' korkusuyla seslerini yükseltenler, küçük burjuvazinin temsilcileridir. Kararlı politik muhalefet yerine genel arabuluculuk; hükümete ve burjuvaziye karşı mücadele yerine onları kazanma ve ikna etme girişimi; yukarıdan gelen kötü davranışlara karşı inatçı direniş yerine, cezanın hakedildiği düşüncesiyle aşağılayıcı boyun eğme ve taviz.»*

Bunlar, bu teslimiyetçiler kimlerdir ve politik kökenleri nedir? Aynı genelgede buna bir yanıt bulmaktayız:

> «Bunlar, aralıksız işgüzarlık örtüsü altında yalnızca bir şey yapmamakla kalmayıp, aynı zamanda gevezelikten başka bir şey yapılmasını önlemeye çalışan aynı kişilerdir, her türlü eylemden duydukları korkunun 1848 ve 1849'da hareketin her

---

* Marx ve Engels'in Bebel, Liebknecht, Bracke ve diğerlerine Genelge Mektubu, Marx/Engels, Seçme Mektuplar, s. 307.

adımına ket vurduğu ve en sonunda tökezlettiği aynı kişilerdir, bir tepki gören ve bundan sonra da kendilerini nihai olarak ne direnişin ne de kaçışın mümkün olduğu bir çıkmazda görmekten şaşkınlığa düşen aynı kişilerdir, tarihi kendi dar kafalı ufuklarına bağlamak isteyen, ama tarihin bunları her keresinde aşarak kendi gündemine geçtiği aynı kişilerdir.»*

Alman oportünizminin bu parlak karakterizasyonu, sanki bunlar bugün yazılmış, sanki bunlar Hitler'ci Üçüncü İmparatorluk dönemindeki Alman sosyal-demokrasisini nitelemek için özel olarak yazılmış gibi gelmektedir. Marx ve Engels'in bu kaydadeğer yazısı, partinin saflarında böylesi beylere izin vermemesi gerektiği açıklaması ile son bulmaktadır.

«Biz nerdeyse 40 yıldan beri, sınıf mücadelesini tarihi ileriye götüren ilk güç olarak, ve özel olarak da burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf mücadelesini modern toplumsal devrimlerin büyük kaldıracı olarak vurguladık; bu sınıf mücadelesini hareketten söküp atmaya çalışan kişilerle birlikte yürümemiz mümkün değildir. Enternasyonal'in kuruluşu sırasında vurgulayarak savaş sloganını formüle ettik: İşçi sınıfının kurtuluşu, bizzat işçi sınıfının kendi eseri olmak zorundadır. İşçilerin kendilerini kurtarabilmeleri için daha çok cahil olduklarını ve öncelikle yukardan hayırsever büyük ve küçük burjuvalar tarafından kurtarılmaları gerektiğini söyleyen kişilerle birlikte yürüyemeyiz.»**

Bilimsel komünizmin kurucuları, Alman sosyal-de-

* Adı geçen eser, s. 307.
** Adı geçen eser, s. 309.

mokrat partisinin önderlerine bunu öğrettiler. Marx, teorik tavırlarından sürekli olarak sonuçlar çıkardı ve bundan dolayı bu genelge, uluslararası komünizmin çok mükemmel bir örgütsel-politik belgesidir. Marx'ın taktik dehası, bu yazıda kendisini göstermektedir. Adım adım oportünizmin nerede varolduğunu izlemekte, ona karşı nasıl mücadele yürütülmesi gerektiğini söylemekte ve buradan örgütsel sonuçlar çıkarmaktadır. İşçi hareketi içindeki çeşitli unsurları birleştirmek amacıyla I. Enternasyonal'in Açılış Konuşmasını büyük bir ustalıkla kaleme alan, Fransa'da bir işçi partisinin oluşturulması sırasında Marksist olmayan unsurların da bu partiye alınmasından yana tavır takınan Marx, zamanın bunun için uygun olduğunu gördüğünde, bir örgütte birlikte kalmanın politik çizgiyi çarpıtmayla tehdit ettiğini gördüğünde, şiddetle bölünmeden yana tavır takınır.

> «Gidebildiği sürece birlik oldukça iyidir», diye yazıyor Engels, 28 Ekim 1882'de Bebel'e, «ama birlikten çok daha yüce olan şeyler vardır.»*

Marx, oportünizmi, [burjuva partilere — ÇN] uyum göstermeyi, işçi sınıfının çıkarlarını burjuva partilere tabi kılmayı şiddetle eleştirir, sosyalist harekete sızan, sınıfa yabancı unsurlara karşı ateş püskürür, aynı oportünizmi gizleyen sol lafazanlığa da aynı şiddetle, aynı tutkuyla karşı çıkar. Birleşik Devletler'deki Alman komünistlerinin, Enternasyonal'in dağılmasından sonra dar bir sekter grup olarak kendi içlerine çekilmeye ve gerici örgütlerde çalışmayı onurlarına yedirememeye başladıklarında Engels, Wischnewetzki'ye, en önemli olanın sekterliğe karşı mücadele olduğunu, proleter kitle örgütlerinde çalışılması gerektiğini ve işçi örgütlerin-

* Adı geçen eser, s. 329.

den soyutlanmanın kendini işçi sınıfından da soyutlama anlamına geldiğini açıklayan bir mektup yazar:

> «Bundan dolayı», diye yazıyor Engels, 28 Aralık 1886'da Bayan Wischnewetzki'ye, «Knights of Labor [Emeğin Şövalyeleri]'ni, dışardan küçümsenerek davranılacak değil de, içerden devrimcileştirilmesi gereken çok önemli bir etken olarak görüyorum harekette... Amerikalıların, daha eski sanayi ülkelerinde hazırlanmış tam bir teori bilinciyle başlamalarını beklemek, imkansız olanı beklemek anlamına gelir... ve başlangıçtaki kaçınılmaz karışıklığı, ilkönce doğru bir biçimde anlamayacakları, ama kısa bir sürede öğrenecekleri şeyleri [hap gibi — ÇN] yutmaya zorlayarak kötüleştirmemek gerekir.»*

Birkaç hafta sonra Engels, aynı soruna geri döner ve 27 Ocak 1887'de aynı Wischnewetzki'ye bir mektupta şunu yazar:

> «... Bizim pratiğimizin, kendi farklı konumumuzdan ve hatta örgütümüzden caymaksızın ya da bunları gizlemeksizin her aşamasında işçi sınıfının genel hareketi ile birlikte çalışmanın pekala da mümkün olduğunu gösterdiğini düşünüyorum ve Alman Amerikalıların başka bir yol seçtiklerinde çok büyük bir hata işleyeceklerinden korkuyorum.»**

Engels'in bu taktik önermeleri eskimemiştir, oldukça güncel ve canlıdır. Ve Marx ve Engels'in mirası ne derece incelenirse, modern işçi hareketini ilgilendiren o denli çok örgütsel ve taktik önerme bulunabilir.

---

* Adı geçen eser, s. 359-360.

** Adı geçen eser, s. 361-362.

Marx, onyıllar boyunca uluslararası komünist hareketin başında bulundu. O, kapitalizmin can düşmanıydı ve bundan dolayı da «en çok nefret edilen ve en çok iftiraya uğrayan adam»dı (Engels). Ama o soğukkanlılığını korudu. En iyilerin yolunun işçi sınıfının yolu, milyonların yolu olduğunu bildiğinden, kendi yolunda yürüdü. 25 Ekim 1881'de Engels, Bernstein'a gönderdiği bir mektupta şöyle yazıyor:

> «Marx, teorik ve **pratik** (a.b.ç. — A.L.) başarılarıyla, çeşitli ülkelerin işçi hareketlerinin en iyi kişilerinin ona tam bir güven duydukları bir konum elde etti. **Tayin edici anlarda** akıl danışıyorlar ve daha sonra da alışılageldiğince, onun öğüdünün en iyisi olduğunu saptıyorlar. Daha küçük ülkelerden hiç söz etmezsek, Almanya, Fransa, Rusya'da bu konuma sahip. Kişilere, iradesi bir yana, düşüncelerini bile dayatan Marx değildir. Ona gelenler, bu kişilerin bizzat kendisidir. Marx'ın kendine özgü, hareket için son derece önemli etkisi işte buna dayanır.»*

Marx'a, Marksizmin yerkürenin altıda biri üzerindeki zaferini yaşamak kısmet olmadı, ama o, işçi sınıfının zaferinin geleceğini biliyordu ve yorulmaksızın, ara vermeksizin işçi sınıfını politik ve örgütsel olarak burjuvazinin devrilmesi için hazırladı. Bundan dolayı, sosyal-faşist teorisyenlerin Marx'ın kendileriyle gideceğini kanıtlama çabaları gülünç bir izlenim bırakmaktadır. Böylesi çabalar içinde en gülünç olanı, İngiliz Labour Party [İşçi Partisi — ÇN]'nin teorisyenlerinden biri olan Boothburn'ün, «Marx, Labour Party'ye girer miydi?» başlıklı makalesidir... Mister Boothburn bu soruyu

---

* Friedrich Engels'in Eduard Bernstein'a Mektupları, s. 34-35.

evetle yanıtlıyor, çünkü ona göre «Komünist Manifesto Labour Party'nin bugünkü programı ile çakışmaktadır.»* Labour'cu olarak Marx! Pes doğrusu, sosyal-faşist arsızlıkla boy ölçüşmek mümkün değil.

Devrimci Marksizmin düşmanları, Marx'ın kitleler içindeki otoritesini kırma isteğiyle, Marx ve Engels'in devrimci sürecin olgunlaşma derecesinin belirlenmesiyle ilgili yanılgılarının altını, başkalarının zararından sevinç duyarak, birçok kez çizdiler. Lenin, daha 1907 yılında, geçmişin tüm bu sivri akıllı mızmızcılarına ve havarilerine şu yanıtı verdi:

> «Evet, Marx ve Engels, devrimin yakınlığının belirlenmesinde, devrimin zaferine ilişkin umutlarında sık sık yanılgıya düştüler. Tüm dünya proletaryasını küçük, günübirlik, basit görevlerin üzerine çıkarmaya çalışan ve çıkaran devrimci düşüncenin devlerinin böylesi yanılgıları, devrimci eylemin kendini beğenmişliği, devrimci mücadelenin yararsızlığı, karşı-devrimci, 'anayasacı' fantezilerin çekiciliği üzerine sövüp sayan ve sızlanan, onları bağır bağır bağıran ve ilan eden resmi liberalizmin bayağı bilgeliklerinden bin kat daha soylu, yüce ve **tarihsel olarak daha değerli ve daha doğrudur.**»**

Bunu ancak, Marksist öğretinin ruhunu ve özünü tanıyan bir adam yazabilirdi; bunu ancak, Ekim'den önce Marksizmin muzaffer yolunu gören Lenin yazabilirdi. Ve eğer oportünist «Marksist»lerin iflasından sonra Marksizm yeniden güç toplayarak canlandıysa, eğer Marksizm yerkürenin altıda birine egemense ve şimdi tüm kapitalist dünyayı sarsıyorsa, eğer Marx'ın ruhu grevlerde, silahlı çatışmalarda, işsizlerin mücadelesinde

---

* 3.9.1932 tarihli Vorwärts (İleri).

** Lenin, Tüm Eserler, c. II. Baskı, s. 178 (Rusça).

ve kapitalist ülkelerin işçilerinin kitle hareketinde yaşıyorsa, eğer Marksizmin bayrağı Sovyet Çin'inde, Endonezya'nın, Hindistan'ın ve kara kıtanın yoksul ve ezilen halklarının ayaklanmasında dalgalanıyorsa, bu ancak, **Marx'ın devrimci teoriyi devrimci pratikle birleştirmesiyle** açıklanabilir. Marx, «devrimci teori olmadan devrimci hareket olamayacağını» (Lenin) ve

> «Devrimci pratikle birleştirilmediğinde teorinin işe yaramaz olduğunu ve aynı şekilde yolu devrimci bir teori tarafından aydınlatılmadıkça pratiğin kör olacağını» (Stalin)*

biliyordu ve uluslararası komünizmi bu temele oturttu.

Marx, bundan dolayı uluslararası işçi hareketinin tarihine yalnızca dahi bir teorisyen olarak değil, aynı zamanda işçi sınıfının dahiyane bir önderi ve örgütleyicisi olarak geçti. Bundan dolayı bizim de, **devrimci teori ve devrimci pratik olmaksızın devrimci sendika hareketinin olmayacağını ve olamayacağını** söyleme hakkımız vardır.

---

* Stalin, Leninizmin Sorunları, birinci baskı, s. 25.

XI

SENDİKA HAREKETİ İÇİNDE MARKSİZM-LENİNİZM İÇİN

Marksizmin kurucusu da, kendi öğretileri gibi, bir parçadan yontulmuştur. İngiliz sosyalisti Hyndman, Marx'la ilgili anılarında şunu anlatır:

> «Bir keresinde Marx'a, yıllar geçtikçe herhalde daha hoşgörülü olacağımı söylediğimi anımsıyorum. 'Daha hoşgörülü mü?' — diye yanıtladı Marx, 'daha hoşgörülü?'... Onun daha hoşgörülü olmayacağı açıktı.»*

Daha sonraları İngiliz emperyalizminin saflarına geçen bu dar kafalı, Marx'ın esaslı karakteristik özelliğini iyi kavramış. Bu, Marksizmin de en esaslı özelliğidir. Devrimci Marksizm, «yıllar geçtikçe» ideolojik ve politik düşmanlarına karşı daha hoşgörülü olamaz. Devrimci Marksizmin gücü, onun uzlaşmazlığındadır. Marksizmin bu ideolojik ve politik uzlaşmazlığı, Bolşevik Parti'nin üzerinde yükseldiği temeldi ve Marx'ın dahiyane öğrencisi V. I. Lenin'in teorik ve politik faaliyetinin kılavuzu idi.

---

* N. Lenin, Düşünür, İnsan ve Devrimci Olarak Karl Marx derlemesinde, Marx üzerine Hyndman, s. 170.

Marx, sendika teorisinin temellerini yarattı. O, sendikaların kapitalist devlet içindeki konumunu belirledi, ekonomik ve politik mücadele arasındaki karşılıklı ilişkiyi doğru bir biçimde belirledi, politik mücadelenin ekonomik mücadele karşısındaki önceliğini saptadı. Marx, sendikal taktiği devrimci sınıf mücadelesi temelinde inşa ederek ve doğrudan talepler uğruna mücadele ile nihai hedef uğruna mücadeleyi birbirine organik olarak bağlayarak, sendikal faaliyetin sınırlarını ve çerçevesini gösterdi. Marx, burjuvaziye karşı mücadele etmeyen sendikaların, onun ellerinde işçi sınıfının çıkarlarına karşı araç haline dönüşeceklerini kanıtladı. **Marx, kapitalist ülkeler için sendikaların geçmişini, bugününü ve geleceğini belirledi.**

Ama Marx, sendikaların işçi sınıfı tarafından iktidarın ele geçirilmesinde hangi rolü oynayacaklarını ve sendikaların proletarya diktatörlüğü sistemindeki konumlarının ne olacağını belirleyemezdi. Bunu, Marx'ın en büyük öğrencisi ve yandaşı, Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik)'in kurucusu ve örgütleyicisi Lenin yerine getirdi. Uluslararası işçi hareketinin ve bir dizi devrimin deneyimleri temelinde Lenin, Marksizmi zenginleştirdi ve geliştirdi. Bundan dolayı, Leninizmin proleter devrimi çağının Marksizmi olduğunu söylüyoruz. Tam olarak söylersek, «Leninizm genelde proletarya devriminin teori ve taktiği, özelde proletarya diktatörlüğünün teori ve taktiğidir.»* Lenin, proletarya diktatörlüğünün tüm sorunlarını teorik ve pratik olarak hazırlayıp ortaya koydu ve bundan dolayı proletarya diktatörlüğünün sendikalar gibi önemli bir faktörünü görmezlikten gelemezdi. Peki, öyleyse Lenin'in sendikalar sorunundaki merkezi yönlendirici düşüncesi nedir? Daha

* J. Stalin, Leninizmin Sorunları, birinci baskı, s. 8.

Marx tarafından formüle edilen, sendikaların komünizmin okulu olduğu düşüncesi. Bu formülasyon, kısalığına rağmen, zengin bir içerik taşımaktadır. Gerçekten de. Bu tanımda dört ana ilke saklıdır: 1 — Sendikalar, tüm sınıfı kapsamaları gereken bir örgüttür. 2 — Sendikalar, kitleleri tüm sınıfın görevleri bilinci düzeyine yükselterek, onları komünizm ruhuyla eğitirler. 3 — Sendikalar, partiyle kitleler arasındaki, yani öncüyle sınıf arasındaki ilişkileri kurarlar. 4 — Sendikalar, proletaryanın devrimci partisinin önderliğinde sermayeye karşı mücadele yürütürler.

«Sendikalar, komünizm okuludur» formülasyonu, bazı «teorisyen»lerde, okulu kelimenin tam anlamında düşündüklerinden, kaygı uyandırmaktadır. Alışılagelmiş okullarla sendikalar arasındaki ayrım, sendikaların bir sınıf okulu olmalarında, sendikaların bölük-pörçük işçileri toparlamasında ve işçilerin bir sınıfa dönüştürülmesi için öncalışmayı yürütmelerinde yatmaktadır; ama bir sınıf haline dönüşme, **kitabi eğitim yoluyla değil, aksine sınıf mücadeleleri içinde eğitimle** olur. Bu, kapitalist ülkelerde sermayeye karşı mücadeleler (grevler, yürüyüşler, ayaklanmalar, diğer bütün mücadele biçimleri) içinde gerçekleşir, ama Sovyetler Birliği'nde ise sendikaların sosyalizmin inşasına olumlu katılımları (ekonominin yönetimine, sosyalist yarışmaya, hücum tugayları hareketine, iş disiplinine, kitlelerin maddi ve manevi düzeylerinin yükseltilmesine vb. katılım) aracılığıyla gerçekleşir. Her iki durumda da bu, **özel** tipte bir okuldur ve sendikaları bilinen okullar olarak düşünen biri, Marksizm-Leninizm sorunlarında bir okul çocuğundan başka bir şey değildir. «Sendikalar, komünizmin okuludur» formülasyonunun ne anlama geldiği sorusu, özellikle SBKP üyeleri için açıklığa kavuşmuş görünüyor. Ama sendikal yazınımızı yakından incelediğimizde, ba-

zı «teorisyen»lerin kafalarındaki karışıklığı saptayabiliriz. Örneğin, Tomski yoldaşın önderliği altında sendikal hareketin teorisyenlerinden biri olan B.V. Yarotzki şöyle yazmaktadır:

> «'Komünizmin okulu' formülasyonu tam değildir. Bilimsel bir tanım, tanımlanacak olguyu, kendisine yakın olgular zincirinden tam olarak ayırmalıdır. Formülasyon, yalnızca sözkonusu olguyu kapsayacak şekilde yapılanmalıdır. Fakat 'Sendikalar komünizmin okuludur' formülasyonunda bu sözkonusu değildir. Komünist Partisi, komünizmin bir okulu değil midir ki? Herhangi bir işçi kulübü, pratikte böylesi bir komünizm okulu rolü oynamamakta mıdır? Bütün bu örgütlerde üyeler üzerinde eğitsel etki sağlama yöntemleri farklıdır. Üyelerinin bileşimi de farklıdır. **Ama bunların hepsi, işçi tüketim kooperatiflerinin olduğu ölçüde bir komünizm okulu oluştururlar.** 'Sendikalar, komünizm okuludur' formülasyonu böylelikle, işçi sınıfının belirli bir gelişme aşamasında, işçi sınıfının tüm örgütlerini kapsar. Sendikaların belirli bir ölçekteki tanımını ve işlevini yansıtan bu formülasyonun, sendikalarla diğer proleter örgütler arasında kesin ve açık sınırlar çekmeye izin vermediği ortadadır. Bu, açıkça yetersizdir.»*

«Sendikalar, komünizm okuludur» formülasyonu, diyor teorisyenimiz, «tam değildir ve yetersizdir.» Yarotzki'nin kendisi, «sendikalar, sosyalizm okuludur» formülasyonunun açıklanması için Lenin'in şu sözlerini aktarıyor:

---

* V. Yarotzki, Sendikal Hareketin Tarihi, Teorisi ve Pratiği, I. Bölüm, Temel Sendika Hareketinin özü, VCSPS Yayınları 1925, s. 31-32 (Rusça).

«Sendikalar, bir okuldur, bir birleşme, dayanışma, ortak çalışma ve yönetme okuludur.»*

Ama, görüleceği gibi, bu açıklama da katı «eleştirmen»i doyurmuyor. Lenin'in formülasyonu «tam değil ve yetersiz»miş. Neden? Çünkü «parti de komünizmin bir okulu» ve «işçi kulübü de böylesi (!) bir komünizm okulu» ve «kooperatif [de — ÇN] komünizmin bir okulu» imiş. Şimdiye kadar, Partinin bir «okul» olduğuna inanmıyorduk. Lenin ve Komintern ile birlikte, Bolşeviklerin Komünist Partisi'nin işçi sınıfının öncüsü olduğuna inanıyorduk!

Böylesi anti-Leninist görüşler, partinin ne olduğunu hiç kavramamaktan doğmaktadır. Komünist Enternasyonal II. Kongresi'nin Lenin'in **doğrudan** katılımı ile hazırlanan ve kabul edilen bir kararında, bunun üzerine ne söylendiğine kulak verelim:

«Komünist Partisi, işçi sınıfının en ileri, en sınıf bilinçli ve bundan dolayı da en devrimci **parçasıdır.** Komünist Partisi, en iyi, en sınıf bilinçli, en fedakar, en ileri görüşlü işçilerin doğal ayıklanması yoluyla yaratılır. Komünist Partisi'nin tüm işçi sınıfının çıkarlarından ayrılan çıkarları yoktur. Komünist Partisi, tüm işçi sınıfından, bir bütün olarak işçi sınıfının tüm tarihsel yolu üzerine bir açıklığa sahip olması ve bu yolun bütün dönemeçlerinde tek tek grupların ve mesleklerin çıkarlarını değil, bir bütün olarak işçi sınıfının çıkarlarını savunmaya çalışması yoluyla ayrılmaktadır. Komünist Partisi, işçi sınıfının en ileri parçasının onun yardımıyla proletarya ve yarı-proletaryanın tüm

* N. Lenin, Sendikalar Üzerine, Edebiyat ve Politika Yayınları, Viyana-Berlin 1927, s. 11.

kitlesini doğru bir yola yönelttiği örgütsel-siyasal kaldıraçtır.»*

Ama bu, Profesör Yarotzki'nin çocukça saçmalıklarından tümüyle başka geliyor kulağa. Marksizmin tüm «eleştirmen»leri gibi Yarotzki de Marksizm-Leninizmin temel bir sorununda, Parti, sendikalar ve sınıf sorununda yolunu bulamıyor.

V. Yarotzki, şimdi, «sendikalar komünizmin okuludur» formülasyonuna takılıp sendeledikten sonra, sendikaların sayfalar boyu süren daha iyi ve daha tam bir tanımını vermeye çalışıyor. Elbette, buradan da bir şey çıkmıyor, çünkü tavrı yanlış bir tavırdır. Yarotzki, Marx ve Lenin'in formülasyonunun yerine şunu geçiriyor:

> «Sendika örgütleri olarak bu örgütler», diye yazıyor, «her zaman (?) her dönemde (?) ve tüm ülkelerde (?), sınıf bilincinin değişen, aralıksız olarak büyüyen düzeyine en çok yaklaşan böylesi işçi birlikleridir.»**

İşte, «her dönemde (!), bütün ülkelerde bütün halklar için» «genel geçerli» ve «tam» olarak formülasyon. Bu formülasyon, kuşkusuz sözcük sayısı açısından daha tamdır, ama anlam açısından, özü itibariyle düşüncesizce, biçim açısından bilgece gevezeliğin bir örneğidir. Ve V. Yarotzki, «sendikalar komünizm okuludur» şeklindeki «tam olmayan» ve «yetersiz» formülasyondan kendi tumturaklı saçması lehine vazgeçmemizi istiyor. Gerçekten de, ona gereğinden fazla alçakgönüllü olma suçu yüklenemez... Hayır, kafası karışık Profesör Yarotzki'nin «tam» ve iddialı formülasyonu budalalığın-

---

* Komünist Enternasyonal II. Kongresi Tutanağı, Komünist Enternasyonal Yayınları, Hamburg 1921, s. 114.

** V. Yarotzki, Sendika Hareketinin Tarihi, Teorisi ve Pratiği, s. 41.

dansa, Marx ve Engels'in «tam olmayan» ve «yetersiz» formülasyonu —«bütün dönemler için, bütün ülkelerde, bütün halklar için» ve tüm sendikalar için— daha iyidir.

Bilindiği gibi, Troçki de sosyal-demokrasiye geri dönüşünü sendika sorunuyla başlattı. Sendika tartışması, Troçki'nin «Sendikalar komünizm okuludur»un ne anlama geldiğini kavramadığını ve kavrayamadığını gösterdi. Ve Troçki böylelikle, Marx ve Lenin'in sendikalar üzerine görüşlerini korkunç derecede tahrif etmekte konakladı ve bunun için de Lenin, Stalin ve tüm Parti tarafından amansızca sopalandı. Lenin Derlemesi VI. cildinde Troçki'nin «Sendikaların Rolü ve Görevleri» broşürü, Lenin'in hemen hemen her paragrafa düştüğü kenar notları ile birlikte basıldı. Lenin, Troçki'nin görüşlerine «yanlış, sendikalist saçma, yamalı bohça, kafa karışıklığı» vs. sözleriyle refakat etmektedir. Parti, sendikalar ve sınıf sorunundaki bu kafa karışıklığı, Troçki'yi karşı-devrimin cephesine sürükledi.

Marx ve Lenin, sendikaları tanımlarken, **her** sendikanın **tüm dönemler** için ve **bütün ülkelerde** komünizm okulu olduğunu düşünmediler. Onlar yalnızca, **kapitalistlere ve kapitalist sisteme karşı sınıf mücadelesi yürüten sendikaları** kastettiler. Şu soruyu sormaya hakkımız var: Muzaffer devrimin sendika hareketinin, Marx'ın öğretisi temelinde ve Lenin'in önderliği altında gelişip büyüyen bir sendika hareketinin **bizzat** Tomski'nin önderliği altmda bile, böylesi «teori»lere, böylesi «teorisyen»lere gerçekten gereksinimi var mı?

Lenin'in sendika teorisi, Marx'ın temel konumlarının yeni koşullar altında geliştirilmesi ve kullanılmasıdır. Lenin, sendika sorununu da dikkatle ele aldığından, Marx'ın özünü ve yöntemini, başka herhangi birinden daha derin ve daha iyi kavradı. Lenin, yalnızca sendi-

ka hareketi teorisini daha da geliştirerek ortaya koymakla kalmadı (bu, özel bir kitapta ele alınacaktır), aynı zamanda proleter devrim **öncesi, sırası** ve **sonrası** strateji ve taktiği de çizdi ve belirledi. Leninizmin strateji ve taktiği neden oluşmaktadır? «Leninizmin strateji ve taktiği, **proletaryanın devrimci mücadelesinin yönetilmesinin bilimidir.**»* (a.b.ç. — A.L.) Devrimci mücadele, sendikalardaki ana görevdir. Lenin, Marx'ın yöntemine ustalıkla egemen olduğundan ötürü sınıf mücadelesinin en büyük stratejisti ve taktisyeni idi. Birçok örnekten yalnızca birini vermek istiyorum. Sansür altında yayınlanan Granat Ansiklopedisi için yazılan bir makalede Lenin, Marx'a göre proletaryanın taktiği üzerine şunları yazmaktadır:

> «Proletaryanın taktiğinin ana görevini Marx, kendi materyalist diyalektik dünya görüşünün tüm öncülleri ile tam bir uyum içinde belirledi. Yalnızca, genelde karşılıklı ilişkilerin bütününün ve özelde sözkonusu toplumun tüm sınıfları arasındaki karşılıklı ilişkilerin nesnel olarak gözlemlenmesi ve bundan ötürü de bu toplumun nesnel gelişme aşamasının ve bu toplumla diğer toplumlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin gözlemlenmesi, ileri sınıfın doğru bir taktiğine temel olarak hizmet edebilir. Burada tüm sınıflar ve tüm ülkeler statiklikleri içinde değil, dinamiklikleri içinde, yani durgun bir durumda değil, (yasaları her sınıfın ekonomik varlık koşullarından doğan) hareket içinde gözlemlenir. Yine, hareket yalnızca geçmiş açısından değil, aynı zamanda gelecek açısından da ve bu da yalnızca yavaş değişimleri gören 'evrimcilerin' sığ görüşleri açısından değil, aksine diyalektik olarak

* J. Stalin, Leninizmin Sorunları, birinci baskı, s. 79.

— 'böylesi büyük gelişmelerde yirmi yıl bir günden daha fazla değildir', diye yazıyor Marx, Engels'e, 'ama bununla birlikte yirmi yılı kendi içinde kapsayan günler gelebilir' (Mektuplaşmalar, c. II, s. 127) — gözlemlenir. Proletaryanın taktiği, gelişmenin her aşamasında, her anında, bir yandan bunu politik durgunluk ya da salyangoz gibi ağır ilerleyen sözümona 'barışçıl' gelişme aşamasında ileri sınıfının bilincinin, gücünün ve mücadele yeteneğinin gelişmesi amacıyla kullanarak ve diğer taraftan bu kullanma çalışmasını sözkonusu sınıfın hareketinin 'nihai hedefi' ve onu 'yirmi yılı kapsayan' büyük günlerde büyük görevleri pratik olarak çözebilecek duruma getirme doğrultusunda yürüterek, insanlık tarihinin bu nesnel kaçınılmaz diyalektiğini göz önünde bulundurmalıdır.»*

Proletaryanın taktiğini, ancak Marx'ın en büyük öğrencisi ve proleter devriminin en büyük ustası böyle tanımlayabilirdi. Lenin, «yirmi yılı içinde kapsayan büyük günlerde» nasıl davranılması gerektiğini **pratikte** gösterdi.

Ama ne Lenin ne de Marx, bütün her şeyi önceden görebildiler. Lenin, yeniden inşa döneminde sendikaların rolü ve görevleri sorununa yanıt vermedi ve veremezdi de. Bu sorun, Marx ve Lenin'in en iyi öğrencisi Stalin yoldaş tarafından hazırlanıp ortaya koyuldu ve çözüldü. Bu, Marksizmin bir dogma, donuk bir şey, her koşul altında her derde deva bir şey olmadığının yeni bir kanıtıdır. Marx, öğretisini ve yöntemini asla metafizik olarak kavramadı. Marksizm, içinde yaşadığımız toplumu kavrama ve değiştirme olanağını bize veren canlı bir devrimci öğretidir. O, «bütün ülkelerin işçile-

* Lenin, Tüm Eserler, c. 18, s. 40-41.

rinin teori ve programıdır» (Lenin). Marksizm, «sınıfların uyumu» teorisine ve pratiğine düşmanca bakar ve «proletarya kitlesinin çıkarlarına karşı işçilerin bir bölümünün burjuvazi ile ittifakını» (Lenin) oluşturan oportünizmle hiçbir ortak yönü yoktur. Buradan, yalnızca burjuvaziye ve onun ideolojik havarilerine, politik yardakçılarına ve yol arkadaşlarına karşı sınıf mücadelesi yürüten sendikaların Marksizm-Leninizmin büyük bayrağını dikme hakkına sahip oldukları sonucu çıkar.

★

Uluslararası İşçi Birliği, hem politik partileri ve hem de sendikaları içine aldı. Marx'ın o dönemdeki karşıtları, ona iki yönden saldırdılar. Bir kısmı, Enternasyonal'de yalnızca sendikaların temsil edilmesi gerektiği görüşündeydi. Ama bu eleştirmenler Uluslararası İşçi Birliği'nin **böylesi** bir yapılanmasının tüm **ilkesel** önemini kavramadılar.

Birinci Enternasyonal, gerek yapısı, gerekse de teori ve taktiği açısından Marx'ın sayesinde parçalarından önemli ölçüde daha ilerdeydi. Uzlaşmaz ideolojik ve politik görüş ayrılıkları ve Komün'ün yenilgiye uğraması sonucu çöktü. Ama II. Enternasyonal'in tarihçisi G. Saidel farklı düşünüyor. Şöyle yazıyor: «Marx ile Bakunin arasındaki öncelikle **örgüt sorunları** üzerine teorik çatışma, I. Enternasyonal'in bölünmesinin ve ölümünün doğrudan nedenidir.»* Bu yanlıştır. Örgütsel görüş ayrılıkları **politik** görüş ayrılıklarının sonucu idi ve bundan dolayı da bölünmenin **nedeni** değil, **bahanesi** oldu. Paris Komünü'nün düşüşü, Uluslararası İşçi Birliği'ne altından kalkamayacağı bir darbe vurdu, bu «ama **ilk tarihsel biçimiyle** Paris Komünü'nün düşüşünden sonra ar-

* G. Saidel, II. Enternasyonal Tarihine Katkılar, s. 105 (Rusça)

tık daha fazla sürdürülemeyecek... bir girişimdi.»*

Marx'ın, savaşların ve devrimlerin uluslararası birliklerin kaderi üzerine etkilerine ilişkin düşünceleri, tarih tarafından onaylandı. Paris Komünü'nün düşüşü, I. Enternasyonal'in çöküşüne yolaçtı. 1914-1918 savaşı, Sosyalist Enternasyonal'in ve Sendikalar Enternasyonali'nin ideolojik ve politik iflasına yolaçtı. 1917 Ekim Devrimi, Komünist Enternasyonal ve Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin oluşturulması için çıkış noktası oldu. Birinci Enternasyonal, savaş ve devrimler konusunda doğru bir çizgi izlemesine rağmen dağıldı. II. Enternasyonal, savaşın başlaması ile birlikte kaçınılmaz olarak çöküşüne yol açmak zorunda kalan sınıfların ortak çalışması pozisyonunu savunduğundan ötürü çöktü. Komünist Enternasyonal, yeni koşullar altında, savaşlar ve toplumsal devrimler aşamasında Marx'ın devrimci çizgisinin sürdürülmesi temelinde büyüdü ve dünya çapında kuvvetli bir güç haline geldi. Birinci Enternasyonal, Enternasyonal'i proleter politikadan küçük-burjuva politikaya sürükleyen küçük-burjuva sosyalistlerden (Bakuninciler, Blanquistler, Proudhoncular ve Trade -Union'cular) oluştuğu için dağıldı.

Uluslararası İşçi Birliği içindeki aralıksız politik ve örgütsel mücadeleye rağmen, I. Enternasyonal, sendikaların Uluslararası İşçi Birliği'nin üyesi olması gerektiği sorununu doğru bir şekilde ortaya koydu. Bu, o dönemde, sendikaların politik önemini ve onların uluslararası birliğinin zorunluluğunu vurgulamak için zorunlu bir önkoşuldu.

Birinci Enternasyonal'in Basel'deki IV. Kongresinde (1869) şu karar alındı:

«Kongre, tüm işçilerin, çeşitli meslek dalların-

* Karl Marx, Program Eleştirileri, s. 31.

da sendikaların oluşturulması için enerjik olarak çaba göstermeleri gerektiğini ilan eder.

Böylesi kooperatifler oluşturulur oluşturulmaz, bu meslek dalına ait olan birliklerin seksiyonları, bağlı grupları ve merkezi kurulları, ulusal sendikalar birliği oluşturulmasına girişilebilmesi için, bundan haberdar edilmelidirler. Bu birlikler, bugünkü ücret sistemi özgür emek birlikleri tarafından sökülüp atılana kadar, kendi sanayi dallarındakilerin tümünü toparlamak, ortaklaşa alınması gereken önlemleri görüşmek, bu önlemlerin sürdürülmesi ve başarıya ulaştırılması doğrultusunda çalışmakla görevlendirilmelidirler.

Kongre, bütün ülkelerin sendikaları arasında enternasyonal ilişkiyi sağlamak üzere Genel Konsey'i görevlendirir.»*

Birinci Enternasyonal, bu kararı pratiğe geçirmek için artık zaman bulamadı. II. Enternasyonal kurulduğunda (1889 yılında), sendikalar onun kongrelerine katıldılar, ve ancak uzun bir zaman sonra (1901'de) eşit haklara sahip olan bir Uluslararası Sendika Sekretaryası oluşturuldu, böylece uluslararası sosyal-demokrat işçi hareketinin politik bölünmüşlüğü gösterildi. İç politik bütünlük şartlarında biçimsel bölünmüşlüğün görevi, sosyal-demokrat olmayan işçileri «tarafsızlık» ve «bağımsızlık» bayrağı altında burjuvazinin arabasına koşmaktı.

Komünist Enternasyonal, daha kuruluşunun ilk gününden itibaren, bu sorunda Uluslararası İşçi Birliği'nin yolunu izledi. Komünist Enternasyonal'in II. Kongresine, aralarında İspanya işçilerinin anarko-sendikalist konfederasyonunun da bulunduğu devrimci sendikala-

* Stegmann-Hugo, Sosyalizmin Elkitabı, s. 362.

rın temsilcileri katıldılar. Komünist Enternasyonal II. Kongresi tarafından kabul edilen tüzük şöyledir:

«Komünizm zemini üzerinde duran, uluslararası ölçekte Komünist Enternasyonal'in yönetimi altında birleşen sendikalar, Komünist Enternasyonal'in sendika seksiyonunu oluştururlar. Bu sendikalar, Komünist Enternasyonal'in dünya kongrelerine delegelerini, bulundukları ülkenin Komünist Partileri üzerinden gönderirler. Komünist Enternasyonal Sendika Seksiyonu, karar alımında oy hakkına sahip olan bir temsilciyi, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'ne gönderir. Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi, karar alımında oy hakkına sahip bir temsilcisini, Komünist Enternasyonal Sendika Seksiyonu'na gönderme hakkına sahiptir.»*

Komünist Enternasyonal'in daha II. Kongresi öncesinde bir dizi belgeye geçen bu bakış açısı, devrimci sendikalar içindeki politik ayrımların çıkış noktasını oluşturdu. Komünistler tarafından ele geçirilen sendikalar, komünist görüşlerinin **örgütsel** olarak şekillendirilmesine giriştiler. Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti III. Sendika Kongresi (Mart 1920), uluslararası sendika hareketi üzerine rapora ilişkin şu kararı aldı:

«Uluslararası proletaryanın mücadelesi, kapitalizmin reforme edilmesi için değil, ortadan kaldırılması için yürütülmektedir. Tüm sınıf bilinçli, devrimci unsurlar bu devrimci mücadelede, her geçen gün daha fazla ve daha kararlı olarak, proleter dünya devrimini cisimlendiren bir örgüt olarak III. Enternasyonal'in saflarında toplanmaktadır.

---

* Komünist Enternasyonal II. Kongresi Tutanağı, s. 592.

Komünist Partisiyle elele kapitalizmin Rusya'da yenilgiye uğratılması mücadelesine katılan Rusya sendikaları, III. Enternasyonal'in dışında kalamazlar ve bundan ötürü III. Sendika Kongresi, III. Komünist Enternasyonal'e katılma kararı alır ve bütün ülkelerin devrimci sendikalarını Rusya'nın sendikal örgütlü proletaryasının örneğini izlemeye çağırır.»*

Böylesi bir kararı ancak, deneyimli Bolşevik Parti tarafından yönlendirilen en ileri sendika hareketi alabilirdi. Kendilerini reformist ve anarko-sendikalist sendika hareketinden yeni yeni ayırıp birlurlaşmaya başlayan kapitalist ülkelerin devrimci sendikaları arasında, II. Kongre kararı, sendikaların rolünün küçümsenmesi olarak kavrandı. Bize bu dönemde yaklaşan anarko-sendikalistler, Komünist Enternasyonal'in kararını sendikaların örgütsel bağımsızlığının yok edilmesi vs. olarak yorumlayan anarşistlerin darbeleri altında zorluğa düştüler. İlkesel olarak doğru ve I. Enternasyonal'in geleneklerine uygun olan bu kararın alınmasının erken olduğu ve kapitalist ülkelerin devrimci sendikalarının Komünist Enternasyonal'e doğru gelişmesini durdurabileceği görülüyordu. Fransa Birleşik Emek Federasyonu (CGTU) 1922 yılında, Komintern Yürütme Komitesi ile Kızıl Sendikalar Enternasyonali Yürütme Komitesi arasındaki karşılıklı temsilciliğin kaldırılmasını Kızıl Sendikalar Enternasyonali'ne katılmanın koşulu yaptığında, bir deklarasyonda, Komünist Enternasyonal'in Kızıl Sendikalar Enternasyonali karşısındaki önder rolü görüşüne bağlı olduğumuzu belirterek, Lenin'in öğüdü üzerine bu ödünü verdik.

---

* Tüm Rusya Sendikalar Konferansı Kararları, 1920, s. 47 (Rusça).

Deneyim, doğru bir politikanın komünist fraksiyon aracılığıyla, tüzük gereği belirlenmiş karşılıklı temsilcilikten daha iyi yürütüldüğünü gösterdi. Ama Uluslararası İşçi Birliği'nin yapısı ve ilkeleri tarafından ortaya atılan sorun aynı kaldı: Devrimci sendikalar gelecekte Komünist Enternasyonal'e katılmalı mıdır, yoksa bu ilkesel olarak caiz değil midir? Bu soruya yalnızca bir yanıt verilebilir: Kuşkusuz, evet.

Devrimci Enternasyonal'in böylesi bir yapılanma tipi, ne partiyle sendikaların içiçe geçmesi, ne de partinin sendikalar içinde yitip gitmesi anlamına gelir, tam tersine yalnızca, işçi hareketinin bu **her iki** biçiminin bütünlüklü bir Enternasyonal içinde sentezi anlamına gelir. Burada, işçi hareketinin **her iki** biçimini vurguluyorum, **bütün** biçimlerini değil; çünkü, Ekim Devrimi'nin zaferiyle birlikte «işçi hareketinin klasik olarak üç biçime bölünmesi —parti sendikalar, ve kooperatifler— açıkça eskimiştir. Rusya'daki proleter devrim, diktatörlüğün temel biçimini —Sovyetleri— yarattı. Her yerde karşılaştığımız yeni bölünme şöyledir: 1. Parti, 2. Sovyet, 3. Üretim Birliği (Sendika).»* Proletarya devriminin zaferi, eski parti, sendikalar ve sınıf sorununu ortadan kaldırmaz, aksine bu sorunu yeni bir biçimde ortaya atar. Sendikaların «istisnasız olarak tüm proletaryayı» (Lenin) birleştirmesi gerekirken, Parti, tüm geçiş dönemi boyunca yalnızca öncüleri, yani proletaryanın en ileri, en sınıf bilinçli parçasını birleştirir. Geçiş döneminde parti ile sendikaların içiçe geçmesi sorununu ortaya atmak, partinin sınıfla içiçe geçmesi sorununu, yani partinin sınıf içinde kaybolması, sınıflar ortadan kalkmaksızın ve tüm dünyada tam gelişmiş komünizm kurulmaksızın kesinlikle düşünülmesi mümkün olmayan par-

* Komünist Enternasyonal II. Kongresi Tutanağı, s. 110-120.

tinin kaybolması sorununu ortaya atmak anlamına gelir. Buna, Komünist Enternasyonal II. Kongresi'nin aynı kararında, Lenin tarafından **düzeltilen** ve tamamlanan bir kararda, ondan kaynaklanan aşağıdaki yanıt bulunmaktadır:

> «Proletaryanın bir politik partisinin zorunluluğu, ancak sınıfların tümüyle ortadan kaldırılmasıyla ortadan kalkar. Komünizmin bu nihai zaferi yolunda, bugünkü proleter örgütlerinin üç temel biçiminin [Parti, Sovyetler, Üretim Birlikleri (Sendikalar)] değişmeleri ve yavaş yavaş yeni tipte bütünlüklü bir işçi örgütünün billurlaşması mümkündür... Ama Komünist Partisi ancak, **komünizmin bir mücadele nesnesi olması son bulduğunda** (a.b.ç. — A.L.) ve tüm işçi sınıfı komünist olduğunda, kendisini **işçi sınıfı içinde** tümüyle **çözecektir.**»*

Bu nedenden ötürü, **bütünlüklü** bir Enternasyonal'in oluşturulması sorunu belli bir aşamada pekala da ortaya atılabilirken, parti ile sendikaların içiçe geçmesi sorunu şimdi ortaya atılamaz ve atılmamalıdır da.

Komünist Enternasyonal, Sovyetler Birliği'nin büyümesi ve uluslararası devrimci işçi hareketinin gelişmesiyle birlikte büyüdü. Komünist Enternasyonal ve Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin uluslararası reformizmin etkisi altındaki kitleleri kazandığı ölçüde, uluslararası proletaryanın güçleri komünizm bayrağı altında toplandığı ölçüde, Komintern ile uluslararası devrimci sendika hareketi arasındaki bağlar büyüyecek ve güçlenecektir.

Böylelikle, **bir** mücadele enternasyonali için koşullar oluşturulacaktır. Böylelikle, mücadelenin belirli bir

---

* Adı geçen eser, s. 122.

aşamasında, Kızıl Sendikalar Enternasyonali de Komünist Enternasyonal'in **örgütsel** bir parçası olabilecektir.

Bu perspektifler kafadan atılarak bulunmamıştır. Bunlar, dünya politikasının, dünya ekonomisinin ve uluslararası işçi hareketinin gelişme eğilimlerinin gözlemlenmesine dayanmaktadır. Bunlar, Marksizm-Leninizmin tüm dünyadaki nihai ve kalıcı zaferine olan sağlam, sarsılmaz ve **bilimsel** güvenimize dayanmaktadır.

Tüm politika, strateji ve taktiğimizde Lenin'in şu tezinden yola çıkıyoruz: **Marx'ın öğretisi, her şeye kadirdir, çünkü doğrudur.**

ISBN 975-7349-09-7

inter
yayınları